

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN TÜRKİYE'DEKİ
SİĞİNMACI ÇOCUKLAR
-ÇEÇEN ÇOCUKLARI ÖRNEĞİ-**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güler GÜNEŞ

**Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet**

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Fethi GÜNGÖR

AĞUSTOS - 2012

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

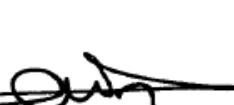
ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN TÜRKİYE'DEKİ
SİĞINMACI ÇOCUKLAR
-ÇEÇEN ÇOCUKLARI ÖRNEĞİ-

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güler GÜNEŞ (107203001)

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet

Bu tez 14/08/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Fethi GÜNGÖR

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Prof.Dr. Ali RIZA ABAY

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd.Doç.Dr. Yunus TAŞ

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu yüksek lisans tezinin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir yüksek lisans çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Güler GÜNEŞ

01.08.2012

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın yapılmasında ismini sayamayacağım kadar çok kişinin katkısı vardır. Başta bana bu işin üstesinden en iyi şekilde geleceğim inancını veren danışmanım Yrd.Doç.Dr. Fethi GÜNGÖR ile tüm bölüm hocalarıma, destekleri için Bekir Berat ÖZİPEK'e, bölümdeki mesai arkadaşlarıma ve başta annem Suriye GÜNEŞ ve babam Nihat GÜNEŞ olmak üzere ailemin tüm fertlerine teşekkürü borç bilirim.

Tezin uygulama aşamasındaki yardımlarından ötürü Muhammet YORGANCIOĞLU ve Mukaddes TANOK'a, Ümraniye kampında yediden yetmiş herkesin çok sevdiği Seher ÖZTÜRK'e, sevgili dostlarım Gülnihal ve Serkan SEVİPALMA'ya, meslektaşlarım Arman ÖZDEMİR, Mehlika KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK ve Fevzi ESEN'e, eniştem Barış YENİÇERİ ve kuzenim Bilal AYDOS'a teşekkür ederim.

Güler GÜNEŞ

01.08.2012

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
ÖZET	xv
SUMMARY	xvi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: İLTİCA HAKKINDA KURAMSAL TEMEL	7
1.1. Göç	7
1.2. Sığınma Amaçlı Göç (İltica)	8
1.2.1. İltica İle İlgili Kavramlar	10
1.2.2. Uluslararası Hukuk Açısından İltica	10
1.2.3. Türkiye’ye Ait Mevzuat Açısından İltica	13
1.2.4. Türkiye’de İltica Başvurusu (BMMYK ve Türk Makamlarına Yapılan Mültecilik ve “Geçici Sığınma” Başvuruları)	15
1.2.4.1. Türkiye’ye Yapılan Sığınma Başvurularıyla İlgili Veriler	16
1.2.5. Türkiye’de İltica ve Sığınma Başvurularına Yönelik Uygulama	19
1.2.6. İltica Prosedüründe BMMYK’nın Rolü	21
1.2.7. Türkiye’deki İltica Mevzuatından Kaynaklanan Sorunlar	23
1.2.8. Sığınmacı ve Mültecilerle İlgilenen Kurumlar	26
1.3. Sığınmacılığın Beraberinde Getirdiği Sorunlar	27
1.3.1. Sosyal Sorunlar	28
1.3.2. Ekonomik Sorunlar	30
1.3.3. Barınma Sorunu	31
1.3.4. Sağlık Sorunları	33
1.3.4.1. Temel Sağlık Sorunları	33
1.3.4.2. Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunları	34
1.4. Sosyal Hizmet Açısından Göçmen ve Sığınmacılar	36
BÖLÜM 2: SIGINMACI ÇOCUKLARIN HAKLARI, SORUNLARI VE SOSYAL HİZMETLER	41
2.1. Çocuklar Açısından İltica	41
2.2. Türk Mevzuatında Çocukların Mülteci Statüsü Belirleme Usullerine Erişimi	41

2.3. Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Hakları.....	43
2.3.1. Eğitim Öğretim Hakkı.....	45
2.3.2. Sağlık Hakkı.....	47
2.3.3. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımdan Yararlanma Hakkı	49
2.4. İltica Amaçlı Göçün Çocuklara Etkileri.....	51
2.4.1. Sağlık Sorunları.....	52
2.4.2. Eğitim Sorunları	54
2.4.3. Yoksulluk	56
2.4.4. Psikolojik Sorunlar.....	58
2.4.5. Sosyal Sorunlar	61
2.5. Sığınmacı ve Mülteci Çocuklar İçin Koruyucu Faktörler.....	62
2.6. Sosyal Hizmet Açısından Sığınmacı ve Mülteci Çocuklar	63
2.6. 1. Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar ve Sosyal Hizmet.....	66
BÖLÜM 3: 1999 RUS-ÇEÇEN SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE’DE YAŞAYAN	
SIĞINMACI ÇOCUKLAR.....	74
3.1. Çeçen Göçünün Tarihsel Arkapları	74
3.1.1. Türkiye’deki Çeçen Sığınmacılar	76
3.1.2. Çeçen Sığınmacıların Sorunları	79
3.2. Türkiye’deki Sığınmacı Çeçen Çocukların BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin	
Gelişim İlkesine Göre Durumu	83
3.2.1. Çocuğun Gelişim Hakkı.....	84
3.2.1.1. Çocuğun Eğitim Hakkı.....	84
3.2.1.2. Çocuğun Sosyal Refah Hakkı	85
3.2.1.3. Çocuğun Boş Zaman Değerlendirme; Dinlenme, Eğlence ve Kültürel	
Etkinliklere Katılma Hakkı	85
3.3. Örneklem.....	86
3.4. Bulgular ve Yorumları	92
3.4.1. Katılımcıların Eğitim Durumu	93
3.4.1.1. Türkçe Okuma Yazma Bilme Durumu	93
3.4.1.2. Katılımcıların Okul Gitme Durumu	94
3.4.1.3. Okula Giden Katılımcılara Yönelik Bulgular	100
3.4.2. Sığınmacı Çocukların Sosyal Refah Durumu	105
3.4.2.1. Para Yardımı Alma Durumu	107
3.4.2.2. Barınma Yerinin Sığınmacı Çocukların Gelişimi Açısından Uygunluğuna	
Yönelik Bulgular.....	109
3.4.2.2.1. Barınma Yerinin Katılımcıların Kişisel Gereksinimleri Açısından Durumu	
	109
3.4.2.2. 2. Yaşadığı Yerin Temel Fiziksel Şartlarına Ait Sorulara Verilen Cevaplara	
Ait Bulgular.....	112
3.4.2.2.3. Yaşadığı Yerin Ulaşılabilirliğine İlişkin Sorulara Verilen Cevaplara Ait	
Bulgular.....	115

3.4.2.3. Sağlık Hizmetlerine Ulaşım İlgili Sorulara Verilen Cevaplar	115
3.4.3. Boş Zaman Değerlendirme; Dinlenme, Eğlence Ve Kültürel Etkinliklere Katılma Durumuna Yönelik Bulgular	118
3.4.4. Sığınmacı Çocukların Türkiye'ye Dair Duygularına Yönelik Bulgular	133
3.4.5. Sığınmacı Çocukların Genel Duygusal Durumuna Ait Bulgular.....	140
3.4.6. Katılımcıların Gelecek Algısına Yönelik Bulgular	142
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	148
KAYNAKLAR	158
EK-1: GÖRÜŞME FORMU	167
ÖZGEÇMİŞ.....	172

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

Akt.: aktaran, nakleden

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

HYD: Helsinki Yurrttaşlar Derneği

İHAD: İnsan Hakları Araştırmaları Derneği

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

s.: Sayfa/lar

S.: Sayı

sd: serbestiyet derecesi (df: degree of freedom)

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

UNİCEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

vb.: ve benzeri

vd.: ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Yaş Aralığına ve Cinsiyete Göre Katılımcılar	86
Tablo 2: Katılımcıların Bölgelere Göre ve Cinsiyet Dağılımı	87
Tablo 3: Katılımcıların Yaşadığı Bölge ve Milliyetlerine Göre Dağılımı	87
Tablo 4: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Türkiye'ye Geliş Yıllarıyla Alakalı Dağılımı	88
Tablo 5: Katılımcıların Yaş Aralığına Göre Türkiye'ye İltica Zamanına Ait Dağılımı	89
Tablo 6: Katılımcıların Buldukları Yaş Aralığına Göre Ebeveyn Durumuna Ait Veriler	90
Tablo 7: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Ebeveyn Durumuna Ait Bilgiler....	90
Tablo 8: Katılımcıların Kardeş Sayısına Ait Bilgiler	91
Tablo 9: Katılımcıların Doğum Yeri ve Kardeş Sayısına İlişkin Bilgiler	92
Tablo 10: Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Okuma Bilme Durumu	93
Tablo 11: Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Okuma Düzeyi.....	93
Tablo 12: Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Yazmayı Bilme Durumu ...	94
Tablo 13: Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Yazma Düzeyi	94
Tablo 14: Katılımcıların Okula Gitme Durumu	95
Tablo 15: Katılımcıların Yaşadığı Bölgeye Göre Okula Gitme Durumları	95
Tablo 16: Katılımcıların Yaş Aralığına Göre Okula Gitme Durumu.....	95
Tablo 17: Katılımcıların Yaş Aralığına Göre Gittikleri Okul Türüne Ait Dağılım	96
Tablo 18: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Gittikleri Okul Türüne Ait Dağılım	96
Tablo 19: Okula Gitmeyen Katılımcıların Okula Gitmeyi İsteme Durumu	97
Tablo 20: Okula Gitmeyen Çocukların, Yaş Aralığına Göre, Okula Gitmeyi İsteme Durumu	97
Tablo 21: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Ailelerin Okula Gitmelerini Destekleme Durumu.....	98

Tablo 22: Yaş Grubuna Göre Ailelerin Çocukların Eğitimlerini Destekleyip Desteklememe Durumu.....	98
Tablo 23: Katılımcıların Cinsiyetine Göre Ailelerin Çocukların Eğitimlerini Destekleyip Desteklememe Durumu.....	99
Tablo 24: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre İltica Öncesi Okula Gitme Durumu	99
Tablo 25: Katılımcıların Yaş Aralığına Göre İltica Öncesi Okula Gitme Durumu	100
Tablo 26: Okula Giden Katılımcılara Yöneltilen Sorulara Yapılan KMO ve Bartlett's Testi Sonucu.....	100
Tablo 27: Okula Giden Çocuklara Yöneltilen Soruların Faktör Analizi	101
Tablo 28: Çocukların Türkiye'ye İltica Yılına Göre Okula Yönelik Duygu ve Tutum Karşılaştırması.....	102
Tablo 29: Çocukların Türkiye'ye İltica Yılıyla Okula Yönelik Duygu ve Tutumun Korelasyonu	102
Tablo 30: Okul-2 Boyutu ile Evde Çalışan Birinin Olmasının İlişkisine Yönelik Analiz Sonucu.....	103
Tablo 31: Okul-2 Boyutu ile Evde Çalışan Birinin Olmasının Korelasyonu.....	103
Tablo 32: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Evde Çalışan Birinin Olup Olmadığına Yönelik Dağılım.....	104
Tablo 33: Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Okulda Öğretmeninden Aldığı Desteğin Karşılaştırılmasına Yönelik Analiz.....	105
Tablo 34: Sosyal Refaha İlişkin Likert Tipi Soruların Faktör Dağılımı	106
Tablo 35: Katılımcıların Kaldıkları Barınma Bölgesine Göre Para Yardımı Alanların Dağılımı	107
Tablo 36: Okula Gitme Durumuna Göre Para Yardımı Alma Durumu.....	108
Tablo 37: Yaş Aralığına Göre Yardım Alma Durumu.....	108
Tablo 38: Türkiye'ye İltica Yılına Göre Para Yardımı Alma Durumu.....	108
Tablo 39: Bölgeye Göre Yaşanılan Yerdeki Oda Sayısına İlişkin Dağılım.....	109
Tablo 40: Bölgeye Göre Evde Beraber Yaşanılan Kişi Sayısı Dağılımı	110
Tablo 41: Evde Beraber Yaşanılan Kişi Sayısına Göre Evdeki Oda Sayısı Dağılımı ..	110

Tablo 42: Barınma Bölgesine Göre C1 ve C2 Sorularının Toplam Faktör Yükünün Anova Testiyle Karşılaştırılması.....	111
Tablo 43: Evdeki Oda Sayısına Göre C1 ve C2 Sorularının Toplam Faktör Yükünün Anova Testiyle Karşılaştırılması.....	111
Tablo 44: “Yaşadığımız Yer Gürültülüdür” Sorusuna Verilen Cevaplara İlişkin Dağılım	112
Tablo 45: “Yaşadığımız Ev Kışın Yeterince Sıcak Olur ”Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım	113
Tablo 46: “Yaşadığımız Evde Her Zaman Su Akar” Sorusuna Verilen Cevapların Barınma Bölgesine Göre Dağılımı.....	113
Tablo 47: “Yaşadığım Evde Sık Sık Elektrik Kesilir” Sorusuna Verilen Cevapların Barınma Bölgesine Göre Dağılımı.....	114
Tablo 48: Barınma Yerinin Çevre Temizliğine İlişkin Cevapların Barınma Bölgesine Göre Dağılımı.....	114
Tablo 49: Katılımcıların Kaldığı Bölge ile Sosyal Kaynakların Ulaşılabilirliği.....	115
Tablo 50: F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Faktörle Katılım Bölgesinin Regresyon Değeri.....	116
Tablo 51: F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Toplam Faktör Değeri ile Katılım Bölgesinin İlişkinin Regresyon Değerinin Anlamlılığı.....	116
Tablo 52: F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Toplam Faktör Değerinin Katılım Bölgesine Göre Farklılaştığını Gösteren Anova Testi Sonucu	116
Tablo 53: F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Faktörle Evde Çalışan Biri Olması Durumunun Regresyon Değeri	117
Tablo 54: F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Toplam Faktör Değeri İle Evde Çalışan Biri Olması Durumunun Regresyon Değerinin Anlamlılığı	117
Tablo 55: “Hasta Olunca Ailem Beni Doktora Götürmekte Sorun Yaşamaz” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	118
Tablo 56: Oyun Oynamayla İlgili Soruların Soruların Faktör Dağılımı	119
Tablo 57: Oyun Alışkanlıklarının ve Oyun Parkına Ulaşma İmkânlarının Bölgelere Göre Dağılımı Bölgelere Göre Dağılımı.....	120

Tablo 58: Evdeki Oda Sayısına Göre H4 (Yaşadığım Yerdeki Büyükler Oyun Oynamama Engel Olmazlar) Sorusuna Verilen Cevapların Karşılaştırılmasına Ait Anova Testi Sonucu	120
Tablo 59: Barınma Bölgesine Göre Katılımcı Çocukların Boş zamanlarında Spor Yapma Sıklıkları	121
Tablo 60: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş zamanlarında Spor Yapma Sıklıkları.....	122
Tablo 61: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Müzik Dinleme Sıklıkları.....	122
Tablo 62: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Müzik Dinleme Sıklıkları.....	123
Tablo 63: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Müzik Aleti Çalma Sıklığı.....	123
Tablo 64: Katılımcı Çocukların Buldukları Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Müzik Aleti Çalma Sıklığı	124
Tablo 65: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Kitap Okuma Sıklığı	124
Tablo 66: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Kitap Okuma Sıklığı.....	125
Tablo 67: Kitap Okuma Sıklığı ile Elinin Altında Kitap Mevcut Olması Korelasyonu	125
Tablo 68: Katılımcı Çocukların Elinde Bulunan Kitap Kaynağı ve Kitap Okuma Sıklığı Açısından Karşılaştırılması	125
Tablo 69: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Tiyatroya Gitme Sıklığı.....	126
Tablo 70: Katılımcı Çocukların Buldukları Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Tiyatroya Gitme Sıklığı.....	126
Tablo 71: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Radyo Dinleme Sıklığı	127
Tablo 72: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Radyo Dinleme Sıklığı.....	127
Tablo 73: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Televizyon İzleme Sıklığı	128

Tablo 74: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Televizyon İzleme Sıklığı	128
Tablo 75: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Arkadaşlarıyla Vakit Geçirme Sıklığı.....	129
Tablo 76: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Arkadaşlarıyla Vakit Geçirme Sıklığı	129
Tablo 77: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “ Boş Zamanlarımda Yapacak Keyifli Bir Şeyler Bulamam” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım .	130
Tablo 78: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “ Boş Zamanlarımda Yapacak Keyifli Bir Şeyler Bulamam” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım	130
Tablo 79: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “Boş Zamanlarım Sıkıcı Geçer” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım.....	131
Tablo 80: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “ Boş Zamanlarım Sıkıcı Geçer” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım	131
Tablo 81: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “ Boş Zamanlarımda Keyifli Bir Şeyler Yapmak İçin Yeteri Kadar Param Vardır” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım	132
Tablo 82: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “ Boş Zamanlarımda Keyifli Bir Şeyler Yapmak İçin Yeteri Kadar Param Vardır” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım.....	132
Tablo 83: Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “ Boş Zamanlarımı Kendi İstedğim Gibi Değerlendiririm” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım	133
Tablo 84: Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “Boş Zamanlarımı Kendi İstedğim Gibi Değerlendiririm” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım	133
Tablo 85: Katılımcı çocuklara Türkiye’ye yönelik duygularına ait yöneltilen sorulara yapılan KMO and Bartlett's Testi sonucu	134
Tablo 86: Katılımcı Çocuklara Türkiye’ye Yönelik Duygularına Ait Yöneltilen Soruların Faktör Dağılımı	134
Tablo 87: A1(Türkiye’yi seviyorum) Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım	134
Tablo 88: A2(Hep Türkiye’de Yaşamak İstiyorum) Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım.....	135
Tablo 89: A3(Kendimi Türkiye’ye Ait Hissediyorum) Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım.....	135

Tablo 90: A4(Türkiye’de Güzel Bir Geleceğim Olacağını Düşünüyorum) İfadesine Verilen Cevaplara Ait Dağılım	136
Tablo 91: Okula Gitme ve Kendini Türkiye’ye Ait Hissetme Değişkenleri Arasındaki Regresyon Değeri.....	137
Tablo 92: Okula Gitme ve Kendini Türkiye’ye Ait Hissetme Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Anlamlılığını Gösteren Analiz Sonucu.....	137
Tablo 93: A5(Çeçenistan’a Geri Dönmek İstiyorum) İfadesine Verilen Cevapların Dağılımı	137
Tablo 94: A6(Hemen Olmasa da Bir Gün Çeçenistan’a Dönmek İstiyorum) Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	138
Tablo 95: A7(Türkiye’de Yaşamayı İstemiyorum) Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	138
Tablo 96: “Türkiye’de Yaşamayı İstemiyorum” Sorusuna Verilen Cevaplara Okula Gidip Gitmeme Durumuna Göre Yapılan T Testi Sonucu.....	139
Tablo 97: A8(Türkiye’de Kendimi Yabancı Gibi Hissediyorum) Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	140
Tablo 98: Sığınmacı Çocukların Genel Duygu Durumunu İncelemeye Yönelik Sorulara yapılan KMO ve Bartlett Testi sonucu	141
Tablo 99: Sığınmacı Çocukların Genel Duygu Durumunu İncelemeye Yönelik Soruların Faktör Dağılımı	141
Tablo 100: Bir Faktörde Toplanan Duygusal Durumu Sorgulayan Boyutun 3. ve 4. Sorularının Katılımcıların Yaşadığı Bölgeye Göre Farklılığını Gösteren Analiz Sonucu	142
Tablo 101: Bir Faktörde Toplanan Duygusal Durumu Sorgulayan Boyutun 5:Ve 6: Sorularının Katılımcıların Yaşadığı Bölgeye Göre Farklılığını Gösteren Analiz Sonucu	142
Tablo 102: Katılımcıların gelecek algısına yönelik yöneltilen sorulara yapılan KMO ve Bartlett Testi sonucu	142
Tablo 103: Katılımcıların Gelecek Algısına Yönelik Yöneltilen Soruların Faktör Dağılımı	143
Tablo 104: “Gelecek İçin Güzel Hayaller Kuruyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	143

Tablo 105: “Yüksek Öğrenim Görüp İstedğim İşi Yapmanın (Doktor, Öğretmen Olmak Gibi) Hayalini Kuruyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	144
Tablo 106: “Yüksek Öğrenim Görüp İstedğim İşi Yapmanın (Doktor, Öğretmen Olmak Gibi) Hayalini Kuruyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Barınma Bölgesine Göre Karşılaştırılması	144
Tablo 107: “Yaşadığım Şartlarda Güzel Bir Gelecek Düşleyemiyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	145
Tablo 108: “Yaşadığım Şartlarda Güzel Bir Gelecek Düşleyemiyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Türkiye’ye İltica Etme Zamanına Göre Bağımsız Gruplar T Testi İle Karşılaştırılması Sonucu	146
Tablo 109: “Yaşadığım Şartlarda Güzel Bir Gelecek Düşleyemiyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Karşılaştırılması İçin Yapılan Anova Testine Ait Sonuç	146

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1:** Türkiye'ye 2010 yılında Yapılan Sığınma Başvurularının Ülke, Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....16
- Şekil 2:** Türkiye'ye 2011 yılında Yapılan Sığınma Başvurularının Ülke, Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....17

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Özeti

Tezin Başlığı:

Çocuk Hakları Açısından Türkiye'deki Sığınmacı Çocuklar-Çeçen Çocukları Örneği-

Tezin Yazarı: Güler GÜNEŞ

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Fethi GÜNGÖR

Kabul Tarihi: 14.08.2012

Sayfa Sayısı: (xviii) + (166) + (6) = 190

Anabilimdalı: Sosyal Hizmet

Bilimdalı: Sosyal Hizmet

İltica, tüm dünyanın özellikle sığınma amaçlı göç alan gelişmiş ülkelerin gündeminde olan bir durumdur. İnsanlık tarihi boyunca hep var olan bu olgu, 2. Dünya Savaşı'nın yarattığı sonuçlarla uluslararası anlamda ele alınmıştır. Hangi şartlarda sığınmacı ve mülteci olunacağı ve ülkelerini bırakıp başka ülkelere iltica eden bu kişilerin temel hakları uluslararası hukuk kurallarıyla düzenlenmiştir. Türkiye'deki uygulama ise Türkiye 1951 *Cenevre Sözleşmesi*'ni çekince ile imzaladığı için farklılık göstermektedir. Türkiye sadece Avrupa kökenli sığınmacılara mülteci statüsü vermektedir. Avrupa kökenli olmayan sığınmacılara ise mülteci statüsü verilmemekte, BMMYK tarafından üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar geçici sığınma hakkı verilmektedir. Oysa Türkiye'ye iltica taleplerinin büyük çoğunluğu Avrupa kökenli olmayan kişilerden gelmektedir. Türkiye'deki bu kısıtlama, Avrupa kökenli olmayan bu sığınmacılar için sosyo-ekonomik anlamda sıkıntılar doğurmaktadır. Bu durumun Türkiye'deki en önemli örneklerinden biri 1999-2000 yılındaki Rus-Çeçen savaşıyla Türkiye'ye iltica eden büyük çoğunluğu Çeçen olan sığınmacılardır. Geldikleri zamandan beri birçok sorunla karşılaşan bu grup, Türkiye'de üçüncü ülkeye yerleştirilmeden en uzun süre kalan sığınmacılardır. Yıllardır mülteci statüsü alamadıkları için birçok hak mahrumiyetiyle, büyük çoğunluğu Yalova'da ve İstanbul'da Fenerbahçe, Ümraniye, Beykoz'da olan kamplarda yaşamaktadırlar. Bu kamplarda, yardıma muhtaç bir şekilde Belediye ve STK'ların yardımlarıyla hayatlarını sürdürmektedirler. Bu sıkıntılı durumdan en çok sığınmacı çocuklar etkilenmektedir. Araştırmamızda söz konusu çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin gelişim ilkesine göre durumları incelenmiştir. Fenerbahçe, Ümraniye, Beykoz ve Yalova'da 6-18 yaş arası 113 çocukla görüşülmüş ve araştırmacı tarafından hazırlanan anket uygulanmıştır. Anketin sonuçlarına bulgular kısmında yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sığınmacı, Mülteci, Çocuk Hakları, Çeçen Çocuklar.

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Investigation Of Asylum Seeker's Children In Terms Of Children's Rights In Turkey- The Case Of Chechen Children	
Thesis Author: Güler GÜNEŞ	Advisor: Asst.Prof.Dr. Fethi GÜNGÖR
Date of Acceptance: 14.08.2012	Number of Pages: (xviii) + (166) + (6) = 190
Department: Social Work	Field of Study: Social Work
Asylum is on the agenda of entire world, especially developed countries' that allow immigrants as a shelter. That was always the case throughout human history, but it was discussed internationally with the results created by World War II. Under which conditions to become asylum seekers and refugees and basic rights of asylum seekers and refugees are arranged by the rules of international law. Turkey's application is vary because the 1951 Geneva Convention was signed with a reservation. Turkey only gives refugee status to asylum-seekers of European origin. Non-European asylum-seekers are not given refugee status they are given by temporary asylum-seeker right until they are settled in a third country by UNHCR. In the vast majority of to become asylum-seeker demand in Turkey comes from people who are not European origin. This restriction in Turkey raises socio-economic problems for these non-European origin asylum seekers. One of the most important examples of this situation in Turkey is the Chechen majority of asylum seekers who seek asylum in Turkey with 1999-2000 Russian-Chechen War. This group has been faced with many problems since they came and they have the status of being longest placing asylum seekers group in Turkey not placed a third country. The majority of them live in refugee camps of Fenerbahçe, Ümraniye, Beykoz and Yalova in Istanbul with lack of many rights because of not receiving refugee status for years. They are living in a helpless manner in these camps and they are continuing their lives with the help of the municipality and NGOs. Refugee children are the most affected people by this distressing situation. In this study, children statuses of these refugees were examined according to the principle of development of Children's Rights Convention. 113 children between the ages of 6-18 lived in Fenerbahçe, Ümraniye, Beykoz and Yalova have been consulted and were given a questionnaire prepared by the researcher. Survey findings are included in results part.	
Keywords: Asylum Seeker, Refugee, Rights of Children, Chechen Children.	

GİRİŞ

Dünya tarihi boyunca savaş, tabii felaket, ekonomik nedenler ve doğal kaynakların kısıtlı olması nedeniyle insanlar sürekli bölgeler ve ülkeler arası hareket halinde olmuştur. Bu hareketlilik bazen gönüllü, bazen de mecburi olarak gerçekleşmiştir. Bölgeler veya ülkeler arası mecburi hareketlilik olan iltica olgusu da insanlık tarihinin çok eski dönemlerinden bu yana varlığını devam ettirmektedir.

Günümüzde küresel bir sosyal sorun haline gelen ilticanın yarattığı sonuçlar halk sağlığı, uluslararası ilişkiler, politik coğrafya, uluslararası hukuk, insan hakları hukuku, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet gibi bilimlerinin ilgi odağı haline gelmiştir. Bu kadar çeşitli bilim dallarının konuya odaklanmasına rağmen, iltica eden sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkelerin konuyu yeterince sahiplenmedikleri için dünyanın her yerinde sığınmacılara yönelik hak ihlalleri ve eşitsizlik devam etmektedir.

İlticanın yer değiştiren kişilere getirdiği birçok sorunun en önünde muhtaçlık durumu gelmektedir. Muhtaçlık kişinin gereksinimlerinin karşılanamaması durumudur. Yani iltica eden kişiler temel gereksinimlerini karşılamaktan yoksundur.

İnsanın gelişimi ve çevresiyle bir ilişki kurabilmesi için gereken önemli şartlar olan “gereksinimlerin” karşılanması ile bireyin veya sosyal sistemin, beklenen doğrultuda işlev göstermesi için yeterli olanaklar sağlanmış olmaktadır. Birey ve aile bu olanaklara ulaşamadığında, işlevselliği ve gelişimi engellenmektedir (Yolcuoğlu, 2009: 36).

İltica, yer değiştiren kişilerde bio-psiko-sosyal boyutlardaki ihtiyaçları açısından yoksunluklar yaratan bir süreçtir. Bu süreç hayat boyu süren gelişimin kritik dönemlerinde bulunan çocuklar açısından risk faktörüdür. Çünkü çocukluk döneminde temel gereksinimlerin karşılanmasının riske girmesi, fiziksel, sosyal-duygusal, psikolojik ve ahlaki gelişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

İltica etmenin yani sığınmacı olmanın çocuklar için yarattığı dezavantajlılık durumunun saptanıp azaltılarak bu çocukların temel haklara erişiminin vatandaş olan çocuklarla eşit hale getirilmesi gerekir. Zira temel gereksinimlerin karşılanması konusundaki eksiklerin çok boyutta olması, hayat şartlarının olumsuz etkisinin katlanarak artmasına neden olmaktadır. Çünkü “toplumsal kurumlar ve düzenlemelerin birbirleriyle ilişki ve

bağımlılık içinde olmaları nedeniyle sosyal hayatın bir alanındaki eşitsizlik diğer alanlara da yansımaktadır.” (Sürüel, 2008: 35). Buna göre bu çocukların gelişimlerini en iyi düzeyde sürdürebilmeleri için temel gereksinimlerinin giderilmesi ve gerekli imkânların sağlanması gerekmektedir. Zira bu gerekliliklerin yerine getirilmesi aynı zamanda onların hukukî haklarıdır. Türkiye'nin de taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 27. Maddesine göre çocukların gelişiminin optimum düzeyde olması için,

- a. Taraf Devletler her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.
- b. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.
- c. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

Bu sözleşme, kayıtsız şartsız her çocuğu kapsadığı için, devletler bu araştırmanın konusu olan sığınmacı ve mülteci çocukların bu haklarını gözetmek durumundadır. İltica çocukların anne-baba veya bakmakla yükümlü olan kişisine de araştırmanın kuramsal kısmında yer verilen dezavantajlı durumları getirdiği için, ev sahibi devlet çocukların gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğunu söz konusu kişilerin üzerine bırakmayarak, sığınmacı çocuklara beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygulamak durumundadır.

Sözleşmenin 31. Maddesine göre ise:

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal hayata serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal hayata tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zaman değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Bu maddelere göre ise ev sahibi devlet, sığınmacı ve mülteci çocukların bu haklarını, 27. maddenin gereklerini olduğu gibi karşılamak durumundadır.

Buna göre ev sahibi ülke, iltica politikasını, eylemlerini ve sağladığı imkânları kendi sınırları içine iltica eden ve ya ailesinin ilticasından sonra ev sahibi ülkede doğmuş çocukların bu haklarını en iyi şekilde karşılayacak şekilde düzenlemelidir.

Araştırmanın Konusu

Türkiye çevresindeki birçok ülkeden sığınma amaçlı göç alan bir ülkedir. Bu sığınmacıların bazıları üçüncü bir ülkeye sığınmak için Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmaktadır. Üçüncü ülkeye yerleştirilmek için bekleme süreci de yıllarca sürebilmektedir. Bu süreç sığınmacılar için özellikle çocuk sığınmacılar için çok sıkıntılı geçmektedir. Bu çalışmanın konusu gereği yapılan araştırmada 1999 yılında patlak veren Rus-Çeçen savaşı sonrası can güvenliği endişesi ve siyasi görüş yüzünden zulme uğrama korkusu sebebiyle Türkiye'ye iltica eden Çeçen ve Kafkas kökenli ailelerin 6-18 yaş arasındaki çocuklarının Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası bir antlaşma olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi açısından yoksunlukları incelenecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesinde yer alan "Taraf Devletler çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler." şeklinde ifade edilen Gelişim İlkesi açısından, Rus-Çeçen savaşı sonrası Türkiye'ye gelen sığınmacıların çocukların, hayat şartlarını inceleyerek durum tespiti yapmaktır.

Araştırmanın Önemi

Rus-Çeçen savaşı sonrası Türkiye'ye iltica eden sığınmacılar uzun yıllardır ülkemizde yaşamaktadırlar. Bu sığınmacılar ülkemizde misafir statüsünde yaşamakta ve üçüncü bir

ülkeye yerleştirilmemektedirler. Buna rağmen Çeçen ve Kafkas kökenli sığınmacılar için onları ülkemize entegre edici politikalar uygulanamamış, yaşantı açısından belirsizlik ve dezavantajlılığa terk edilmişlerdir. Bu süreçten en çok etkilenen kesim ise çocuklardır.

1999 Rus-Çeçen savaşı sonrası Türkiye'ye gelen ve yaklaşık 13 yıldır burada kalan bu sığınmacıların çocuklarıyla ilgili literatürde kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Literatürde bu çocuklarla ilgili olarak sadece eğitim alıp almama durumlarını gösteren istatistikleri içeren ve direkt çocukları konu edinmeyen araştırmalara rastlanmıştır. Bu araştırmada Türkiye'de en uzun süre kalan sığınmacılar olan bu çocukların en temel hakkı olan gelişim hakkına göre hâlihazırdaki durumları incelenecektir. Çocukların gelişimlerinin kritik yoksunluklarının incelenip, buna uygun müdahaleler yapılması, onların hâlihazırdaki dezavantajlılığını azaltarak, yetişkinlik dönemine daha sağlıklı bir biçimde hazırlanmalarını sağlayacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, Karasar (2002) tarafından betimlenen genel tarama modelinde yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ve halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi şartları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.

Bu araştırmada, sığınmacı çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesinin Gelişim Hakkının alt boyutları olan Eğitim Hakkı, Serbest Zaman, Dinlenme, Eğlence ve Kültürel Etkinlik Hakkı ve Sosyal Refah Hakkı temel alınarak araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu, kapalı uçlu ve likert tipi sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler nicel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bunun için sosyal bilimlerde kullanılan SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır.

Araştırmanın Problemi

Rus-Çeçen savaşı sonrası Türkiye'ye gelen sığınmacılar, diğer ülkelerden iltica eden sığınmacılara göre ülkemizde en uzun süre kalan gruptur. 1999-2000 yıllarından itibaren Türkiye'ye iltica eden bu insanlar, Türkiye'de statüzsüz olarak kalmakta ve

büyük çoğunluğu o zamandan beri gayri resmi kamplarda, daha az bir kısmı ise sivil toplum kuruluşlarınca kirası ödenen evlerde kalabalık halde yaşamaktadır.

Araştırmanın alt problemleri:

1. Okul çağındaki sığınmacı Çeçen çocukları eğitim alabilmekte midir?
2. Sığınmacı Çeçen çocukları sosyal yardım ve burs gibi imkânlardan faydalanmakta mıdır?
3. Sığınmacı Çeçen çocukların aileleri onların eğitim almalarını desteklemekte midir?
4. Sığınmacı Çeçen çocuklar okulda Türk çocuklar ve öğretmenler tarafından dışlanmakta mıdır?
5. Sığınmacı Çeçen çocuklar okula giderken harçlık alabilmekte midir?
6. Sığınmacı Çeçen çocuklar okulda nasıl beslenmektedir?
7. Sığınmacı Çeçen çocuklar Türkiye'ye ne derece aidiyet hissetmektedir? Gelecek planlarını burada yaşamak üzerine mi, yoksa başka ülkeye yerleşmek üzere mi kurmaktadır?
8. Sığınmacı Çeçen çocukların kamplarda yaşaması onları nasıl etkilemektedir? (yaşam alanının küçük olması, oyun alanının olup olmaması...).
9. Kamplardaki sorunlar (ısınma ve hijyen) çocukların sağlığını etkilemekte midir?
10. Sığınmacı Çeçen çocuklar boş zaman değerlendirici etkinliklerde bulunabilmekte midir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin tümü değil de salt Gelişim İlkesi üzerine kurulacaktır.

Araştırma sadece Rus-Çeçen savaşı sonrası Türkiye'ye sığınan Çeçen ve (Kafkas olarak adlandırılan) Dağıstanlı sığınmacıların çocuklarını kapsayacaktır. Dağıstanlı

sığınmacılar da Çeçenler'le aynı sebepten ve aynı bölgeden Türkiye'ye iltica edip beraber yaşadıkları için araştırmaya dahil edilmiştir.

Yaş değişkeni açısından araştırma konusu olan çocuklar 6-18 yaş arasıyla sınırlı tutulmuştur. 6 yaşın altındaki çocuklarla görüşme yaparken uygun ortam ve daha detaylı görüşme teknikleri gerekebildiği için 6 yaşın altındaki çocuklar, konu dışında tutulmuştur. Bu durumun üzerinde 6 yaş altındaki çocuklarla anne-baba refakatinde görüşme yapmanın gerekebilmesi ve anne-babaların dil sorunu olması sorunu da etkendir.

BÖLÜM 1: İLTİCA HAKKINDA KURAMSAL TEMEL

1.1. Göç

Göç, insanlığı ilgilendiren ve basit fiziksel yer değiştirmenin ötesinde olan bir kavramdır. İnsanlık tarihi boyunca varolagelen göç, çok boyutlu sonuçlar doğuran bir olgudur. Örneğin tarihte dönüm noktalarından biri olan Kavimler Göçü ile bir çağ kapanıp yenisi açılmış, bu göç hareketinin sonuçları dünya tarihine damga vurmuştur.

Göç, nedenlerine ve buna maruz kalan halkın kültürüne göre farklı bağlamlarda ve çeşitli ıstılahlarla tanımlanmıştır. Örneğin Eski Ahit'te tanımlanan 'exodus' (çıkış) İbranilerin Mısır'dan kendilerine vaat edilen Filistin topraklarına büyük göçünü anlatmaktadır. İslam takviminin başlangıcı olan 'hicret' kavramı da siyasi/stratejik nedenlerle İslam toplumunun görece rahat yaşayacağı bir başka bölgeye göçünü tanımlamaktadır. Çerkeslerin Kafkasya'dan Anadolu'ya gelişi ise zorunlu olarak yaşanmış bir 'sürgün' (Circassian exile) olup, bu kitlesel nüfus hareketini yaşayan topluluklar tarafından göçten farklı bir kavramla tanımlanmaktadır (Kınık, 2010: 36).

Göçler nedenlerine göre gönüllü ve zorunlu göç olarak da gruplandırılabilir. İnsanların herhangi bir dış baskı görmeden kendi istekleriyle yaptıkları göçler olarak da bilinen gönüllü göçler turizm amaçlı göçler ve mevsimlik göçlerdir. Daha iyi iş, eğitim, sağlık, hayat ve sosyal hizmetlere kavuşma isteği gönüllü göçlerde etkili olmaktadır. Zoraki göçlerde ise istem dışılık sözkonusudur. İnsanlar ya zoraki olarak yerlerinden koparılmakta veya kopmak zorunda bırakılmaktadır (Deniz, 2009: 13). Literatürde çoğu araştırmacı göçün daha çok ekonomik nedenlere bağlamış (Yılmaz, 2008: 40) olsa da göç içinde kimi zaman ekonomik, fiziki hayat şartları ya da bulunulan ortamda hayatta kalmanın tehlikeye girmesi gibi zorunlu kimi zaman da keyfi nedenleri barındıran bir üst çatı olarak kavramsallaştırılmalıdır.

Nedeni her ne olursa olsun göç basit anlamda fiziksel bir yer değiştirme değildir; bir sosyo-ekonomik sistemden diğerine, bir örüntüden diğerine geçmeyi içerir. Göç edenler üzerindeki en etkili bağlamsal değişiklikler, sosyal destek ağlarında, sosyo-ekonomik statüde, kültürel ortamda ve kişiler arası ilişkilerde meydana gelen değişikliklerdir (Gün, 2011: 277).

Göç, küreselleşme süreciyle yeni ve karmaşık bir boyut kazanmaktadır. Günümüzde göçün belirgin özelliği sadece gittikçe daha küresel bir hal alması değildir. Günümüzde gerçekleşen göçler, bir tercih değil zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle artık göç, yerinden olmaya (edilmeye) karşılık gelir. Göçün değişen tabiatı, zorla yerinden edilmeye tekabül etmiştir (Palabıyık ve Koç, 2011: 325). Mültecilik, sığınmacılık, yerinden edilme, vatansızlık kavramlarının ortaya çıkışı bir tesadüf değildir. Bu kavramlar geçtiğimiz son 50-60 yıllık süreçte tüm dünyayı küresel olarak etkisi altına alan siyasi olaylar sonrası gündeme getirilmiştir. Öncelikle göç ve iltica kavramları arasındaki farka değinmek gerekir. İltica; siyasi, dini vb. nedenlerle zulüm ve baskıdan dolayı ülkesini terk etmek ve ülkesine dönmenin kişi için riskli olması durumudur. Göç ise ilticaya göre daha geniş bir nedenselliği içinde barındırır. Aşağıdaki bölümde bir göç çeşidi olan iltica kavramsallaştırılacaktır.

1.2. Sığınma Amaçlı Göç (İltica)

Kişinin ülkeler arası yer değiştirme nedeni etnik durumu, siyasi görüşü, dini seçimi, ırkı veya dili nedeniyle ayrımcılığa ve baskıya uğrama gibi durumlarsa buna 'iltica amaçlı yapılan göç' denmektedir.

Dünyanın farklı köşelerinde yaşayan insanların her yıl yüz binlercesi güvenlik endişesiyle evlerini terkedip kaçmak zorunda kalmaktadırlar. İç çatışma ya da savaş nedeniyle yerlerinden edilen bu kişilerin, korku, zulüm ve acı içeren farklı farklı hikayeleri vardır. Kendilerine veya ailelerine yönelen tehdit edici durumlardan dolayı farklı bölgelere hatta kıtalararası mesafede yerlere doğru eşyalarını bile alamadan kaçarlar. Bazıları aileleriyle beraber kaçar, bazıları kamplara sığınır bazıları ise ıssız bölgelerde veya ormanlarda saklanır. Yolculuk zor ve tehlikelidir ve birçoğu yolda yaşadıkları şiddet ve yakalandıkları hastalıkların kurbanı olurlar. Bu insanların büyük kitleler halinde göç etmesi sonucu büyük bölgelerin stabilizasyonu ve güvenliği de tehlikeye girmektedir. Kitleler halinde yapılan bu yer değiştirme uluslararası arenada dikkatleri çekmekte ve endişe uyandırmaktadır. Soğuk savaş sonrası farklı etnik yapı ve milletler arası çatışmalar anlam verici düzeye ulaşmıştır. Genellikle bir bölgedeki çatışma ülkelerin diğer bölgelerine de sıçrayarak sıkıntı yaratmakta ve bu durumdan çok sayıda sivil zarar görmektedir. Bu siyasi, etnik ve dini sebeplerden kaynaklanan

sıkıntılardan ötürü çok sayıda sivil kimi zaman ülke içinde kimi zaman ülke dışına doğru yer değiştirmektedir (UN, 2002).

İltica konusu siyasi ve bilimsel bir nosyon olarak 2. Dünya savaşının oluşturduğu sosyolojik tablolarla beraber gündeme gelmiş olsa da iltica olgusunun en az üç bin beş yüz yıldan beri mevcut olup değişik şekillerde pek çok eski toplumların geleneklerini aktardığı yazıtlarında ve kutsal kitaplarında yer almıştır. Dinler tarihinde sık sık rastlanan iltica olgusu, aynı zamanda Hitit ve Aztek yazıtlarında dahi sözleşmelere konu olan önemli bir madde olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam tarihinde ilk inananların üzerindeki baskıların zulüm boyutuna ulaştığı bir zamanda başta Habeşistan'a sığınmış olmaları, sonrasında Medine'ye hicret etmeleri, İslam tarihindeki çok önemli yeri olan iltica hareketleridir. İspanya'dan kaçan Museviler için Osmanlı İmparatorluğu'nun sığınma hakkı tanımış olması, ünlü Prut savaşına sebep olan İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Ruslar'dan kaçarak Osmanlı'ya sığınması tarihte en çok bilinen iltica örnekleridir.

Anadolu toprakları da tarihi süreç içerisinde pek çok dini ve siyasi sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Sığınma hareketleri bazen bireysel bazen de kitlesel olarak gerçekleşmiştir. Osmanlı'nın son zamanlarında büyük toprak kayıplarıyla birlikte Müslüman nüfusun kaybedilen topraklardan Anadolu'ya göçü ve Lozan Antlaşması sonrasında nüfus mübadelesiyle Yunanistan'dan Türkiye'ye yapılan göçler 20.yy'ın başında Türkiye'ye yapılan en önemli göç hareketleri olmuştur. Ayrıca, son otuz yıl içinde Türkiye'nin komşularında yaşanan olaylar, özellikle İran devrimi (1979), Afganistan'ın Rus işgali (1979), İran-İrak savaşı (1980-1988), 1.Körfez Krizi (1991), Balkan ve Kafkaslar'daki gerilim ve çatışmalar, Sovyetler birliğinin çöküşü (1991) ve ardından Irak'ın ABD işgaline uğraması (2003) Türkiye'yi düzensiz göç ve sığınma hareketlerinin merkezi haline getirmiştir (Deniz, 2009: 101).

Türkiye sığınma amaçlı göçlere evsahipliği yapmasının yanında zaman zaman, ülke içinde yaşanan siyasi ve askeri olaylara bağlı olarak zaman zaman dışarıya sığınmacı ve mülteci gönderen bir ülke durumuna düşmüştür. Osmanlı'nın çöküş sürecinde, Anadolu'da yaşayan azınlıkların bir kısmı nüfus mübadelesiyle, bir kısmı tehcir yoluyla, diğer bir kısmı da güvenlik endişesiyle ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Buna Osmanlı'nın son zamanlarındaki Ermeni tehciri, Türk-Yunan nüfus mübadelesi,

1980 askeri darbesi ve 1980 sonrasında PKK ile yaşanan çatışmalar nedeniyle ülkeyi terk edenler örnek gösterilebilir (Deniz, 2009: 101).

Sığınma olgusu ve mülteci kavramı ile ilgili belirli bir kişi, gruplar ve toplumlar arası ilişkilerle ilgili olarak ortaya çıkan ve sadece fiili durumlara cevap veren ve ayrıca sosyal, ahlaksal ve dinsel yönü olan basit düzenlemeler çok eski dönemlerde ortaya çıkmış (Odman, 1995: 5-6) olsa da bu kavramlar ilk kez *1951 Cenevre Sözleşmesi*'yle hukuki olarak tanımlanmıştır. Bir sonraki başlığın altında bu tanımlamalara yer verilecektir.

1.2.1. İltica İle İlgili Kavramlar

İltica eden kişi olan 'mülteci' ilk kez *1951 Cenevre Sözleşmesi*'nde tanımlanmıştır. Bu Sözleşme'ye göre mülteci, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda, menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi" olarak ifade edilmektedir.

1967 yılında imzalanan New York Protokolü ile bu tanım geçerliliğini korumuş ancak coğrafya (Avrupa) ve tarih (1951'den önce meydana gelen olaylar) sınırlandırmasından vazgeçilmiştir. 1967 Protokolüyle, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve..." ve "söz konusu olaylar sonucunda" ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, Sözleşme'nin 1. maddesinde yer alan tanıma giren her şahıs ifadesi konulmuştur. Bu protokolde yer alan sığınmacı ise 1951 sözleşmesinde geçen tanımına uygun olarak, beş ölçüt (ırk, din, milliyet, belli bir sosyal gruba üyelik veya politik düşünceleri) nedeniyle zulüm görmekten haklı bir korku duyduğu için kendi ülkesinden ayrılan ve başka bir ülkeye sığınan ve mülteci olarak kalıcı yerleşimi bekleme sürecindeki kişileri ifade etmektedir.

1.2.2. Uluslararası Hukuk Açısından İltica

Mültecilere yönelik uluslararası yaklaşımı belirleyen hukuk kuralları tarihi açıdan kadim bir birikime dayanmaktadır. Dünyadaki siyasi ve sosyolojik gelişmelerin paralelinde oluşan bu kurallar 20. yüzyılda Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla da kurumsallaşmıştır (Odman, 1995: 6).

İnsan hakları kapsamında en önemli sorunlardan biri olan mülteci sorunu, dünya savaşlarının yarattığı acı ve yıkım sonucu dünyanın gündemine gelmiştir. Savaşlar sonrası oluşan yaygın iltica hareketlerinde, insanların bu süreci en iyi ve en güvenli şekilde atlatması için uluslararası arenada adımlar atılmıştır. Bu amaçla ilk olarak *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi* oluşturulmuştur. *Cenevre Sözleşmesi*'nin 1. maddesinin B fıkrası ise isteyen devletlere 01.01.1951 tarihinden önce sadece Avrupa'da geçen olaylara ilişkin olarak mülteci statüsünü tanıyabileceklerine ve isteyen devletlerin de bu tarihten önce bütün dünyada geçen olaylara bağlı olarak mülteci statüsünü tanıyabileceklerine açıklık getirmiştir. Türkiye ise 1926 ve 1928 Antlaşmaları'nın dışında olmak şartıyla ve 1951 tarihinden önce sadece Avrupa'da geçen olaylara ilişkin olarak mülteci statüsünü tanıyacağını belirterek sözleşmeyi kabul ettiğini bildirmiştir.

1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'nin sadece 1 Ocak 1951'den önce meydana gelmiş olaylar sonucunda mülteci olan şahısları kapsadığı dikkate alınarak, Sözleşme'nin kabulünden günümüze kadarki dönemde yeni mülteci ortamlarının ortaya çıktığını ve bu nedenle söz konusu mültecilerin Sözleşme'nin kapsamına girmeyebileceğini ve Sözleşme'deki tanımın kapsamına giren bütün mültecilerin, Ocak 1951 tarih sınırlamasına bakılmaksızın eşit hukuki statüden yararlanmalarının gerektiği düşünülerek *1951 Cenevre Sözleşmesi*'ndeki kişilere ilişkin kapsamı genişleten Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü hazırlanmıştır. 1967 Protokolüne taraf olan devletler 1 Ocak 1951 sınır tarihine bakılmaksızın, durumları 1951 Sözleşmesindeki tanıma uyan mültecilere Sözleşme'nin temel hükümlerini uygulamayı taahhüt etmişlerdir. Yalnız, Sözleşme'ye taraf devletlerden bir kısmının "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" ile koydukları coğrafi kısıtlama, bu Protokol bakımından da geçerli sayılmıştır. 1951'deki Sözleşmeyi coğrafi sınırlama ile imzalayan Türkiye Avrupa dışından gelenlere ilişkin koyduğu çekinceyi bu Sözleşmede de devam ettirmiştir.

Uluslararası arenada sığınmacı ve mültecilere yönelik yaklaşımların hukuki temeli sadece *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi* ve *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü* değildir. Uluslararası arenada iltica hareketlerini ve mültecileri ilgilendiren diğer evrensel belgeler şunlardır: *Birleşmiş Milletler Antlaşması*

ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, Birleşmiş Milletler Antlaşması Doğrultusunda Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine ilişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Konusundaki Bildirge ve Eki, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Tüzüğü, Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname, Savaş Zamanında Sivil Kimselerin Korunmasına İlişkin 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmesi, 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Antlaşmalarına Ek ve Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin Protokol(Protokol I), Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme ve Eki, Vatansızlık Hallerinin Azaltılması İçin Sözleşme, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İki Seçmeli Protokolü, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme, Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Olan Kişilerin Haklarına Dair Bildiri, Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, Halkların Barış Hakkına Dair Bildiri, Gelişme Hakkına Dair Bildiri, Tutuklulara Uygulanacak Muameleler İçin Temel İlkeler, Ülke İçerisinde Yerinden Edilme Üzerine Yol Gösterici Prensipler'dir (BMMYK, 1998).

Bu uluslararası belgeler yanında mültecilere ilişkin bölgesel bazda düzenlenmiş belgeler de vardır. Bunlar: Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi, Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin İlkeler, Cartagena Mülteciler Bildirisi, Arap Sözleşmesi, Avrupa Topluluğuna Üye Ülkelerden Birine Yapılacak Sığınma Başvurularının İncelemesinden Sorumlu Ülkeyi Belirleyen Sözleşme, Benelüks Ekonomik Birliği Ülkeleri Hükümetleri, Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti ve Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Arasındaki Müşterek Sınırlarda Kontrollerin Kademeli Olarak Kaldırılmasına İlişkin 14 Haziran 1985 Tarihli Schengen Anlaşması'nın Uygulama Sözleşmesi'dir (BMMYK, 1998).

Yukarıda adı geçen belgeler sığınmacı ve mültecilerin haklarının korunmasına yönelik temel belgelerdir. Uluslararası mülteci hukuku çerçevesinde, mülteci ve sığınmacıların haklarının korunmasının yanında kalıcı bir çözüm yolu bulunması hedeflenmektedir. Bu konuda, gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon ve yeniden birleştirme olmak üzere üç adet çözüm yoluna gidildiği görülmektedir. Şüphesiz bu çözüm yollarının en başında mülteci ve sığınmacının terkettiği vatanına gönüllü olarak geri dönüşü gelmektedir. Gönüllü geri dönüş, uygun şartların oluşması ve mültecinin ülkesini terk etmesine neden olan, etkenlerin ortadan kalkmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu alternatifin mümkün olmadığı durumlarda, iltica ya da sığınma başvurusunda bulunan kişilerin sığındıkları ülkeye ya da istekli üçüncü ülkelere yerleştirilmeleri suretiyle yaşamlarını yeniden kurmalarına yardımcı olunmaktadır (Başak, 2011: 9).

Bu mesele her ne kadar tüm dünyanın ilgilendiren yol gösterici yasal belgeler olsa da, uygulamada yetersizlikler ve yanlışlıklar vardır. İltica gibi uluslararası bir mesele için ülkeler ve bölgeler arasındaki işbirliği yeterli değildir (Akyürek, 2007: 171). Bundan dolayı da sığınmacı ve mültecilere yönelik insan hakları ihlalleri zuhur etmektedir (Özhan, 2010: 107).

1.2.3. Türkiye’ye Ait Mevzuat Açısından İltica

Türkiye’de ne göç ne de ilticaya ilişkin kapsamlı ve ayrı yasalar bulunmaktadır. *İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı*’nda 2012 yılına kadar bir “İltica Yasa Tasarısı” ve “Yabancılar Yasa Tasarısı” hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunulması amaçlandığı belirtilmiştir. İlticaya ilişkin hukuksal düzenlemeler dağınık halde (*inter alia*) aşağıdaki mevzuatta bulunabilir:

- Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (1994 Yönetmeliği)
- Uygulama Talimatı (Genelge 57) (2006)
- 5543 Sayılı İskân Kanunu (2006)
- Evlendirme Yönetmeliği (Md. 13, 20)

- 4104 Sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun
- 3497 Sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun (Md. 2/3)
- 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (Md. 4/G)
- 1111 Sayılı Askerlik Kanunu (Md. 10/12)
- 5682 Sayılı Pasaport Kanunu (Md. 4)
- 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (Md. 17)
- 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (Md. 84/2)
- 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (2003)
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği (Md. 49)
- 2502 Sayılı Kars Vilayetiyle Beyazıt, Erzurum ve Çoruh Vilayetlerinin Bazı Parçalarında Muhacir ve Sığıntıların Yerleştirilmesi ve Yerli Çiftçilerin Topraklandırılması Hakkında Kanun.
- Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği (1983)
- Zirai Karantina Tüzüğü (Md. 6, 13, 14)

Yukarıda belirtilen düzenlemelerden de anlaşılacağı gibi Türk Mevzuatının dağınıklığı ve bu alanda doğrudan herhangi bir yasal düzenlemenin bulunmaması sonucunda iltica ve sığınma prosedüründe görev ve sorumluluklar farklı birimler tarafından paylaşılmaktadır. İltica ve sığınma başvuruları ile ilgili işlemler yerel düzeyde valilikler bünyesinde İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubeleri, merkezde ise İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir (Çiçekli b, 2009: 155-156).

1.2.4. Türkiye’de İltica Başvurusu (BMMYK ve Türk Makamlarına Yapılan Mültecilik ve “Geçici Sığınma” Başvuruları)

Türkiye devletlerin mültecilerle ilgili uluslararası koruma yükümlülüklerini düzenleyen *1951 Cenevre Sözleşmesi*'ne bir “coğrafi sınırlama” ile imza atmıştır. Buna göre “Avrupa dışından gelen kimselere” Türkiye’de iltica korumasından yararlanıp, uzun vadede mülteci olarak ülkede kalma hakkı tanınmamıştır. Ancak bu kişiler BMMYK Ankara Ofisi’ne başvurarak mültecilik durumlarını tespit ettirebilmeleri halinde bu kuruluş tarafından ABD, Kanada, Avustralya gibi üçüncü ülkelere yerleştirilebilirler. Ancak BMMYK’ya yapılacak bu başvuruya paralel olarak sığınmacıların Türkiye Devleti’ne de bir “geçici sığınma” başvurusunda bulunmaları ve BMMYK’nın haklarında yapacağı değerlendirme ve işlemler tamamlanana kadar yasal olarak Türkiye’de bulunabilmek için izin almaları gerekmektedir.

Bu alandaki ulusal mevzuata göre, Avrupa dışında bir ülkeden zulüm sebebiyle kaçmak zorunda kalıp Türkiye’ye gelen sığınmacıların hem BMMYK Ankara Ofisi’ne, hem de İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar Şube nezdinde Türkiye Devleti’ne başvurmaları gerekmektedir.

BMMYK’ya yapılan başvurunun amacı, kişinin beyan ettiği kaçış nedenleriyle ilgili yapılacak inceleme sonucunda, başvuruçunun ülkesine dönmekle ilgili olarak *1951 Cenevre Sözleşmesi*’nin 1. maddesinde sıralanan sebeplerden “mesnetli bir zulüm korkusu” taşıyıp taşımadığının tespit edilmesidir. Eğer değerlendirme olumlu olursa, BMMYK başvuruçuyu “mülteci” olarak tanır ve ABD, Kanada, Avustralya gibi üçüncü bir ülkeye yerleştirmek üzere girişimlere başlar. BMMYK’ya yapılması gereken bu başvuruya “mültecilik başvurusu” denilmektedir.

Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi nezdinde Türkiye Devleti’ne yapılacak ikinci başvuru ise BMMYK vasıtasıyla uluslararası mültecilik korumasından yararlanmak isteyen kişilerin BMMYK’nın kendileriyle ilgili yapacağı değerlendirme tamamlanıp bir üçüncü ülkeye yerleşmek üzere Türkiye’yi terk etmeleri söz konusu olana kadar, Türkiye’de yasal olarak bulunabilmeleri ve Türkiye Devleti’nin sığınmacılara sağladığı bazı koruma ve olanaklardan yararlanabilmeleri için yerine getirmeleri gereken bir yasal zorunluluktur. Bu başvurunun Türk mevzuatındaki adı “geçici sığınma” başvurusu’dur. Türk makamlarına yapılan bu “geçici sığınma” sığınma başvurusunun değerlendirilmesi

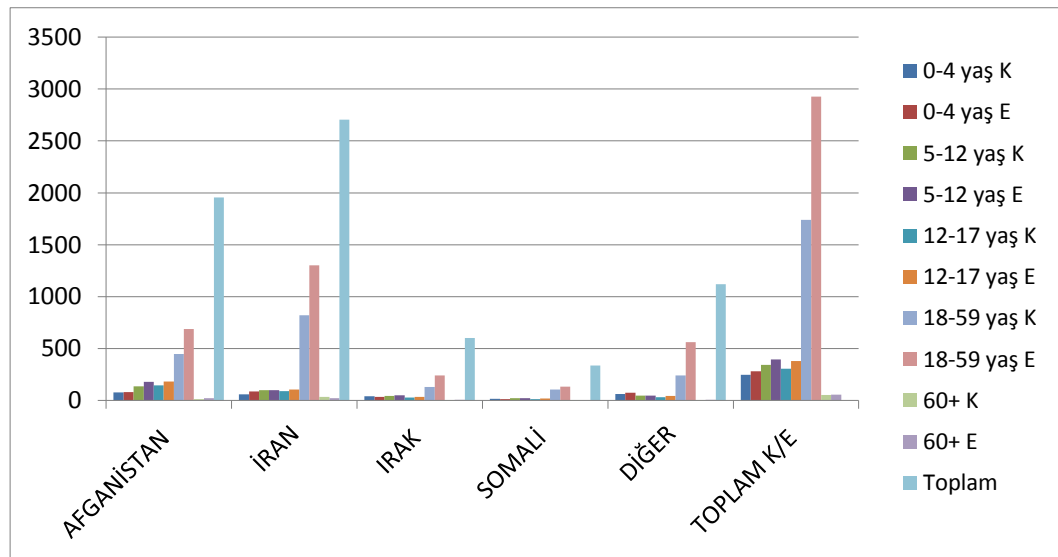
esasında, aynı BMMYK başvuru ve değerlendirme sürecinde olduğu gibi kişinin ülkesine dönmekle ilgili olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinde sıralanan sebeplerden “mesnetli bir zulüm korkusu” taşıyıp taşımadığına bakılır. Çünkü Türkiye Devleti ancak kendi yapacağı bağımsız inceleme neticesinde 1951 Sözleşmesi'ndeki tanımıyla mülteci durumunda olan kişilere geçici koruma sağlamayı taahhüt etmiştir.

Özetle, ülkesini zulüm olayları ya da zulüm tehditi sebebiyle terk ederek Türkiye'ye gelen kişilerin uluslararası korumadan yararlanabilmek için hem BMMYK'ya, hem de İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar Şube nezdinde Türkiye Devleti'ne iki ayrı ve paralel başvuru yaparak ülkelerinden kaçış nedenlerini anlatmaları ve “mesnetli bir zulüm korkusu” taşıdıklarını gösterebilmeleri gerekmektedir. (<http://www.hyd.org.tr/multecielkitabı/> 12.05.2012).

1.2.4.1. Türkiye'ye Yapılan Sığınma Başvurularıyla İlgili Veriler

Ülkemize yapılan iltica başvurularına ait bölgelere ve yaş gruplarına ait 2010 yılı BMMYK verilerine göre, Türkiye en yoğun iltica başvurularını Afganistan, İran, Irak ve Somali'den almıştır. Bu veriler göre 0-4 yaş arası 427 kişi, 5-11 yaş arası 736 kişi, 12- 17 yaş arası 680 kişi, 18- 59 yaş arası 4668 kişi, 60 yaş üstü ise 104 olmak üzere toplam 6715 iltica başvurusu olmuştur. Buna göre iltica başvurusu yapanların % 30 u çocuktur.

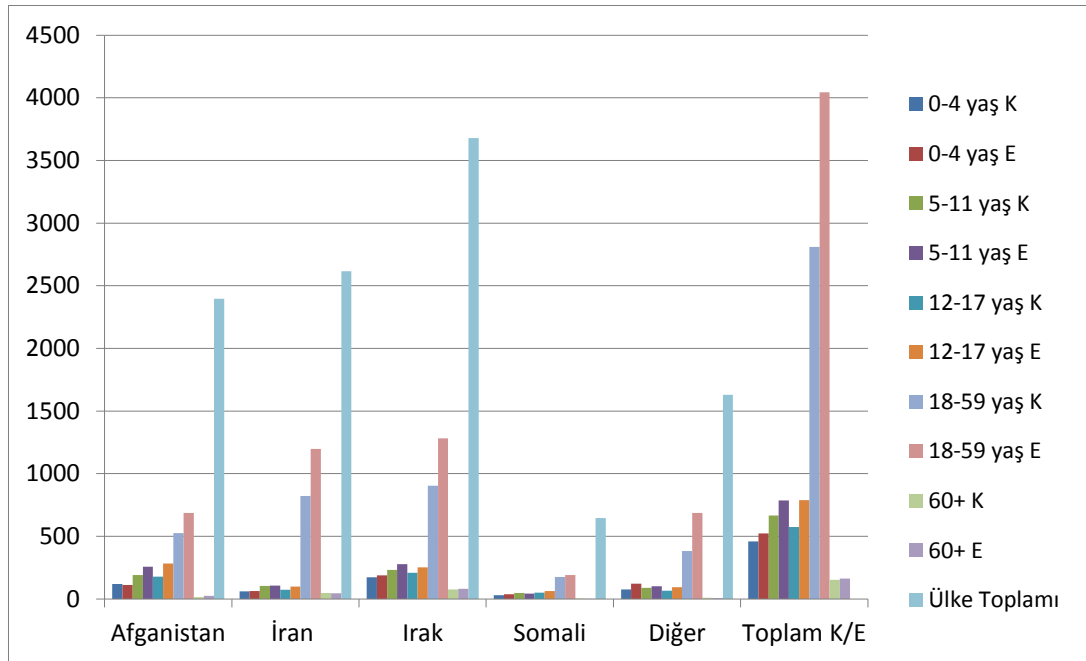
Şekil 1. Türkiye'ye 2010 yılında Yapılan Sığınma Başvurularının Ülke, Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

2011 yılında Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunanların sayısı 2010 yılı rakamlarına göre ciddi oranda artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Ofisi'nin verilerine göre, 2010 yılında sığınma hakkından yararlanmak isteyenlerin sayısı 6715 iken, 2011 yılında sığınma başvurusunda bulunanların sayısı 10.964 olarak kayıtlara geçmiştir. 2010 yılında sığınmacı statüsü almaya çalışan kişiler arasında ilk sırayı İran vatandaşları (2706) alıyorken, 2011'de sığınma talep eden kişilerin ülkelere göre dağılımlarına bakıldığında, ilk sırayı Irak vatandaşları (3678) almaktadır. Yine ülkedeki kayıtlı toplam mülteci sayısı 2010'da 10.032 iken, 2011 yılında 14.465 olarak açıklanmış ve Irak uyruklu mültecilerin toplam mülteci nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturduğu (7.071) dikkat çekmiştir. Netice olarak, 2011 yılı sonu itibarıyla BMMYK Türkiye Ofisi'nde kayıtlı mülteciler ve sığınma başvurusu yapan kişilerin toplamı 24.429'a ulaşırken, sığınma sistemine giremeyip ülke içinde düzensiz hareketliliği süren veya yakalanarak sınır dışı edilen gerçek kişi sayısının tespit edilmesi, ne yazık ki mümkün olmamaktadır (İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, 2012: 11).

BMMYK'ya ait Türkiye'ye 2011 yılında yapılan sığınma başvurularına ait veriler Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Türkiye'ye 2011 yılında Yapılan Sığınma Başvurularının Ülke, Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

BMMYK verileri, Türkiye'deki sığınmacıların büyük bölümünün ülkelerinde işgal, savaş veya silahlı çatışma yaşanan bölgelerden gelen kişilerden oluştuğunu göstermektedir. Son yıllarda yasadışı göç hareketliliğinin büyük kısmını oluşturan Irak, Afganistan, Somali ve Filistin kökenli sığınmacılar 2011 yılında da bu özelliklerini korumuşlardır. Ağırlıklı olarak siyasi nedenlerle ülkelerini terk eden İran kökenli mülteci ve sığınmacılar ise Türkiye'ye gelip iltica prosedürüne dâhil olmaya çalışmaktadır. Bir diğer çarpıcı sonuç ise çocuk mülteci ve sığınmacı nüfusunda yaşanan büyük artış ve hareketlilik. 2010 yılı istatistiklerine göre BMMYK Türkiye Ofisine kayıtlı mülteci veya geçici sığınmacı statüsündeki 0-4 yaş grubu çocuk sayısı 1.323 iken, 2011 yılında bu sayı 2.166 olmuştur. Okul çağındaki 5-17 yaş dilimindeki çocukların sayısında çok daha önemli artışlar söz konusudur. Bu kategorideki toplam çocuk sayısı 2011 yılında 6.411'e ulaşmıştır. Dolayısıyla hassas gruplar olarak nitelendirilen 18 yaş altındaki gruplar ile özel olarak ilgilenmek ve temel ihtiyaçlarının tespiti ve bu tür ihtiyaçların giderilmesinde duyarlı hareket etmek gerekmektedir (İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, 2012: 12).

31 Ocak 2011 itibarıyla, BMMYK'ya kayıtlı olup Avrupa dışından gelen kişi sayısı 17.271'dir. Kayıtlı kişilerin 10.391'ini mülteciler, 6.880'ini ise başvuru sonucunu bekleyen sığınmacılar oluşturuyor. Son altı senede, Türkiye'ye gelenler arasında Iraklı, İranlı, Afgan ve Somalili insanlardan oluşan gruplar, ülkedeki genel sığınmacı nüfusun yüzde 90'ını oluşturmakta ve açık ara en büyük gruplar haline gelmektedir. UNHCR Türkiye'nin ilgi alanındaki nüfus, elliden fazla ülkeden gelen mülteci ve sığınmacılar ile çeşitlilik kazanmaktadır. Sığınmacı ve mültecilerin yaklaşık beşte ikisini kadınlar, geri kalanını ise erkekler oluşturur. İlgi alanındaki nüfusun üçte ikisinden fazlası aktif işgücü yaşındayken (18-59), yaklaşık yüzde 10'u 5-11 ve 12-17 yaşlarında, yüzde 8'i ise 4 yaşın altında bulunmaktadır (BMMYK, 2011: 22).

Verilere göre, iltica başvurusu yapan çocukların yaş aralığı arasında bariz bir farklılık yoktur. Türkiye'ye her yaş aralığındaki çocuklar iltica başvurusu yapmaktadır.

Uyruklarına göre 2011 yılındaki mülteci, sığınmacı ve göçmen çeşitliliği genellikle şu ülkelerden oluşmuştur; Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bangladeş, Bolivya, Burundi, Burma, Dominik Cumhuriyeti, Cezayir, Çeçenistan, Eritre, Fas, Fildişi Sahili, Filistin, Gana, Gine, Güney Afrika, Gürcistan, Hindistan, Irak, İran,

Kamerun, Kazakistan, Kırgızistan, Komor Adaları, Lübnan, Mali, Mısır, Moğolistan, Moritanya, Myanmar, Nijerya, Özbekistan, Pakistan, Ruanda, Senegal, Somali, Sudan, Suriye, Tacikistan, Togo, Tunus, Türkmenistan, Uganda, Ukrayna, Umman, Ürdün, Yemen (İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, 2012: 18).

1.2.5. Türkiye’de İltica ve Sığınma Başvurularına Yönelik Uygulama

Mülteci başvurusu yapan kişinin mülteci statüsünde kabul alması için aşağıda belirtilen beş durumun herhangi birinin getirdiği özellik, hayat tarzı ve davranışlarından dolayı hayat hakkının engellendiğini, kendisine karşı zor kullanıldığını ispatlaması gerekmektedir. Kişilerin sahip olmaktan ötürü tehdit ve baskı yaşadığı durumda mülteci statüsü kazandığı durumlar şunlardır:

- Soy-Irk: Farklı ırka, renge, farklı etnik kökenli bir guruba bağlı olma;
- Din: Dini inanca bağlı olma veya olmama, herhangi bir din/mezhebe törene katılma, dini inanç veya düşüncelerini açıkça belirtme;
- Milliyet: Sadece vatandaş olarak kalmanın yanında belirli bir kültürel kimliğe, etnik kökene, aynı dili konuşan topluma veya başka bir ülkenin vatandaşıyla irtibatta olma;
- Sosyal Grup veya Gruplara (Örgüt vs.) Bağlı Olma: Cinsiyet değiştirme, inanç gruplarına, sendika, insan hakları derneği, etnik kimlik hakkını savunan, vs. dernek veya gruplar içerisinde yer alma;
- Politik Düşünceler: İdeolojik, politik veya dinsel düşüncelerini açıkça belirtme, yazılı olarak beyanda bulunma (Dursun, 2012).

Bahsedilen bu beş özellik ya da durumdan ötürü zulüm ve ya baskı gören kişiye sığınma hakkı tanımak Türkiye için de geçerlidir. Fakat Türkiye’de bu sebeplerden dolayı sığınma başvurusunda bulunan kişiye statüsünü verme süreci farklıdır. Çünkü Türkiye 1951 yılında *Cenevre Sözleşmesi*’ni imzalarken çekince koymuştur. Buna göre başka bir ülkede mülteci statüsü kazanmayı sağlayan şartları taşıyan Avrupa kökenli kişileri mülteci olarak tanımakta, Avrupa kökenli olmayanları gerekli şartları taşıyacakları da mülteci olarak tanımamakta, onlara sığınmacı statüsü vermekte ve BMMYK tarafından üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar ülkede kalma izni vermektedir.

Türkiye'nin 1951 *Cenevre Sözleşmesi*'ni çekinceli olarak imzalamasında dünyadaki o zamanki siyasi ve sosyolojik durum etkindir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra doğuda 1948'de biri İsrail, bir tanesi de Pakistan olmak üzere iki devlet doğmuştur. Bu devletlerin doğuşu sürecinde İsrail bakımından Filistinli ve Çerkezler ile Yahudi göçmenleri arasında, Pakistan'ın kuruluş süreci açısından da Hindu ve Pakistanlılar arasında yoğun çatışmalar doğmuş dolayısıyla bu iki devletin kurulduğu bölgeler çok büyük sayıda iltica üreten iki yer haline gelmiştir. Türkiye de bu iki iltica kaynağına karşı bir önlem almak amacıyla 1951 Sözleşmesinin verdiği taraf devletlerin coğrafi çekince koyma hakkına yönelik yetkiyle Doğu'dan gelenleri kapsam dışı tutmuştur (Ünsal, 2010: 162).

Her ne kadar bölgesel olarak çekince koymuş olsa da 1960'ların başında *Cenevre Sözleşmesi*'nin uluslararası kabulünden sonrası kurulan BMMYK ile çok yakın bir çalışma içerisine girmiş ve bunun sonucu sayılarının yirmi binleri aştığı tahmin edilen Sovyetler ve çevre ülkelerden Türkiye'ye sığınan insanlar, mülteci olarak üçüncü ülkelere yerleştirilmişlerdir. Bu uygulama 1980'lerin sonlarına kadar devam etmiş ancak bu tarihten itibaren Türkiye'ye sığınanların konumu değişmeye başlamış ve Türkiye özellikle, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden de göç alan bir ülke olmuştur. 1988, 1989, 1991 yıllarında ortaya çıkan büyük mülteci akımları neticesinde ise Türkiye mültecilere yönelik uygulamalarında iç güvenliğini öncelemeye başlamıştır (Kirişçi, 2008: 15).

Türkiye'nin iç hukukunda, 1994 yılına kadar bu bölgelerden iltica eden kişiler hakkında herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu ana kadar sorunlar İçişleri Bakanlığı'nın BMMYK ile yaptığı centilmenlik anlaşmasıyla çözülmeye çalışılıyorken Körfez Savaşı ile birlikte Türkiye'nin sınırlarına yığılan mülteciler, bu konuda bir düzenleme yapılmasını zorunlu kılmıştır (Eroğlu ve Taşkiran, 2002: 123).

Türkiye, bunun üzerine, uluslararası arenada kabul edilen *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi* ve *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü*'nü temel alarak 1994 yılında kendi ulusal sığınma sürecine ilişkin "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında

Yönetmeliği”ni kabul etmiş, uygulamalarını buna göre yürütmeyi seçmiştir (Çiçekli a, 2009: 337).

Bu yönetmelikte de Türkiye coğrafi sınırlamasını korumayı seçmiş, Avrupa dışından gelenleri “sığınmacı” olarak, Avrupa’dan gelenleri ise “mülteci” olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre, Avrupa dışından gelerek *Cenevre Sözleşmesi*’ndeki tanıma paralel olarak mülteci olabilme kriterlerini taşıyan yabancılar ülkeye sığınmacı olarak kabul edileceklerdir. Bu yabancılara sığınmacı statüsü verilmesi suretiyle, üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilinceye kadar makul bir süre ülkede ikamet etmelerine izin verilmektedir (Çiçekli a, 2009: 337). BMMYK geçici sığınma statüsü verilen bu kişilerin başvurularını inceleyerek yaptığı mülakat sonucunda mülteci statüsü tanıma konusunda bir karar vermişse üçüncü ülkeye yerleştirme işlemine tabi tutulmaktadır. Şayet uygun görmez ise bu talebini reddetmekte, şahıslar da Türk hükümeti tarafından sınır dışı edilme işlemine tabi tutulmaktadır (Altınışik ve Yıldırım, 2002: 39).

Bu düzenlemelere bakılacak olursa, Türkiye şu an mülteci kabulünü uluslararası eğilimden farklı olarak yapmaktadır. Uluslararası metinler mülteciyi tanıma kavuşturup sığınmacıyı, ilticasını gerçekleştirmekle birlikte mülteci haklarından yararlanması için gerekli hukuki prosedürleri tamamlamamış kişi olarak tanımlarken, *1951 Cenevre Sözleşmesi* ve 1967 Protokolünü belirli çekincelerle imzalayan Türkiye bağlamında konuşulduğunda, sığınmacı; mülteci haklarından yararlanması için hukuki işlemlerini devam ettiren kişi olmaktan çıkmakta; mülteci de sadece belirli coğrafyadan hareketle ülke sınırlarına girişi yapan göçmen haline gelmektedir (Çağlar, 2008: 161).

Uluslararası uygulamalarda sığınmacıların mültecilik şartlarını taşıdığıının tespit edilmesiyle mülteci statüsü kazanması mümkünken, Türk hukukunda sığınmacı olarak nitelenen kişilerin mülteci statüsü kazanması mümkün görünmemektedir (Çiçekli a, 2009: 337).

1.2.6. İltica Prosedüründe BMMYK’nın Rolü

Türkiye’deki iltica ve sığınma prosedüründe BMMYK da önemli bir role sahiptir. Mülteci ve sığınmacılar konusunda 1951 sözleşmesini kabul eden Türkiye sözleşmeyi imzalayan diğer ülkeler gibi mülteciler için her türlü desteği BMMYK ile işbirliği içerisinde yerine getirmektedir (Çağlar, 2008: 161).

BM Genel Kurulu tarafından, 14 Aralık 1950 açılan kurumun, 3 yıl içinde mültecilik sorununa son verdikten sonra kapanmasını planlanmıştır. Fakat çalışmalar sırasında bu meselenin sadece 3 yılda çözümlenecek ve bir daha hiç vuku bulmayacak bir mesele olmadığı görülmüş ve varlığının devam ettirilmesine karar verilmiştir.

Kurulduğu zaman sadece 34 çalışanı olan örgüt şu an, 123 ülkede 396 BMMYK ofisi, olağan veya geçici olarak faaliyet gösteren 702'si Cenevre merkezinde görevli yaklaşık 7.190 personeli ile çalışmalarını yürütmektedir. BMMYK mülteciler için uluslararası koruma sağlar ve mülteci sorunlarına kalıcı çözümler bulmak için hükümetle birlikte çalışır. Uluslararası koruma, devletlerin kendi vatandaşlarını koruma yükümlülüklerini yerine getiremediği durumlarda başka ülkelere sığınma talebinde bulunan insanların güvenliğe ulaşmaları, tehlikeli olan yerlere gönderilmemeleri ve temel insan haklarından yararlanabilmeleri anlamına gelmektedir. Uluslararası koruma geçicidir. Çözüm, ulusal korumanın yeniden sağlanması veya sunulmasıdır. Bunun için üç olasılık mevcuttur; menşe ülkeye geri dönmek, iltica edilen ülkeye yerleşmek veya üçüncü bir ülkeye gitmektir (www.unhcr.org, 25.03.2012).

Türkiye'nin coğrafi kısıtlamayı devam ettirmesi sebebiyle BMMYK de statü belirleme işlemlerini bu çerçevede yürütmektedir. BMMYK, mülteci ve sığınmacılar konusunda genel olarak üstlenmiş olduğu sorumluluklar dışında, özellikle Avrupa dışından gelerek sığınma talep eden yabancıların iltica prosedürüne alınmaları ve üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri konusunda görevler üstlenmiştir (Çiçekli b, 2009: 155-156).

BMMYK'nın asıl işlevi *Cenevre Sözleşmesi*'nin 35.maddesi gereğince mülteci statüsünün belirlenme sürecini denetleme sorumluluğudur. Aynı maddeye göre devletlerle işbirliği yapmak durumundadır. Bu durum yasal mevzuatları gereği çekinceleri olan veya sözleşme kriterlerine bağlılığı zayıf olan ülkelerde BMMYK'nın mülteci statüsünü belirlemesine engel değildir. Mülteciye sadece zulüm ülkesine zorla geri gönderilmeye karşı koruma sağlayan BMMYK tanımına karşın, devletçe tanınan mültecilik bireye pek çok hak sağlamaktadır. Çünkü daha sonra gerekli şartların varlığı halinde o ülke vatandaşlığına da girebilmektedir. Bu nedenle devletçe tanınan mülteci statüsü BMMYK'nın belirlediği mülteci statüsünden daha iyidir (Altınışık ve Yıldırım, 2002: 19).

BMMYK, sığınma kabul eden devlet veya diğer kuruluşlardan başka kaynak bulunmadığı durumlarda, kendi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan mülteciler ve diğer ilgili kişilere mali destek; gıda maddesi; mutfak malzemesi, aletler, temizlik malzemesi veya barınak gibi ihtiyaçlar şeklinde olabileceği gibi, bir kampta veya topluluk halinde yaşayan mülteciler için okul ve klinik yapılması gibi programlar şeklinde yardım sağlamaktadır. BMMYK mültecilerin en kısa zamanda kendi kendilerine yeterli duruma gelebilmeleri için elinden gelen tüm gayreti gösterir; bu resmi gelir getirici faaliyetler veya yetenek geliştirici eğitim projeleri gerektirebilir (Eroğlu ve Taşkiran, 2002: 124-125).

1.2.7. Türkiye’deki İltica Mevzuatından Kaynaklanan Sorunlar

Türk hukukundaki yasal boşluklar içerisinde ilk akla geleni Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda sığınma hakkının bir temel hak olarak düzenlenmemiş olmasıdır (Tokuzlu, 2009: 66).

Türk sığınma sistemini oluşturan temel düzenlemelerin idareye alışılmışın dışında geniş bir takdir yetkisi vermekte ve bu nedenle de uygulamanın büyük ölçüde idarenin kendi iç işleyişini düzenleyen genelgeler ile şekillendiği görülmektedir. Türkiye, iltica hukuku gibi en temel insan hakkına ilişkin nasıl davranacağını bırakın Anayasa’yı ve bırakın yasayı yönetmelikle yapmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’nin bu tutumu, Anayasa’nın 13“üncü maddesiyle çelişmektedir (Ünsal, 2010: 159).

Türkiye’deki iltica ile ilgili ulusal mevzuatımıza baktığımızda,1994 yılına kadar bu alanın “idari tasarruflar” ile idare edildiği, ancak 1992 yılında bir gecede 468 bin Kürt’ün Türkiye’nin sınır kapılarına dayanmasından sonra ülkede bu konuda hemen hiçbir hukuki düzenlemenin olmadığı fark edildiği görülmektedir. Ancak bundan sonra, 1994 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile bir yönetmeliğin düzenlenmesi söz konusudur ki, bu birinci kuşak bir insan hakkı için çok zayıf bir hukuki düzenlemedir (Kılıç, 2008: 26).

2005 yılında duraklama evresine giren Türkiye-AB müzakere süreciyle ilintili bir şekilde, 2006 yılında yapılan yönetmelik değişikliği ve 2006 Haziran Genelgesi’nde daha olumsuz ve sığınmacıların haklarını tehdit eder bir gelişim seyri kendisini

göstermiştir. Mevzuatta yaşanan bu daralmanın uygulamada da kendisini gösterdiği belirgin bir şekilde hissedilmektedir (Kılıç, 2008: 27).

Yabancı ve göçmenler için kanunen açık sınırlama öngörülmeven durumlarda, yabancıların genel olarak herkese tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanacakları söylenebilse de, yabancıların yararlanabilecekleri hak ve özgürlüklere ilişkin açık ve net hükümlerin bulunmaması, bunların çoğu zaman söz konusu hak ve özgürlüklerden hiç ya da etkin bir şekilde yararlanamamaları durumunu doğurmaktadır. Bu nedenlerden dolayı Türk hukukunda yabancı, göçmen, yasadışı göçmen, mülteci, sığınmacı, iltica/sığınma talep eden kişi vb statülerinin netleştirilmesi ve bu statülere giren kişilerin sahip olacakları hak ve özgürlüklerin kategorik olarak düzenlemeye tabi tutulmaları gerekmektedir. Örneğin Türk hukukunda mülteci ve sığınmacıların diğer yabancıardan farklı olarak çalışmalarını genel olarak sınırlandıran hükümler olmamakla birlikte, uygulamada bunların neredeyse ülkeden yasal bir şekilde çalışma olanağına sahip olmadıkları görülmektedir (Çiçekli b, 2009: 359).

Türkiye hem Güvenlik Konseyi üyesi olmak bakımından, hem Birleşmiş Milletlerin geçici on Güvenlik Konseyi üyesinden bir tanesi olması ve dünyanın on yedinci büyük ekonomisine sahip olan ve Avrupa Birliğine aday bir ülke olarak 1951 sözleşmesinde coğrafi kısıtlamaya ilişkin çekincesini kaldırmamış tek ülkedir. Madagaskar, Monako ve Türkiye dışında dünyada coğrafi kısıtlamayı kaldırmamış ülke kalmamıştır. Bu durum konjonktürel olarak çok büyük bir problem oluşturmaktadır. Çünkü dünyada siyasi çekişmelerin savaşa, çatışmalı bir sürece dönüştüğü ülkeler daha çok dünyanın doğusunda olan ülkelerdir. Öneğin hiçbir zaman İngiltere ile Fransa savaşp da orada mülteci üreten bir ortam olmamaktadır (Ünsal, 2010: 157-158). Türkiye'ye de sığınma başvurusunda bulunan ülkeler yoğun olarak Türkiye'nin doğusundaki ülkelerden gelmektedir. BMMYK'nın Türkiye'ye iltica başvurusu yapanlarla ilgili verileri incelenirse, İran, Irak, Afganistan, Suriye gibi ülkeler başta olmak üzere Afrika'daki yoğun siyasi çatışmalar yaşayan ülkelerden gelen iltica başvuruları öne çıkmaktadır. Dolayısıyla Türkiye en yoğun iltica başvurusunu Avrupa dışındaki ülkelerden alırken, bu ülkelerden gelen insanların sorunlarının çözülmesinde yeteri kadar sorumluluk almamaktadır.

Türkiye’deki sığınma başvurusu yapan kişilerin yaşadığı mevzuattan kaynaklanan en önemli sorunların biri 1951 Sözleşmesinin coğrafi çekince ile kabul edilmesinden dolayı kimin mülteci olacağına ilişkin verilen kararın belli bir süre almasıdır (Çağlar, 2008: 161). Mülteci üreten ülkelerden Afganistan’dan, Irak’tan, İran’dan gelen insanlar da Türkiye Cumhuriyeti mülteci statüsü vermediği için, yani 1951 sözleşmesine çekince koyduğu için Birleşmiş Milletlerin Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) Türkiye’deki ofisine başvurmaktadır. BMMYK’da onlara mültecilik statüsü vermektedir. Aşağı yukarı şu anda Türkiye’de 15 bin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine başvuru, yani mültecilik statüsü almak üzere başvuru yapan insan vardır. Mültecilik statüsüne ilişkin prosedür gereği yapılan görüşmeler aşağı yukarı iki buçuk yıl sürmektedir. Bu insanlar BM’ye başvurdukları andan itibaren geçici koruma statüsü almaktadırlar. Türkiye BMMYK’deki bu görüşmeler sonuçlanana kadar bu kişileri sınır dışı etmemekle birlikte o insanlara çalışma hakkı vermemekte, sosyal refahına ilişkin haklara ulaşmalarını sağlamamaktadır (Ünsal, 2010: 157). Ülkede kaldıkları süreç içerisinde sığınmacılar temel haklarından mahrum kaldıkları için çeşitli sorunlar yaşamakta bu süreçte kendi imkânları ile hayat mücadelesi vermektedirler (Çağlar, 2008: 161). Türkiye’de kalınan birbuçuk-iki yıl boyunca çalışma hakları, serbest dolaşım hakları, temel kamu hizmetlerinden yararlanma hakları son derece sınırlıdır. Türkiye, Avrupa’dan gelen mültecilere karşı geniş yükümlülükler üstlenmiştir. Ama pratikte, bu insanların da sığınma sistemine erişimleri, sosyal hizmet ve desteklerden yararlanmaları fazla mümkün olmamaktadır. Üstelik onlar için BMMYK’nın üçüncü ülkeye yerleştirme durumu yoktur. Dolayısıyla uzun yıllar, belirsiz bir statüde yaşamak zorunda kalırlar. Örneğin Türkiye’deki çok sayıda Çeçen, 1999/2000 yılından bu yana statüsüz yaşamaktadır. Tutuklanma, sınırdışı edilme korkularıyla yaşadıkları ortamlardan dışarı çıkamamakta, iş arayamamakta ve geleceklerinin ne olacağını bilememektedirler (Çorabatır, 2006).

Türkiye, Harçlar Yasası’ndaki düzenlemeler gerekçe gösterilerek halen sığınmacıları kendi hazinesi için bir “gelir kaynağı” olarak değerlendirmektedir (Kılıç, 2008: 29). İçişleri Bakanlığınının 19 Mart 2010 tarihli genelgesi, Harçlar Kanunu’na atıfta bulunarak ikamet harcını ödeme gücü olmayan mülteci ve sığınmacıların buldukları illerdeki yerel makamlara dilekçeyle başvurmaları halinde durumlarının inceleneceğini, yoksul olduklarına kanaat getirilenlerin harçtan muaf tutulacaklarını vurgulamaktadır. Bununla

birlikte bazı bölgelerde verilen dilekçelerin işleme konulmadığı ve genelge hükümlerine aykırı uygulamaların sürdüğü keyfilikler yaşanmaktadır (İHAD, 2011: 14).

Sığınmacı ve mülteciler, ikamet harcını ödemediği çalışma izni alamamaktadır. İltica sırasında herşeyini bırakıp gelmiş bu insanların bu ücreti ödemeleri her zaman mümkün olmamaktadır. İkamet harcı iltica eden bütün herkesten alındığı için, kalabalık ailelerde özellikle sıkıntı olmakta, ve bu borçları Türkiye’de üçüncü ülkeye yerleştirilmek için bekledikleri süre içerisinde birikerek artmaktadır. Bu kişiler kimi zaman Amerika, Finlandiya gibi ülkelere mülteci olarak kabul edildikleri halde, bu biriken borç yüzünden yurtdışına çıkışını yapamamakta ve çaresizliğe terkedilmektedir (Ünsal, 2010: 158-159).

Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni temel alarak geri gönderme yasağına odaklanmış ve sığınmacılar için bir ikincil koruma sistemi oluşturmuştur fakat ikincil koruma kapsamında sınır dışı edilmeyerek ikamet izni verilen bireylerin ekonomik sosyal ve kültürel ihtiyaçları hakkında hiçbir güvence sistemi düzenlenmemiştir (Tokuzlu, 2009: 66). Sığınmacılara yönelik kamusal yaklaşımın hukuki olarak dağınık olması, sığınma talebinde bulunanların kullanacağı sosyal hakların belirlenmesinde de sorunlara sebep olmaktadır.

Göç ve sığınma konusundaki kanun ve yönetmeliklerdeki tanımlar arasında farklılıklar bulunmakta ve sığınmacı ve mültecilerin nasıl muamele görecekları ve hangi haklardan yararlanabileceklerine ilişkin sınırlı ifadeler yer almaktadır (Demirciler, 2004: 181).

1.2.8. Sığınmacı Ve Mültecilerle İlgilenen Kurumlar

Göçmenlerle ilgili idari işlemler şu kurumların koordinasyonunda yürütülmektedir: Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (mülga), Nüfus Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu, Kızılay ve diğer sivil toplum kuruluşlarıdır (Çağlar, 2011: 149). Mülga olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yerine Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu vazifeyi üstlenmiştir.

1.3. Sığınmacılığın Beraberinde Getirdiği Sorunlar

Sığınmacılığın beraberinde getirdiği sorunlar çok katmanlı ve yığılımlıdır. Sığınma öncesi, ve sığınma sürecinde yaşanan sorunlar olarak ayrı biçimde ele almak gerekir.

Sığınmacıların sığındıkları ülkeye gelmeden önce karşılaştığı meseleler; savaş, insan hakkı ihlalleri, politik, dini, ırk ya da etnik nedenlerden ötürü kötü muameleye maruz kalmak olarak ele alınabilir. Yaşantılanan bu durumlar kişiler için oldukça stres yaratıcıdır. Öyle ki onları buldukları ülkeden bilinmezliğe doğru yola çıkmaya yöneltebilmiştir.

Sığınma süreci içinde ülke, kültür, aile, meslek, dil, arkadaşlar, gelecek planlarında kayıplar yaşamakta ve bu durum ya üstesinden gelecekleri ya da kaybedecekleri bir dönüm noktası olmaktadır.

Sığınma ülkesinde onları bekleyen, eskisinden farklı ve başetmeyi öğrenmelerini gerektiren yeni meseleler ise çoklu değişimler, psikolojik ve pratik uyum sağlama konusundaki zorluklar, belirsiz gelecek, travmatik hayat olayları gibi zorluklar, ırkçılık, ev sahibi ülkenin önyargıları ve o ülkenin bilinmeyen kültürel alışkanlıklarıdır (Tribe, 2002: 242).

İlticadaki metazori durum ve keskin kopuş, kişiye yabancılaşma hissi, kendisini korunmasız ve çıplak hissetme duygusunu yaşatır. Yabancı olmak, horlanma ve dışlanma tehlikesini barındırır. Yabancılaşma; dışlanma, uyum, entegrasyon, asimilasyon konularıyla da yakından ilgilidir (Yılmaz, 2008: 40). En çok sosyal dışlanma riski altında olan kesimlerden biri mültecilerdir. Sosyal dışlanma bireylerin ve grupların, yaşadıkları toplumda var olan, ekonomik, sosyal, politik, kültürel alanların bazı yönleri ya da tamamı dışında kalması, bu alanlarda toplumla bütünleşme şansına sahip olmaması anlamına gelen çok boyutlu bir süreçtir. Sosyal dışlanmanın en belirgin sonuçları düşük gelire sahip olmak, çalışma yaşamına girmede güçlük yaşamak, toplumdaki kültürel olanakları, bireysel hakları hizmetleri ve yararları kullanamamak, sosyal destekten yoksun olmak üzere belirtilebilir. Sosyal dışlanma olduğunda bireyler, düşük gelir, ayrımcılık, yeteneklerin kullanılmasında fırsat yoksunluğu, suça bulaşma riskinin yüksek olması, aile ilişkilerinin bozulması ve aile desteğinin bozulması gibi sorunlarla karşılaşabilmektedir (İçağasıoğlu Çoban, 2011: 117-118).

Bu açıdan mülteci konumunda olan kişileri öncelikle acil yardım, sonrasında rehabilitasyon çalışmaları ile desteklemek gerekmektedir. Zira mülteci konumunda olan kişiler suistimale açık şartlarda yaşamaktadırlar. Bir çok açıdan risk altında olan mülteciler desteklemedikleri takdirde, organ mafyaları, misyoner kuruluşlar, insan tacirleri gibi gruplar tarafından suistimal edilebilmekte, uyuşturucu bağımlısı olabilmekte, suç şebekelerine dahil edilebilmektedir (İHH, 2009: 93).

Sığınmacı ve mültecilerin yaşadığı sorunlar Sosyal Sorunlar, Ekonomik Sorunlar, Barınma Sorunu ve Sağlık Sorunları olarak ele alınabilir.

1.3.1. Sosyal Sorunlar

Göçün yönü ister gelişmiş, isterse az gelişmiş ülkelere yönelik olsun, orjin kültürden kopuş aidiyet duygusunu zedelemekte, sığınmacı ve mülteciler için ne orada ne burada olamama halini doğurmaktadır. Önemli bir başka boyut geçmiş ile gelecek arasında kopan bağıdır. Geçmiş deneyimler bilgiler, birikimler bir devamlılık çizgisinde gelecek için kullanılabilir olmaktan çıkmaktadır. Bir yeniden öğrenme yeniden deneme süreci yaşanmaktadır mülteciliğin bu boyutu sosyal ilişkileri sarsıcı parçalayıcı ve göç olgusunun bireyler üzerinde stres yaratan çeşitli psikosomatik rahatsızlıklara neden olan yanını oluşturmaktadır (Kümbetoğlu, 1997: 273).

Uluslararası göçlerde, göçmenler azınlıkta kalır ve hakları bakımından toplumun alt katmanlarında yer alırlar. Göç edilen ülkenin ulus-devlet politikaları, göçmenlerin kendi kimliklerini devam ettirmelerine engeldir, yeni ülkenin kültürüne de uyum sağlanamamıştır (Erdoğan, 2011: 433).

Yerli halkın kendilerine karşı önyargılı olup kötü davranması, sığınılan ülkenin dilini bilmemek sığınmacılara sosyal anlamda zorluklar getirmekte ve onların ülkeye entegrasyonu engellemektedir. Türkiye’de sığınmacılar ile yerel halk arasında uyumu sağlayacak çalışmalar yapılmamakta, yapılan çalışmalar için standartlar bulunmamakta ve yerel anlamda ilgililerin kişisel eğilim ve tercihlerine göre bu boşluk doldurulmaktadır (Çağlar, 2011: 135). Sığınmacılara mülki ve idare amirlerinin tavır ve davranış biçimi mülki idare amirinin kendi kişisel uygulamalarına göre biçimlenebilmekte (Çağlar, 2011: 142) ve sığınmacılar bazen yasal olan yardım alma ve diğer temel haklarını kullanamamaktadır.

Fiziksel olarak yeni bir çevre ve mekan, değişen nüfus yoğunluğu, biyolojik olarak yeni bir beslenme, yeni hastalıklar politik olarak yeni bir politik grubun kontrolü, ekonomik olarak yeni istihdam biçimleri kültürel olarak dilsel, dinsel, eğitimsel, değersel değişimler, sosyal olarak yeni sosyal ilişkiler bu insanlar için yeni zor ve zorlayıcı deneyimlerin yaşanmasını getirmektedir (Kümbetoğlu, 1997: 273). Bu bağlamda sığınmacılar sosyal rolleriyle ilgili keskin değişiklikler yaşamaktadır. Bunun yanında barınma ortamı radikal biçimde değişmekte, bununla beraber anlam dünyası ve kendilerini ait hissedecekleri bağlam da kaybolmaktadır. Çünkü sığınmacılık sonu ve zamanı belirsiz olan bir süreç olup ne orada ne burada olmama halini doğurmaktadır. Özellikle Türkiye’de sığınmacılara geçici süre ikamet izni verilmekte olduğu için bu durum onlara sürekli üçüncü ülkeye yerleşmeyi bekleme haline itmekte ve yaşamını burada kurmalarını engellemektedir.

Sığınmacıların sosyal anlamda yaşadıkları kayıplarla ilgili, çoğunluğu işkence görmüş sığınmacılar arasında yürütülen bir çalışmada bu bireylerin köklerinden koparılmaları sonucu üç ana kayıp yaşadıklarını belirlemiştir: (1) Aile ve arkadaşların sağladığı sevgi ve saygı, (2) Toplumsal statü kaybı ve (3) Tanıdık sosyal çevrenin kaybı. Köklerinden koparılmak yani “bireyin kendi ülkesinden baskı altında ayrılması”, bireyin çevresindeki dünyaya yüklediği tüm anlamı geride bırakmasından dolayı kendilik üzerine bir saldırı olarak tanımlanabilir. Yeni bir ortama yerleşmekten kaynaklanan uzun süreli uyum sorunları yuva özlemine, dil sorunlarını ve yerleşilen ülkenin farklı kültürel değerlerine uyumu içermektedir (www.hyd.org.tr/multecielkitabi, 12.05. 2012).

Sığınmacıların buldukları ülkede geçici süre kalacak olsalar da psiko-sosyal iyilik halleri için bazı dengelerin gözetilmesi gerekir. Örneğin sığınmacılık sürecinde aynı etnik gruptan kişilerin kültürel kimliklerini sürdürebilmeleri için ulaşılabilir yakınlıkta oturmalarını sağlayan konut ve yerleşim olanaklarının sağlanması gerekmektedir. Sığınmacıların sosyal gereksinimlerini karşılamak, uyum sağlamaları, bekleme sürecini mümkün olduğunca iyi bir şekilde atlatmaları ve stresten uzak gündelik yaşamlarını sürdürmeleri açısından bu durum çok önemlidir (Buz, 2008: 129). Fakat bu durumdan onları getto gibi sadece kendilerinin yaşadıkları kamplara yerleştirmek anlamı çıkarılmamalıdır. Yaşadıkları ortam onların yaşadıkları bölgeye ulaşmalarını ve yerel halkla kaynaşmalarını ve sosyal kaynaklara erişimlerini en iyi sağlayacak şekilde

ayarlamalıdır. Nitekim bu denge karşı karşıya kalacakları sosyal sorunlar için pro-aktif bir yaklaşım olacaktır.

1.3.2. Ekonomik Sorunlar

Türk mevzuatına göre sığınmacıların sağlık giderleri başta olmak üzere neredeyse tüm diğer harcamaları kendilerinin karşılaması esastır. Her ne kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile BMMYK'dan yardım alabilmeleri mümkün olsa da; gerek bürokratik işlemlerin karmaşıklığı ve uzunluğu, gerekse de varolan kaynakların çok cüzi olması gibi sebeplerden dolayı bu yardımlar Türkiye'de bulunan sığınmacı ve mültecilerin insan onuruna yakışacak asgari bir hayat standardına kavuşmasına bile yetmemektedir (www.hyd.org.tr, 12. 05.2012).

Sığınmacılar genellikle kendilerine yapılan yardımlarla ayakta durabilmektedir. Özhan'ın çalışmasına göre sığınmacıların %5.9'u BMMYK'dan yardım alırken, bunların dışındaki büyük kısmı, ya ülkelerinden kaçmadan önce biriktirdikleri parayla geçimlerini sağlamakta, ya da aile ve akrabalarından borç aldıkları parayla yaşamlarını sürdürmektedirler. Sığınmacıların büyük çoğunluğu açlık sınırında yaşarken, sığınmacılardan alınan ikamet harcı onları ekonomik darboğaza sokmaktadır (Özhan, 2010: 177).

Türkiye'de yabancıların çalışmasıyla ilgili kanun yabancılar için üç farklı çalışma izni öngörür: Süreli izin, süresiz izin ve bağımsız çalışma izni. Mülteci statüsünün belirlenmesi ve kabulü halinde bile üçüncü bir ülkeye yerleştirme süresi yıllara yayılan süreçler olsa da, Türkiye'deki sığınmacılar için makul olan izin "süreli çalışma" iznidir. Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe süreli çalışma izni iş piyasasındaki durum, çalışma yaşamındaki gelişmeler, istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür değişiklikleri dikkate alınarak, yabancıların ikamet izninin süresi ile hizmet akdinin veya işin süresine göre, belirli bir işyeri veya işletmede ve belirli bir meslekte çalışmak üzere en çok bir yıl geçerli olmak üzere verilir. Bir yıllık kanuni çalışma süresinden sonra, aynı işyeri veya işletme ve aynı meslekte çalışmak üzere çalışma izninin süresi üç yıla kadar uzatılabilir. Üç yıllık kanuni çalışma süresinin sonunda, aynı meslekte ve dilediği işverenin yanında çalışmak üzere, çalışma izninin süresi altı yıla kadar uzatılabilir (www.hyd.org.tr, 12.05.2012).

Sığınmacı ve mültecilerin kanunen çalışma hakları olmasına rağmen pratikteki süreç böyle işlememektedir. Sığınmacı ve mültecilerin arasında Türk ekonomisine katkı sağlayacak vasıflı elemanlar olmasına rağmen, sanayi gelişimi kısıtlı olan uydu kentlerde yaşamaya mecbur edilmeleri yüzünden kendilerine uygun iş bulmalarının önünde en büyük engeldir. Çalışma yaşamına aktif katılımı zorlaştıran unsurlar bir anlamda bu temel hakkın fiilen gerçekleştirilmesini de engelleyen unsurlar haline gelmektedir. Dahası, yasal düzenlemelerin kısıtlı ya da zorlayıcı olduğu bir ortamda bireylerin suistimal edilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir (www.hyd.org.tr, 12.05.2012). Çalışma izni alma konusundaki kısıtlayıcı hükümler nedeniyle bu kişiler kayıtdışı çalıştırılmaya razı olmak zorunda kalmaktadır (Başak, 2011: 71). Bunun yanında emeğin karşılığını alamama ya da eksik alma, zorla çalıştırılma, sağlıksız şartlarda çalıştırılmaya zorlanma, ödenmeyen fazla mesai ücretleri ve çok uzun mesai saatleri gibi birçok hak ihlalini deneyimlemişlerdir (www.hyd.org.tr,12.05.2012).

1.3.3. Barınma Sorunu

Tüm dünyada olduğu gibi, barınma/konut, Türkiye'ye iltica eden sığınmacıların en büyük sorunları arasında yer almaktadır. Sığınmacı ve mülteciler ya misafirhanede, ya kamplarda ya da evlerde kalmaktadır. Refakatsiz çocukların barınması ise ülkemizin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır. Sığınmacı ve mülteciler için her türlü barınma şeklinin getirdiği sıkıntılar vardır. Örneğin mülteci kampları can güvenliğinin, gıda güvenliğinin, ahlaki güvenliğin tehlikede olduğu; sağlıksız şartların, altyapı eksikliğinin eğitim ve fakirlik sorunlarının görüldüğü yerlerdir. Kamplarda yaşanan ölümlerin %40'ı kamp şartlarından kaynaklanmaktadır (İHH, 2009: 94).

Türkiye'de yaşayan sığınmacılar genellikle kendi etnik kökeninden, dil problemi yaşamayacağı kişilerle, hayat standartları düşük konutlarda yaşamaktadır. Konut sorununun temelinde ekonomik nedenlerin yer aldığı belirtilebilir. Ekonomik şartları yeterli olmayan sığınmacıların sağlıksız apartman dairelerinde veya gecekondularda topluca yaşamaları söz konusu olabilmektedir. Sığınmacılar genellikle şehirlerin ücra köşelerinde giriş ya da bodrum katında yer alan rutubetli, karanlık evlerde ikamet etmektedir. Ev sahiplerinin genellikle üç odalı evlere sahip oldukları, kendileri bir odada yaşarken diğer iki odayı da başka sığınmacı ailelere kiraladıkları uygulamada görülmüştür (Buz, 2002: 143). Sığınmacıların Türkiye'de buldukları süre içinde

barınma ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları sorunların diğer nedenleri: İkamet edilen ilin sosyo-ekonomik dokusuna yabancılık ve etnik kökenin farklı olması ve Türkçe bilmeme gibi nedenlerden dolayı uyum sağlayamamaktır (Dönmez Kara, 2009: 152). Nitekim bu durum özellikle küçük uydu kentlerde önyargılı olan halkla bütünleşmesini engellemekte, kendi imkânlarıyla da olsa uygun şartlarda evlere ulaşamamalarına neden olmaktadır.

Barınma, sosyal bütünleşmenin en önemli unsurlarından biridir. Bireye sosyal ilişkilerini belirleme tercihi sunmakta, istihdama, sosyal refaha, sağlığın korunmasına katılımı düzenlemektedir. Barınma güvencesi mesleki ve sosyal bütünleşmenin ve aile yaşamının en temel şartı olarak kabul edilmiştir. Konuttan dışlanma sorunu “evsizlik” (homeless) ile açıklanabilir. Evsizlik, en uç dışlanma biçimlerindedir (Sürüel, 2008: 56).

Barınma merkezleri de sığınmacılar için yeterli gelmemekte, hatta oldukça kısıtlayıcı şartlar taşımaktadır. Ülkemizde mülteci misafirhaneleri için standart geliştirilmeye çalışılmış, bunun için Resmi Gazete Tarihi: 29/04/1983, Resmi Gazete Sayısı: 18032 olan *Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği* çıkarılmıştır. Buna rağmen mülteci misafirhaneleri uygun standartlara ulaşamamıştır. Mülteci misafirhanelerinde kalanların barınma şartlarıyla ilgili HYD'nin yaptığı bir araştırmada, görüşme yapılan kişiler, gözetim altında buldukları sürede, alıkonma şartlarında önemli kusurlar olduğunu bildirmişlerdir. Görüşülen kişiler barınma şartları hakkında:

- Yetişkinler ve çocuklar, ayrıca hükümlüler ile hakkında cezai uygulama olmayanlar, aynı yerlerde tutulup sadece erkekler ve kadınlar olarak ayrıldığını,
- Tesislerin gözetim altında olanların yatak bulamayıp yerlerde uyumasına sebep olacak kadar aşırı kalabalık olduğu ve tesislerden birinde 16 yataklık alanda 200 kişilik bir grubun tutulduğu,
- Tesislerin kışın soğuk, yazın sıcak olduğu,
- Banyolar ve koğuşların genelde kirli ve böceklenmiş olduğu,
- Birçok misafirhanede duş bulunmasına rağmen, sıcak su her zaman mevcut olmadığı,

- Genelde herhangi bir egzersiz yapma ya da dinlenme olanağının olmadığı,
- Mahremiyetin bulunmadığı belirtilmiştir (HYD, 2007: 3).

1.3.4. Sağlık Sorunları

1.3.4.1. Temel Sağlık Sorunları

Literatüre ve uluslararası raporlara göre sığınmacı ve mültecilerin sağlık sorunları arasında en çok öne çıkanlar şunlardır:

- Beslenme bozuklukları,
- Çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri,
- Anemi,
- İshal, kızamık, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları vb. bulaşıcı hastalıklar,
- Fiziksel şiddet ve buna bağlı yaralanmalar,
- Cinsel istismar,
- HIV/AIDS dâhil cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar,
- İstenmeyen gebelikler, riskli gebelikler,
- Düşükler, doğum komplikasyonları,
- Kronik hastalıklar ve komplikasyonları,
- Diş sağlığı sorunları (Karadağ ve Altıntaş, 2010: 56).

Psikolojik sağlık sorunlarına bakıldığında, Dünya çapında psikiyatrist ve klinik psikologların kullandıkları psikiyatrik tanı kitabı DSM-IV-TR'de tanımlanan rahatsızlıklardan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve Major Depresif Bozukluk (MDB) sığınmacılar arasında en çok görülen rahatsızlıklardır. ABD ve Avustralya'da genel toplumda %1.3 ile %8 arasında görülen TSSB mültecilerin %15 ile % 74'ünde saptanmaktadır (<http://www.hyd.org.tr/multecielkitabi/>, 12.05.2012). Kaygı bozuklukları, uyku bozuklukları da bu kişilerde en çok rastlanan ruhsal sorunlardandır (Karadağ ve Altıntaş, 2010: 56). Sığınmacı ve mülteciler dil sorunu ve yabancı bir yerde

olmaktan dolayı sorunlarını ifade etmekte güçlük çekmektedir. Bu gibi etkenler sorunların ifade edilemeyip oluşan stresin bedene yönlendirildiği somatizasyon durumuna yani psikolojik kökenli bedensel hastalıklara yatkın olmalarına neden olmaktadır (Tribe, 2002: 242).

Sığınmacı ve mülteciler yaşadıkları deneyimlerden ötürü dünyanın güvenilir ve yardımsever bir yer olduğuna ve dünyayı etkileyebileceklerine dair bakışları da dahil bir çok kayıp yaşamıştır (Tribe, 2002: 243). Bu durum dünyaya dair temel güven duygularına zarar verip, zorluklarla başetme güçlerini azaltmaktadır.

1.3.4.2. Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunları

Sığınmacı ve mülteciler, güç hayat şartları, barınma, beslenme ile ilgili sorunlar, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere ulaşımında güçlükler, şiddet vb. pek çok nedenle sağlık açısından en savunmasız gruplar arasındadır.

Sığınmacı ve mültecilere yönelik sağlık hizmetleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere istenen düzeyde değildir.

Mülteciler dünya çapında danışmanlık, temel sağlık hizmetleri ve koruyucu hizmetler, tanı, tedavi olanakları ve ilaca erişim konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadır. Sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşanan temel sorunlar; sağlık çalışanlarının sığınmacı ve mültecilerin özel gereksinimleri konusunda farkındalığının ve deneyiminin az olması, dil ve iletişim sorunları, kültürel farklılıklar, yabancı sağlık sistemine uyum sağlayamamak, varsa sağlık hizmeti hakkı konusunda bilgilendirilmemiş olmak, istismar, tecavüz vb. durumları açıklamak konusunda çekingenlik, sağlık hizmetlerinin ücretli olması, sağlık kuruluşuna ulaşmak için yol parasını karşılayamamak, kimliğini ispatlayamamak, idari/yasal engeller vb. olarak sıralanmaktadır (Karadağ ve Altıntaş, 2010: 56).

Türkiye'deki mevzuata göre sığınmacıları ve iltica başvuru sahiplerinin sağlık hizmetlerine erişimi birbirinden farklılık göstermektedir. 20/05/2009 tarihli T.C Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan B.02.1.SYD.0.08.300.5990/8237 sayılı genelgeye göre; 2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası'nın 60/2.maddesine göre de "genel sağlık sigortalısı sayılan kişiler"arasına "vatansızlar ve

sığınmacılar” da ilave edilmiştir. İltica/Sığınma Başvuru Sahipleri ise, yani henüz hukuki olarak sığınmacı veya mülteci statüsü alamamış olan kişiler, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında yer almadıkları için genel sağlık sigortalısı sayılmamaktadırlar (<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/407,01.06.2012>).

İltica/sığınma başvuru sahipleri, SYD Vakıflarına sağlık yardımları ile ihtiyaçları halinde diğer sosyal yardımlar için ikamet ettikleri yerdeki İl/İlçe SYD Vakıflarına 2006/1 sayılı "SYDV Başvuru Usul ve Esasları" çerçevesinde başvuruda bulunabilme hakları vardır. Başvurular, 3294 sayılı Kanunun amaç ve kapsamı doğrultusunda değerlendirilerek, muhtaçlığına karar verilen kişilerin; ayakta tedavilerine yönelik ilaç giderleri ile sadece kronik hastaların ayakta tedavi giderleri ve bu tedavilere yönelik tıbbi malzeme bedelleri (diyaliz, kanser, diyabet tüberküloz, AIDS gibi hastaların diyaliz, kemoterapi ve radyoterapi, şeker sribi, kolostomi torbası vb. giderleri) SYD Vakıflarınca karşılanabilmektedir (<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/407,01.06.2012>). Buna göre, destek sadece kısıtlı bir şekilde ayakta tedaviyi kapsamakta, yataklı tedaviyi kapsamamaktadır. Ayrıca ülkemizde iltica başvurusunun değerlendirilip, kişiye hukuki sığınmacı statüsünün verilmesi uzun süreyi alması bu kişileri sağlık haklarına erişim açısından mağdur etmektedir.

Türkiye’de ikamet etmekte olan sığınmacılar, mülteciler, özellikle sığınma başvuru sahipleri sağlık hizmetlerinden kısıtlı olarak yararlanmaktadır. Prosedür şehirden şehre farklılık göstermektedir. En yaygın görülen prosedür şu şekildedir: Sığınmacı, polise sağlık sorunuyla ilgili sevk için başvuru yapar. Polis bu başvuruyu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’na iletir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı da sığınmacıyı Sağlık Ocağı ya da Devlet Hastanesine yönlendirir. Ancak, pratikte bu prosedür işlememekte ya da çok uzun zaman almaktadır. Ciddi hastalıkları olan ve ameliyat gerektiren konularda sığınmacı ve mülteciler hizmet alamamaktadırlar. İlaç almak konusunda da aynı problemlerle karşılaşmaktadırlar (İçduygu ve Biehl, 2009: 1). Ekonomik sıkıntılar nedeniyle sağlık kuruluşlarına ulaşamama konusu da yaşanan bir diğer sorundur. Devlet ya da Üniversite Hastanelerinde tedavi olma imkânları ekonomik durumları itibariyle mümkün olmamaktadır (İçduygu ve Biehl, 2009: 2).

1.4. Sosyal Hizmet Açısından Göçmen ve Sığınmacılar

Sığınmacı ve mülteciler, köken ülkelerinden yaşamlarını sınırlandıran ya da baskı altına alan durumlardan dolayı kaçmak zorunda kalmışlardır. Bu kişiler genelde benzer zorluklarla karşılaştıkları komşu ülkelere giderler ve gittikleri bu ülkelerde kalıcı yerleşim genellikle verilmez. Komplike bir inceleme sürecinden sonra üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek üzere bekletilirler. Bu durum yılları alabilir. Göç sırasında uygunsuz fiziksel şartları yaşamamanın yanısıra, hırsızlık, tecavüz, gasp gibi suçların mağduru olurlar. Çoğusu illegal yollardan kaçarlar. Yüksek miktarda paralar ödeyerek geldikleri bu göç sırasında çeşitli tehlikelerle yüzleşmenin yanısıra girdikleri ülkede sınırdışı edilme tehlikesi yaşarlar (Michultka, 2008: 145). Buna göre sığınmacı ve mülteciler de yaşadıkları çok boyutlu sorun ve buldukları dezavantajlılık durumundan dolayı sosyal hizmet bilim ve uygulamasının ilgi alanı içindedir. Zira sosyal hizmet amacı insanların problem çözme ve başetme kapasitelerini geliştirmek, insanlara kaynak ve hizmet sağlayan sistemler ile insanlar arasında bağ kurmak, bu sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmek (Pincus ve Minehan,1973: 9: akt: Duyan ve diğ, 2008: 28) olan bir bilim ve uygulamadır.

Mülteci sorunları ve mülteci hakları konusu uluslararası bir konudur. Mülteci durumunun tüm ülkeleri ilgilendiren ve karmaşık bir mesele olması uluslararası uygulanabilirliği olan bir sosyal hizmet modelini gerektirir. Bunun yanında ülkeler onların potansiyellerini kullanacakları ve kişisel gelişimlerini sürdürebilecekleri programlar üretilmelidirler. Bu kişilere dil problemi, uyum sağlama, sağlık bakımı, aile birleştirmesi ve eğitim yani diğer bir deyişle gelen kişinin kişisel ve kültürel kimliğini koruyarak ev sahibi ülkeye yerleştirme işi hakkında İsveç, İrlanda, Finlandiya ve İngiltere sığınmacıların problemlerini çözmek için özenle tasarlanmış programlar geliştirmiştir (Whittaker, 2006: 40).

Sosyal hizmetliler de sosyal çalışma mesleğinin özü gereği bu alanda yer almalı ve mültecilerin hakları için savunuculuk görevi üstlenmelidir. Mülteci hakları konularında yerleşmiş insani uygulamalar sahip pek çok ülkede bu alanda sosyal hizmet görevlileri çalışmaktadır (Ceylan, 1999: 4-5).

Sosyal hizmet açısından mültecilerle çalışmak karmaşıktır ve çok seviyeli müdahaleyi gerektirir. Mesela mülteciler ülkelerinden savaş ya da siyasi karışıklık sebebiyle başka

ülkeye kaçtığı ilk süreçte sığınma ülkesinde korunmaya ihtiyaçları vardır. Şartlar bu seviyede ulusal politikalara ve siyasi bağlılıklara bağlıdır ve makro düzeyde müdahale yetkisi gerektirir. Mülteciler de bu süreçte medikal yardım ve savunuculuk gibi yeterli altyapı ve yerel hizmetlerin verilmesi gerekmektedir. Mikro, mezzo ve makro müdahalelerin aynı anda katılımı gerekir. Mültecilerle çalışanlar bilmelidir ki bu kişilerin terkettikleri şeyler kültürel miras, gelenek ve hayatta kalma becerileridir. Stabilitenin kurulacağı bu ilk aşamada dış kaynaklara dayanmak önemli olsa da bu kişilerin kendi kimlik, öz saygı ve karar alma kapasitesini korumaları için kendi rehabilitasyon süreçlerine dahil edilmelidirler. Sosyal hizmetin güçlendirme perspektifi toplumsal kalkınma bağlamında hizmet sağlayıcılara mültecilerin kendi kendine yeterliliğinin ekonomisi ve özgüven psikolojisi üzerine aynı anda odaklanmalarına imkan verir. Böyle bir model yerel nüfus ve mülteciler arasında işbirliğini geliştirir, yabancı düşmanlığını azaltır, iletişimi geliştirir ve her şeyden önce mültecilerin ekonomik olarak kendine yeterlilikleri için kaynaklar sağlar (Mayadas ve Segal, 2000: 221-222).

Sığınmacı ve mültecilerin geldikleri ülkeye yerleştirilmesi alanında sosyal çalışma ve toplum çalışması yapmak, toplum çalışması yapabilme becerisinin yanında teorik bilgi, yapısal analiz yapabilme, ağ kurma, savunuculuk, işbirliği, sosyal politikayı nasıl etkileyeceğine ve değiştireceğine yönelik olarak anlayabilmek ve insan hakları ve vatandaşlık hukuku bilgisi gerektirir. İltica eden kişilerin varış ülkesi bu göçmen ve mültecileri kabul edecekse, bunun için iyi hazırlanmalıdır. Ev sahibi ülkenin halkları halk kampanyaları ve entegrasyon projeleriyle göçmen ve mültecilerin yerleştirme sürecine yardımcı olmaları için eğitilmelidirler. Ev sahibi ülkenin çocukları etnik azınlıklara mensup bu mülteci çocukların yaşam ve farklı etnik yapılarından gelen gelenekleri hakkında bilgilendirilmelidir (Nash, 2005: 152).

Farklı etnik gruptan gelen mültecilerin ihtiyaçları onlarla çalışacak sosyal çalışmacının rolleri gibi değişir. Sosyal çalışmacının rolü onların durumlarını değerlendirmek, hakları ve ihtiyaçları için savunuculuk yapmak, hangi toplumsal kaynaklara ihtiyaçları olduğunu belirlemek, kendi kültürel gelenek ve göreneklerini geride bırakmadan yeni ülkeye adapte olmalarına yardımcı olmak ve gelişimlerini izlemektir (Balgopal, 2000: 238).

Sığınmacı ve mültecilerle çalışacak sosyal çalışmacılar da o mültecilerin dilini bilmeli ya da o dili bilen profesyonellere ulaşmalıdır. Dil engelleri yüzünden mülteciler adına savunuculuk yapıp yerel hizmetlere ulaşmalarını sağlamanın yanısıra, bilgi uzmanlık ve becerilerini kullanarak bu kişilerin yeni rollerini öğrenmeleri için kendine yardım ve akran grupları oluşturmalıdır. Mahalli düzeyde de interetnik gruplar oluşturarak toplum bilinci oluşturmalı ve gruplararası gerilim ve çatışmaları azaltmalıdır(Balgopal, 2000: 239).

Sığınmacı ve mültecilerle kendi ortamında çalışmak daha tercih edilir bir durumdur. Sosyal çalışmacılar bu çokkültürlü kişilerle etno-spesifik ve çoklu hizmet veren kurumlar üzerinden mikro ve makro düzeyde çalışmaya hazır olmalıdır. Sosyal çalışmacı özellikle yeni yerleşmiş sığınmacı ve göçmenlerin ihtiyaç ve önceliklerine cevap vermek için kültüre özel müdahaleler geliştirmelidir (Balgopal, 2000: 239).

Maddi ve manevi anlamda birçok kaynaktan yoksun olmaları açısından sığınmacı ve mültecilere yapılacak yardım ve desteğin de net bir şekilde belirlenip hak olarak tanımlanması gerekmektedir. Spake(2001) , mültecilere varolan kaynak ve altyapılardan tasarlanıp kullanımlarına sunulabilecek kapsamlı bir desteğin, mali yardım, giyim ve ev eşyaları için hibe, konut, çocuk bakım hizmetleri, dil eğitimi dahil olmak üzere özel eğitim desteği, tıbbi hizmetler, eğitim ve beceri eğitimi, mesleki ve istihdam yardımı, kültürel oryantasyon ve psikolojik bakımdan oluşmasını önerir (akt: Kohli, 2007: 19). Spake'in belirttiği destek ve yardımlar oldukça kapsayıcı görünen bu gibi önerileri gündeme getirip, sığınmacı ve mülteciler için bir hak olarak sağlanmasına yönelik kamuoyu oluşturmak ve savunuculuk yapmak, bu kişilere verilen destekleri organize etmek sosyal hizmet çalışanının görevidir. Çünkü Demirçiler'in de belirttiği gibi, sosyal hizmet uzmanları tüm topluma ve risk gruplarına demokrasi düşüncesi taşıyan, insan hak ve özgürlüklerinden yararlanma olanağı geliştiren, toplumda eşitlik ve adaleti yaygınlaştıran özgürleşme, katılma ve refah şartlarını hiçbir ayırım gözetmeksizin gerçekleştiren meslek elemanları olarak sosyal hizmetlerden sığınmacı ve mültecilerin de yararlanabilmesi için çalışması gerekir(Demirçiler, 2004: 28).

Sığınmacı ve mültecilere yönelik yapılacak sosyal hizmet çalışmaları için bazı prensipler belirlemek, hizmetin kalitesini belirli bir seviyenin üstünde tutup meslek

elemanları için gerekli çerçeveyi çizer. Buna göre sığınmacı ve mülteciler için etkili toplum çalışması için gereken prensipler şu şekilde tanımlanabilir:

- ✓ Yüksek hizmet standartlarının geliştirilmesi
- ✓ Nitelikli, deneyimli, kararlı ve saygın personel istihdamı
- ✓ Etik kurallara bağlılık ve toplumda azınlık oluşturan bu insanlara saygı
- ✓ Sağlam bir makro yaklaşımla resme tepeden bakıp meseleyi iyi analiz etmek
- ✓ Bu insanlara yönelik savunuculuk, sosyal adalet ve içermeyi önemsemek
- ✓ Yeni gelen bu göçmenler için konforlu hayat alanlarının sağlanması
- ✓ Yeni gelenlerin okul ve toplum hayatına katılımının sağlanarak yerel topluluk ile entegrasyonunun sağlanması
- ✓ Hizmet verilen bu kişilerle süreklilik içeren ağ kurulması(Nash, 2005: 151-152).

Türkiye'deki Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği de (SHUD) göçmen ve sığınmacılar için yapılacak sosyal hizmetlerin neyi içerebileceğiyle alakalı bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda sığınmacı ve göçmenlere sunulabilecek sosyal hizmetler, geçici ya da sürekli yerleştirmeden önce sağlanması gereken hizmetler ve Türkiye'de bekleme sürecinde gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlara yönelik sosyal hizmet uygulamaları olarak ayrı ayrı önerilmiştir. Mülteci Hakları ve Sosyal Hizmetler Çalışma Grubu Raporu'na göre göçmen ve sığınmacılar için geçici ya da sürekli yerleştirmeden önce sağlanması gereken hizmetler; kültürel oryantasyon, yetişkinler için okuma yazma öğretimi, dil öğretimi, sağlık hizmetleri, iş olanaklarını arttırmak için beceri geliştirme, aile eğitimi, çocuk bakımı ve eğitimi, yaratıcı yeteneklerin geliştirilmesi, eğlence olanakları, yalnız gelen kadın, çocuk ve yaşlılar gibi incinebilir gruplara yönelik hizmetler ve gönüllü geri dönüşü tercih eden kişiler için yeniden uyumu da kapsayan danışmanlık olarak ifade edilmiştir (SHUD, 1999: 21; Buz, 2002: 67).

Türkiye'de bekleme sürecinde gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlara yönelik sosyal hizmet uygulamaları ise; temel gereksinimlerin karşılanması, sığınmacıların uyumunu sağlama ve bekleme sürecinin mümkün olduğu ölçüde iyi bir şekilde atlatılması üzerine odaklanmalıdır. Bu dönemdeki sosyal hizmet uygulamaları : aynı etnik gruptan kişilerin

gündelik yaşamlarını sürdürmeleri için ulaşılabilir yakınlıkta oturmalarını sağlayan konut ve yerleşim olanakları, dil öğretimi, kariyer danışmanlığı, meslek eğitimi, sosyal izolasyon etkisini azaltmak için eğlence ve sosyal etkinlikler, kendine yardım gruplarının oluşturulması, sağlık hizmetleri, gelir getirici olanaklar, yalnız gelen çocukların kendi kültürüne sahip olmanın kimliğini oluşturmadaki önemini kabul eden çocuk koruma politikasına göre korunmaları, aynı etnik gruptan yardımcı meslek elemanlarının yetiştirilmesi, çevirmenlik hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, aile bütünlüğünün sağlanması politikası doğrultusunda yakınlarının gelmesine izin verilmesi ve halk eğitimi programları olarak belirtilmiştir (SHUD, 1999: 22; Buz, 2002: 69).

Sosyal hizmet bilimi açısından odaklanması gereken çocuk ve iltica konusuna da bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

BÖLÜM 2: SIĞINMACI ÇOCUKLARIN HAKLARI, SORUNLARI VE SOSYAL HİZMETLER

2.1. Çocuklar Açısından İltica

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre geçtiğimiz on yıl içinde dünya genelinde 25 milyon çocuk evlerini terketmek zorunda kalmıştır. Özellikle de silahlı çatışmaların yaşandığı ülkelerde çocuklar, savaşın doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği bireyler olmakla kalmayıp, doğrudan hedef alınan bireyler haline gelmişlerdir. Toplu tecavüzler, çocuk asker olmaya zorlanma, kölelik, fuhuş ya da organ ticareti amacıyla kaçırılma gibi hak ihlallerinde maalesef çocuk mağdurların sayısı azınsanmayacak kadar fazladır (<http://www.hyd.org.tr/multecielkitabi>, 12.05.2012).

Çocuklar için iltica süreci oldukça zordur. Sığınma başvurusu kimi zaman ailesiyle kimi zaman yanında refakatçi bulunmadan yapmakta, bazen yolda aile üyelerini kaybetmekte ya da onlardan ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. İltica sırasında özellikle refakatçisiz olanlar fiziksel ve ruhsal sağlıklarını tehdit edecek durumlarla karşılaşabilmektedir.

İltica konusu, sözkonusu çocuklar olduğunda çocukların tam yetişkinliğe erişememişliği ve savunmasızlığı açısından özel olarak ele alınmalıdır. Bu bölümde ilk olarak Türkiye’de çocukların mülteci statüsü belirleme süreçleri, sığınma talep eden çocukların hakları ve ilticanın çocuklara etkileri incelenip sosyal hizmet açısından tahlil edileceklerdir.

2.2. Türk Mevzuatında Çocukların Mülteci Statüsü Belirleme Usullerine Erişimi

Türk mevzuatında mülteci tanımlamasında yaş sınırlaması olmadığı gibi, yetişkin ya da çocuk olma gibi bir ayırım da yapılmamıştır. Yetişkinlere uygulanan prosedürün aynısı çocuklar için de geçerlidir.

Ailelerinin refakatindeki çocukların statüsü, ebeveynlerinin statüsüne bağlıdır. Çocuk ebeveynlerinden ikisi ya da birisiyle birlikte gelmişse mültecilik durumu ebeveynine bağlı olarak değerlendirilmektedir. Ebeveyni ile birlikte olan çocukla mülakat yapılmamakta, çocuğun durumu ayrıca incelenmemektedir. Anne ya da babasının mültecilik talebi kabul edildiğinde çocuk da otomatik olarak mültecilik statüsünü kazanmaktadır.

Refakatçisiz gelen çocukların ise dilekçe ve beyanları bulunduğu yer makamlarınca alınmakta ve mülakatları yapılarak dosyaları oluşturulmaktadır. Çocuğun mültecilik statüsünü kazanması için hiçbir belge aranmamaktadır. Çocuğun yanında hiçbir refakatçisi yoksa, çocuğun başvurusu tek başına bağımsız olarak alınmakta ve değerlendirilmektedir. Ancak bu çocuklarda öncelikle aile birleşmesi yoluna başvurulmaktadır. Çocuğun durumu ve güvenliği buna olanak tanımiyorsa koruma altına alınarak başvurusu bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Bu çocuklar yaşına uygun bir şekilde ve gerekli olması halinde bir psikolog ve avukatın yardımı ile mülakata alınmalıdır.

Türk hukukunda çocuğun vasisi olmak çocuğun haklarının ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde temsilcisi olma anlamını taşımaktadır. Çocuk vasisine, vasi de çocuğa bağlı olarak hiçbir hak kazanmaz. Bu genel hukuk ilkesine göre çocuk vasisine bağlı olarak mültecilik statüsü kazanamaz. Ancak mülteci hukuku uygulamasında bu konuda esnek davranılarak ve çocuğun durumu vasisi ile birlikte değerlendirilerek mültecilik statüsü verilebilmektedir. Bunun yasal bir dayanağı bulunmayıp uygulamada çocuğun yararı dikkate alınarak karar verilmektedir.

Türk mülteci mevzuatı, mülteci çocuğun mülteci statüsünü kaybetmesi ya da bu statünün kaybettirilmesi durumunda çocuğun durumunun ne olacağını düzenlememiştir. Yetişkinler bu durumda sınır dışı edilmektedir. Ancak çocuklar kural olarak sınır dışı edilmediğinden bu düzenleme çocuklara uygulanmamaktadır. Öte yandan, çocuk ebeveynine bağlı olarak mülteci statüsünü kaybetmişse, ailesi ile birlikte sınır dışı edilmektedir (www.unhcr.org.tr, 25.03.2012).

Türkiye'deki sığınma prosedürüne uygun olarak tüm sığınmacı ve mülteciler iç Anadolu bölgesindeki şehirlere yerleştirilmektedir. Belgesiz ve refakatsiz gelmiş çocuklar için öncelikle yaş tespit prosedürleri içişleri Bakanlığı Yabancılar Şubesi tarafından uygulanmaktadır. Bu bağlamda kişiye kemik testi uygulanmakta ve onunla psikolojik mülakat yapılmaktadır. Yaşları 18 ve altı olarak belirlenen kişiler eski adıyla Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), yeni adıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yurtlara yerleştirilmektedir (www.unhcr.org.tr, 27.03.2012).

2.3. Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Hakları

Çocuk sığınmacılar, çünkü yaşadıkları olumsuz deneyimlerini, yaşları dolayısıyla kendilerini koruyamamalarından ötürü büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Onlar vatandaşlık hakları ve özel koruma haklarına sahip olması gerekir. Sığınmacıları çevreleyen kompleks süreçlerde, çocuklar ve onların korunma ihtiyacı yüzünden diğer sığınma arayanlardan farklılaşır (Cemlyn ve Briskman, 2003: 172).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 10. maddesinde, herkesin dil, din, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve benzeri nedenlerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu kabul edilmiş, 16. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak ancak kanunla sınırlanabileceği kabul edilmiştir. Anayasa'nın 10. maddesi yabancı, vatandaş, mülteci ya da sığınmacı ayırımı yapmaksızın herkesin temel hak ve hürriyetlerden yararlanacağını kabul etmiştir. Anayasa'da sadece vatandaşlara tanınan bazı haklardan mülteci ve sığınmacıların da yararlanması mümkün değildir. Bu anlamda mülteci ve sığınmacılar temel hak ve özgürlükler açısından vatandaşlarla eşit olup, bazı siyasal, sosyal ve ekonomik haklara sahip değildirler ya da sınırlı bir şekilde sahiptirler (www.unhcr.org.tr, 05.05.2012). Anayasanın bu maddeleri iltica eden çocuklar açısından ele alınıp yorumlanması, onların temel haklarının daha net olarak anlaşılmasını sağlayacak, ve bu hakların sağlayacağı imkanlara ulaşmalarını kolaylaştıracaktır.

Türk vatandaşlığı kanununa göre Türkiye'de doğan ve yabancı ana babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşdır. Türkiye de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye'de doğmuş sayılır (Akyüz, 2010: 96). Fakat araştırmacı tarafından bazı hukukçulara bu konuyla ilgili sorular yöneltilmiş olsa da net cevaplar alınamamıştır. Bu durumun ailesi Türkiye'ye iltica ettikten sonra Türkiye'de dünyaya gelen çocuklar açısından netleştirilmesi gerekmektedir.

Sığınmacı Çocukların Hakları Türkiye'deki mülteci mevzuatında mülteci çocuklara özel haklar veren düzenleme bulunmasa da, Türk hukukuna göre yasa niteliği taşıyan Çocuk Hakları Sözleşmesi ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu gibi temel kanunlarla, bu kanunların ilgili yönetmelik

ve genelgesi ve diğer uluslararası yükümlülükler mülteci çocukların hakları ile ilgili yasal çerçeveyi oluşturur (www.hyd.org.tr/multecielkitabi, 25.03.2012).

Yasalara göre “daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış” her birey çocuktur ve çocuğun sığınma mekanizmasına erişim hakkı esastır. Yani, yetişkin bireylere uygulanan prosedür çocuklar için de geçerli ve aynıdır. Mevcut olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği prosedürlerine göre ailelerinin refakatindeki çocukların statüsü, ebeveynlerinin statüsüne bağlıdır. Çocuk ebeveynlerinden ikisi ya da birisiyle birlikte gelmişse mültecilik durumu ebeveynine bağlı olarak değerlendirilir. Ebeveyni ile birlikte olan çocukla ayrı bir mülakat yapılmaz ve çocuğun durumu ayrıca incelenmez. Anne ya da babasının mültecilik talebi kabul edildiğinde çocuk da otomatik olarak mülteci statüsünü kazanır (www.hyd.org.tr/multecielkitabi, 25.03.2012).

Çocuklarla ilgili temel hak ve özgürlükleri tam anlamıyla belirleyen yegâne anlaşma olan ve Türkiye'nin de taraf olduğu *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* bir mülteci sözleşmesi olmamasına rağmen, tüm çocuk hakları ile ilgili hükümleri içerdiğinden ve ayrıca 22. Maddesi ile de mülteci çocuklara ilişkin hükümleri düzenlediğinden, mülteci çocuklara da birebir uygulanmaktadır. (Taraf devlet sığınmacı statüsü kazanmaya çalışan ya da sığınmacı olan çocukların haklarını kullanabilmesi için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Hiçbir yakını olmayan, kimsesiz durumuna düşen sığınmacı çocuk bu Sözleşme'de belirtilen ilkelere göre, aile ortamından yoksun olan bir çocuğun sahip olduğu korumaya kavuşturulur.) Zira bu sözleşme 1. ve 2. maddeleri ile içeriğindeki tüm hak ve özgürlükleri onsekiz yaşın altındaki her insana herhangi bir ayırım gözetmeksizin tanımak suretiyle mülteci çocukların da yasama, yürütme ve yargı makamları ile tüm kurum ve kuruluşlar karşısında bu haklardan yararlanmasını sağlamış bulunmaktadır (Odman, 2008: 7). Sözleşme uluslararası hukuk açısından çocuklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel ölçü ve ilkeleri düzenleyen ve bağlayıcı gücü olan hukuksal metindir. İç hukuk açısından sözleşme, 1982 anayasasına göre kanun hükmündedir. Bu sözleşme ile ulusal kanunlarımız arasında anlaşmazlık varsa Sözleşme kuralları uygulanır (Akyüz, 2012: 42).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ayırım gözetmeme ilkesi, her çocuğun diğer çocuklarla eşit muamele görmesini, yetişkinlere tanınan haklar elverdiği ölçüde çocuklara da tanınmasını, ailenin sosyal statüsü nedeniyle çocuğun bir ayrımcılığa tabi

tutulmamasını, ne ceza ne mükafat olarak ayrımcılık yapılmamasını, çocuk ceza adaletinde adil yargılanmayı kapsar. Sözleşme her çocuk ifadesiyle tüm çocukları amaçlamıştır. Mülteci, özürlü, tutuklu hükümlü, resmi evlilik dışı, kimsesiz ve güç şartlarda yaşayan çocuklar, dezavantajlı çocuklar grubunu oluşturur (Erdoğan, 2011: 191).

Taraf devletlerin ayrımcılığı önleme, ayırım yapmama yükümlülükleri sadece uygulamaya ilişkin olmayıp bunun yanında stratejik planlama kanun çıkarma, izleme kontrol etme, denetleme, bilinç ve duyarlılık geliştirme, eğitim ve bilgilendirme gibi konuları da kapsamaktadır (Odman, 2008:100).

Sığınmacı ve mülteci çocukların hakları bu araştırmada genel başlıklar altında Eğitim-Öğretim Hakkı, Sağlık Hakkı, Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımdan Yararlanma Hakkı, ve Özel Yaşama Saygı Hakkı olarak ele alınmıştır.

2.3.1. Eğitim Öğretim Hakkı

Eğitim hakkının tüm haklar içerisinde özel bir yeri vardır. Eğitim hakkı, diğer hakların bilinmesinde, kullanılmasında ve korunmasında anahtar role sahiptir. Bu anlamda eğitim hakkı bireylerin hayat hakkından düşünce ve ifade özgürlüğüne kadar tüm hakların kullanılmasının ön şartıdır. Hayat hakkının varlığı ve korunması eğitime bağlıdır. Hayat hakkının yanısıra çocuğun bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimi için eğitime gereksinim vardır (Unicef, Dünya Çocuklarının Durumu 1999 Raporu'ndan aktaran: Akyüz, 2012: 368).

1948 tarihli *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*'nin 26. maddesiyle her kişinin eğitim öğretim hakkının bulunduğu, bu öğrenimin hiç olmazsa ilk ve temel aşamalarının parasız ve mecburi olduğu vurgulanmıştır. Bu husus *Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*'nin 13. maddesi ile de daha da pekiştirilerek teyid edilmiştir. Söz konusu 13. madde ilköğretimin zorunlu ve herkese açık olduğunu, ortaöğretimin teknik ve mesleki eğitim dahil çeşitli biçimlerinin genelleştirilmesi gerektiği, yüksek öğretimin tam bir eşitlikle herkesin yeteneğine göre uygun yöntemlerle ve özellikle ücretsizliğinin yaygınlaştırılmasıyla herkese açık duruma getirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Tüm insanlara tanınan eğitim-öğretim hakkı, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'de de güvence altına alınmış ve 28. maddede taraf devletlerin çocuğun eğitim hakkını kabul edip, bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle, ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız hale getirilmesi istenilmiştir (Odman, 2008: 134). 1951 tarihli mültecilerin hukuki statüsüne dair sözleşmenin 22. Maddesinin 1. Fıkrasında, taraf devletlerin ilk tahsil konusunda vatandaşlarına tanınan aynı muameleyi mültecilere de tanıyacağı belirtildikten sonra, 2. Fıkrasında da özellikle eğitimden yararlanma, yabancı ülkelerden verilmiş eğitim belgeleri, üniversite diplomaları ve belgelerin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları konusunda mümkün olduğu kadar uygun ve herhalde aynı şartlar altında bulunan yabancılara tanınan haktan daha az olmayacak şekilde muamele yapmaları hususu vurgulanmaktadır.

Türk eğitim mevzuatında yer alan 222 Sayılı Öğretim ve Eğitim Kanunu'nun 2. maddesine göre Türkiye'de mecburi ilköğretim, 06–14 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır. Türk hukukunda Türk vatandaşı olan çocuklar için zorunlu olan sekiz yıllık ilköğretim, mülteci ve sığınmacı çocuklar için zorunlu olmasa da bir hak ve özgürlük olarak düzenlenmektedir. Mülteci ve sığınmacı çocukların eğitim ve öğretim özgürlüğü 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nin 27. maddesinde düzenlenmektedir. Yönetmeliğin 27. maddesi mülteci ve sığınmacıların öğrenim görebilmelerini ülkede kalabilecekleri süre ile sınırlı olmak üzere genel hükümlere havale etmektedir (Çiçekli b, 2009: 356).

Sığınmacı çocukların eğitimlerinin zorunlu tutulmaması, onların eğitimden uzakta kalmasında etkindir. Bunun yanında üçüncü ülkeye yerleştirilecekleri için kimi çocuklar ebeveynleri tarafından nasıl olsa başka ülkeye gideceğiz diye okula gönderilmemektedir. Fakat bu süreç belirsiz olup kimi sığınmacılar için 1 yıl kimi sığınmacılar için 4-5 yıl sürebildiği için sığınmacı çocuklar uzun süre eğitimden uzak kalabilmektedir. Bu açıdan sığınmacı çocukların eğitim haklarının güvence altına alınması için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Özellikle, İçişleri Bakanlığı'yla işbirliği içinde hareket eden Milli Eğitim Bakanlığı, sığınmacı çocukların(başvuruları nihai olarak reddedilmediği takdirde ve reddedilene dek) okula gitmelerini ve kısa süre önce itibariyle ilkokul diploması alabilmelerini mümkün hale getirmiştir. Teşvik edici

bir unsur olarak, okula kaydolun çocukların ikamet izinleri ücretsiz olarak sağlanmaktadır (UNİCEF, 2011). Bu çocuklardan zorunlu ilköğretim çağını geçen ve/veya geçmiş öğrenciler, düz liselere kayıt yaptırabilecekleri gibi, mesleki ve teknik eğitim kurumlarına da kaydolabilirler. Bu öğrencilerden “öğrenim vizesi” istenmez ve tıpkı ilköğretim kayıtlarında olduğu gibi emniyet makamlarınca verilmiş ikamet tezkerelerindeki "Haymatlos" veya "Mülteci" ifadesi yeterli görülerek kayıtları yapılır. 2004 yılında kabul edilen Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları ve Sınav Geçme Yönetmeliği'nde yapılan 2006 tarihli değişikliğe göre, mezuniyet ya da ayrılma durumlarında bireylere başarı durumlarını gösteren belgeler; mezuniyete hak kazanılmışsa sertifika ya da diploma verilir (www.hyd.org.tr, 25.03.2012). Ülkemiz açısından bu düzenlemelerin yapılması geç de olsa sevindiricidir.

2.3.2. Sağlık Hakkı

Sağlık hakkı, birçok uluslararası belgede tanınmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 25. maddesinin 1. fıkrası “her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir yaşam seviyesine” hakkı olduğunu teyit etmektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12. maddesi sağlık hakkına dair uluslararası insan hakları hukukunda yer alan en kapsamlı maddedir. Sözleşme'nin 12. maddesinin 1. paragrafına göre Sözleşme'ye Taraf Devletler “herkesin, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını” kabul ederler (www.insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr, 21.03.2012).

Sağlık hakkının tam olarak yaşama geçirilmesi için, bu hakkın kapsamının tam olarak belirlenmesi gerekmektedir. BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi genel yorumlarında bu hakkın normatif içeriğini tanımlarken, sağlık hakkının sadece zamanında sağlanan ve uygun sağlık bakımı olmadığını, güvenli ve içilebilir su kaynaklarına erişimin, yeterli sağlık koruma şartlarının, beslenme, konut, çevresel şartların sağlıklı olması ve cinsel sağlık ile üreme sağlığı da dahil olmak üzere, sağlıkla ilgili eğitimlere erişimin de sağlık hakkı kapsamında olduğunu belirtmektedir (Gündem Çocuk, 2008).

“Çocukların en iyi biçimde yaşamalarını devam ettirmelerini ve fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı olarak

gelişebilmelerini amaçlayan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi de çocukların sağlık hakkını temel bir hak olarak görmektedir. Sözleşmenin çocukların sağlık hakkına ilişkin düzenlemesi 24. Maddesi'nde açık bir şekilde yer almaktadır. Söz konusu madde, sözleşmeyi imzalayan devletleri çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşturma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanımakla sorumlu tutmaktadır. Ayrıca, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına alması için çaba gösterme yükümlülüğünü de yine devletlere vermektedir. Sözleşmenin 2., 4. ve 5. Maddeleri'nde de çocuğun sağlık hakkına değinilmekte, gelişmesine, gereksinim duyduğu bakım ve korunma olanaklarına yer verilmektedir.”(Gündem Çocuk, 2008).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, devletlerin, çocuğun ve çocuğun ailesinin, doğum öncesi ve doğum sonrası bakım da dahil olmak üzere, gerekli sağlık hizmetlerine erişimini güvence altına almalarını öngörmektedir. Sözleşme, bahsedilen bu amaçları, önleyici ve sağlığı iyileştirici bilgiye erişim ve erişimin gerçekleşmesi için ailelere ve topluma destekle bağdaştırmaktadır.

Ülkemize iltica etmiş çocukların sağlık hizmetlerine erişimi, 20/05/2009 tarihli T.C Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan B.02.1.SYD.0.08.300.5990/8237 sayılı genelgeye göre şekillenmektedir. Bu genelgeye göre; 2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası'nın 60/2.maddesine göre de “genel sağlık sigortalısı sayılan kişiler”arasına “vatansızlar ve sığınmacılar” da ilave edilmiştir. Buna göre hukuki olarak sığınmacı veya mülteci statüsü olan çocuklar da genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. İltica/Sığınma Başvuru Sahipleri ise, yani henüz hukuki olarak sığınmacı veya mülteci statüsü alamamış olan kişiler, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında yer almadıkları için genel sağlık sigortalısı sayılmamaktadırlar. Bu nedenle, iltica/sığınma başvuru sahipleri, SYD Vakıflarına sağlık yardımları ile ihtiyaçları halinde diğer sosyal yardımlar için ikamet ettikleri yerdeki İl/İlçe SYD Vakıflarına 2006/1 sayılı "SYDV Başvuru Usul ve Esasları" çerçevesinde başvuruda bulunabileceklerdir (<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/html/407>, 01.06.2012). Buna göre, sığınmacı durumundaki çocuklar ülkemizde değişen derecelerde ve kısıtlı sağlık hakkına sahiptir.

Sağlık haklarına erişim bazında, mültecilerin dezavantajlı durumu genelde ülkeden ülkeye değişirse de, çocuklar açısından durum farklılık gösterebilmektedir. Örneğin İsveç'te sığınmacı yetişkinlere olmasa da sağlık hizmetlerine erişim açısından sığınmacı çocuklar diğer İsveçli çocuklarla aynı haklara sahiptir. Bu durum dezavantajlı sığınmacılık durumunun en dezavantajlı kesimlerinden olan sığınmacı çocukların sağlık haklarına erişimi açısından diğer ülkelere de model olmalıdır (<http://www.ghwatch.org/sites/www.ghwatch.org/files/b3.pdf>:66, 18.02.2012).

2.3.3. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımdan Yararlanma Hakkı

Sosyal hizmetler 2828 sayılı kanundaki tanıma göre: “Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi ve sosyal yoksunlukların giderilmesine ve gereksinimlerin karşılanmasına, sosyal sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.” (2828 nolu kanun, m. 3). Sosyal hizmetlerin bir çeşidi olan sosyal yardım ise muhtaç durumda olan kişilere yapılan ayni ve nakdi yardımlardır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 25. Maddesi'nde “Her bireyin, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dâhil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde, güvenliğe hakkı olduğu; anne ve çocuğun özel ihtimam ve yardım görme hakkı olduğu” belirtilmektedir.

Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Çerçevesinde, diğer sözleşmeciler devlet vatandaşları, yasal olarak bulunmak ve yeterli kaynaklara sahip olmamak şartıyla, ev sahibi ülke vatandaşları ile eşit muamele görme hakkına sahiptir. 1951 sözleşmesi çerçevesinde mülteci olarak kabul edilen kişiler bu Sözleşme'ye ek protokol gereğince aynı eşit muamelenin kapsamına girmektedir (Çiçekli b, 2009: 191).

“Çocuklara yönelik sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, çocukların en iyi biçimde yaşamalarını ve fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı olarak gelişebilmelerini amaçlayan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile temel hak olarak tanımlanmaktadır. ÇHS'nin 2. Maddesi'nde “çocuğun özel olarak korunarak yasalar ve diğer yollarla sağlık, özgürlük ve saygınlık şartlarında bedensel,

zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanmasından” söz edilmektedir. 4. Maddesi’nde ise “çocuğun toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanarak, sağlık içinde gelişme ve yetiştirme hakkı” olduğuna vurgu yapılmaktadır. 26. Maddesinde ise her çocuğun sosyal sigorta dahil sosyal güvenlikten yararlanma hakkı olduğu, bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için devletin uygun önlemleri alması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, “devletin bu amaçla çocuğa ve annesine özel bakım ve korunma olanakları sağlama yükümlülüğü” üstünde durulmaktadır (Gündem Çocuk, 2008: 3). Sosyal güvenliğin sağlanması, sosyal sigortalar ve sosyal yardımları gerekli kılar. Sosyal sigorta belirli bir zamanda belirli risklere karşı fiilen sağlanan yardım ve ödeneklerin tümüdür. Sosyal yardım ve sosyal hizmetler çeşitli nedenlerle çalışma ve gelir sağlama olanağından yoksun olan kimselere yönelik devletin finanse ettiği kaynaklardır (Akyüz, 2012: 365).

Bu sözleşmenin hükümleri tüm çocukları kayıtsız şartsız içerdiği için, sığınmacı ve mülteci çocukların dezavantajlılığını azaltacak sosyal yardım ve koruma sisteminden yararlanmaya hakları vardır.

2.3.4. Özel Hayata Saygı

Özel hayata saygı, sadece çocuğun içinde bulunduğu konutla sınırlandırılmamaktadır. Bu bağlamda mülteci çocuklar yönünden kampların fiziksel ortamı, tuvalet ve banyoların düzenlenişi gibi hususlar dahi, özel yaşama saygı çerçevesinde değerlendirilmekte ve bunların asgari minimum standartlara kavuşturulması gerektiği belirtilmektedir. Bu çerçevede Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları’nın her tür kuruma yerleştirilen çocuklar hakkında da geçerli olduğu kabul edilmektedir. Söz konusu kuralların 32. Kuralında çocukların tutulduğu kurumların planında ve fiziksel çerçevesinde, çocuğun özel yaşamına özen gösterilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır (Odman, 2008: 133). Buna göre sığınmacı ve mülteci çocukların yerleştirileceği mekânların bu çerçevede planlanması gerekmektedir. Ailesiyle beraber kalan çocuklar için ebeveyn mahremiyetinin sağlanabileceği mekânlar sağlanmalıdır. İltica eden sığınmacıları gelişigüzel bir şekilde şartları elverişsiz, herhangi bir mekânken günü kurtarmak için mülteci kamplarına dönüştürülmüş mekânlara yığmak yerine, çocuk ve yetişkinlerin

özel hayatı olabileceği barınma merkezleri tasarlanmalıdır. İltica insanlık tarihinin bir gerçeği olduğu için barınma merkezlerinin kullanışı ve insanlık onuruna uygun olarak tasarlanması uzun vadede hem bu insanlar için faydalı, hem devlet için kalıcı ve sistemik bir uygulama olacaktır.

2.4. İltica Amaçlı Göçün Çocuklara Etkileri

Dünyada BMMYK'nın ilgi alanına giren 16 milyon kişinin %45'ini 18 yaş altı çocukların oluşturduğu görülmektedir. Son 10 yılda dünyada meydana gelen çatışmalarda 2 milyondan fazla çocuk ölmüştür. Altı milyonunun yaralandığı, 1 milyonunun ise öksüz kaldığı tahmin edilmektedir (Çağlar, 2011: 119). Savaş ve benzeri olumsuz şartlardan kaçıp iltica eden çocukları, iltica sonrası dönemde de bekleyen ciddi sorunlar vardır. Açlık ya da yetersiz beslenme, temiz su kaynaklarına erişimin olmaması, sağlıksız barınma şartları, eğitim hakkının geçici ya da süresiz olarak engellenmesi veya kısıtlanması ve sağlık hizmetlerine erişememe gibi yetişkin mültecilerin de yaşadığı sorunları çocuklar da yaşamakta; ancak, özel durumlarından ötürü bu sorunlardan çok daha fazla etkilenmektedirler (www.hyd.org.tr/multecielkitabı, 25.03.2012).

İltica eden çocuklar bu gibi sorunlardan dolayı sosyal izolasyon ortamında büyümektedir. Anne-babaları artan psikolojik rahatsızlıklarını onlara yansıtmakta, bu açıdan çocuklar yetişkinlere göre iki kat dezavantajlı konuma geçmektedir. Yetişkin insanların bile zor kabul edebildikleri ağır travmalar, yaşadıkları kötü ortamlar çocuk mülteciler üzerinde daha fazla olumsuz izler bırakmaktadır. Vatanlarından, evlerinden uzak, küçücük yaşta geçirdikleri korku ve travmaların etkisini atlatmadan, Türkiye'de zor fiziki ve psikolojik şartlar altında kendilerini karanlık bir tünelin içinde hissetmektedirler. Kimi zaman kaçış yolunda anne-babalarından ayrı düşmekte ve onların izlerini kaybetmektedirler. Kimi zamanda aileler, çocukları kurtulsun diye onları diğer insanlarla birlikte gönderilmektedirler (Çorabatır, 2006). İltica etmenin getirdiği olumsuzlukları refakatçi yetişkinlerin sorunlarını paylaşmanın yanında, yetişkinler göre daha savunmasız ve bağımlı oldukları için çocuk sığınmacı ve mültecilere ayrı bir özenle eğilmek gerekir. Mülteci çocuklar için risk içeren faktörler ve risklerden koruyucu faktörler şu şekilde ele alınabilir:

1. Çocuğun kişisel özellikleri,
2. Köken ülke ve kaçısa mahsus olarak stresörlere maruz kalma,
3. Anne babalığın kalitesi ve güvenli bir yerde kalabilme,
4. Dış çevreyle alakalı okul gibi faktörler (Rutter, 2006: 33).

Bu faktörler, çocukların ilticadan etkileniş yönünü ve şiddetini belirlemektedir.

Sığınmacı çocuklar alışılmadık bağlamlara geldiklerinde psikolojik engelleri geçmek zorundadırlar. İlk onlar 'garip bir ülkede yabancı' olarak, bilmedikleri alışkanlıklar, kuralları öğrenerek hızlı ve akıcı bir şekilde adapte olmak zorundadırlar. İkinci olarak, savaş sonrası travmalarına rağmen ayakta kalmaları gerekir (Kohli ve Mather, 2002: 201). Her ne kadar geldikleri ülkede ayakta kalmaya çalışsalar da sığınmacı, göçmen, mülteci ve vatansız çocukların toplumsal statüsü ailelerin düşük statüsü, ekonomik sorunlar ve eğitimsizlik gibi sorunlar yüzünden zayıf kalmaktadır (Erdoğan, 2011: 433). İltica etmenin getirdiği sorunlar birbirini doğurup beslemektedir. Örneğin ekonomik sorunlar yoksulluğu getirmekte ve sağlık hizmetlerine ve sosyal kaynaklara erişimlerini etkilemekte ve çocuklar dar bir çemberde gelişimlerini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Sığınmacı çocukların hayatındaki problemler her ne kadar karmaşık bir tablo oluştursa ve karmaşık bir nedensellik gösterse de, bu tabloyu netleştirmek için bu araştırmada sağlık sorunları, eğitim sorunları, yoksulluk, psikolojik sorunlar ve sosyal sorunlar olarak kategorilendirilerek ele alınmıştır.

2.4.1. Sağlık Sorunları

İltica sürecinde köken ülkeden ayrılmanın getirdiği stres, kaçış sürecinin getirdiği yorgunluk ve varış yerinde oldukça kalabalık barınma yerlerine yerleştirilmeleri bulaşıcı hastalıklara yakalanma risklerini arttırmaktadır. Bunun daha kötüsü kaçışın getirdiği hengame ve yeni şartlarla başa çıkma zorunlulukları yüzünden ebeveynleri çocukların hastalık emarelerini gözden kaçırmaktadır. Örneğin Thailand'daki bir mülteci kampında yemeklerin dengesiz ve yeterince besleyici olmamasından dolayı mülteci çocuklarda anemi, beri-beri ve göz hastalıkları ortaya çıkmış, tifo gibi salgın hastalıklar ani ve kontrol edilemez biçimde yayılmış ve bunları mide ve bağırsak iltihabı, ensefalit ve pnemoni takip etmiştir (UNHCR, 1979: 12). Çocuklar özellikle yetersiz beslenme, hava

değişimi, ve hijyen şartlarından kaynaklanan hastalıklara karşı hassastır (UNHCR, 1979: 12). Bağımlı olmaları, hassas durumları ve gelişimsel ihtiyaçları nedeniyle çocukların da özel korumaya ve bakıma ihtiyaçları vardır. Dünyadaki mültecilerin yarısına yakını çocuklardan oluşmaktadır. Diğer taraftan mülteci ergenler de tüm ergenler gibi kendi kimliklerini geliştirme ve gerekli becerileri edinme aşamasındadırlar; ancak bunları, kendilerine yabancı bir ortamda, belirsiz bir gelecekle karşı karşıya ve sıklıkla cinsel istismar, sömürü veya askere alınma tehdidi altında gerçekleştirmek zorunda kalırlar.

Türkiye'ye gelen çocuk sığınmacılar da sağlık durumlarına ilişkin birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar arasında sağlık hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmamak, yararlanacak hizmetlere erişimde sorun yaşamak, hizmet alırken ayrımcılığa maruz kalmak, dil sorunu yaşamak, ilaç alacak yeterli para bulamamak ve özellikle sığınma için müracaat etmiş kişilerden istenen belgeleri edinmekte zorlanmaktır (Beter, 2006: 35).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (15), taraf Devletlerin, mülteci statüsü almak isteyen bir çocukla ilgili uygun tedbirleri almasını veya mülteci kabul edilen bir çocuğa gerekli yardım ve korumayı sağlamasını gerektirir (Madde 22).

Çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi için genellikle temel sağlık, beslenme ve eğitim gereklidir. Sağlıklı gelişim ayrıca, çocukların büyürken nasıl beslendiklerine, ne kadar teşvik edildiklerine ve yeni beceriler edinip bunları geliştirme imkânlarına bağlıdır. Bu çocukların sağlık sorunları için proaktif anlamda alınabilecek önlemlerden bazıları:

- Çocukların doğumda kaydedilmeleri ve doğum belgelerinin ebeveynlere verilmesi,
- Çocukların içme suyuna, barınağa, temel sağlık hizmetlerine ve ilköğretim olanaklarına sahip olduklarından emin olmak,
- Tüm çocukların yeterli miktar ve kalitede beslendiklerinden emin olmak,
- Çocukların fiziksel ve cinsel istismarına dair işaretlere dikkat etmek,
- Kendileri adına verilen kararlar hakkında çocukları bilgilendirmek, görüşlerini göz önüne almak,

- Çocukların gözaltına alınmalarını engellemek, böyle bir durum varsa, kanuna fiziksel istismara uğramamalarını, aileleriyle birarada tutulmalarını, eğitim ve oyun imkânlarına ulaşımı sağlamak,
- Ailelerinden ayrı düşmüş küçükleri tespit etmek ve korumaya almak, refakatsiz küçükleri mümkünse kendi topluluğundan bir aile yanına yerleştirmek,
- Çocukların askere alınmamaları için çaba göstermek (BMMYK, 2003'ten aktaran: Karadağ, 2010: 58).

2.4.2. Eğitim Sorunları

Mülteci, haymatlos, sığınmacı, kaçak işçi ve göçmen çocuklarının eğitimleri; dil, kimlik kaydı ve statülerinden kaynaklanan diğer sorunlar yüzünden aksayabilmektedir. Örneğin batı Avrupa ülkelerine yapılan iltica taleplerinin reddedilmesi durumunda başvuru sahipleri sınırdışı edilene kadar, çocuklarıyla birlikte kötü şartlarda tutulmakta ve bu çocuklar eğitim hakkından yararlanamamaktadırlar (Erdoğan, 2011: 300).

UNİCEF'in 2011 yılında yayınladığı Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu'na göre Türkiye'de 7-14 yaş arası sığınmacı ve mülteci çocukların yalnızca yaklaşık dörtte birinin okula düzenli olarak gittikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun gerekçeleri arasında şunlar bulunmaktadır: okula gitmenin, aileler üzerinde ek mali yük yaratması, ailelerin pek çok durumda kısa süre içinde taşınma umudunda olmaları, ailelerin kendileri için tayin edilen ilde ikamet etmemeleri, kimlik belgelerinin tamamlanmamış olması ve (özellikle daha ileri yaşlardaki çocuklar için) dil sorunları da eğitimin önünde engel oluşturabilmektedir (UNİCEF, 2011: 113).

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği'nin 2010 Yılı Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu'na göre Türkiye'deki sığınmacıların eğitim sorununu oluşturan unsurlardan biri ikamet harcı ve buna bağlı olarak geçici kimlik belgesi alınması meselesidir. Uydu kentlerde bu belgeye sahip olmamasına rağmen ilköğretim çağındaki çok sayıda sığınmacı çocuğun eğitim sistemine katılması sevindiricidir. Ancak orta öğrenime devam eden sığınmacı çocuk sayısı son derece azdır. Genel olarak mülteci ve sığınmacı çocukların ilk kayıt yerlerinden itibaren başlayan ve daha sonra ikamet için gönderildikleri uydu kentlerde devam eden hareketlilik nedeniyle eğitimleri bölünmekte

ve her gittikleri yerde eğitimleri sil baştan devam etmektedir. Birçok çocuk menşe ülkelerinde aldıkları eğitim düzeyini ve mezuniyetlerini ispatlayacak belgeye sahip olmadığı için eğitimlerini sürdürme şansı bulamamaktadır (İHAD, 2011: 13).

Tokat'a gelen Iraklı sığınmacılarla yapılan bir araştırmada çocukların %2 sinin temel eğitimlerini aldıkları, kalan kısmın ise gerek ekonomik sıkıntı gerek iletişim problemlerinden ötürü çocuklar belirli bir süre sonra okullarından ayrılmak zorunda kaldığı belirlenmiştir. Okul yönetimi ve öğretmenlerinde isteksizliği de bu durumun üzerinde etkindir (Özhan, 2010: 100).

Çağlar'ın, Türkiye'de yaptığı araştırmada, çocukları okul çağında olduğu halde okula gitmeyen sığınmacılara çocuklarının neden okula gitmedikleri sorulmuş, çocuklar ekonomik nedenlerin yanında, yakında yeni bir ülkeye göç edecekleri, ya da ne zaman gidecekleri belli olmadığı için, çocuk Türkçe bilmediği için, okul masraflı ve bunu karşılayacak paraları olmadığı için, çocuk okula uyum sağlayamadığı için, çocuğun evrakları kendi ülkesinden gelmediği için ya da milli eğitim müdürlüğünün çocukların okul durumuyla ilgili karar vermesi gerektiği için göndermediğini belirtmiştir. Buna göre çocukların okula devam etme ya da etmemelerine yönelik standart bir uygulamanın olmadığı görülmektedir. Aslında bu boşluklar mevcut mülteci ve sığınmacı- göçmenler konusundaki hukuki mevzuatımızdan kaynaklanmaktadır (Çağlar, 2011: 97).

Sığınmacı çocukların eğitiminin sürdürülmesi, sığınmacıların taleplerine göre de farklılık göstermektedir. Sığınmacıların eğitime ilişkin taleplerinin yetersiz olması, gerek yüzbinlerce insanın aynı anda sığınmasından kaynaklanan hazırlıksızlık, istenilen düzeyde eğitim verilmesini engelleyebilmektedir. Örneğin Kuzey Irak'lı göçmenlerin eğitimi, Türkçe öğrenmeleri amacıyla sınırlı kalmışken, Bosna'lı sığınmacılar, sayıları birkaç bini geçmemesi ve okullaşma oranı oldukça yüksek olan bir ülkeden geldikleri için ve eğitime yönelik talepleri yüksek olduğu için daha kapsamlı olmuştur (Ataman ve diğ., 1995: 7-8).

Sığınmacılar çoğu zaman eğitim konusunda nereye başvuracaklarını ve nasıl kayıt yapabileceklerini bilmemektedir. Başvurulan okullar çocuklarını kayıt yapmak isteyememekte, okullara kayıt yaptırılan çocuklar sınıflarındaki diğer çocuklarla uyum sorunu yaşayabilmekte ve okulu bitirdiklerinde ise bitirdiklerine dair resmi belge almakta zorlanabilmektedir (Beter, 2006: 31).

İltica eden çocuklar için eğitimin erişilebilir ve eğitim kaynak ve kurumlarının ulaşılabilir olması, onların diğer sorunlarının etkisini azaltabilir. Çünkü okul çocuklar için, toplumsallaşma döneminde birincil düzeyde sosyalleşme kaynağı olarak, iltica ettikleri ülkede tutunabilmeleri için destek işlevi görecektir. Bu bir bakıma köklerinden kopmuş çocuk için bir rehabilitasyon ve bulunduğu yere aidiyet sağlayacak süreci başlatacaktır. Çocuklar için bu haktan yoksun kalma yetişkinlik yıllarında oluşacak sosyal sorunlara kaynaklık etmektedir. Zira “çocukluk döneminde eğitimden dışlanma yetişkinlik döneminde sosyal dışlanmaya zemin hazırlamaktadır. İyi eğitim almamış birey, meslek edinmemekte, dolayısıyla işgücü piyasasından dışlanmakta; işgücü piyasasından dışlanan birey gelirden ve tüketimden, konuttan ve sosyal güvenlik dışlanmakta; toplumla bağları kopmakta, suça yönelmekte ve yabancılaşmaktadır” (Sürüel, 2008: 19).

2.4.3. Yoksulluk

Çocukların hak ihlallerine yol açan en önemli faktörlerden biri yoksulluktur. Yoksulluk, çocuğu da ailesini de tehlikelere karşı korumasız bırakmaktadır. Çocukların barınma, ısınma, giyecek, yiyecek, içme suyu, tıbbi bakım, gibi temel ihtiyaçları bile doğru dürüst karşılanamaz. Yoksul bir ortamda yaşayan çocuk sosyal olarak ihmal edilmiştir (Erdoğan, 2011: 189). Ülke çapında yoksulluktan etkilenen çocuk sağlığı göstergeleri şunları içermektedir: daha düşük doğum ağırlığı, daha düşük rutin bağışıklama oranları, yetersiz emzirme uygulamaları, daha yüksek yetersiz beslenme düzeyleri, daha yüksek fiziksel ve zihinsel engel görülme sıklığı, daha yüksek oranda büyüme bozukluğu ve daha yüksek kronik hastalık görülme sıklığı (UNİCEF, 2006).

Günümüzde yoksulluk birçok boyutla ele alınıp kategorilendirilmektedir. Bu kategorilerden biri olan insani yoksulluk kavramı, bir kısım bireylerin insanca hayat imkânlarına sahip olmaması anlamına gelmektedir. Buna göre yoksulluk, yeterli beslenememe, sağlık imkânlarından yoksunluk, evsizlik, eğitim imkânlarından yoksun olma, okumasını ve uygun bir şekilde konuşmasını bilmemek, herhangi bir işi olmamak, gelecekte korkmak, sağlıklı içme suyuna sahip olamamak, güçsüzlük ve özgürlüğün yetersiz oluşu anlamına gelmektedir (Sapancalı, 2001: 128). İnsani yoksunluk sığınmacı ve mülteci çocukların dünya çapındaki hayat şartlarını çok iyi tanımlamaktadır.

Çocuk yoksulluğunun bir çocuğun fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimi üzerindeki tüm etkilerinin ölçülebileceği bir tanımı yoktur. Yoksulluk, düşük hanehalkı geliri ve tüketim düzeyleri gibi mali terimlerle kolayca ölçülebilmektedir. Ne var ki sağlık, eğitim, konut, aile büyüklüğü ve sosyal koruma olup olmaması gibi göstergeler de yoksulluğun ve çocuklar üzerindeki etkilerinin tanımlanmasına katkıda bulunur. Yoksulluk içinde büyüyen çocukların maruz kalacağı riskler: düşük eğitim durumu, kötü sağlık durumu, küçük yaşta hamile kalma, madde bağımlılığı, suç işleme, düşük gelir, işsizlik, uzun süre devlet yardımına bağımlı kalmaktır (UNİCEF, 2006).

Yoksulluk çocukları hem fiziksel, hem zihinsel, hem psikolojik olarak etkiler. Yoksulluk zihinsel gelişmeyi olumsuz olarak etkiler, psiko-sosyal açıdan bakıldığında yoksul ailelerin çocuklarında saldırganlık, hiperaktivite ve huzursuzluk, depresyon ve intihar sık görülür. Yoksulluk çocukların algılama fonksiyonları ve öğrenme kapasitelerini de etkilemektedir (Hatun, 2002: 28). Bu açıdan sığınmacı ve mülteci çocuklar da bu risklerle karşı karşıyadır.

Yoksulluğun çocuklar üzerindeki en çok bilinen etkilerinden biri beslenme yetersizliğidir. Beslenme yetersizliğinin tıptaki adı malnutrisyondur. Her birinin eksiklik dereceleri değişebilmekle birlikte, enerji ve proteinden eksik beslenme sonucu oluşan en fazla süt çocukları ile küçük çocuklarda rastlanan, sık olarak enfeksiyonların da eşlik ettiği patolojik sendromlar grubudur. Yoksulluk eve giren besinlerin yetersizliğine, ev içi stres ve annenin kronik yorgunluğu nedeniyle anne sütünün erken kesilmesine, annenin beslenme yetersizliğine ve bebeklerin düşük doğum ağırlıklı olmasına, sağlıksız fiziksel ortama ve yetersiz sağlık hizmetine neden olarak çocuklardaki beslenme yetersizliğinin temel belirleyicisi olarak rol oynamaktadır (Hatun, 2002: 16). Zorunlu göç yaşayan 0-60 aylık çocuklarla yapılan bir çalışmaya göre, göçmen çocuklarda malnutrisyon sonucu oluşan bodurluk, düşük kilo ve zayıflığa daha sık rastlanmıştır. Göçmen çocukların malnutrisyon hızı ülkemiz kırsalındaki çocuklardan 2,5 kat fazla çıkmıştır. Sadece anne sütüyle beslenme döneminde bile bu çocuklarda malnutrisyon hızı daha fazla görülebilmektedir (Özata, 1998: 33, 40, 42).

Yoksulluk fiziksel boyutunun yanında çocukların sosyal kaynaklara da erişimini kısıtlamakta, yaşlılarından daha kısıtlı ve farklı bir çocukluk geçirmelerine neden olmaktadır. Yoksulluk barınma şeklini de etkilemekte, eşya sayısı yok denecek kadar az

ya da çok fazla olan, oda sayısı yetersiz olan, şehre uzak olması hasebiyle hem fiziksel hem kültürel uzaklık barındıran evlerde oturmaya sebep olmaktadır (Hatun, 2002: 28). Yoksulluk, sığınmacı ve mülteci çocukların kalabalık, fiziksel açıdan sağlıklı ve ulaşılabilirliği az mekânlarda yaşamalarına neden olmaktadır.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ana ilkelerinden biri çocuğun yüksek yararı ilkesi çocukların yetişkinlerden farklı olan ve aynı olduğu varsayılmaması gereken özel ihtiyaç ve yararları olduğu gerçeğinin kabul edilmesi ve tüm eylemlerde ve politikalarda çocuğun en yüksek yararının göz önüne alınmasını gerektirir. Bu ilkeyi baz alarak sığınmacı ve mülteci çocukların yoksulluk ve yoksunluk durumu tespit edilerek, yapılacak yeni yasal ve pratik düzenlemelerin bu yoksunluklara çözüm olacak şekilde düzenlenmesi, ve gerek kamu kurumlarının gerek sivil toplum kuruluşlarının yaptığı ayni ve nakdi yardımların bu ihtiyaçlara göre sistemik olarak organize edilmesi gerekmektedir.

2.4.4. Psikolojik Sorunlar

İltica eden çocuklar için evin terkedilmesi genellikle aniden ve anlaşılmaz bir biçimde vuku bulmaktadır. İlticaya neden olan sebepler onların dünyasında yetişkin dünyasındaki gibi karşılık bulamayıp yetişkinlere göre daha belirsizdir. “Göç yaşantısında çevresel değişim genellikle ani olduğundan, bireylerin uyum süreci bu değişimden olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Rousseau ve Nadeau 2003'dan akt: Gün ve Bayraktar, 2008: 168). Özellikle çocuk ve ergenlerde göç yaşantısının etkileri daha olumsuz olabilmektedir. Magwaza (1994), çocuk ve ergenlerin göç sürecinde yetişkinlerden görece daha fazla risk altında olduklarını belirtmekte ve bunun nedenini göçle birlikte gelen ani değişim ve fiziksel-ruhsal büyümeyle aynı anda baş etme zorunluluğuna bağlamaktadır.” (Akt: Gün ve Bayraktar, 2008: 168).

İltica eden çocuklar Ajdukovic ve Ajdukovic(1993)'e göre sayısız kayıplarla baş etmek zorundadır. Bunlar kendileri için önemli kişilerin(anne baba gibi) ölümü ya da kaybı, savaş ve çatışma gibi ortamlarda yaralanmadan dolayı fiziksel kapasitedeki kayıp, anne babanın desteği ve duygusal projeksiyonunun kaybı, çocuğa güvenlik hissi veren evin kaybı, sıkıntılı ve endişeli ebeveyn ve yetişkinlerle yaşamak, ilticayla meydana gelen ayrılıklarla aile yapısında değişiklikler meydana gelmesi, eğitimin devamlılığının

etkilenmesi ve yeni ülkede dil öğrenerek o ülkenin eğitim sistemine adapte olmaya çalışmak, fiziksel açıdan yoksun kalabalık, özel alanın olmadığı yerlerde yaşamak zorunda kalmak, beslenme eksiklikleri ve mültecilerin toplu olarak yaşadığı yerlerde verilen yemeklerin çocuklara göre değil yetişkinlere göre ayarlanması, uzun süreler boyunca gelişimlerini etkileyen mülteci kamplarında yaşamaktır (Webb, 2011: 371).

Göç süreci gelişimin normal sürecini ve normal yapılanmasına sekte vurur. Uzun süre boyunca ailesinden ayrı kalan ya da mülteci kamplarında yaşayarak çeşitli kaynaklardan mahrum kalan çocukların oyun, yaratıcılık, hayal kurma ve yetişkin hayatlarında da kendilerini etkileyecek bağlanma paternleri etkilenir (Michultka, 2008: 165).

Kimi zaman ebeveyni veya diğer aile üyeleri geldikleri ülkede zulüm veya işkenceye maruz kalmakta, bazen bu durum çocukların da başına gelmektedir. Bu durumlardan kaynaklanan tramvanın üstüne kaçış sürecindeki zorluklar ve gelinen ülkedeki sıkıntılar eklenince, durum çocuklar için üstesinden gelmesi çok zor olan bir hale bürünmektedir.

Bazen kaçış esnasında ebeveynlerden birinden veya her ikisinden ayrı kalmakta, yasal olarak her ne kadar anne babasıyla birleştirilme hakkı olsa da, farklı ülkelerde kalınca bu her zaman mümkün olmamaktadır.

Mülteci hayatı temelde çocuklar için travmatik bir hayattır. Bunun en önemli sebebi de kayıplarla dolu bir süreç olmasıdır. Bazı sığınmacı çocuklar için ebeveyn ve birincil düzeyde yakın olan aile üyelerinin kaybı, kendi başına ya da yakınlarını başına işkence ya da kötü muamele gelmesiyle oluşan güvende olduğu duygusunun kaybı, Maslow'a göre temel ihtiyaçlardan biri olan emniyetli bir barınak olması gereken evin kaybı, arkadaş ve diğer sosyal çevrenin kaybı, eğer kendi ülkesinde okula gidiyorsa okulun kaybı, ve sosyalleştiği ülkeden uzaklaşmanın getirdiği kültürel kayıplar olarak örneklendirilebilir.

Sığınmacı ve mülteci çocukların yaşadıkları bu karmaşık süreç onlara birtakım psikolojik sıkıntıları getirmektedir. Bu çocuklarda travmatik olay ya da özellikle olaylar hakkında yineleyici düşünceler, uyku bozukluğu ve tekrarlayan kabuslar yaygındır. Kızlar ve erkek, travmaya verdikleri cevaplar açısından farklılıklar göstermekte, kızlarda daha çok depresyon, erkeklerde ise anksiyete görülmektedir. Küçük yaştaki çocuklarda öfke, anksiyete ve yabancılarla kalınca aşırı tepki verme gibi durumlar

görülebilmektedir. Konsantrasyonda güçlükler, bellek sorunları, kısalmış bir gelecek duygusu taşımak, plan yapmakta güçlük veya ailesinin üyelerini kaybedip kendisi sağ kalanlarda suçluluk duygusuna rastlanmaktadır (Kohli ve Mather, 2003: 203). Göç eden çocuk ve ergenlerde en sık rastlanan sorunların davranış bozukluğu, kimlik karmaşası, düşük benlik saygısı, kaygı bozukluğu, depresyon, somatik bozukluklar, çift dillilikten kaynaklanan sorunlar, altını ıslatma, düşük akademik başarı ve kuşak çatışması olduğu belirtilmektedir (Alvarez 1988, Aronowitz 1984, Bonevave ark. 1998'den akt: Gün ve Bayraktar, 2008). Bu durum iltica sürecini yaşamış çocuklar için daha geçerli olup, ailesinin iltica ettiği ülkede doğan çocuklar açısından farklılık gösterebilir.

Fakat ilticayı yaşamış ve ilticayı yaşamayıp sığınma ülkesinde doğmuş olan çocukların yaşadığı ortak sorunlar da bulunmaktadır. Bunlardan biri sığınmacı ve mülteciler genelde çok küçük hayat alanlarında kalabalık halde yaşamasıdır. Bu durum sığınmacı çocuk ve yetişkinlerin ruh sağlığında olumsuz etki yapmaktadır. Çocuklar için özel alan kalmamakta ve çocuklar ödevlerini yapmak ve oyun oynamak için yeterli alan bulamamaktadır (Christie, 2003: 225). Sığınmacıların yerleştirilmesinde kalınacak yerin çocukların gelişimsel özellikleri açısından uygunluğuna yeterince dikkat edilmemekte, bu durum onlar açısından riskli durumlar oluşturmaktadır. Uygunsuz yerleştirme sığınmacı çocukların gelişimsel açıdan iyi olma hallerini olumsuz yönde etkilemektedir. Mesela kalabalık yerlerde kalmak küçük yaştaki çocukların tuvalet eğitimini engellemektedir. Çocuklar özellikle başka sığınmacılarla kalabalık halde kalınan hostel tarzı binalarda yetişkinlerin izledikleri pornografik materyale maruz kalabilmektedir. Bunun yanında diğer sığınmacı yetişkinlerin sözel ve fiziksel şiddetine maruz kalabilmektedir. Bu gibi etkenler sığınmacı çocukların psikolojisini olumsuz etkilemektedir (Fanning, 2004: 210).

Sığınmacı çocuklar geçmişlerinden kopmakta ve geldikleri topraklarda aidiyet duygusu geliştirememektedir. Kalma yerleriyle ve vatandaşlık durumlarıyla ilgili belirsizlik onların temel güven duygusuna zarar verebilir. Sığınmacı çocuklar bağlanma figürlerini de kaybetme riski altındadır (Tribe, 2002: 242). Özellikle refakatsiz sığınmacı çocuklar bu açıdan risk altındadır. Çünkü kendilerine rol model olacak yakınlarından yoksunlardır. Yabancı bir ülkede birincil dereceden yakınlarının yerini sosyal ve duygusal açıdan ikame edecek kişiler bulmaları neredeyse imkânsızdır.

Sığınmacı olmaya neden olan olayların ve sığınma sürecindeki olayların yarattığı stres yaratan durumlardan ötürü sığınmacı anne babalar özel koruma ve bakım gereksinimi olan çocuklarla yeteri kadar ilgilenememekte bu durum çocuk ihmaline ve çocuk istismarına uğramayı kolaylaştırmaktadır.

Psikolojik problemler mülteci çocukların hayattaki değişikliklere karşı incinebilirliklerini arttırmaktadır. Bu çocuklar önemli bir şekilde dezavantajlı ve iki misli bağımlıdır. Çünkü kendilerinin beslenme ve gelişme açısından bağımlı oldukları ebeveyn ya da bakımverenleri de başkalarının koruma ve yardımına bağımlıdır. Mülteci çocukların ebeveynleri, kendi etnik ve milli kimliklerine daha sıkı yapışıp, geldikleri yerdeki insanlardan farklılıkları vurgulayabilmektedir. Çocukların adaptasyon açısından bu ebeveynlerine göre daha hızlı olması, ebeveynin ise yeni yere bağlanmakta sorun yaşamasının şiddetlendirdiği ve çocuk ve ebeveyni birbirine yabancılaşmaya götüren iletişim sorunlarına yol açmaktadır. Çocukların okula gitmesi ebeveynleriyle arasında bu farkın olmasında etkindir. Çünkü okul sığınılan ülkeye kültürel olarak adapte olmayı sağlamaktadır (UNHCR, 1979: 13).

2.4.5. Sosyal Sorunlar

Mültecilik statüsü kazanmak isteyen çocuklar, buldukları ülkede azınlık olduklarından dil, bilgi ve kültür sorunu yaşarlar. Hakları konusunda kendi dillerinde bilgilendirilmeleri gerekir (Erdoğan, 2011: 438).

Özellikle sanayileşmiş ülkelerdeki toplam sığınmacı ve mültecilerin yarısını oluşturan çocukların, büyüklere oranla önemli kültürel kopuş ve sorunlar yaşamaktadırlar. Diğer bir deyişle çocuklar neden bir başka ülkede olduklarını bilmemekte, anlayamamakta ve farklı kültürel ortamda yaşamaya maruz kaldıklarından, hem kendi ülkelerindeyken hem de geldikleri yeni ülkede aile içinde çıkan sorunlardan en fazla etkilenen kesim olmaktadır (Çağlar, 2011: 119).

Kültür insanların kendi dengesini korumaya yardım eden son derece önemli bir değişken olabilir. Kendi ülkesinden çok farklı bir ülkeye kaçtıkları zaman, bazı mülteciler için yakınlık ve kimlik duygusu tehlikeye girebilir (Tribe, 2002: 243).

Bir araştırmada Almqvist ve Broberg (1999) yeni ülke insanların yeni gelene tepkileri ve olumsuz tutumları üzerinde durmaktadırlar. Araştırma, aileleriyle birlikte İsveç'e

sığınan 50 İranlı çocuk üzerinde yapılmıştır. İranlı çocuklar İsveç'e yerleştikten 12 ay sonra değerlendirilmiş, 2,5 yıl sonra tekrar incelenmişlerdir. Bu çocuklarda akültürafif stres 2,5 yıl sonra da hala devam etmiş, bunun önemli nedenlerinden biri olarak, İsveçli çocuklar tarafından dışlanmış olmaları gösterilmiştir. Örneğin İsveçli çocukların birbiriyle itişip kakışma ve birbirini dışlama oranı %8.5 iken; İsveçli çocukların İranlı çocukları itip kakması ve dışlaması %41'e ulaşmaktadır. Yazarlara göre sığınmacı çocuklar için İsveç'de karşılaştıkları şartlar, kendi ülkelerinde yaşadıkları dehşet verici olaylara eşit ağırlıktadır, hatta daha fazla önemdedir ve İsveç kültürüne ayak uydurmalarını zorlaştırmaktadır (Ekşi, 2002: 217).

Kamplarda yaşamak da onların buldukları topluma entegrasyonunu ve buldukları topluma göre sosyalleşmesini etkilemektedir. Geldiği ülkenin de kültürünü devam ettirmekte zorluk yaşamaktadırlar. Bu bağlamda akültürasyon yaşamaktadırlar.

Kamplar ayrıca sosyal dışlanma yaratan bir ortamdır. Sosyal dışlanma ortamı çocukların tam gelişim hakkının elde edilememesi, yani kendilerini gerçekleştirecekleri bir ortama sahip olmadıkları anlamına gelmektedir.

Çocukların sosyalleşme sürecinde yaşadığı bir diğer sorun rol karmaşasıdır. Çocuklar özellikle anne-babasından birini ya da diğerini kaybetmiş olanlar onların rolünü üstlenmek zorunda kalıp, kardeşlerin bakımını üstlenmek, ya da küçük yaşta kaçak yollardan çalışmak zorunda kalabilmekte, küçük yaşta yetişkin dünyasına adım atmaktadırlar. Buna köken toplumuyla yaşadığı toplumun kültürel farklılığı da eklenince sosyalleşme süreci oldukça karmaşık hale gelmektedir. Özellikle kaçış sürecinden sonra daha önce varolan hayat standartlarının kaybedilip daha önce varolan eğitim gibi temel haklara erişememek de bu süreci onlar için daha zorlaştırmaktadır.

2.5. Sığınmacı ve Mülteci Çocuklar İçin Koruyucu Faktörler

Sığınmacı durumundaki çocukların karşılaştıkları sorunlardan en az şekilde etkilenmeleri için onların stres yaratan durumlara dayanıklılığını arttıracak faktörlerin bilinip o konuda desteklenmeleri oldukça önemlidir. Böylece bu karmaşık süreç içinde kaybolmak yerine ayakta kalabileceklerdir. Sığınmacı ve mülteci çocukların önceki bölümlerde bahsedilen sorunlarını yaratn stresörlerin etkisini azaltan koruyucu faktörler:

- ✓ Kendilerine kaliteli bakım veren anne babaya sahip olmak,

- ✓ Genişletilmiş bir aile ağına sahip olmak,
- ✓ Kendilerine destek verecek bilhassa kendi toplumlarından insanlara ulaşmak,
- ✓ Sürgün veya kaçışla alakalı anlamlara sahip olmak,
- ✓ Deneyimlerini kendi inanç sistemlerine entegre edebilmek,
- ✓ Kaçış ve yeni ülkeye iltica yaşı (beş yaşının altında olmamak ve adölasan olmamak),
- ✓ Kalıcı bir konuta ve göç statüsüne sahip olmak, yeni ülkede yeterli hayat standartlarına sahip olmak,
- ✓ Kendi vatanlarıyla bazı bağlantılarını sürdürebilmek,
- ✓ Kendi vataniyle alakalı iyi şeyler hatırlayabilmek,
- ✓ Eğitim alıp okulda başarılı olmak ve okulda arkadaşlıklar kurmak,
- ✓ Olumlu gelecek algısına sahip olmak,
- ✓ Olumlu benlik algısına sahip olmak,
- ✓ İşler kötü gittiğinde yardım alabilmek,
- ✓ Stres verici olaylar hakkında konuşmak ve böylece bunların üzerinde hakimiyet kurabilmek,
- ✓ Bir hobi sahibi olmak (Rutter, 2006: 41).

İltica etmiş çocukları karşılaştıkları stres yaratan durumlara dayanıklılıklarını geliştirmek için destekleyecek en önemli mesleklerden biri sosyal hizmet mesleğidir. Sığınmacı çocukların, önceki bölümlerde bahsedilen haklarına ulaşmaları için savunucu, ve beş boyutta incelediğimiz sorunlarını çözmek için yardımcı rolüyle, bir sonraki bölümde sosyal hizmetin çocukların iltica meselesine yaklaşımı incelenecektir.

2.6. Sosyal Hizmet Açısından Sığınmacı ve Mülteci Çocuklar

Mülteci çocukların durumlarıyla alakalı genellemeler yapmak kolay değildir. Mülteci çocuklar dünyanın bir çok ülkesinde bulunmakta ve bu durum onların sorunlarını

hafifletmek için yapılan uygulamaların mülteci sorunları kadar çeşitli olduğu anlamına gelmektedir. Mülteci çocukların ihtiyaçları oldukça kompleksdir. Bu çocuklar fiziksel ve psikolojik olarak incinebilirdir (UNHCR, 1979: 12).

Mülteci çocuklar kendilerine tanıdık olmayan ve konforsuz şartlarla karşı karşıyadırlar. Anne babalarının üstesinden gelmelerine yardım etmek yerine etkisini daha da arttırdığı şaşkınlık ve umutsuzluk durumu yaşamaktadırlar. Çocukların sadece fiziksel ihtiyaçlarının tatmini bu şartları değiştirmez, fakat mülteci çocuklar bu ihtiyaçlar yeterince karşılanmamasının yaratacağı baskıya maruz kalmazlarsa, bu köklü sorunların üstesinden gelmekte başarılı olabilirler (UNHCR, 1979: 14).

Çocukların doğal dayanıklılık paternleri vardır ve buna göre bir çok şeye kolay uyum sağlayabilir gibi görünseler de iltica öncesi ve iltica sürecindeki travmatik durum sonucu daha dolaylı alanlarda semptomlar geliştirirler (Michultka, 2008: 152). Toplama kamplarında kalan mülteci çocuklarla ilgili bir araştırmaya göre çocuklar bu ortamlara ilk başta herhangi bir semptom göstermeden uyum sağlayabilmiş olsalar da, özgür kaldıktan sonra hayatlarında karşılaştıkları en ufak düzeydeki değişiklikler karşısında hassas ve incinebilir bir hal almışlardır (Loughry ve Eyber, 2003: 8).

Mülteci çocuklar dünyanın yarısından fazlasına dağılmıştır. Fakat bu çocuklar dünyanın yarısının mülteci probleminin ötesindedir. Savunmasızlıkları, benzersiz ihtiyaçlarından dolayı özel dikkate ihtiyaçları olan bu çocukların mültecilikle alakalı krizlerinin çözülmemesi, bu acı durumun sonraki nesillere miras kalmasına sebep olur (UNHCR, 1979: 14). Bu bağlamda sığınmacı ve mülteci çocukların buldukları durumun kaotik ve problematik şartlarının düzenlenip, bu sorunlarının etkileri içinden çıkılmaz bir döngü haline gelmeden çözülebilmesi için sosyal hizmet müdahalelerine ihtiyaç vardır.

Sosyal hizmetler, kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözülmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür (Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2011: 58). Sosyal hizmetler ise sosyal hizmet biliminin bulgu ve önerileri paralelinde şekillenmektedir.

Sosyal hizmet biliminin uygulayıcısı sosyal çalışmacıların görevlerinden en önemlisi insanların ihtiyaç, hak, sorumluluk ve insan kaynaklarını dengelemek, uygun düzeyde destek, savunuculuk, bakım koruma ve kontrol sağlamaktır (CCETSW 1996; akt: Collett, 2004: 61). Sığınmacı çocukların yaşadıkları sorunlara yönelik yapılacak sosyal hizmet uygulamalarını düşünürken bu meslek rollerinden yola çıkmak gerekmektedir. Buna göre sığınmacı çocuklara yönelik uygulanan sosyal hizmet uygulamaları destekleyici, çocukların çocuk olmaktan dolayı sahip oldukları temel haklarına erişimleri için desteklemek ve bu haklarına hanel gelmemesi için savunuculuk yapmak, çocukların çok boyutlu sorunlarının çözümleri için uygun maddi kaynaklara ve insan kaynaklarına erişimlerini sağlamak, gerekli bakım ve koruma hizmetlerini devreye sokmak ve devamlılığını sağlamak ve iltica sürecini çocuk açısından yakından takip edip gerektiğinde çocuk lehine müdahalelerde bulunmak olarak düşünülebilir.

Sığınmacı ve mülteci çocuklarla çalışırken insan hakları perspektifinden bakmak gerekmektedir. Bu çocukların kültürel durum ve geçmiş hayat ve mülteci statüsüne bakılmaksızın bu çocuklara hizmet verecekler için kişinin yaşam haysiyeti ve iyi oluş hali için bir temel standart sağlamaktadır (Woodcock, 267). Bu çocuklara ruh sağlığı ve sosyal çalışma hizmeti veren kişilerin bu çocuklardan bilhassa organize şiddet ve işkence görenlerle çalışacaksa, süpervizyon desteğiyle ve multi-disipliner bir şekilde çalışmalıdır.

Sığınmacı ve mülteci çocuklarla çalışanların bilmesi gereken bir husus bu grubun oldukça heterojen olduğunu ve refah, sağlık ve eğitim alanında yapılacakların tek tip olmayıp esnek olması gerektiğidir (Rutter, 2006: 33). Örneğin politik ve etnik şiddete maruz kalmış adolesanlar bu durumun tekrar yaşanacağıyla ilgili kaygı yaşarlar; bu çocuklarla sosyal, kültürel ve fiziksel kimliğini merkeze alan çalışmalar yapmak bu kaygılarını azaltabilir. Sanatta yaratıcı çalışma, drama, müzik ve hikaye anlatırma, bu çocukların geçmiş ve gelecekle ve köken ülkesi ve geldiği ülkede yaşadıkları arasında sınır oluşturmasını sağlar. Bu sayede zaman içinde kendilerini çaresiz ve kurban gibi hissetmek yerine duygusal güçlerini geliştirebilirler (Whittaker, 2006: 102).

Sığınmacı ve özellikle refakatsiz sığınmacı çocuklarla alakalı yenilikçi ve ilerleyici sosyal hizmet çalışmaları kurumlararası işbirliğine dayalıdır. Örneğin sığınmacı ve mültecilere hizmet veren kurumlarla, çocuklara hizmet veren kurumlar arasında bakım

paketi, refakatsiz çocuklar için arkadaşlık ve savunuculuk hizmetinin ortak verilmesi gibi (Patel ve Kelley, 2006: 12).

Kendisi de çocukken iltica etmiş bir sosyal çalışmacı olan Baker'e göre, mülteci olan çocuklara sosyal bakım sağlamak için, onların aile, arkadaş çevresi, tanıdıklar, komşuluk, iş, ev, gıda, dil, ülke, rol ve statü, kültür, sağlık, eğitim gibi alanlarla bağlantılarını yeniden yapılandırmalarına yardımcı olmalıdır (Rutter, 2006: 39-40). Sığınmacı ve mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik hizmetler bu konuda uzman olan ekip ve hizmet sağlayıcılar tarafından planlanıp sunulmalıdır (Patel ve Kelley, 2006: 13).

Sığınmacı ve mülteci çocuk ve gençlerin sorun ve ihtiyaçlarının geniş bir dağılım gösteren çeşitlilikte olması, bu kişilere verilecek hizmetlerin onların ihtiyaçlarını en iyi düzeyde karşılayacak ve erişilebilir şekilde tasarlanması konusunda güçlükler getirmektedir. Sığınmacı ve mülteci çocukların yaşadığı stresli olayların kompleks yapısı ve ihtiyaçları, çeşitli ve çok sayıda kurumun beraber vereceği hizmetlerin gerekliliğini vurgulamaktadır (Davies and Webb 2000, akt: Elliott, 2007: 136).

İlticanın getirdiği karmaşık süreçle bu çocukların buldukları aile sistemi ve aile rolleri değişmektedir. Örneğin ilticacı çocuklar ebeveynlerine göre o ülkenin kültür ve dilini daha çabuk öğrenirler ve yetişkinleri ilgilendiren meselelerde ebeveynlerine tercüme yapmak ve onları savunmak durumunda kalabilirler, bu da aile içi rolleri değiştirir (Michultka, 2008: 167). Bu çocuklara yapılacak sosyal hizmet çalışmalarının ilticayla değişen aile ilişkilerine odaklanıp değişen çocuk- ebeveyn ilişkilerini düzenleyici ve güçlendirici bir perspektife sahip olması gerekir.

Sığınmacı çocukların bir çoğu ailesi ve ya birinci dereceden yakınıyla iltica etse de, diğer refakatsiz sığınmacı olarak adlandırılan çocuklar iltica sürecini yalnız yaşayarak diğer sığınmacı çocuklara göre daha farklı düzeyde yoksunluk yaşamaktadır. Bir sonraki bölümde sosyal hizmet açısından bu çocuklar ele alınacaktır.

2.6. 1. Refakatsiz Sığınmacı Çocuklar ve Sosyal Hizmet

BMMYK'ya göre refakatsiz bir küçük “anne ve babasından ayrılmış olan ve hukuk veya geleneğe göre kendisinden birinci derecede sorumlu olacak birinin bulunmadığı” kişidir. Birçoğu yetersiz parayla kalitesiz barınma şartlarında yaşayan bu çocuklar sömürüye oldukça açıktır (Patel ve Kelley, 2006: 12).

1997’de başlayan ve refakatçisiz sığınmacı çocukların ulusal ve bölgesel düzeyde araştırma, politika analizi ve savunuculuk yoluyla durumunu iyileştirmeyi amaçlayan, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni kendine temel alan, Avrupa’ya gelen refakatçisiz sığınmacı çocuklara yönelik yürütülen Separated Children in Europe Programme (SCEP) programı bu çocukların sorunlarını kurumsal internet sitelerinde şöyle tanımlamaktadır:

- ✓ Bu çocuklar köken ülkelerinde kötü muamale ve silahlı çatışmaya katılmak zorunda bırakılma ve insan hakları ihlallerine maruz kalmış olmanın yanında, cinsel ve ya diğer türlü sömürü (organ ya da uyuşturucu kaçakçılığı) gibi ya da insan ticareti mağduru olabilmektedir.
- ✓ Bu çocukların birçoğu tutukludur, bazıları bu çocuğun yararına kalıcı bir çözüm olup olmadığı dikkate alınmadan geldikleri ülkeye iade edilmektedir.
- ✓ Çocukların yaşlarını değerlendirmek için prosedürler çocuk merkezli değildir ve bunun için uygulanan hiçbir yöntem bilimsel kesinlik sağlamamaktadır. Çocuklara sunulan hizmetler çoğu zaman yetersiz ve ülkelerin vatandaş çocuklar için sunduğu standartların altındadır.
- ✓ İltica belirleme prosedürleri esnasında sık sık çocuk odaklı olmayan ve yetişkin uygulamasına göre yapılan uygulamalara tabi tutulmaktadır.
- ✓ Yasadışı ya da insan ticareti mağdurları olup Avrupa'ya girmek zorunda olan bazı çocuklar, suçlu muamelesi görür ve bu çocuklara çok nadiren danışılır ve seslerini nadiren duyurabilirler.

(http://www.savethechildren.net/separated_children/about_us/separated_children.html,03.08.2012).

Ayotte and Williamson (2001: 42), a göre refakatçisiz çocukların değişen derecelerde incinebilirlikleri vardır. Bu çocukların bazıları tamamen yalnızdır, bazılarının yanında büyük kardeşleri vardır, bazılarının da ebeveynleriyle ilişkilerinin sürüp sürmediği muğlaktır. Bu çocukların incinebilirliklerini değerlendirirken mültecilik deneyimlerinin yanında yalnızlık durumlarının da ele alınması gerekir (akt: Kohli, 2007: 65).

Refakatçisiz sığınmacı çocuklara yönelik sosyal hizmet çalışmaları üç kategoride kavramsallaştırılabilir;

Birincisi kaçış sonrası yolunu kaybetmiş şekilde sığınacak bir yer arayan çocuklara yapılan yardım çalışmalarıdır. Yardıma ihtiyacı olanla yardım eden arasında köprü kuran insani yardım çalışmaları olarak sosyal hizmet bağlamında sosyal çalışmacıların bu çocukların ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarını anlamak ve sosyal çalışmacıların ihtiyaç halindeki çocuklara yardım etmek için neler yaptığını anlamak yardımcı olabilir.

İkincisi çocuğun iç dünyasındaki karmaşalara yönelen psikososyal müdahale olarak, çocuğun köken ülkede karşılaştığı savaş ve çatışmadan etkilenmesi sonucu yaşadığı yeni ülkeye getirdiği geçmişin hayaletlerine müdahale etmektir. Araştırmalara göre refakatçisiz sığınmacı çocuklara yapılacak psikososyal bakım, çocuğun iç ve dış dünyasını birbirine bağlayan etkili çocuk ve aile sosyal çalışması olarak bir çerçeveye yerleştirilebilir.

Üçüncü olarak geniş bir süre zarfında olacak şekilde güvenli ve kalıcı bağlam içinde yeniden yapılanmaya yardımcı olmak üzere çocukların dayanıklılık ve çabuk iyileşme özelliğini en iyi şekilde kullanmak için arkadaşlık ve yoldaşlık temelli uygulamalar yapmaktır (Kohli, 2007: 24-25).

Refakatsiz çocukların farklı durumlarını dikkate alan esnek politikaların yanısıra bu alanda çalışan kurumlar arası iyi iletişim gerekmektedir (Patel ve Kelley, 2006: 12).

Refakatsiz sığınmacı çocuklar için yapılabileceklerden biri de çocuğun savunuculuğunu ve koruyuculuğunu yapacak bir yetişkin çocuk ilişkisi kurup bunun hayat boyu olmasını sağlamaktır. Refakatçisiz sığınmacı çocuklarla yapılan bir araştırmaya göre bu çocuklar en çok koruyucu ve güven verici bir yetişkinle ömür boyu sürmesini umdukları destekleyici ilişkilerden en çok fayda gördüklerini belirtmişlerdir (Kohli, 2007: 68).

Separated Children in Europe Programme (SCEP) programı refakatsiz sığınmacı çocukların yerleştirilmesi ile ilgili prensipler koyar. Bunlar:

- ✓ Politika ve uygulamalar refakatsiz çocukların yararına kullanılmalıdır.
- ✓ Bu çocuklar, göçmen veya sığınmacı olmaktan ziyade yerli savunmasız çocuklara benzer şekilde tedavi edilmelidir.

- ✓ İlk ve en önemlisi çocuk olarak görülmeliler.
- ✓ Onları etkileyecek bir karar alınırken, dilek ve duyguları sorularak dikkate alınmalı, eğer yaşları ve anlayışları müsaitse bu karara onların katılımı sağlanmalıdır.
- ✓ Anadilleri ve kültürleriyle bağlantılarının devam etmesinin sağlanması ve bakım eğitim ve sağlık ihtiyaçları karşılanırken bu durum teşvik edilmelidir.
- ✓ Onların izni olmadan haklarında bilgi paylaşımı yapılmamalı, bu durum özellikle geride bıraktığı ailesini tehlikeye sokabileceğinden, gizlilik her ne pahasına olursa olsun muhafaza edilmelidir.
- ✓ Çocuklara verilen bilgiler onlar tarafından anlaşılabilir formda olmalı, ve hakları, hangi hizmetlerden faydalanabilecekleri, iltica sürecinin neyi içerdiği, ailesinin izni bulması için ne yapabileceği ve ülkesinde olan bitenler hakkında bilgilendirilmelidirler.
- ✓ Çocuklar hakkında verilen kararlar minimum gecikmeyle gereken zamanda alınmalı ve çocukların uzun vadeli menfaat ve refahına dayalı olmalıdır (akt: Kohli, 2007: 49-50).

Ülkemizde Refakatsiz sığınmacı çocuklar, İçişleri Bakanlığının Uygulama Talimatı konulu 22.06.2006 tarihli ve 2006/57 Sayılı Genelgesi'nde Türkiye topraklarına hukuken ya da teamülen kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın gelen ve bu tür bir kişinin bakımına etkin olarak alınmadığı sürece refakatsiz küçük olarak adlandırılan 18 (on sekiz) yaşın altındaki iltica/sığınma başvurusunda bulunan yabancı uyruklu bir kişi ya da belli bir uyruğu olmayan vatansız bir kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu genelgeye göre Türkiye topraklarına giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan iltica/sığınma başvuru sahipleri de bu kapsama girmektedir.

Ülkemizde refakatsiz çocuklara yapılacak sosyal hizmet uygulamaları şu an mülga olan SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün, İçişleri Bakanlığı'nın 22.06.2006 tarihli 57 No'lu Genelge (Uygulama Talimatı)'na istinaden, çıkarılan 2010/3 Sayılı Sığınmacı ve Mültecilere Ait İşlemler Konulu Genelgesi'ne göre şekillenmektedir. Buna göre bu çocukların eski adıyla Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu olup, şu an Çocuk

Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değişen kuruma 57 nolu genelgede tanımlanan refakatsiz çocukların yanında, bu kapsam dışında kalan ancak, ihmal ve istismara uğradığı tespit edilen iltica sığınma talebinde bulunan ve/veya mülteci/sığınmacı statüsünde bulunan küçüklerin kabullerinin yapılması esastır. Bu çocukların kuruma kabullerinde yapılacak uygulamalar 2010/3 sayılı genelgede şöyle belirtilmiştir:

1- Refakatsiz çocukların kuruluşa yerleştirilmesine ilişkin İl Emniyet Müdürlüklerinin taleplerinin İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerince değerlendirilerek çocukların yaş ve cinsiyetlerine uygun kuruluşlara yerleştirilmesi,

2- Yerleştirme müracaatının yapıldığı ilde uygun kuruluş bulunamaması halinde Genel Müdürlüğümüze bilgi verilerek yerleştirme işleminin Genel Müdürlük tarafından yapılması,

3- Yaşını ispatlayacak herhangi bir kimlik belgesi bulunmayan, fiziki gelişimi ile takvim yaşı uyumlu görülmeyen kişilerin İl Emniyet Müdürlükleri tarafından yaş tespit raporu alındıktan sonra kuruluşlarımıza kabul edilmesi,

4- Çocuk Koruma Kanununa göre verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması hakkında yönetmeliğin 14. maddesi 4. bendine göre bakım tedbiri kararı verilen çocukların kolluk kuvvetlerince Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim edilmeden önce çocuğun bulaşıcı hastalığı, süregen hastalığı ve madde bağımlılığı yönünden gerekli tetkiklerin yapılarak sağlık kontrolünden geçirilmesi, sağlık sorunu olması halinde gerekli tedavisinin yaptırıldıktan sonra Kurumumuza teslimi ve kabulünün sağlanması,

5- İltica/sığınma talebinde bulunan ve/veya mülteci ve sığınmacı olan ebeveyni veya yakınları yanında olan çocuklardan kuruluş bakımına alınması istenilenlerin durumlarının değerlendirilmesi, yapılan değerlendirme sonucunda korunma ihtiyacı içinde bulunan veya suça sürüklendiği tespit edilen çocukların kuruluşa kabullerinin sağlanması, çocuk için yasal işlemlerde bulunulması amacıyla, İl Muhakemat Müdürlüklerine ve Hukuk Müşavirliğine bilgi verilmesi,

6- İltica sığınma talebinde bulunan ve/veya mülteci/sığınmacı statüsünde bulunan refakatsiz çocukların acil korunma kararı ile kuruluşlara kabullerinin yapılması, daha sonra kuruluştan ayrılıncaya kadar tedbirin kaldırılmasını gerektirmeyecek şekilde

hakkında bakım tedbiri kararı alınması (üçüncü ülke, ülkesine döndürülme, reşit olma) gerekmektedir.

İltica/sığınma talebinde bulunan ve/veya mülteci ve sığınmacı olan refakatsiz çocukların kuruluşa kabulünden sonra yapılacaklar şu şekilde belirtilmiştir:

1- Milli Eğitim Bakanlığının 222 Sayılı Öğretim ve Eğitim Kanununun 2. maddesine göre ülkemizde mecburi ilköğretim 06–14 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır. Bu nedenle, statüsüne bakılmaksızın 06–14 yaş aralığındaki çocukların eğitim ve öğretime tabi tutulmaları mecburi olduğundan refakatsiz çocukların okullara devamlarının sağlanması, diğer yaş gruplarındaki çocukların da imkânlar ölçüsünde Milli Eğitim Bakanlığı ile koordine sağlanarak eğitim olanaklarından yararlandırılması,

2- Çocukların ücretsiz Türkçe dil kurslarına gönderilmesi (Milli Eğitim Bakanlığının koordinesinde ve Emniyet Müdürlükleriyle işbirliği yapan STK'ların düzenlediği ve diğer dil eğitimi kursları),

3- Çocukların iltica/sığınma taleplerinin süreci hakkında kendilerine bilgi vermek üzere İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar Şubesi ve/veya Çocuk Şube Müdürlükleri ile sürekli irtibat kurulması,

4- Kuruluşu izinsiz terk eden çocuklar hakkında derhal İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar Şubesi ve/veya Çocuk Şubesine bilgi verilmesi, YBS ve KMÇ modülünde kuruluşu izinsiz terk ettiğinin gösterilmesi, kuruluşu izinsiz terk eden çocuğun kuruluşa dönmesi halinde, İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi ve/veya Çocuk Şube Müdürlükleri işbirliğinde çocuğun kuruluşa kabulünün sağlanması,

5- Genel Müdürlüğümüze bağlı kuruluşlarda barındırılan refakatsiz çocukları herhangi bir kuruluş temsilcisinin veya bir kişinin ziyaret talebini değerlendirmeden önce İçişleri Bakanlığına bilgi verilmesi gerekli olduğundan öncelikle talebin Genel Müdürlüğümüze bildirilmesi, İçişleri Bakanlığı tarafından ziyaret talebinin uygun görülmesi halinde ise görevli bir meslek elemanının refakatinde ve uygun bir ortamda görüştürülmelerinin sağlanması,

6- Çocuklara ilişkin nakil talebinde bulunulmadan önce İl Emniyet Müdürlükleri ile koordine kurulması, akabinde nakil işlemlerinin mevzuat çerçevesinde yürütülmesi,

nakil edilen çocuklar hakkında ilgili mahkeme ve il Emniyet Müdürlüğüne bilgi verilmesi,

7- Kuruluşlarımızda barındırılan çocuklardan 18 yaşını dolduranların Emniyet Genel Müdürlüğüne uygun görülen (İltica- Sığınma Yönetmeliği'nin 5. Maddede öngörülen) misafirhanelere yerleştirilmelerinin sağlanabilmesi için, söz konusu çocukların 18 yaşını doldurmalarına bir ay kala İl Emniyet Müdürlükleri ile irtibata geçilmesi gerekmektedir.

Bu genelgede göre, refakatsiz sığınmacı çocuklara uygulanacak bürokratik prosedür ön plana çıkmaktadır. Anne baba veya diğer birinci dereceden yakınlarından ayrı olan refakatsiz sığınmacı çocuklara yeni adıyla eski adıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, yeni adıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koruma altına almaktadır. Genelgede refakatsiz sığınmacı çocuklara yönelik sosyal hizmetler genel bir şekilde belirtilmiş, daha çok bir çok kurumun işi içine katıldığı bürokratik prosedür ön plana çıkmıştır. Son günlerde komşu ülkelerdeki siyasi karışıklıklardan dolayı ülkemize iltica artmışken, sığınmacı çocuklara yönelik sosyal hizmetlerin durumu masaya yatırılmalı, genel hükümlerle hareket etmekten ziyade iltica etmiş çocuklara özellikle refakatsiz olan sığınmacı çocuklara yönelik bakım ve hizmetleri üzerine uzman birimler oluşturulmalıdır. Çocuk ve iltica konusu politik ve bürokratik anlamda bugüne kadar gündemimize yeteri kadar girmemiş, bu çocuklar görmezden gelinen sessiz bir kitle olmuştur. Bu çalışmanın 3. bölümünde haklarında yaptığımız araştırmanın bulgu ve yorumlarına yer verilen 1999-2000 Çeçen-Rus savaşı sonrası Türkiye'de yaşayan çocuklar da haklarında nitelikli ve onları merkeze alan uygulama ve politikalar oluşturulmaması açısından bu durumun örneğidirler. Bu çocuklar, siyasi bazı anlaşmazlıklar yüzünden ülkemize haklı iltica sebepleriyle gelip ve sığınmacı halinde bulunup, hukuki olarak ne sığınmacı ne mülteci olan yetişkinlerin çocukları olarak, iltica sürecinde birtakım mağduriyetler yaşamışlardır. Hukuki olarak sığınmacı statüleri olmasa da, iltica sonucu Türkiye'de sığınma durumunda oldukları için, bu çalışmada sığınmacı olarak adlandırılmışlardır. Nitekim ülkemizde hukuki statü olan sığınmacılık, dünyadaki uygulamalarda sığınma arama durumu olarak adlandırılmakta ve hukuki olarak iltica başvurusu kabul edilene kadar verilen bir paye olmaktadır. Çalışmanın 3. Bölümünde 1999-2000 Çeçen-Rus savaşı sebebiyle Türkiye'de sığınmacı olarak

yaşamak zorunda kalan çocukların, Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre durum ve yoksunlukları incelenecektir.

BÖLÜM 3: 1999 RUS-ÇEÇEN SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SİĞİNMACI ÇOCUKLAR

3.1. Çeçen Göçünün Tarihsel Arka planı

Kafkas halklarının Çarlık Rusyası'nın Kafkasya'yı işgal girişimlerine karşı verdiği üç asırlık mücadelenin mağlubiyetle neticelenmesinden sonra, özellikle 1859-1864 yılları arasında onbinlerce Çeçen Osmanlı topraklarına sığınmıştı. Çeçen halkı SSCB döneminde ikinci büyük bir sürgüne maruz kaldı. II. Dünya savaşı sırasında Kuzey Kafkasya'nın önemli bir kesimini geçici bir süre işgal eden Almanlara 'yardım ve yataklık' yaptıkları suçlamasıyla Sovyet rejimi tarafından Karaçay, Kabardey vd. bazı Kafkas halklarının yanısıra 800.000 Çeçen, son derece zor şartlar altında Sibirya ve Orta Asya'ya sürülmüşlerdi (Güngör, 2004: 50-54).

SSCB dağıldıktan sonra, Türkiye'nin yeniden ilişkiler geliştirmeye çalıştığı Kafkasya'da en sıcak konu, Rusya Federasyonu çatısı altına girmeye zorlanan Çeçenistan'ın bağımsızlık mücadelesi olmuştur (Güngör, 2004: 124). Soğuk savaş sonrası tüm dünyada meydana gelen karmaşa ve savaş ortamlarının en uzun süreli Çeçenistan'da gerçekleşmiştir. İlki Aralık 1994'te başlayıp Ağustos 1996'da biten, ikincisi 1999 Ekim'inde başlayıp günümüze kadar süren savaşlardan tüm Çeçenler etkilenmiştir. 1994-1996 savaşında ve hala devam etmekte olan savaşta göç eden insanların sayısı 500.000'i bulmuştur. Bu insanlar saatte 4000'den fazla patlamanın yaşandığı Çeçen kentlerinden daha emin olarak gördükleri komşu ülke ve bölgelere göç etmişlerdir (İHH, 2009: 112).

İlk çatışmanın olduğu 1994-1996 döneminde birçok Rus ve Çeçen gruplar, Çeçenistan'ı terkedip Rusya içinde yer değiştirmiştir. Federal yetkililer tarafından onlara yeniden yerleşim ve sosyal yardım desteğinde yararlanma hakkı veren 'zorla göçmen' statüsü verilmiştir. 31 Aralık 2011'de aşağı yukarı 87.000 kişi bu statüyü elde etmişti. Ancak, Çeçenistan'daki 1994-1996 çatışmasında yerinden edilen kişilerin çoğunluğunu etnik Çeçenler oluşturuyordu ve bu kişiler 'zorunlu göçmenler' olarak tanınmamıştır. Bunların çoğunluğu komşu Cumhuriyetlere göç etmiştir. Eylül 1999 yılında Çeçenistan'da patlak veren ikinci çatışmada halen komşu cumhuriyetlere göç etmiş olan bu insanların çoğu oralardaki yerlerinden edilmiştir. 1999 yılında Kuzey Kafkasya'da federal ordu güçleri

ve Çeçen ayrılıkçılar arasındaki silahlı çatışmaların yeniden başlaması, yeni bir insani felaket getirmiştir. 1999 yılı sonu itibariyle, insan hakları örgütleri tarafından federal kuvvetlere atfedilen orantısız güç kullanımı, gelişigüzel saldırılar, keyfi tutuklama, işkence ve insanlık dışı muamele-gibi muameleler yüzünden 600.000 kişiyi evlerinden uzaklaşmaya zorlamıştır. Coğunluğu Çeçenistan içinde yerlerinden kalmış; ancak bunların önemli sayıda (en fazla 200.000 kişi) federal yetkililer tarafından açık bırakılan tek kaçış yolu olan komşu İnguşetya Cumhuriyeti üzerinden 1999-2000 yılının kış aylarında kaçmıştır. İkinci çatışmanın ana askeri kampanyası Nisan 2000'de üzerinde ilan edilmiştir. Bu sırada Çeçen savaşçıları alçak kesimlerden dağlara çekilmiştir. O zamandan beri düşük düzeydeki refaha rağmen bazı dönüş hareketleri, meydana gelmiştir. Çeçen Cumhuriyeti'ndeki siviller hâlâ Rus askerleri ve Çeçen isyancılar tarafından ayrımsız askeri eylem, gasp, kaybolma ve rastgele şiddete maruz kalmaktadır (UN, 2003: 160-161).

Bu savaşlarda yapılan bombardımanlarda 300.000'e yakın Çeçen hayatını kaybetmiştir. Bu rakam bir milyondan fazla olmayan Çeçen nüfusun nerdeyse üçte birlik kısmını oluşturmaktadır. Göç Çeçenistan'da yaşayan herkes için özellikle son 15 yıl içerisinde çıkış yolu olmuştur. Rusya'nın taraf olduğu *Cenevre Sözleşmesi*'ni ihlal ederek her iki savaşta da özellikle hastaneleri, doğumevlerini pazar ve yerleşim yerlerini ve mülteci konvoylarını da hedef alması insanların endişelerini haklı çıkarmaktadır. Çeçenistan'la ilgili mülteci rakamları sürekli değişiklik göstermiştir. Bazı tahminlere göre 2004 yılı sonuna kadar 500.000'in altında değildir (İHH, 2009: 113).

Çeçenistan savaşı nedeniyle 400 bin Çeçen'in bir kısmı ülke içinde yer değiştirmiştir. Savaş döneminde başta Polonya olmak üzere Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, İngiltere, Almanya gibi AB ülkelerine geçen mülteci sayısının 100.000'in üzerinde olduğu belirtilmektedir. Azerbaycan, Gürcistan, İnguşetya, Dağıstan, Türkiye, Fransa, Belçika, Almanya, Kazakistan, ve Rusya gibi ülkelerde de Çeçen muhacirler bulunmaktadır. Ayrıca Gürcistan Azerbaycan ve Türkiye'de bulunan Çeçen muhacirlerin bugün itibariye sayısının 4 ila 6.000 arası olabileceği tahmin edilmektedir. AB ülkeleri Çeçen mültecilerden çok yoğun bir talep olmuştur ve hala olmaktadır. Çeçen muhacirler Avrupa ülkelerine sığınmayı yasal statü elde edebilecekleri için talep

etmektedirler. Bu durum Türkiye'dekiler de dahil olmak üzere tüm dünyaya yayılan Çeçen muhacirler için geçerlidir (İHH, 2009: 120).

Rus ve Çeçen yetkililer, Kremlin'in atadığı Başkan Ramzan Kadirov'un başa gelmesiyle beraber Çeçenistan'daki durumu stabilize ettiğine dair dünyayı ikna etmeye çalışmaktadır. Moskova, 2009 yılında Grozni ve diğer şehirlerde "anti-terör" operasyonu ve silahlı çatışmanın bittiğine dair ilanından bu yana Çeçenistan'da genel durumu bazı değişiklikler olmuştur. Ancak Ramzan Kadirov'un egemenliği altında yürütülen vatandaşlara yönelik, terörle mücadele adına güvenlik servisleri ve yerel yönetimler tarafından yasadışı şiddet eylemlerinin yapıldığına dair kayıtlar vardır. STK'lar orada şiddet ve korku durumu yaratan Totaliter bir rejimin bulunduğu konusunda uyarılar yapmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 100 olgu üzerinde işkence dahil olmak üzere, Çeçenistan'da, kayıp ve yargısız infazlar ve ciddi insan hakları ihlallerinden Rusya'nın sorumlu olduğuna karar vermiştir. İnsan hakları savunucuları yetkilileri, mağdur kişilerin misillemeden korktukları için kendilerine ya da ailelerine karşı şiddet konularını gündeme getiremediklerini, bu hak ihlalleriyle ilgili mağdurlardan herhangi bir bilgi elde etmenin giderek daha da zorlaştığını belirtmektedir. Başkan Kadirov da dahil olmak üzere üst düzey Çeçen yetkilileri, teslim olmak için yakınları ikna olmadıkça direnişçilerin ailelerinin cezalandırılmasını beklemek gerektiğini vurgulayan açıklamalar yapmıştır. Çeçenistan'da "gizli" gözaltı merkezleri bulunduğu ve buralarda her türlü işkence olduğuna dair iddialar vardır. Çeçen Cumhuriyeti'nde şu an kadınlar, özellikle risk altındadır. Başkan Kadirov için çalışan erkeklerle zorla evlilik yaptırılan kız ve kadınlar ve 12-15 yaş arası kızların kaçırıldığına dair raporlar vardır (ECRE, 2011: 44-51).

3.1.1. Türkiye'deki Çeçen Sığınmacılar

İlk olarak 1994-1996 Rus-Çeçen savaşında ülkemize bir Çeçen sığınmacı kitlesi yönelmiş, fakat bu sığınmacıların kalış süresi kısa olmuş, 31 Ağustos 1996'da Rusya Federasyonu ve Çeçen İçkerya Cumhuriyeti arasında barış antlaşması imzalanması üzerine bu ilk sığınmacı akımının tamamına yakını ülkelerine dönmüştür (Güngör, 2006: 145).

1999'da Çeçenistan'la Rusya arasında yeniden patlak veren savaşın ardından binlerce Çeçen, Türkiye gibi komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. 1999'daki ilk dalganın

ardından, çatışma ortamı ve neden olduğu insan hakları ihlallerinden kaçan Çeçenler 2005'e kadar Türkiye'ye sığınmaya devam etmiştir. Türkiye'deki grubun temsilcilerine göre, Türkiye'de yaklaşık 1.000 Çeçen mülteci yaşamaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2009: 12).

Türkiye'deki ilticaya yönelik coğrafi kısıtlamanın getirdiği aksaklıklardan en çok etkilenen grup olan Çeçen sığınmacılar Türkiye'de 1999/2000 yılından bu yana statüsüz yaşamaktadır. Uzun yıllardır devam etmekte olan muhacirlik hayatı zaman içerisinde Çeçenlerin gündemden düşmesine ve unutulmalarına sebebiyet vermiştir. Türkiye içerisindeki statülerinde herhangi bir gelişme görülmeyen Çeçenler zaman içerisinde AB ülkelerine geçerek burada hayata tutunmaya çalışmışlardır (İHH, 2009: 122). Tutuklanma, sınır dışı edilme korkularıyla yaşadıkları ortamlardan dışarı çıkamamakta, iş arayamamakta ve geleceklerinin ne olacağını bilememektedirler (www.unhcr.org.tr, 21.03.2012).

Türkiye'de yaşayan sığınmacı konumundaki Çeçenler ülkelere geri dönmeyi güvenli bulmamaktadır. Güvenlik sorunu dışında bazı köy ve kasabaların tamamen haritadan silindiği Çeçenistan'da yüksek oranda işsizlik bulunmaktadır. Her 5 kişiden birinin işinin olduğu ülkede, sağlık ve eğitim sisteminin geride kalması da bunun üzerinde etkindir (İHH, 2009: 115). Türkiye'de kısıtlı şartlarda yaşasalar da, Türkiye Çeçen sığınmacıların en güvendiği ülkeler arasındadır. Türk halkının da Çeçenlere karşı hüsnü kabulü ve sempatisi vardır.

Türkiye'de Ümraniye, Beykoz, Fenerbahçe ve Yalova olmak üzere dört kampta ve sivil toplum kuruluşlarınca kiralari ödenen evlerde yaşamaktadırlar. Kendileriyle ilgili yazında kamp olarak adlandırılmış bu yerler gayriresmidir. Yani Türkiye'deki Çeçenler bu yerleşim bölgelerine resmi olarak yerleştirilmemişlerdir. Bu araştırmanın yapıldığı zamana kadar da onlara resmi bir yerleştirilme programı uygulanmamıştır. Bu bölgelerde yani gayri resmi kamplar insan hayatı için uygun standartlarda değildir. Çeçenler burada toplumdan tecrit edilmiş halde yaşaması, yıllardır basın ve bu kişilerle ilgilenen sivil toplum kuruluşları tarafından gündeme getirilmiştir. Bu bölgeler araştırmacının gözlemlerine göre tasvir edilecektir. Buna göre Ümraniye Kampı, Ümraniye'de bir caminin altında bulunan, cami yapıldığı zaman dükkân yapılması için ayrılmış bölümlerden oluşmaktadır. Kampta yaşayanlardan alınan bilgilere göre ilk

kurulduğu zamanlardan hemen hemen günümüze kadar birçok sığınmacı gelmiş, bazıları kalıcı olurken bazıları ayrılmıştır. İlk zamanlarda ısınma, su ve elektrik sorunları yaşanmış hatta bu durum yakın zamanlara kadar sürmüştür. Kampta derme çatma şekilde odalar oluşturulmuş, kimi aileler çaktıkları tahtalarla hayat alanlarını genişletmeye çalışmışlardır. Halen yaşadıkları süreç içerisinde cami cemaatinin onları istememesi de ayrı bir sorundur.

Fenerbahçe kampı da İstanbul'daki en eski sığınmacıların yerleştiği kamplardandır. Kampa girişte üzerine boyayla Çeçen Kampı yazan küçük ve eski bir demir kapıyla karşılaşılmaktadır. Devlet demiryollarına ait dinlenme tesislerinin yanında bulunan küçük prefabrik tarzı odalardan oluşmuştur. Kamp deniz kenarında olup, çevresi lüks apartmanların ve restoranların olduğu bir muhittir. Kamp evlerin birbirine çok yakın olduğu küçük bir köy havasını andırmakta, dış tarafı duvarlarla çevrili olup, getto tarzı bir yeri andırmaktadır. Derme çatma bir şekilde çocuklara park kurulmuş olup, büyükçe bir çadırdan mescit yapmışlardır. Bu çadır aynı zamanda toplanma yeri olarak kullanılmaktadır. Fenerbahçe kampında kalan kişilerden alınan bilgilere göre halen kanalizasyon sistemi yoktur, ve sık sık lağım kokusu gelmektedir. Restoran ve tesislerden gelen seslerden rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Çevredeki insanlarla ilişkiler sorgulandığında kampla çevredeki insanların ilişkide olmadığı öğrenilmiştir. Yani sosyal izolasyon ortamında yaşamaktadırlar.

Yalova Kampı ise deprem prefabriklerinde olan, deniz kıyısında, yakınında başka evler ve yerleşim olmayan bir yerdir. Çevre düzenlemesi olmayan kamp, düzensiz ve kirli bir görünüm sergilemektedir. Kampın içinde sığınmacılar tarafından küçük çapta bahçe tarımı yapılmakta, ve keçi tavuk gibi evcil hayvanlar bakılmaktadır. Bu kampın çevreyle ilişkisi zayıftır. Sosyal olanaklardan faydalanabilmek için vasıta kullanmak gerekmekte, çocuklar okula giderken vasıta gerekmesi açısından zorlanabilmektedir.

Beykoz kampı ise Beykoz'un Tokatköy mevkiinde ulaşımı zor bir mevkidedir. Üç katlı bir binadan oluşmaktadır. Kampta kalanlar tarafından banyo tuvalet ve mutfak ortak kullanılmaktadır.

Evlerde kalanlar ise sığınmacı Çeçenlerle ilgili yardım ve bilgilendirme çalışmaları yapan STK'lardan Kafkas Vakfı'nın internet sitesinden yapılan yayınlara göre,

İstanbul'un Fatih, Gaziosmanpaşa, Pendik gibi belirli bazı semtlerinde birbirine yakın elverişsiz dairelerde yaşamaktadırlar (www.kafkas.org.tr, 30.07.2012).

3.1.2. Çeçen Sığınmacıların Sorunları

Türkiye'ye sığınan uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerin büyük çoğunluğunun aksine, Avrupa Konseyi'ne üye bir ülkeden geldikleri için, Çeçenler Türk sığınma mevzuatına göre "Avrupalı" sayılmaktadır. Bu onlara teoride mülteci olarak tanınma ve Türkiye'ye yerleşme hakkı tanımaktadır. Ancak, uygulamada uluslararası korumaya ihtiyaç duyan Çeçenlere mülteci statüsü belirleme prosedürlerine erişim hakkı tanınmamaktadır. İçişleri Bakanlığı tarafından mülteci statüsü yerine, kanuni anlamda belirsiz olan 'misafir' statüsü verilmiştir. Bu tür bir statü ülkede geçici ikamet izni sağlamakla birlikte, onların ne insan hakları ihlallerinden kaçan kişiler olarak korunma ihtiyaçlarını ne de bireysel başvurularının özel şartlarını dikkate almaktadır. Bu tür geçici ve geri alınabilir bir statüye sahip olmaları, çok kötü şartlarda ve gayri resmi 'kamp'larda yaşayan bu kişilerin iade edilme korkularını teskin etmeye yetmemektedir (Uluslararası Af Örgütü, 2009: 12).

Türkiye onları mülteci olarak görmemekte, daha çok misafir olarak kabul etmektedir. Konukseverlik, soydaşlık, tarihi bağlar gibi kavramlarla temellendirilip açıklanmaya çalışılan bu politika, daha özel ve sıcak ilgi gösterildiği iddia edilen misafirler aslında daha güvensiz bir hayata mahkûm edilmektedir. 1951 sözleşmesine göre Avrupalı kabul edildiği için Türkiye'nin mültecilik statüsü vermesi gerektiğini kabul eden BMMYK, Türkiye'deki Çeçenleri görev ve ilgi alanı dışında bırakmaktadır. Böylece Çeçen sığınmacılar hem uluslararası mülteci hukukunun sağladığı haklardan mahrum bırakılarak devletin veya toplumun insafın terk edilmekte, hem de her an sınır dışı edilme korkusu altında bulunarak bir hayat sürmektedirler (Adıgüzel, 2007: 72-73).

İltica statüsü verilmeyen bu insanları Türkiye'de misafir diye, hukukun tanımadığı bir statüyle insanları statülendirildiği zaman orada çok büyük problemler ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde gelen insanların en azından burada çalışma haklarının olması ve burada insanca yaşayabilme şartlarını sağlaması gerekir (Ünsal, 2010: 161-162). Mülteci statüleri bulunmadığı için bu insanlar meslekleri bulunsa bile bir işte çalışmamakta, yardımlara muhtaç bir halde yaşamaya mecbur kalmaktadırlar. İş bulanlar ise kayıt dışı işlerde çalışıp çok düşük ücretlerle çalışmakta ve yabancı

olmalarından dolayı birtakım sosyal haklardan faydalanamamaktadırlar. Sağlık başta olmak üzere yasal hiçbir sosyal haktan faydalanamamaktadırlar (İHH, 2009: 122).

Sınır dışı edilme tehlikesi, uzun süren bekleyiş ve evlerine dönemiyor olmak muhacirlerde psikolojik rahatsızlıklara neden olmakta ve bazı Çeçen gençler zararlı alışkanlıklar edinmektedirler.

Kampta kalanların büyük çoğunluğu çalışmanın engellendiği için bu sığınmacılar hayatlarını yıllardır sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan yardımlarla idame ettirmektedir. Çoğunluk yardıma bağımlı bir hayat yaşamaktadır. Kaldıkları kampların konumları, çalışma hakkından faydalanamama ve bazı çocuk ve gençler için çeşitli nedenlerle eğitim imkânlarına erişememe asgari coğrafi hareketlilik durumu oluşturmakta ve onların sosyal kaynaklarını kısıtlayıp yalıtılmalarına yol açmaktadır.

“Bauman, kamp dışında bir engel ve dert olarak görülen mültecilerin kamp içinde unutulduğunu belirtir. Dışarıda bir tehdit olan Çeçen mülteciler içeride de rahat değiller, hareketsizler. Kamp içindeki hareketsizlik, kısıtlanmışlığı aşan bambaşka bir özgür olamama halini anlatmaktadır. Mülteci, yer değiştirmenin sembolü olarak görülebilecekken, kamp içindeki hayatı ancak hareketsizlikle tarif edilebilir. Çeçen mülteciler için bu hareketsizlik bir yere gitmelerinin engellenmesi anlamına gelmektedir. Bu kişiler için hareketsiz değil, de durdurulmuşlar denilebilir. Hem kendileri açısından hem de resmi olarak kamp başka bir yere geçmeden önce kaldıkları geçici bir yer olmasına rağmen buradan hiçbir yere gitmemektedirler.” (Akçay, 2009: 91).

Bahsedilen bu sorunları Birgün gazetesinin Çeçen Kamplarında kalan sığınmacılarla yaptığı bir gazete röportajıyla somutlaştırırsak:

Çeçenler

MAKKA SHAHTA:

Savaş gelince benim hayatım ne oldu? Savaş olmadan önce çok güzeldi. Evim vardı, işim vardı. Savaştan sonra her şeyimi kaybettim.

Savaşta evime roket atıldı. Oğlumu babam kurtardı ama ayağı yandı. 5 ay yatakta yattı. O zamanlar doktor yoktu. Yaşlı eski bir kadın doktor getirdik. Beş ay geçtikten sonra oğlum ayağa kalktı ama çok zor yürüyordu. Onu doktora göstermek

için Türkiye'ye geldik. Türkçe bilmiyorduk. Kimseyi tanımiyorduk. Bize bakacak kimse yoktu. Fenerbahçe Kampı'na getirdiler ve burasının bizim için iyi olacağını söylediler. Geldiğimizde kampta ışık yoktu, gaz yoktu.

Sadece yemek ve giyecek vardı ama başka hiçbir şey yoktu. Okula çocuklarımızı almıyorlardı. İkamet ve oturma izni vermiyorlardı. Hiçbir şeye iznimiz yoktu. Burada çok zor zaman geçirdik.

Her şeyi anlatmakla çok zaman alır. Biz burada 9 yılı çok zor yaşadık. Çocuklarımızda da büyüklerde birçok sağlık problemi çıktı.

Sonradan çocuklarımızı okullara almaya başladınız. Bizim çocuklarımızı okuttunuz. Bunun için teşekkür ederiz.

Şimdi buraya geleli 9 yıl oldu ama hiç bir şey değişmedi. Bizlere hâlâ mülteci statüsü vermediler. Neden vermediler?

Biz de burada sizin gibi kalmak istiyoruz. İşimiz olsun, evimizin olsun istiyoruz. Burada misafir olmak istemiyoruz. Devletten yardım istiyoruz

Size teşekkür ederim... Bizi açlıktan öldürmediniz. Ne getirdiyse Allah razı olsun. Ama biz artık mülteci statüsü almak istiyoruz.

Luiza:

Eşim savaşta öldü. O öldüğünde en küçük çocuğumu bir ay önce dünyaya getirmiştım. Büyük oğlum ise beş yaşındaydı. O babası varken çok mutlu bir çocuktı. Babasını kaybedince çok değişti. Ortanca oğlum Osman ise 4 yaşındaydı. Şimdi ise 18 yaşında.

Üç çocuğu tek başına büyütmek çok zordu. Birinci savaştan sonra iki senelik sessizlik oldu. Dördüncü sene ise ikinci savaş başladı. İkinci savaş başladığında Ruslardan kaçıyor başka yerlerde saklanıyorduk. Çocuklarla kaçmak çok zordu. Gidecek evimiz yoktu. Çocuklarımızın öldürülmesinden çok korkuyordum.

Sınır dışına çıkarken geri döneceğimi düşünmüyordum. Nereye gittiğimi bilmiyordum dünyayı bilmeden çocuklarımızı alıp gitmek istiyordum.

Sınır dışına çıkarken paramız yoktu. Sınırdaki askerler ve otobüsteki insanlar yardım ettiler. Vize parasını da onlar topladılar. Hastaydık, üşümüştük...

Yanımızda çok az eşya vardı. Üç çocuğumla birlikte yalnızdım. Allaha sığınıp geldik...

Otobüsten indikten sonra otele gittik, bizi almadı. Sonra Çeçenistan'dan gelen bir adamın evine gittik. Orada geceledik sonra bizi bir otele götürdü. Orada bir gece geçirdikten sonra çeçen derneğine gittik . Dernekte bir kadınla tanıştık. Bizi Çeçenlerin oturduğu bir apartmana götürdü. Orada da iki gün geçirdik. Biz geldiğimizde erkek kardeşim bu kampta kalıyordu. Oradan burayı ziyaret eden bir adam kardeşime benim burada olduğumu haber vermiş. Kardeşim de beni kampa getirdi...

9 senedir buradayım. Üç oğlumda da okuyor. Küçük oğlum bu sene ilköğretim diploması aldı ama diğer iki oğlum okula gitmelerine rağmen ilköğretim diploması alamadılar. Şimdi üçü de lisedeler ama İki oğlumun diploma alamaması çok ağrıma gidiyor.

LAURA:

Buraya gelmeseydim diyorum. Çünkü Çeçenistan'da olsaydım üniversiteye gidiyor olacaktım. Buraya ilk geldiğimizde dil bilmiyoruz diye bizi okula almadılar. Bende iki yıl geç başladım...

Bize, 'siz nasıl okuyorsunuz' diye soruyorlar. Biz de misafir öğrenci olduğumuzu söylüyoruz... O zaman da 'diploma alacak mısınız' diye soruyorlar. Hayır deyince 'neden boşuna okuyorsunuz ki' diyorlar. Belki sonradan düzeler diye belki bize de bir hak çıkar diye devam ediyoruz. Diploma almasam da hiçbir şey bilmemekten daha iyidir diyorum....

Gazetecilik ya da hukuk okumak istiyorum. Annem doktor falan diyor, bu yaşadığımız ortamı görünce. Gazeteci olmak istiyorum çünkü bu gibi ortaya çıkmamış olayları, kimsenin bilgisi olamadığı insanları anlatmak istiyorum. Sadece biz değiliz bu durumda olan birçok insan var bizim gibi...

Avukat da olmak istiyorum, çünkü insan haklarını savunmak istiyorum. Birçok insan haklarından yoksun kalıp kendilerini savunamıyorlar.

Ben üniversiteye gitmek istiyorum ama okuldan bize ilkokulda diploma alamadığımız için sürekli ilkokul diplomasını soruyorlar. Ben ilköğretime gittim ama diplomam yok... .

<http://www.birgun.net/sundayiindex.php?newsicode=1254053361&year=2009&month=09&day=27> 27 Eylül 2009- erişim tarihi 6.04.2012

Eylem Akçay'ın Fenerbahçe kampındaki sığınmacı Çeçenler'le yaptığı röportajda da sığınmacılar benzer durumlardan şikayet etmektedir:

Ali yıllardır hiç iş yapmadan burada kaldıklarını duyup da şaşırnlara şunları söylüyor: “Ben diyorum, ayakta, basmak için altında bir şey yoktu, diyorum ve hala da yok. İnsanlar o yüzden burada böyle bir durumda kalıyorlar, bugün yarın gideceğim diye. Görüyorlar, sağlam hiçbir şey yok burada. Sağlam ne demek? Sağlam, hükümetten gelen bir şey olması gerekiyor, ben 15-20 yıl burada yaşasam bile beni dışarı atabilirler. Ben burada hiç bir şey kuramam.”Burada, bu arafta, geçicilik hareket etmeyi engelleyen sonsuz bir süreklilik halini almış(Akçay, 2009: 91).

3.2. Türkiye’deki Sığınmacı Çeçen Çocukların BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Gelişim İlkesine Göre Durumu

Türkiye’ye Rus-Çeçen savaşı sonrası göçen Çeçen ve diğer Kafkas kökenli sığınmacıların çocuklarının bir kısmı iltica sürecini yaşamışken, bir kısmı burada doğmuştur. Bu çocuklar, Türkiye’de yaşadıkları süreç boyunca, araştırmanın ilgili kısımlarında anlatılan, sığınmacı olmanın getirdiği kısıtlı şartlarda yaşamaktadırlar.

Bu araştırmada on yıllık bir zaman diliminde geliştirilen ve dünyadaki tüm çocukların mutlu, sağlıklı, doyurucu ve güvenli bir hayat sürebilmesi için nelerin gerekli olduğuna dair kapsamlı bir bildiri olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi referans noktası olarak alınmıştır. Sözleşmede belirtilen haklar sağlama, koruma, katılım ve tanıtma şeklinde dört başlık altında kategorize edilebilir. Sağlama hakkı çocuğun hayatta kalma ve tüm yönleriyle gelişme hakkını içerir (Duyan, 2004: 10-11).

Bu araştırmada, bu çocukların hayat şartları, çok geniş kapsamlı olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin gelişim ilkesine göre incelenmiştir. Çalışmanın bu kısmında öncelikle gelişim hakkının içeriğine değinilerek, bu bağlamda yapılan araştırmanın bulgularına yer verilecektir.

3.2.1. Çocuğun Gelişim Hakkı

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 6/2.maddesinde “Taraflar Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler” biçimindeki formülasyonda gelişim hakkı, yaşama hakkıyla birlikte anılmıştır. Gelişim hakkı çocuğun maddi ve manevi tekâmülünü sağlar. Çocuğun yaşama ve koruma haklarıyla ilintilidir, birbirini tamamlar, gelişim alanlarıyla birlikte ele alınır. Devlet çocuğun hayatını korumak gibi gelişimini de güvence altına almakla yükümlüdür (Erdoğan, 2011: 293).

Devlet bu sözleşmeye göre çocuğun gelişimini en üst düzeyde sağlamakla yükümlü olsa da, bu durum oldukça muğlaktır. Çünkü canlılar arasında en karmaşığı olan insanın yetişmesi için en mükemmel şartların nasıl olacağıyla ilgili bir üst sınır yoktur. Bu açıdan bu hak ilerleyici bir hak olarak ele alınmıştır. Sözleşme içerdiği bu hakla, devletlerin bunu bir ideal olarak ele alarak hep daha iyisini yapmaya çalışmaya odaklanmalarını hedeflemektedir.

Çocuğun gelişim hakkı, eğitim hakkı, serbest zaman, dinlenme, eğlence ve kültürel etkinlik hakkı, sosyal refah hakkı ve düşünce din ve vicdan özgürlüğü hakkını içermektedir (Erdoğan, 2011: 293-294). Bu araştırma konusu gereği eğitim hakkı, serbest zaman, dinlenme, eğlence ve kültürel etkinlik hakkı, sosyal refah hakkına odaklanmış olduğu için aşağıda bu üç boyutla ilgili açıklama yapılmıştır.

3.2.1.1. Çocuğun Eğitim Hakkı

Eğitim hakkı açısından taraflar devletler çocuğun eğitim hakkı olduğunu kabul eder ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşünü benimserler.

a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler.

b) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardımların yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar.

Çocuğun eğitim hakkı devletler için pozitif yükümlülüktür. Eğitim hakkı, belirli yaşa ve eğitim düzeyine kadar, çocuğun uzun dönemdeki çıkarları dikkate alınarak, çocuk ve

ailesine yükümlülük şeklinde uygulanır. Çocuğun eğitim hakkında, tek başına hakka erişimde eşitlik yeterli değildir; çocuğa sağlanan imkânlar itibariyle eğitimin her çocuk için erişilebilir olması önemlidir (Erdoğan, 2011: 295).

3.2.1.2. Çocuğun Sosyal Refah Hakkı

Sosyal refah kişilerin ve grupların tam kapasitelerini gerçekleştirmeleri için gereken standartları içerir. Tam olarak neleri kapsadığı tartışmalıdır. Milli gelirin artmasıyla artan sosyal refah, yoksullar için sağlıklı içme suyu, ısınma barınma ve tedavi hizmetini içerirken, varsıllar için bu çita daha da yükselebilir. Sosyal refahın amacı her insana ekonomik bakımdan olduğu kadar, sağlık ve yaşama kuralları bakımından da yeterli bir standart sağlamaktır. Sığınmacı ve mülteci çocuklar sosyal koruma temelinde koruma altına alınması gereken çocuklardır. Sosyal koruma kapsamında çocuk koruma, temel beslenme, önleyici sağlık hizmetleri, ve eğitim programları benzeri “erken çocukluk gelişim faaliyetlerini; okulda beslenme, eğitim bursları, okul ücretlerinden bağışık tutulma gibi “eğitim hizmetlerini ”ücretsiz ya da indirimli sağlık hizmetlerini, ve çocuk ve gençlerin kimi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak ailelere nakdi yardım programlarını kapsamaktadır (Erdoğan, 2011: 319).

3.2.1.3. Çocuğun Boş Zaman Değerlendirme; Dinlenme, Eğlence ve Kültürel Etkinliklere Katılma Hakkı

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 31. maddesine göre

1. Taraf Devletler, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal hayata serbestçe katılma hakkını tanırlar.
2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal hayata tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Bu madde, çocuğun çok önemli haklarından birisi olan dinlenme, boş zaman, oyun oynama ve toplu eğlence etkinliklerine, kültürel ve sanatsal hayata katılma haklarına ilişkindir. Burada en önemli boyut, çalışma dışı etkinliklerin söz konusu olmasıdır. Boş

zamanları değerlendirme ve ona bağlı olarak oyun, oyuncakla oynama ve eğlence kriterleri söz konusudur. "Dinlenme", zihinsel ve bedensel gevşeme ve uyku anlamında temel gereksinimleri ifade eder. "Boş zaman" ise daha geniş bir anlama sahiptir ve burada insanın istediği şeyi yapma zamanı ve özgürlüğü vardır. "Eğlence etkinlikleri" ise yine geniş bir anlama sahip olup, insanların eğlenme amacıyla ve kendi tercihleri ile giriştikleri etkinlikleri anlatır ki, bunların arasında belirli bir bedensel faaliyeti de içeren spor, yaratıcı ve performansa dayanan sanatlar, el sanatları, bilimsel araştırmalar, tarımsal ve teknik çalışmalar da yer alır (www.umut.org.tr, 27.03.2012).

3.3. Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini Türkiye'ye Rus-Çeçen savaşı sonrası gelen büyük çoğunluğu Çeçen olan, küçük bir kısmı ise Dağıstanlı olan Kafkas kökenli sığınmacıların çocukları oluşturmaktadır. Örneklem, Yalova, Ümraniye, Beykoz ve Fenerbahçe kamplarında yaşayan çocukların yanında Yalova'da evde yaşayan yine bu savaş sonrası iltica eden Dağıstan'lı bir ailenin 4 çocuğundan oluşmakta olup toplam 113 kişidir. Çeçen sığınmacılarla çalışan sivil toplum kuruluşlarının verdiği bilgiye göre bu sığınmacıların yetişkin ve çocuk Türkiye'deki toplam sayısı 1000 civarındadır.

3.3.1. Katılımcıların Temel Demografik Bilgileri

3.3.1.1. Yaş Aralığı ve Cinsiyete Göre Katılımcılar

Tablo 1. Yaş Aralığına ve Cinsiyete Göre Katılımcılar

Yaş Aralığı	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kız	
6-8	8	8	16
9-11	18	21	39
12-14	15	19	34
15-18	14	10	24
Toplam	55	58	113

Örnekleme oluşturan çocukların önce yaş aralığı cinsiyete göre dağılıma bakılmış olup, bu dağılım Tablo 1'de gösterilmiştir. Buna göre 113 katılımcının 16'sı 6-8, 39'u 9-11, 34'ü 12-14, 24'ü ise 15-18 yaş aralığındadır. Çocukluk dönemindeki katılımcılar 55, ergenlik dönemindeki katılımcılar ise 58 çocuk olarak gözlenmiştir. Katılımcıların 55'i erkek, 58'i ise kızdır. Katılımcıların 6-8 yaş aralığında olanların sayısı cinsiyet

açısından eşit, 9-11 ve 12-14 yaş aralığında erkek katılımcı sayısı kız katılımcı sayısına göre daha az, 15-18 yaş aralığında ise erkek katılımcı sayısı kız katılımcı sayısına göre daha fazladır. Katılımcılar yaş aralığı ve cinsiyete göre hemen hemen eşit dağılım göstermiştir.

Katılımcıların, yaşadıkları bölge ve cinsiyetlerine göre de dağılımlarına bakılmıştır. Buna göre Fenerbahçe'den 15 erkek, 16 kız olmak üzere toplam 31, Ümraniye'den 8 erkek 18 kız olmak üzere toplam 27, Beykoz'dan 12 erkek 9 kız olmak üzere toplam 21, Yalova'dan 20 erkek 14 kız olmak üzere toplam 34 kişi araştırmaya katılmıştır. Bu dağılımın sayısal tablosu Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Bölgelere Göre ve Cinsiyet Dağılımı

Bölge	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kız	
Fenerbahçe	15	16	31
Ümraniye	8	19	27
Beykoz	12	9	21
Yalova	20	14	34
Toplam	55	58	113

Katılımcıların yaşadıkları bölge ve milliyetlerine göre de dağılımlarına bakılmıştır. Buna göre Fenerbahçe, Ümraniye ve Beykoz'da yaşayan katılımcıların hepsi Çeçen iken, Yalova'da yaşayan katılımcıların 23 kişisi Çeçen, 11 kişi ise diğer Kafkas halkları mensubudur. Buna göre katılımcıların yaklaşık %90'ı Çeçen, %10'u ise Kafkas kökenlidir.

Tablo 3. Katılımcıların Yaşadığı Bölge ve Milliyetlerine Göre Dağılımı

Bölge	Milliyet		Toplam
	Çeçen	Kafkas	
Fenerbahçe	31	0	31
Ümraniye	27	0	27
Beykoz	21	0	21
Yalova	23	11	34
Toplam	102	11	113

Araştırmanın örnekleminde bulunan %10'luk Kafkas kökenli sığınmacı kesim, Çeçen sığınmacılarla aynı bölgeden, aynı sebeplerden benzer süreçlerde Türkiye'ye iltica

etmişlerdir. Halen Çeçen sığınmacılarla aynı şartlarda, aynı muameleye tabi tutuldukları için bu araştırmada beraber ele alınmışlardır.

3.1.2. Türkiye'ye Geliş Zamanına Göre Katılımcılar

Katılımcıların Türkiye'ye iltica yılı değişiklik göstermektedir. Araştırmacı tarafından 0-1 yıl, 2-3 yıl, 4-5 yıl, 6 yıl ve sonrası ve Türkiye'de doğanlar için ayrı ayrı gruplandırma yapılmıştır.

Türkiye'ye iltica süreciyle ilgili sorulan soruya 100 katılımcı cevap vermiştir. Cevap veren katılımcıların 30'u Türkiye'de doğmuştur. İltica etmiş olanların ise büyük çoğunluğu 6 yıl ve daha fazla yıl önce Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye iltica süreci 1 yıldan az olan katılımcı sayısı 13, 2-3 yıl önce iltica edenlerin sayısı 7, 4-5 yıl önce iltica edenlerin sayısı 4, 6 yıl ve daha fazla süre önce iltica edenlerin sayısı 46'dır. Tablo 4'te katılımcıların yaşadıkları bölgelere göre Türkiye'ye geliş yıllarıyla alakalı dağılıma yer verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Türkiye'ye Geliş Yıllarıyla Alakalı Dağılımı

Bölge	Türkiye'ye İltica Zamanı				Türkiye'de doğmuş	Toplam
	0-1 yıl	2-3 yıl	4-5 yıl	6 yıl ve sonrası		
Fenerbahçe	1	4	2	14	6	27
Ümraniye	2	0	0	7	12	21
Beykoz	0	0	0	15	4	19
Yalova	10	3	2	10	8	33
Toplam	13	7	4	46	30	100

Katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre Türkiye'ye geliş yıllarına bakıldığında, Türkiye'ye geliş zamanı 0-1 yıl arasında olan katılımcılardan biri Fenerbahçe, ikisi Ümraniye, 10'u da Yalova'da yaşamaktadır. Buna göre Türkiye'ye geliş süreci 0-1 yıl arasında olan katılımcılar yoğun olarak Yalova'da yaşamaktadır. Türkiye'ye geliş zamanı 2-3 yıl arasında olan katılımcılar 3'ü Yalova'da, 4'ü ise Fenerbahçe'de olmak üzere toplam 7 kişidir. Türkiye'ye geliş süreci 4-5 yıl arası olan katılımcıların ikisi Fenerbahçe, ikisi Yalova'da olmak üzere toplam 4 kişidir. İltica zamanı 6 yıl ve bundan daha fazla olan katılımcıların 14'ü Fenerbahçe, 7'si Ümraniye, 15'i Beykoz, 10'u ise Yalova'da yaşamaktadır. Türkiye'de doğmuş olanların 6'sı Fenerbahçe, 12'si

Ümraniye, 4'ü Beykoz, 8'i ise Yalova'da yaşamaktadır. Bu verilere göre iltica süresine göre en karma grup Yalova ve Fenerbahçe iken, Ümraniye ve Beykoz'da yaşayanlar Türkiye'ye en uzun zaman önce gelen katılımcıların olduğu gruptur. Buna göre Yalova ve Fenerbahçe'deki barınma merkezlerinde nüfus hareketliliği, Ümraniye ve Yalova'ya göre daha fazladır.

Katılımcılar şu an buldukları yaş aralığı ve Türkiye'ye iltica yılları açısından incelenmiştir. Bu değişkenlere ait veriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaş Aralığına Göre Türkiye'ye İltica Zamanına Ait Dağılımı

		Türkiye'ye İltica Zamanı				Türkiye'de doğmuş	Toplam
		0-1	2-3	4-5	6 yıl ve sonrası		
Yaş Aralığı	6-8	3	0	1	1	7	12
	9-11	3	3	1	12	18	37
	12-14	5	1	0	17	5	28
	15-18	2	3	2	16	0	23
Toplam		13	7	4	46	30	100

Türkiye'ye iltica zamanı 0-1 yıl aralığında olan katılımcıların 3'ü 6-8 yaş aralığında, 3'ü 9-11 yaş aralığında, 5'i 12-14 yaş aralığında, 2'si ise 15-18 yaş aralığındadır. Türkiye'ye iltica zamanı 2-3 yıl olan katılımcıların 3'ü 9-11 yaş aralığında, 1'i 12-14 yaş aralığında, 3'ü ise 15-18 yaş aralığındadır. Türkiye'ye iltica zamanı 4-5 yıl olan katılımcılardan 1'i 6-8, 1'i 9-11, 2'si 15-18 yaş aralığındadır. Türkiye'ye iltica zamanı 6 yıl ve daha fazla olan katılımcıların 1'i 6-8 yaş, 12'si 9-11 yaş, 17'si 12-14 yaş, 16'sı ise 15-18 yaş aralığındadır. Türkiye'de doğan katılımcıların 7'si 6-8 yaş, 18'i 9-11 yaş, 5'i ise 12-14 yaş aralığındadır. Bu veriler, Çeçen çocukların mülteci hayatının uzunluğunu göstermektedir. Birçoğu çocukluğunun gelişimsel açıdan kritik dönemlerinde iltica olgusuyla karşı karşıya gelmiştir. Veriler dikkatli bir gözle incelenirse katılımcılar ya iltica sürecinde etkiye uğrayan dil gelişiminin tamamlanmadığı yaşlarda, ya, tam okula başlamadan önce, ya da ergenliğe girerken Türkiye'ye iltica etmiştir. Bu süreç çocukların iltica sürecinde buldukları yaş grubuna göre onlar için farklı şekilde işleyecektir.

3.3.1.3. Katılımcıların Aile Bilgileri

Katılımcılar, aile bilgileri açısından ebeveyninin hayatta olup olmamasına göre ve kardeş sayısına göre incelenmiştir. Katılımcıların bulunduğu yaş aralığı ve ebeveyninin ikisinin ya da yalnızca birisinin hayatta olması durumuna göre sayısal dağılımına Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Buldukları Yaş Aralığına Göre Ebeveyn Durumuna Ait Veriler

Yaş Aralığı	Ebeveyn Durumu		Toplam
	Anne-Baba Yaşıyor	Anne-Babadan Biri Yaşıyor	
6-8	16	0	16
9-11	34	4	38
12-14	24	10	34
15-18	23	1	24
Toplam	97	15	112

Buna göre katılımcıların 97’sinin anne-babası hayattayken, 15’inin ise anne ve ya babasından birisi yaşamaktadır. Anne veya babasından birisi hayatta olan çocuklardan 4’ü 9-11 yaş aralığında, 10’u 12-14 yaş aralığında, 1’i ise 15-18 yaş aralığındadır.

Katılımcıların yaşadıkları bölge ve anne babasının hayatta olma durumuna ilişkin veriler de incelenmiş, sayısal dağılımı ise Tablo 7’de gösterilmiştir.

Buna göre anne veya babasından biri hayatta olan katılımcıların 4’ü Fenerbahçe’de, 2’si Ümraniye’de, 2’si Beykoz’da, 7’si ise Yalova’da yaşamaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Ebeveyn Durumuna Ait Bilgiler

Bölge	Ebeveyn Durumu		Toplam
	Anne-Baba Yaşıyor	Anne-Babadan Biri Yaşıyor	
Fenerbahçe	26	4	30
Ümraniye	25	2	27
Beykoz	19	2	21
Yalova	27	7	34
Toplam	97	15	112

Katılımcıların kiminle yaşadıklarına yönelik yöneltilen soruya, 104 kişi ebeveyni, 3 kişi yakın akrabaları, 4 kişi ise diğer tanıdıklarıyla yaşadıklarını belirtmiştir. Yakın akrabalarıyla yaşayan 2 kişi 12-14 yaş aralığındayken, 1 kişi 15-18 yaş aralığındadır. Diğer şikkını işaretleyerek tanıdıklarıyla yaşadıklarını belirtenlerin ise 1’i 9-11 yaş

aralığındayken, 3 kişi 12-14 yaş aralığındadır. Bu soruya verilen cevaplar tabloyla gösterilmemiştir.

Katılımcılar kardeş sayısına göre de incelenmiş, yaşadıkları bölge ve kardeş sayısına göre sayısal dağılımlarına Tablo 8’de yer verilmiştir. Verilere göre katılımcı çocuklar kardeş sayısı olarak tek çocuk olmaktan, 7 kardeş olmaya kadar dağılım göstermektedir. Buna göre katılımcıların 8’i tek çocukken, 11 kişi 2 kardeş, 22 kişi 3 kardeş, 27 kişi 4 kardeş, 21 kişi 5 kardeş, 13 kişi 6 kardeş, 5 kişi ise 7 kardeştir. En sık görülen, sırasıyla 4, 3 ve 5 kardeş sayısyken, bunu 6 kardeş, 2 kardeş, ve tek çocuk olma takip etmekte, en son ise 7 kardeş olma durumu gelmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Kardeş Sayısına Ait Bilgiler

Kardeş Sayısı	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Tek Çocuk	2	1	2	3	8
2	3	1	3	4	11
3	5	3	7	7	22
4	8	10	3	6	27
5	2	8	3	8	21
6	7	3	3	0	13
7	0	0	0	5	5
Toplam	27	26	21	33	107

Katılımcıların doğum yeri ve kardeş sayısına ilişkin dağılıma da bakılmış ve buna ait verilerin sayısal dağılımına Tablo 9’da yer verilmiştir. Buna göre anne-babasının tek çocuğu olanların 6’sı Çeçenistan’da, 1’i Türkiye’de 1’i de kategori olarak Çeçenistan ve Türkiye dışındaki bütün ülkeleri kapsayan diğer bir ülkede doğmuştur. 2 kardeş olanların 8’i Çeçenistan, 2’si Türkiye ve 1’i diğer ülkede, 3 kardeş olanların 18’i Çeçenistan, 2’si Türkiye, 2’si diğer, 4 kardeş olanların 17’si Çeçenistan, 7’si Türkiye, 3’ü diğer, 5 kardeş olanların 10’u Çeçenistan, 10’u Türkiye ve 1’i diğer, 6 kardeş olanların 8’i Çeçenistan, 4’ü Türkiye ve 1’i diğer, 7 kardeş olanların ise 2’si Çeçenistan, 1’i Türkiye, 2’si ise diğer ülkelerde doğmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların Doğum Yeri ve Kardeş Sayısına İlişkin Bilgiler

Kardeş Sayısı	Doğum Yeri			Toplam
	Çeçenistan	Türkiye	Diğer	
Tek Çocuk	6	1	1	8
2	8	2	1	11
3	18	2	2	22
4	17	7	3	27
5	10	10	1	21
6	8	4	1	13
7	2	1	2	5
Toplam	69	27	11	107

Katılımcıların kardeş sayısı doğum yeri Çeçenistan olan çocuklarda doğum yeri Türkiye ve diğer ülkeler olan çocuklara göre arada anlamlı fark olmasa da daha fazladır.

3.4. Bulgular ve Yorumları

Araştırmanın konusu olan çocuk haklarının gelişim ilkesi çok boyutlu olduğu için, anket birbirinden farklı ama birbirini bütünleyen bu boyutlara göre oluşturulmuştur. Örneğin çocuğun sosyal refah hakkı yaşadığı yerin kişisel gereksinimleri açısından durumu olan C, yaşadığı yerin temel fiziksel şartlarını içeren D, yaşadığı yerin ulaşılabilirliğini içeren E, sağlık hizmetlerine ulaşımı içeren F, ve 6-11 yaş arası çocuklara uygulanan oyun oynama imkanını içeren H boyutunu ve boş zaman değerlendirmeye ilgili olan N boyutunu içermektedir.

Anketin alt boyutlarından sosyal refahla ilgili olan C, D, E, F ve oyun oynamayla ilgili olan H boyutu, okulla ilgili olan J, K, L, M boyutu, Türkiye'ye aidiyet duygusuyla ilgili olan A, gelecek algısıyla ilgili olan B ve genel duygusal boyutla ilgili olan İ boyutu olarak ayrılmıştır.

Çocukların Çeçen kültürünü, dilini ve bu dilde okuma yazmayı bilip bilmediğine sorular, Kafkas kökenli çocukları kapsamadığı için araştırmadan çıkarılmış, boş zaman değerlendirme boyutu olan N boyutu ise yalnız başına ele alınmıştır.

3.4.1. Katılımcıların Eğitim Durumu

Katılımcıların bazıları daha önce Türkiye’de okula gitmiş ama şu an okula gitmemektedir. Bu açıdan öncelikle katılımcıların Türkçe okuma yazma durumuna yönelik bilgiler verilmiştir.

3.4.1.1. Türkçe Okuma Yazma Bilme Durumu

Katılımcıların Türkçe okuma yazma bilme durumu, görüşme formunda ayrı ayrı ele alınmış, Türkçe okumayı, ve Türkçe yazmayı bildiğini söyleyen katılımcılara, bilme düzeyiyle de ilgili kategorik olarak üç cevabı olan (oldukça iyi, iyi, biraz) sorular sorulmuştur. Aşağıda ilk olarak barınma bölgesine göre katılımcıların Türkçe okuma bilme durumuna ait bilgiler Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Okuma Bilme Durumu

Bölge	Türkçe Okuma		Toplam
	Evet	Hayır	
Fenerbahçe	29	1	30
Ümraniye	23	4	27
Beykoz	21	0	21
Yalova	27	7	34
Toplam	100	12	112

Buna göre, katılımcılardan 100’ü Türkçe okumayı bildiğini belirtirken, 12’si de Türkçe okumayı bilmediğini belirtmiştir. Türkçe okumayı bilenlerin bilgi düzeyi sorgulandığında, 70 kişi oldukça iyi düzeyde, 17 kişi iyi düzeyde, 12 kişi ise biraz bildiğini belirtmiştir. Barınma bölgesine göre Türkçe okuma düzeyiyle ilgili verilerin sayısal dağılımı Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Okuma Düzeyi

Bölge	Türkçe Okuma Düzeyi			Toplam
	Oldukça İyi	İyi	Biraz	
Fenerbahçe	23	2	3	28
Ümraniye	17	6	0	23
Beykoz	21	0	0	21
Yalova	9	9	9	27
Toplam	70	17	12	99

Buna göre katılımcıların çoğunluğu Türkçe okumayı oldukça iyi düzeyde bilmektedir. Türkçe okumayı biraz bilenler de nüfus hareketliliğinin en fazla olduğunu belirttiğimiz

Yalova ve Fenerbahçe'dedir. Beykoz'daki Türkçe okuma bilen katılımcıların hepsi, okuma düzeyini çok iyi olarak belirtmiştir.

Tablo 12. Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Yazmayı Bilme Durumu

Bölge	Türkçe Yazma		Toplam
	Evet	Hayır	
Fenerbahçe	29	1	30
Ümraniye	23	4	27
Beykoz	21	0	21
Yalova	27	7	34
Toplam	100	12	112

Buna göre 100 kişi Türkçe yazmayı bilmekte, 12 kişi ise bilmemektedir. Türkçe yazmayı bilenlerin, bilme düzeyi sorgulanmış, ve bilme düzeylerine ait barınma bölgesine göre dağılım Tablo 13'te gösterilmiştir. Katılımcılardan 65 kişi Türkçe yazmayı oldukça iyi düzeyde, 21 kişi iyi düzeyde, 10 kişi ise biraz bildiğini belirtmiştir. Türkçe yazmayı biraz bildiğini belirtenler ise yine Fenerbahçe ve Yalova bölgesindeki katılımcılardır. Beykoz bölgesindeki katılımcıların hepsi Türkçe okuma düzeyinin oldukça iyi olduğunu belirtmişken, bu oran Türkçe yazma sözkonusu olunca düşmüştür.

Tablo 13. Barınma Bölgesine Göre Katılımcıların Türkçe Yazma Düzeyi

Bölge	Türkçe Yazma Düzeyi			Toplam
	Oldukça İyi	İyi	Biraz	
Fenerbahçe	20	5	2	27
Ümraniye	19	4	0	23
Beykoz	16	5	0	21
Yalova	10	7	8	25

Katılımcıların Türkçe okuma-yazma bilme durumunun resmi çizilmeye çalışıldıktan sonra, şimdiki bölümde de okula gitme durumu incelenecektir.

3.4.1.2. Katılımcıların Okula Gitme Durumu

Katılımcıların okula gitme durumuna ait sayısal dağılım frekans ve yüzdelik halinde Tablo14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların Okula Gitme Durumu

	Frekans	Yüzdelerik	GeçerliYüzdelerik	Kümülatif Yüzdelerik
Evet	84	74,3	74,3	74,3
Hayır	29	25,7	25,7	100,0
Toplam	113	100,0	100,0	

Buna göre katılımcıların yaklaşık %75 i okula giderken,%25 i okula gitmemektedir.

Katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre, okula gitme durumlarına ait sayısal dağılıma Tablo 15’te yer verilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların Yaşadığı Bölgeye Göre Okula Gitme Durumları

Bölge	Okula Gitme Durumu		Toplam
	Evet	Hayır	
Fenerbahce	27	4	31
Ümraniye	21	6	27
Beykoz	21	0	21
Yalova	15	19	34
Toplam	84	29	113

Buna göre okula gitmeyen çocuklar en yoğun olarak Yalova bölgesindeyken, sonra Ümraniye ve Fenerbahçe bölgeleri gelmektedir.

Katılımcıların buldukları yaş aralığına göre okula gitme durumuna ait sayısal veriler Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların Yaş Aralığına Göre Okula Gitme Durumu

Yaş Aralığı	Okula Gitme Durumu		Toplam
	Evet	Hayır	
6-8	11	5	16
9-11	27	12	39
12-14	29	5	34
15-18	17	7	24
Toplam	84	29	113

Buna göre katılımcı 113 çocuktan, 84’ü okula giderken 29’u gitmemektedir. 6-8 yaş aralığındaki 5 çocuk, 9-11 yaş aralığındaki 12 çocuk, 12-14 yaş aralığındaki 5 çocuk, 15-18 yaş aralığındaki 7 çocuk okula gitmemektedir. Okula gitmeyen çocukların 22’si ilköğretim, 5’i de lise çağındadır. Lise çağındaki çocuklardan okula gitmeyenlerden bir kısmının gerekçesi iköğretim diplomasına sahip olmamaktır. Sığınmacı ve mültecileri

çocukların diploma alamamasıyla ilgili sorun 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkardığı 48 no'lu genelgeyle çözülmüş olsa da bu tarihten önce ilköğretimi bitiren sığınmacı çocuklar liseye devam etmekten engellenmişlerdir. İlköğretim çağındaki bu 22 çocuğun okula gitmemesinin sebebi ya yeni iltica etmiş olup dil sorunu yaşamak, ya da aile tutumudur. Bu konuyla alakalı çocukların okula gitmelerini sağlayacak çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Okula giden katılımcı çocukların yaş aralığına göre gittikleri okul türüne gösteren sayısal dağılım Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Yaş Aralığına Göre Gittikleri Okul Türüne Ait Dağılım

Yaş Aralığı	Okul Türü			Toplam
	İlköğretim	Lise	Anaokulu	
6-8	11	0	1	12
9-11	30	0	0	30
12-14	29	1	0	30
15-18	12	5	0	17
Toplam	82	6	1	89

Buna göre okula giden katılımcılardan 6-8 yaş aralığındaki 1 kişi anaokuluna, 11 kişi ilköğretim okuluna, 9-11 yaş aralığındaki 30 kişi ilköğretim okuluna, 12-14 yaş aralığındaki 29 kişi ilköğretim okuluna 1 kişi ise liseye, 15-18 yaş aralığındaki 12 kişi ilköğretim okuluna, 5 kişi ise liseye gitmektedir. Katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre gittikleri okul türüne ait sayısal dağılım Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Gittikleri Okul Türüne Ait Dağılım

Bölge	Okul Türü			Toplam
	İlköğretim	Lise	Anaokulu	
Fenerbahçe	27	3	0	30
Ümraniye	20	0	1	21
Beykoz	17	3	0	20
Yalova	18	0	0	18
Toplam	82	6	1	89

Buna göre her bölgede ilköğretime giden çocuklar mevcutken, liseye sadece Fenerbahçe ve Beykoz bölgesinde yaşayan katılımcılar gitmektedir. Uygulama sürecinde yapılan mülakatlarda, bu çocukların ilköğretim diploması alamadıkları için liseye devam

edememiş oldukları öğrenilmiştir. Fakat ortada standart olmayan bir uygulama söz konusudur. Fenerbahçe kampında yaşayan çocuklar ilköğretim diploması alıp liseye devam edebilmişken, Ümraniye kampındakiler ise diploma alamayıp lise eğitimine erişmekten engellenmişlerdir.

Barınma bölgesine göre çocukların eğitime en az ulaştığı kesim Yalova'dır. Burada kamp ortamında kalan yetişkinler çocuklar için sınıf açmış, onlara Rusça, Matematik, ve dışarıdan gelen bir hocanın da yardımıyla haftada bir saat Türkçe dersi vermektedirler. Çocuklardan ve yetişkinlerden alınan bilgiye göre okullarda çocukların çoğunluğu kız-erkek karışık eğitim aldığı için okula gönderilmediği, bazılarının Türkçe bilmediği için okula kayıt yaptırılmadığı bazılarının ikamet tezkeresi olmadığı için okula kayıt yaptırılmadığı belirlenmiştir. Okula gitmeyenlere okula gitmeyi isteyip istemedikleri sorulmuş, ve sonuçlar Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19. Okula Gitmeyen Katılımcıların Okula Gitmeyi İsteme Durumu

Okula Gitmeyi İstiyor mu?	Okula Gitme Durumu	
	Hayır	Toplam
Evet	14	14
Kararsızım	9	9
Hayır	6	6
Toplam	29	29

Buna göre okula gitmeyen çocukların yarısı okula gitmek istediğini belirtirken, 9 kişi kararsız olduğunu, 6 kişi de okula gitmek istemediğini belirtmiştir.

Okula gitmeyen çocukların buldukları yaş aralığına göre, okula gitmeyi isteme durumlarına ait sayısal dağılım Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Okula Gitmeyen Çocukların, Yaş Aralığına Göre, Okula Gitmeyi İsteme Durumu

	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Evet	4	4	4	2	14
Kararsızım	1	4	1	3	9
Hayır	0	4	0	2	6
Toplam	5	12	5	7	29

Verilere göre okula gitmek istediğini söyleyen çocuklardan 4 kişi 6-8, diğer 4 kişi 9- 11, bir diğer 4 kişi 12-14, 2 kişi ise 15-18 yaş aralığındadır. Bu konuda kararsız olanlardan 1 kişi 6-8, 4 kişi 9-11, 1 kişi 12-14, 3 kişi ise 15-18 yaş aralığındadır. Okula gitmek istemediğini söyleyen çocuklardan 4 kişi 9-11, 2 kişi ise 15-18 yaş aralığında bulunmaktadır.

Çocukların okula gitmeyi isteme durumlarının yanında ailelerin de bu konuda destekleyici olmaları gerekmektedir. Katılımcı çocuklara ailelerinin okula gitmelerini destekleyip desteklemediği sorulmuş, katılımcıların yaşadıkları bölgelere göre verilen cevapların sayısal dağılımı Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Ailelerin Okula Gitmelerini Destekleme Durumu

Bölge	Aile Okul Destek			Toplam
	Evet	Kararsızım	Hayır	
Fenerbahçe	27	0	2	29
Ümraniye	26	0	0	26
Beykoz	21	0	0	21
Yalova	25	2	4	31
Toplam	99	2	6	107

Katılımcılardan ailesinin okula gitmesini desteklemediğini belirtenler 2’si Fenerbahçe, 4’ü ise Yalova bölgesinde yaşamaktadır. Yalova’daki 2 katılımcı ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Verilere göre çocukların okula gitmesi için özellikle Yalova’daki kampta aileleri bu yönde ikna edici çalışma yapılması gerekmektedir.

Katılımcı çocukların buldukları yaş aralığı ve ailelerinin okula gitmelerini destekleme durumuna ait verilere de bakılmış, bu verilerin sayısal dağılımına Tablo 22’de yer verilmiştir.

Tablo 22. Yaş Grubuna Göre Ailelerin Çocukların Eğitimlerini Destekleyip Desteklememe Durumu

Yaş Aralığı	Aile Okul Destek			Toplam
	Evet	Kararsızım	Hayır	
6-8	12	1	1	14
9-11	33	1	1	35
12-14	32	0	2	34
15-18	22	0	2	24
Toplam	99	2	6	107

Buna göre her yaş grubunda ailelerinin eğitim almasını desteklemediği çocuklar bulunmaktadır. Bu çocuklardan özellikle daha küçük yaşta olanların haklarının savunulmasına ihtiyaç vardır.

Ailelerin okul için verdiği destek durumu ve çocukların cinsiyeti arasındaki ilişkiye de bakılıp, ilgili veriler Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Ailelerin Çocukların Eğitimlerini Destekleyip Desteklememe Durumu

Cinsiyet	Aile Okul Destek			Toplam
	Evet	Kararsızım	Hayır	
Erkek	46	1	3	50
Kız	53	1	3	57
Toplam	99	2	6	107

Buna göre ailelerin bu çocukların eğitimlerini destekleme durumu için cinsiyetlere göre fark görülmemektedir.

Katılımcılara, iltica öncesi geldikleri ülkede okula gidip gitmedikleri sorulmuş, katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre iltica öncesi okula gitme durumlarına ait veriler Tablo 24'te gösterilmiştir.

Tablo 24. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre İltica Öncesi Okula Gitme Durumu

	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Evet	8	5	4	8	25
Hayır	23	12	17	25	77
Toplam	31	17	21	33	102

Buna göre bu soruya cevap veren toplam çocuklardan 25 kişi Türkiye'ye gelmeden önce Çeçenistan'da okula gitmiş olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiye göre en az 25 çocuğun Türkiye'ye okul çağında iltica ettiği sonucu çıkmaktadır.

Katılımcı çocukların buldukları yaş aralığına göre, iltica öncesi Çeçenistan'da okula gitme durumuna ait sayısal dağılım Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların Yaş Aralığına Göre İltica Öncesi Okula Gitme Durumu

	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Evet	2	5	9	9	25
Hayır	12	28	22	15	77
Toplam	14	33	31	24	102

Verilere göre, okul çağındayken iltica etmiş olan bu çocuklardan 9 kişi 12-14, 9 kişi de 15-18 yaş aralığındayken, 5 kişi 9-11, 2 kişi de 6-8 yaş aralığındadır.

Katılımcıların Okula gidip gitmeme durumuna ilişkin sayısal verilere yukarıda yer verilmiştir. Bu kısımda da sadece okula giden katılımcılara yöneltilen sorulara verilen cevapların analizi yapılacaktır.

3.4.1.3. Okula Giden Katılımcılara Yönelik Bulgular

Okula giden katılımcılara sorulan anketin J:Okul-1 K: Okul 2,L Okul:3 M:Okul 4 isimli boyutları faktör analizine tabi tutulmuştur. Anketteki Okul-2 kısmındaki 2. soru, Okul-3 kısmındaki 4 ve 5. soru ise katılımcıların cevaplarının doğruluğunu sınamak için olumsuz formda soruldukları için yeniden kodlanarak faktör analizine tabi tutulmuş ve KMO ve Bartlett Testi uygulanmıştır.

Buna göre:

Tablo 26. Okula Giden Katılımcılara Yöneltilen Sorulara Yapılan KMO ve Bartlett's Testi Sonucu

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği Ölçeği		,582
Bartlett'in Küresellik Testi	Approx. Chi-Kare	549,383
	Sd	136
	Anlamlılık Düzeyi	,000

Yukarıdaki tablo KMO test sonuçlarını vermektedir. KMO'nun %60 ın üstünde olması arzulanır. Fakat Bartlett testinin geçerli olması, analiz sonuçlarının anlamlı olduğunu göstermektedir (Nakip, 2006: 469).

Okula giden çocuklara yöneltilen sorular, J boyutunda çocukların okula yönelik duygu ve tutumları, K boyutunda okulla ilgili maddi ve fiziksel refahlarını, L boyutunda sınıf arkadaşlarının onlara yönelik duygu ve tutumlarını, M boyutunda ise öğretmenlerinin bu

çocuklara yönelik destek durumunu incelemeyi hedeflemiştir. Çocuklara okulla ilgili yöneltilen bu sorulara ait faktör analizi sonucu Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Okula Giden Çocuklara Yöneltilen Soruların Faktör Analizi

	Bileşenler				
	1	2	3	4	5
J.1	,864	,106	-,140	,289	
J.3	,823	,105		,114	-,149
J.2	,746	,345	-,207	,153	
J.4	,681			,278	
M.2	,128	,915		,132	,216
M.4	,162	,825	-,237	,295	
M.1	,101	,785			-,171
M.3	,277	,739		,241	
K.3			,899		
K.4	-,223	,191	,813	-,139	,156
K.1	,105	-,296	,578		-,174
L.3	,183			,834	-,119
L.2	,306	,256		,823	
L.4	,281	,313	-,424	,700	,416
L.1	,496	,487	-,155	,520	,342
L.5		,103	-,257	,479	,688
K.2	-,216	-,159	,177	-,370	,681

Buna göre J olarak kodlanan kısım, ankette Okul-1 olarak adlandırılan, çocukların okula yönelik duygu ve tutumunu içeren sorular, tek faktör olarak alınmış, ve puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. K olarak kodlanan sorular da, ankette Okul-2 olarak geçen, çocukların okula giderken harçlık alıp alamamama ve ihtiyaçları halinde yanlarında bunu karşılayacak para olup olmasını inceleyen sorulardır. Faktör analizine göre, K1, K3, K4 tek faktör olarak toplanmış ve gruplar bu puan ortalamasından karşılaştırılmıştır. K2 sorusu ise tek başına karşılaştırılmıştır.

Ankette Okul-3 olarak adlandırılan boyut, sınıf arkadaşlarıyla olan ilişkisini içeren sorulardan oluşmaktadır. Bu boyutu soruları L1, L2, L3 ve L4 olarak bir faktörde toplanmıştır. Ankette eğitimle ilgili olan Okul-4 isimli boyut, öğretmenlerin bu çocuklara yönelik tutumunu içeren sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular M1, M2, M3 ve M4 olarak isimlendirilerek faktör analizine tabi tutularak bir faktörde toplanmıştır.

Buna göre çocukların okula yönelik duygu ve tutumları ile Türkiye’ye geliş zamanı arasında anlamlı ilişki olup olmadığına bakılmış, burada doğan ve Türkiye’ye iltica

eden Çeçen ve Kafkas çocuklar, iltica yılına göre ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Veriler Anova testine tabi tutulmuştur. Testin sonucuna ait veriler Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Çocukların Türkiye’ye İltica Yılına Göre Okula Yönelik Duygu ve Tutum Karşılaştırması

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	6,957	4	1,739	4,414	,003
Grupların İçi	33,096	84	,394		
Toplam	40,052	88			

Çocukların okula yönelik duygu ve tutumlarının iltica yılına göre ayrılan gruplar arasında karşılaştırılması sonucu, gruplar arasında anlamlı fark görülmüştür. Bu iki değişkenin arasındaki korelasyon katsayısına bakılmıştır. Bu korelasyona ait sonuç Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Çocukların Türkiye’ye İltica Yılıyla Okula Yönelik Duygu ve Tutumun Korelasyonu

		Okul-1	Türkiye’ye Geliş
Okul-1	Pearson Korelasyon	1	,314**
	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)		,003
	N	101	89
Türkiye’ye Geliş	Pearson Korelasyon	,314**	1
	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)	,003	
	N	89	100

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı.

Buna göre çocukların Türkiye’ye iltica etme zamanı daha eski olan ve Türkiye’de doğan çocukların, daha kısa zaman önce Türkiye’ye iltica eden çocuklara göre daha olumludur. Buna göre iltica zamanı diğer çocuklara göre daha yeni olan bu çocuklar için okula uyum çalışması yapılması bu çocukların okula yönelik duygu ve tutumlarını olumlu yönde etkileyebilir.

Okula gitmeye yönelik çocuğun tutumunu ve duygularını içeren J sorularına verilen cevap ortalaması,%99’u 3 ve 3’ün üzerindedir. %80,2’si ise 5 üzerinden 4 ve 4’ün üzerindedir. Buna göre okula giden Çeçen ve Kafkas çocuklar, okula gitmeye yüksek oranda sıcak bakmakta, okula gitmeyi sevmekte ve okulda geçirdiği zamanı eğlenceli

bulmaktadır. Bu durum okulun bu çocuklar için birincil ve en erişilebilir sosyal destek kaynağı olmasıyla açıklanabilir.

K olarak kodlanan sorular da, ankette Okul-2 olarak geçen, çocukların okula giderken harçlık alıp alamamama ve ihtiyaçları halinde yanlarında bunu karşılayacak para olup olmasını inceleyen sorularla ilgili yapılan incelemeye göre, K1, K3, ve K4 sorularına verilen cevaplar arasında, katılımcılar arasında para yardımı alıp almamaya, Türkiye'ye geliş yılına ve okul düzeyine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Evde çalışan kişi olup olmamasına göre ise anlamlı fark bulunmuştur. Bu analizin anlamlılık düzeyi Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30. Okul-2 Boyutu ile Evde Çalışan Birinin Olmasının İlişisine Yönelik Analiz Sonucu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	9,395	3	3,132	3,466	,019
Grupların İçi	86,739	96	,904		
Toplam	96,134	99			

Çocukların okula giderken harçlık alma, okuldayken ihtiyaç duydukları anda temel maddi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve evde çalışan birinin olması arasındaki korelasyona bakılmış, ve 0,254 değerinde korelasyon bulunmuştur. Buna göre çok kuvvetli olmasa da evde çalışan biri olmasıyla, çocukların harçlık alıp okuldaki temel ve acil ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinde ilişki vardır. Katılımcıların aile fertlerinden çalışanlar, gündelik temizlik işi, tercümanlık gibi geçici işler yapmaktadır. Çalışma biçimlerinin düzensiz, güvencesiz ve süresiz olması bu ilişkinin çok kuvvetli çıkmamış olmasını açıklayabilir. Bahsedilen bu korelasyona ait değerler Tablo 31'de gösterilmiştir.

Tablo 31. Okul-2 Boyutu ile Evde Çalışan Birinin Olmasının Korelasyonu

		KTOP	Evde Çalışan Birinin Olması
KTOP	Pearson Korelasyon	1	,254*
	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)		,011
	N	100	100

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlı (2-yönlü).

Tablo 30 ve Tablo 31'deki sonuçlara göre evdeki yetişkinlerden birinin çalışıyor olmasının çocukların maddi refahını etkilediği görülmüştür. Bu örnekteki

çocukların aile üyelerinin çalışma durumları bölgelere göre dağılımı, Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Evde Çalışan Birinin Olup Olmadığına Yönelik Dağılım

Bölge	Evde Çalışan Var mı?		Toplam
	Evet	Hayır	
Fenerbahçe	13	17	30
Ümraniye	21	6	27
Beykoz	1	20	21
Yalova	9	25	34
Toplam	44	68	112

Buna göre 44 katılımcının evinde çalışan biri varken, 68 kişinin evinde çalışan yoktur. Bu şartlara rağmen ebeveyni çalışan çocuklarla ebeveyni çalışmayan çocuklar arasında anlamlı fark çıkıyorsa, Çeçen ve Kafkas sığınmacı yetişkinlere çalışma yönündeki hakları konusunda düzenleme yapıp, iş piyasasına erişimlerinin sağlanması çocukların maddi refahını daha olumlu yönde etkileyecektir.

Faktör analizine göre Okul-2 boyutunun 2. sorusu, bu boyuttaki diğer sorulardan ayrı olarak tutulmuştur. Bu soru “Okul için gereken bir şeyi (defter, kalem, kitap) para vermek gerektiği için almakta zorlanırım” ifadesini içermektedir. Bu soruya verilen cevaplar ile evde çalışan birinin olup olmadığına yönelik cevaplar arasında korelasyon olup olmadığına bakılmış, ve iki değişken arasında korelasyon bulunamamıştır. Bu durum okul gereçlerinin bütün çocuklara ücretsiz olarak dağıtılması ve çocukların diğer kırtasiye masraflarının sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanmasıyla açıklanabilir.

Ankette Okul-3 olarak adlandırılan boyut, sınıf arkadaşlarıyla olan ilişkisini içeren sorular, faktör analizine göre tek faktörde toplanmıştır. Bu verilerle ilgili yapılan analizlere göre, sınıf arkadaşlarından alınan destek ve onların kabul düzeyini içeren sorulara verilen cevaplar arasında çocukların yaş grubu ve Türkiye’ye geliş yılına göre anlamlı fark bulunamamıştır. Katılımcıların %81.8’inin bu sorulara verdiği cevaplarının toplamalarının ortalaması 5 üzerinden 3’ün üzerindedir. Yani Çeçen ve Kafkas çocuklarının Türk okullarında diğer çocuklar tarafından kabul düzeyleri yüksektir.

Ankette eğitimle ilgili olan Okul-4 isimli boyut, öğretmenlerin bu çocuklara yönelik tutumunu içeren ve faktör analizine tabi tutularak bir faktörde toplanan sorulara yönelik

cevaplar analize tabi tutulmuştur. Frekans dağılımlarına göre öğretmenlerin kendilerine desteği konusundaki puan ortalaması 5 üzerinden 3 ve üzerinde olanlar katılımcıların %70'ini oluşturmaktadır. Çeçen ve diğer Kafkas kökenli çocukların yüzde 85'i okulda öğretmenlerinden destek ve takdir almakta, %14.9'u ise 5 üzerinden 3'ün altında kalarak, okuldaki öğretmenlerinden yeterli destek ve takdir alamadıklarını belirtmiştir.

Yapılan analizlere göre öğretmenlerin çocuklara yönelik tutumlarında katılım bölgesine göre anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan Anova testinin sonucuna yönelik bilgiler Tablo 33'te gösterilmiştir.

Tablo 33. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Okulda Öğretmeninden Aldığı Desteğin Karşılaştırılmasına Yönelik Analiz

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	26,678	3	8,893	13,023	,000
Grupların İçi	66,237	97	,683		
Toplam	92,915	100			

Kaldıkları bölgelerde seçilen pilot okullarda okuyan bu sığınmacı çocuklara yönelik öğretmenlerin tutumlarına yönelik daha derin inceleme yapılmalı ve olan aksaklıklar giderilmelidir.

3.4.2. Sığınmacı Çocukların Sosyal Refah Durumu

Görüşme formunda sığınmacı çocukları sosyal refahlarını belirlemeye yönelik olan sorular çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Bunlar çocukların para yardımı alıp almamasına yönelik sorular, evde çalışan birinin olup olmamasına yönelik sorular ve yaşadığı yerin çocuğun gelişimi açısından özelliklerini irdeleyen sorulardır. Bu sorular görüşme formunun 2, 3 ve 4. sayfalarında yer almakta olup, ilk iki soru kategoriktir. Sosyal refaha ilişkin diğer sorular ise yaşadığı yerin çocuğun gelişimi açısından özelliklerini irdelemek üzere, yaşadığı yerin kişisel gereksinimleri açısından durumunu, yaşadığı yerin temel fiziki özelliklerini ve yaşadığı yerin ulaşılabilirliğini içeren likert tipi sorulardan, ve sosyal refahın bir diğer boyutu olan sağlık hizmetlerine erişime ilişkin likert tipi sorulardan oluşmaktadır.

Anketin C olarak adlandırılan ve 3 sorudan oluşan sosyal refah(yaşadığı yerin kişisel gereksinimleri açısından durumu), D olarak adlandırılan ve 5 sorudan oluşan sosyal refah(yaşadığı yerin temel fiziki şartları) E olarak adlandırılan ve 6 sorudan oluşan

sosyal refah(yaşadığı yerin ulaşılabilirliği) ve F olarak adlandırılan ve 4 sorudan oluşan sosyal refah(sağlık hizmetlerine ulaşım) temalı soruları faktör analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analize göre, C1 (Yaşadığımız evde ders çalışabileceğim bana ait bir yer vardır) ve C2 (Yaşadığımız evde rahatça ders çalışırım) bir faktör, E1(Yaşadığım yer okula uzaktır), E3(Yaşadığımız yer okul arkadaşlarımın evine uzaktır) ve E4 (Yaşadığımız yer park ya da diğer eğlence yerlerine uzaktır) bir faktör, F1(Sık sık hasta olurum,F3(Hasta olup doktora gitmem gerektiğinde hemen doktora götürülürüm) ve F4(Hasta olup ilaç kullanmam gerektiğinde ilaçlarım hemen alınır) bir faktör olmuştur. Faktör dağılımına dağılımına göre bir faktörde toplanmayan diğer sorular teker teker değerlendirilecektir. Faktör dağılımına göre oluşan faktör yükleri Tablo 38’de gösterilmiştir. Katılımcı çocukların sosyal refahına ilişkin bulguların yer aldığı bu bölümde, önce çocukların para yardımı alma durumu ve evde çalışan bir aile üyesinin olması durumu incelenecek, ardından sırasıyla bu faktör dağılımına konu olan sorulara verilen cevaplar incelenecektir.

Tablo 34. Sosyal Refaha İlişkin Likert Tipi Soruların Faktör Dağılımı

	Bileşenler							
	1	2	3	4	5	6	7	8
E.6	,902		-,200	,183		,170		
E.2	,551	,383	,317				-,295	
D.1	,109	,956				,153		
C.3		,519	-,188	,466	,229	,108	,128	,384
D.4	,134		-,965					
C.2	,200			,885				,169
C.1	,126			,860				
F.4					,743			,358
F.1	-,259			-,197	-,708		,115	,233
F.3	-,327			-,249	,701		,143	
E.1		,218			-,344	,789		
E.4	,204				,148	,721		
E.3		,401				,686	-,220	,338
D.2	-,122					-,140	,844	
D.5	,173		,380	-,126	-,108		,731	,323
E.5	,307			-,169	-,373	,143	-,522	,332
F.2	,340	,120	,102	,104	,142	,135		,645
D.3	-,158	-,126	-,411	,261		-,302		,578

Evde çalışan birinin olup olmamasına yönelik dağılım, eğitim kısmında verildiği için bu kısımda dağılıma yer verilmeden, bu değişkenin ilgili diğer değişkenlerle ilişkisi incelenecektir.

Buna göre bu bölümde ilk olarak katılımcı çocukların para yardımı alma durumu incelenmiştir.

3.4.2.1. Para Yardımı Alma Durumu

Katılımcıların para yardımı alma durumunun bölgelere göre dağılımı Tablo 35'te gösterilmiştir.

Tablo 35. Katılımcıların Kaldıkları Barınma Bölgesine Göre Para Yardımı Alanların Dağılımı

Para Yardımı	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Evet	13	20	0	9	42
Hayır	12	6	21	25	64
Bazen	4	0	0	0	4
Toplam	29	26	21	34	110

Bu verilere göre örnekleme oluşturan bu sığınmacı çocuklara para yardımı yapılmasında bir standart yoktur. Beykoz bölgesinde kalanlar hiç para yardımı almazken, Fenerbahçe, Ümraniye ve Yalova bölgesinde kalanların bazıları para yardımı almaktadır. Bazı çocuklar da bazen para yardımı aldıklarını belirtmiştir. Sığınmacılığın getirdiği hayat biçimi ve hayat alanı bu çocuklar için ortakken, muhtaç durumda olan bu çocuklara para yardımı yapılmasında bir standart olmadığı görülmektedir.

Ülkemizde okula giden çocukların burs adı altında para yardımı alma ihtimali gitmeyenlere göre daha fazla olabilmektedir. Katılımcı çocukların okula gitme durumuna göre para yardımı alma durumu da incelenmiştir. Buna göre okula giden çocuklardan 33 kişi para yardımı alırken, 44 kişi almamakta, 4 kişi de bazen almaktadır. Okula gitmeyen çocuklardan ise 9 kişi para yardımı alırken, 20 kişi de para yardımı almamaktadır. Okula giden ve gitmeyenler para yardımı alma açısından karşılaştırıldığında, okula gidenlerin yardım alma oranının, okula gitmeyenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcı çocukların okula gitme durumu ve para yardımı alma durumuna ait sayısal dağılım Tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36. Okula Gitme Durumuna Göre Para Yardımı Alma Durumu

Para Yardımı	Okula Gitme Durumu		Toplam
	Evet	Hayır	
Evet	33	9	42
Hayır	44	20	64
Bazen	4	0	4
Toplam	81	29	110

Para yardımı alma durumu içinde bulunulan yaş grubu açısından da önem arz etmektedir. Daha küçük yaş grubuna yapılan para yardımı ebeveyne ya da çocuğun bir ihtiyacı için çocuğun ilişkide bulunduğu kurum ya da kaynaklara (okul servis parası, okul yemek parası) çocuk için yapılırken, daha büyük yaş grubundaki çocuklara yapılan para yardımı aracısız olarak çocuklara verilebilmektedir. Yaş aralığına göre para yardımı alma durumu Tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37. Yaş Aralığına Göre Yardım Alma Durumu

Para Yardımı	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Evet	9	17	10	6	42
Hayır	6	20	23	15	64
Bazen	0	1	1	2	4
Toplam	15	38	34	23	110

Buna göre para yardımı alma durumu ilköğretim çağında yoğunlaşmaktadır. İlköğretim çağında olan bu sığınmacı çocukların bazılarında okul servisi için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından para verilmekte, Fenerbahçe kampında yaşayan bazı çocuklar için okulda verilen yemeğin parası ödenmektedir. Ümraniye kampındaki ilköğretim çağındaki bazı çocuklara da İlçe Belediyesi tarafından okul harçlığı olmak üzere 50-TL civarında para ödenmektedir. Katılımcı çocukların Türkiye’ye iltica yılına göre para yardımı alma durumuna ait sayısal veriler Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38. Türkiye’ye İltica Yılına Göre Para Yardımı Alma Durumu

Türkiye’ye Geliş Zamanı	Para Yardımı			Toplam
	Evet	Hayır	Bazen	
0-1	5	8	0	13
2-3	3	3	1	7

4-5	2	2	0	4
6 ve sonrası	9	32	3	44
Türkiye'de doğmuş	17	12	0	29
Toplam	36	57	4	97

Tablo 38'in devamıdır.

Buna göre en fazla para yardımı alma oranı, Türkiye'de doğanlardadır. İltica etmiş olanların para yardımı alma oranı daha düşüktür. Türkiye'ye 6 ve daha fazla yıl önce iltica etmiş olan çocukların ise daha az süre önce iltica etmiş olanlara oranla para yardımı alma oranı en düşüktür. Daha önce iltica etmiş çocuklar arasında bulunan yetimlere mahsus olmak üzere, Londra'da yaşayan mühendis ve insan hakları aktivisti Dr. Murat Gümüşsoy'un kişisel gayretleriyle yetim bursuyla desteklenen çocuklar olmuştur (www.ajanskafkas.com, 30.07.2102).

3.4.2.2. Barınma Yerinin Sığınmacı Çocukların Gelişimi Açısından Uygunluğuna Yönelik Bulgular

3.4.2.2.1. Barınma Yerinin Katılımcıların Kişisel Gereksinimleri Açısından Durumu

Kalınan Yere Ait Bilgiler

Örnekleme oluşturan katılımcılar, Fenerbahçe, Ümraniye, Beykoz ve Yalova'daki Çeçen ve Kafkas sığınmacı kamplarında yaşamaktadır. Sadece Yalova örneğine ait 4 kişi evde yaşamaktadır. Fakat araştırmacı açısından bu durum bir olarak alınmıştır. Katılımcıların kaldıkları bölgelerin temel şartlarının resmini çizebilmek için yaşadıkları bölge ve evdeki oda sayısına göre dağılım yapılmış ve çıkan sonuç Tablo39'da gösterilmiştir.

Tablo 39. Bölgeye Göre Yaşanılan Yerdeki Oda Sayısına İlişkin Dağılım

Bölge	Evdeki Oda Sayısı				Toplam
	1	2	3	4	
Fenerbahçe	4	10	10	7	31
Ümraniye	10	15	2	0	27
Beykoz	1	19	1	0	21
Yalova	0	14	11	8	33
Toplam	15	58	24	15	112

Buna göre katılımcılardan 15 kişi 1 odalı, 58 kişi 2 odalı, 24 kişi 3 odalı, 15 kişi ise 4 odalı yerlerde barınmaktadır.4 odalı barınma yerleri Fenerbahçe kampında ve Yalova

kampında yapılmış olup, derme çatma evlere gelişigüzel şekilde duvar örülmesi ya da aradaki duvarların yıkılıp birbirine eklenmesiyle oluşturulmuştur. Kamp ortamında mutfağın bulunduğu yer de çocuklar tarafından oda olarak alındığı gözlenmiştir.

Kalınan yerdeki refahı etkileyen faktörlerden biri beraber yaşanılan kişi sayısıdır. Evdeki kişi sayısı paylaşılan alanı arttırmakta ve özel alanı küçültmektedir. Bu durum katılımcıların yaşadıkları bölge ve evde beraber yaşanılan kişi sayısına, birde evde beraber yaşanılan kişi sayısı ve evdeki oda sayısına göre sayısal dağılımı yapılarak incelenmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları bölge ve evde beraber yaşadıkları kişi sayısına göre de dağılım yapılmış ve sayısal veriler Tablo 40'ta gösterilmiştir.

Katılımcılardan 8 kişi evde toplam 1-3 kişi yaşıyorken, 4-5 kişi beraber yaşayan 27, 6-7 kişi beraber yaşayan 51, 8 ve daha fazla kişi beraber yaşayan ise 18 kişidir.

Tablo 40. Bölgeye Göre Evde Beraber Yaşanılan Kişi Sayısı Dağılımı

Bölge	Evde Beraber Yaşanılan Kişi Sayısı				Toplam
	1-3	4-5	6-7	8 ve fazlası	
Fenerbahçe	2	7	12	4	25
Ümraniye	1	5	15	3	24
Beykoz	3	8	7	3	21
Yalova	2	7	17	8	34
Toplam	8	27	51	18	104

Tüm bölgelerde ağırlık olarak bir evde bulunan nüfus sayısı 6 kişiden fazla olan katılımcılar daha fazladır. Verilere göre katılımcıların yarısından fazlası kalabalık ailelerde yaşamakta ve hayat alanını çok kişiyle paylaşmaktadır. Bu durumu daha derinden incelemek için evde beraber yaşanılan kişi sayısı ve evdeki oda sayısının dağılımına bakılmış ve sonuç Tablo 41'de gösterilmiştir.

Tablo 41. Evde Beraber Yaşanılan Kişi Sayısına Göre Evdeki Oda Sayısı Dağılımı

Evdeki Oda Sayısı	Evde Beraber Yaşanılan Kişi Sayısı				Toplam
	1-3	4-5	6-7	8 ve fazlası	
1	2	2	9	1	14
2	4	18	26	7	55
3	1	2	11	6	20

4	1	5	5	3	14
Toplam	8	27	51	17	103

Tablo 41'in devamıdır

Bu verilere göre, sığınmacı Çeçen ve Kafkas çocukların büyük çoğunluğu kalabalık nüfuslarla, küçük barınma ortamlarında yaşamaktadır. Bu çocukların çoğunluğu için özel alan sahibi olma imkânı yoktur. Özel alan sahibi olmak çocukları gelişimsel açıdan destekleyici olabilmektedir. Anket formunda çocukların ders çalışmak için özel alan sahibi olup olmadıkları sorgulamak için sorulan sorular barınma bölgesine ve evdeki oda sayısına göre karşılaştırılmış, bunun için anova testi uygulanarak sonucuna Tablo 42'de ve Tablo 43'te yer verilmiştir.

Tablo 42. Barınma Bölgesine Göre C1 ve C2 Sorularının Toplam Faktör Yükünün Anova Testiyle Karşılaştırılması

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	11,205	3	3,735	2,971	,035
Grupların İçi	131,997	105	1,257		
Toplam	143,202	108			

Yaşadığı evde rahatça ders çalışmakla alakalı C1(yaşadığım evde ders çalışabileceğim bana ait bir yer vardır) ve C2(yaşadığımız evde rahatça ders çalışırım) soruları değerlendirildiğinde, barınma yerine, yani katılım bölgesine göre, gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 43. Evdeki Oda Sayısına Göre C1 ve C2 Sorularının Toplam Faktör Yükünün Anova Testiyle Karşılaştırılması

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	16,944	3	5,648	4,658	,004
Grupların İçi	126,118	104	1,213		
Toplam	143,063	107			

Evdeki oda sayısına göre de, katılımcı çocukların yaşadıkları yerdeki ders çalışma imkânı arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yani sığınmacı çocuklar açısından oda sayısının yetersiz olması ders çalışmalarını etkilemekte, hatta onlar için engelleyici bir durum oluşturmaktadır.

Kardeş sayısı ve evde yaşayan kişi sayısına göre, katılımcı çocukların yaşadıkları yerdeki ders çalışma imkânı karşılaştırıldığında arada anlamlı fark bulunamamıştır.

C3(yaşadığım evde rahatça dinlenebilirim)sorusuna verilen cevaplarda, evde yaşayan kişi sayısı ve evdeki oda sayısının anlamlı etkisi bulunamamıştır. Yalnız D1(yaşadığımız yer gürültülüdür) sorusuna verilen cevaplarla, C3(yaşadığım evde rahatça dinlenebilirim)verilen cevaplar arasında ilişki bulunmuştur.

3.4.2.2. Yaşanılan Yerin Temel Fiziksel Şartlarına Ait Sorulara Verilen Cevaplara Ait Bulgular

Bu boyuttaki sorular bir faktöre toplanmadığı için, verilen cevaplar teker teker analiz edilmiştir. Öncelikle bu boyutun 1. sorusu olan “Yaşadığımız Yer Gürültülüdür” sorusuna verilen cevapların barınma bölgesine göre sayısal dağılımına Tablo 44’te yer verilmiştir.

Tablo 44. “Yaşadığımız Yer Gürültülüdür” Sorusuna Verilen Cevaplara İlişkin Dağılım

D.1	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	6	6	1	4	17
Sık Sık	3	2	2	7	14
Bazen	9	14	3	15	41
Nadiren	4	3	9	5	21
Hiçbir Zaman	9	2	6	2	19
Toplam	31	27	21	33	112

Yaşadığımız yer gürültülüdür sorusuna bölgeler arası verilen cevaplara bakıldığında, her zaman cevabı veren en yoğun kesim Fenerbahçe, Yalova ve Ümraniye’dedir. Hiçbir zaman ve nadiren cevabını verenler de en yoğun olarak Beykoz’dadır. Özellikle Ümraniye’deki barınma merkezinin bir caminin alt katında ve birbirine çok yakın alanlardan oluşması, aileler açısından iç içe bir ortam oluşturmaktadır. Gürültünün dışında da örnek vermek gerekirse pişen yemek kokusu iki katlı olan bu barınma merkezindeki bütün bir katı kaplamaktadır.

Bu boyunun ikinci sorusu olan “Yaşadığımız Ev Kışın Yeterince Sıcak Olur” sorusuna bölgelere göre verilen cevapların sayısal dağılımına Tablo 45’te yer verilmiştir.

Tablo 45. “Yaşadığımız Ev Kışın Yeterince Sıcak Olur ”Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım

D.2	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	6	5	2	6	19
Sık Sık	6	5	3	5	19
Bazen	6	14	10	18	48
Nadiren	2	0	4	2	8
Hiçbir Zaman	11	3	2	3	19
Toplam	31	27	21	34	113

Katılımcıların %16.8'i bu soruya her zaman, %16.8'i sık sık, %42.5 oranı bazen, %7'si nadiren, %16.8'i ise hiçbir zaman cevabını vermiştir. Hiçbir zaman cevabını verenler en yoğun oranda Fenerbahçe'dedir. Bu soruya en yoğun olarak bazen cevabı verilmiştir. Buna göre bu barınma merkezlerinde ısınma sorunu olduğu görülmektedir. Barınma merkezlerinin ısınma durumunun yoğunluğu arasında anlamlı fark yoktur. Yani bu durum genel bir sorundur.

Bu boyutun 3. sorusu olan “Yaşadığımız evde her zaman su akar” sorusuna verilen cevapların barınma bölgesine göre sayısal dağılımı Tablo 46'da gösterilmiştir.

Tablo 46. “Yaşadığımız Evde Her Zaman Su Akar” Sorusuna Verilen Cevapların Barınma Bölgesine Göre Dağılımı

D.3	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	6	3	5	17	31
Sık Sık	3	2	3	1	9
Bazen	9	14	6	12	41
Nadiren	5	1	5	2	13
Hiçbir Zaman	7	7	2	1	17
Toplam	30	27	21	33	111

Buna göre katılımcıların %27.9'u bu soruya her zaman, %8.1'i sık sık, %36.9'u bazen, %11.7'si nadiren, %15.3'ü hiçbir zaman cevabını vermiştir. Buna göre bu barınma merkezlerinde düzenli su akmasıyla alakalı bölgeler arasında anlamlı fark vardır. Bu durumun özellikle Fenerbahçe ve Ümraniye için ele alınması gerekmektedir.

Bu boyutun 4. sorusu olan “Yaşadığım Evde Sık Sık Elektrik Kesilir” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre dağılımı Tablo 47'de gösterilmiştir.

Tablo 47. “Yaşadığım Evde Sık Sık Elektrik Kesilir” Sorusuna Verilen Cevapların Barınma Bölgesine Göre Dağılımı

D.4	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	5	3	3	1	12
Sık Sık	2	4	3	6	15
Bazen	8	14	7	19	48
Nadiren	7	4	6	6	23
Hiçbir Zaman	8	2	2	2	14
Toplam	30	27	21	34	112

Katılımcıların %10.7’si bu soruya her zaman, %13.4’ü sık sık, %42.9’u bazen, %20.5’i nadiren, %12.5’i ise hiçbir zaman cevabını vermiştir. Bu veriler, barınma merkezleri arasında karşılaştırma yapılmış ve anlamlı fark bulunamamıştır. Görünen tabloya göre elektrikle ilgili çok sık düzeyde olmasa da kesinti durumu yaşanmaktadır. Fakat bu durumun sığınmacıların hayat şartlarından dolayı mı, yoksa sığınmacıların yaşadıkları bölgenin bulunduğu mevkinin genel bir sorunu olup olmadığı kestirilememiştir. En azından bu sığınmacıların yaşadıkları bölgede elektiriğin bulunduğu görülmektedir.

Bu boyutun son sorusu barınma bölgesinin temizliğiyle alakalıdır. Bu boyut barınma yerinin refahıyla ilgili önemli bir boyuttur. Özellikle çocuklar için sağlıklı bir gelişim ortamının sunulması için, bu olmasa olmaz bir şarttır. Sığınmacı çocuklar özellikle kalabalık ortamlarda yaşayıp, çok fazla ortak alanlar kullandıkları için, bu açıdan dezavantajlı durumlar yaşayabilmektedir. Bu minvalde katılımcı çocuklara sorulan “Yaşadığım çevre temizdir” sorusuna verilen cevapların sayısal dağılımı Tablo 48’de gösterilmiştir.

Tablo 48. Barınma Yerinin Çevre Temizliğine İlişkin Cevapların Barınma Bölgesine Göre Dağılımı

D.5	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	4	6	1	12	23
Sık Sık	4	1	1	4	10
Bazen	7	13	2	2	24
Nadiren	3	1	1	3	8
Hiçbir Zaman	6	2	1	0	9
Toplam	24	23	6	21	74

Katılımcıların %19.7'si bu soruya her zaman, %8.5'lük bir kesim sık sık, %32.4'lük bir kesim bazen, %10.8'i nadiren,%12.2'si ise hiçbir zaman cevabı vermiştir. Bu soruya verilen cevaplar arasında barınma merkezlerine göre anlamlı fark vardır. Yapılan regresyon analizi ve anova testi bu durumu ortaya koymuştur.

Özellikle Fenerbahçe kampında bulunan kanalizasyon sorunu katılımcı çocuklar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Yaygın bir kanalizasyon sistemi olmayan bu yerde, lağım kokusu olmakta ve zaman zaman lağım taşmaktadır. Bu durum çocukların sağlığı açısından oldukça tehlikeli bir durumdur. Ümraniye'de ise kalınan yerdeki tuvaletleri ve banyoları tüm sığınmacılar tarafından ortak kullanılmaktadır. Ortak kullanım da bulaşıcı hastalık riski içermesi açısından çocuklar için riskli bir durumdur.

Bu sonuçlara göre Çeçen ve diğer Kafkas kökenli sığınmacıların kaldığı barınma merkezlerinde bu merkezlerin ısınmasıyla alakalı çok şiddetli olmayan genel bir sorun varken, yaşanan yerin gürültülü olması, suyun düzenli akması ve yaşanan çevrenin temizliğiyle ilgili bölgesel sorunlar vardır. Bu sonuçlar ve araştırmacının uygulama sırasında belirli bir standart yerine gelişigüzel barınma şartları söz konusudur.

3.4.2.2.3. Yaşadığı Yerin Ulaşılabilirliğine İlişkin Sorulara Verilen Cevaplara Ait Bulgular

Faktör analizine tabi tutulup, bir faktörde toplanan E1(Yaşadığım yer okula uzaktır), E3(Yaşadığım yer okul arkadaşlarımın evine uzaktır) ve E4(Yaşadığım yer park ya da diğer eğlence yerlerine uzaktır)soruları, için katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre regresyon analizi yapılmıştır. Bunun için bulunan regresyon değeri 0,206'dır. Bölgeler arası karşılaştırmanın sonuçları Tablo 49'da gösterilmiştir.

Tablo 49. Katılımcıların Kaldığı Bölge ile Sosyal Kaynakların Ulaşılabilirliği

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	Anlamlılık Düzeyi	
	B	Std. Hata	Beta			
1	(Sabit)	2,735	,277		9,880	,000
	Bölge	,210	,103	,206	2,032	,045

a. Bağımlı Değişken: e1e3e4

Tablo 49'da görülen sonuçlara göre barınma bölgesi ile yaşadığı yerin ulaşılabilirliği arasında ilişki bulunmuştur. Buna göre çocukların okula, okul arkadaşlarının evine ve

park ya da eğlence yerlerine ulaşımı, bazı kamplardaki çocuklar için daha kolayken, bazıları için daha zordur.

3.4.2.3. Sağlık Hizmetlerine Ulaşım İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Faktör analizine tabi tutulup, bir faktörde toplanan F1(Sık Sık Hasta Olurum), F3(Hasta Olup Doktora Gitmem Gerektiğinde Hemen Doktora Götürülürüm),F4(Hasta Olup İlaç Kullanmam Gerektiğinde İlaçlarım Hemen Alınır) sorulara verilen cevapların, katılımcıların yaşadıkları bölgelerle ilişkisi olup olmadığına regresyon analiziyle bakılarak, regresyon değerine ait veriler Tablo 50 ve Tablo51’de gösterilmiştir.

Tablo 50. F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Faktörle Katılım Bölgesinin Regresyon Değeri

Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahminin Std.Hatası
1	,272 ^a	,074	,065	,79043

a.Belirleyiciler: (Sabit), semtkatılım

Tablo 51. F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Toplam Faktör Değeri ile Katılım Bölgesinin İlişkisinin Regresyon Değerinin Anlamlılığı

Model	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi	
1	Regresyon	4,910	1	4,910	7,858	,006 ^a
	Artık	61,228	98	,625		
	Toplam	66,138	99			

a.Belirleyiciler: (Sabit), Bölge

b. Bağımlı Değişken: f1f3f4

Buna göre barınma bölgesi ile sağlık hizmetlerine ulaşımın ilişkisi vardır. Katılım bölgesine göre çocukların sağlık hizmetlerine ulaşım durumu Anova testiyle karşılaştırılmış ve sonuç Tablo 52’de gösterilmiştir.

Tablo 52. F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Toplam Faktör Değerinin Katılım Bölgesine Göre Farklılaştığını Gösteren Anova Testi Sonucu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	14,869	3	4,956	9,281	,000
Grupların İçi	51,269	96	,534		
Toplam	66,138	99			

Yapılan analize göre, sağlık hizmetlerine ulaşım ile ilgili soruları içeren F1, F3 ve F4 sorularına verilen cevaplar arasında bölgeler arası anlamlı fark vardır. Yani bazı kamptaki çocuklar için sağlık hizmetlerine ulaşım daha erişilebilir iken, bazıları için daha az erişilebilirdir. Bu durumun Çocuk Hakları Sözleşmesi gereği standardize edilmesi gerekir.

Sığınmacı çocukların sağlık hizmetlerine ulaşımını çocuğun yaşadığı evde çalışan biri olup olmamasının da etkilebileceği tahmin edilerek bu iki değişken arasında regresyon olup olmadığına bakılmış ve sonuç Tablo 53 ve Tablo 54’te gösterilmiştir.

Tablo 53. F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Faktörle Evde Çalışan Biri Olması Durumunun Regresyon Değeri

Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahminin Std.Hatası
1	,347 ^a	,120	,111	,75958

a.Belirleyiciler: (Sabit), Evde Çalışan Birinin Olması

Tablo 54. F1, F3 Ve F4 Sorularından Oluşan Toplam Faktör Değeri İle Evde Çalışan Biri Olması Durumunun Regresyon Değerinin Anlamlılığı

Model	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi	
1	Regresyon	7,651	1	7,651	13,261	,000 ^a
	Artık	55,965	97	,577		
	Toplam	63,616	98			

a.Belirleyiciler: (Sabit), Evde Çalışan Birinin Olması

b. Bağımlı Değişken: f1 f3 f4

Evde çalışan biri olup olmamasıyla, çocukların sağlık hizmetlerine ulaşımın arasındaki ilişkiye bakıldığında ise 0,347 değerinde regresyon değeriyle arada ilişki olduğu görülmüştür. Evde çalışan biri olan çocuk grubuyla, evde çalışan biri olmayan çocuk grubunu karşılaştırmak için yapılan t testi de anlamlı sonuç vermiştir. Buna göre evde çalışan biri olan çocuklar için sağlık hizmetleri daha ulaşılabilir.

Çocuklara bu boyutta sorulan bir diğer soru F2 (Hasta olunca ailem beni doktora götürmekte sorun yaşamaz) sorusu faktörde sınıflandırılmamış ve ayrı olarak ele alınmıştır. Çocukların yaşadıkları bölgeye göre bu soruya verdikleri cevapların sayısal dağılımı Tablo 55’te gösterilmiştir. Bu soruya 13 çocuğun hiç katılmıyorum, 12 çocuğun katılmıyorum, 36 çocuğun biraz katılıyorum, 21 çocuğun katılıyorum 28 çocuğun ise tamamen katılıyorum cevabı verdiği görülmüştür. Ailesinin bu konuda zorluk yaşadığını belirten çocukların sayısı azımsanmayacak düzeydedir.

Tablo 55. “Hasta Olunca Ailem Beni Doktora Götürmekte Sorun Yaşamaz” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

F.2	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Hiç Katılmıyorum	5	5	1	2	13
Katılmıyorum	1	3	4	4	12
Biraz Katılıyorum	8	3	9	16	36
Katılıyorum	7	8	4	2	21
Tamamen Katılıyorum	10	8	2	8	28
Toplam	31	27	20	32	110

Bu soruya verilen cevaplar arasında ise yaş ve barınma bölgelerine göre karşılaştırılmış ve gruplar arasında anlamlı fark bulunmamış olsa da bu çocukların temel haklarına ulaşımdaki standartsızlık burada da kendini göstermektedir.

Çocuklara sorulan F1(Sık sık hasta olurum) sorusuna verilen cevaplar yaşanan yerin temel fiziksel şartlarıyla ilişkisine bakılmıştır. Çünkü yaşanan yerin temel fiziksel şartlarının olumsuz olması çocukların sağlık durumunu etkileyebilir. Bu açıdan yaşadığı yerin temel fiziki şartlarından D2(Yaşadığımız ev kışın yeterince sıcak olur) ve D5(Yaşadığım çevre temizdir) sorusuna verilen cevaplarla F1(Sık sık hasta olurum)sorusuna verilen cevaplara bakılmış ve anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna göre bu çocukların yaşadıkları ortamın temel fiziksel şartları onların sık sık hasta olmasına neden olacak kadar kötü değildir.

Çocukların genel sosyal refah düzeyine ait bulgular bu bölümde incelenmiştir. Sıradaki bölümde bu sığınmacı çocukların boş zaman değerlendirme; dinlenme, eğlence ve kültürel etkinliklere katılma durumuyla ilgili veriler incelenip, bulgulara yer verilecektir.

3.4.3. Boş Zaman Değerlendirme; Dinlenme, Eğlence Ve Kültürel Etkinliklere Katılma Durumuna Yönelik Bulgular

3.4.3.1. Katılımcı Çocukların Oyun Oynama Durumuna Ait Bulgular

6-11 yaş aralığındaki çocuklara yöneltilen oyun oynamayla ilgili kısım 6 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular faktör analizine tabi tutulmuştur. Buna göre faktör dağılımına aşağıdaki tabloda da yer alan verilere göre 1. Soru (Yaşadığımız evde oyun oynayabileceğim bana ait bir yer vardır), 2. soru (Yaşadığımız evde rahatça oyun oynarım) ve 3. soru (Arkadaşarımla oynamama yetecek kadar oyuncağım var) bir

faktör, 5. soru (Oyun parkında arkadaşlarımla oynarım) ve 6. soru (Yaşadığım yerden oyun parkına kolaylıkla giderim) bir diğer faktör olarak alınmış, 4. soru (Yaşadığım yerdeki büyükler oyun oynamama engel olmazlar) ise tek başına alınmıştır. Zaten araştırmacı, ilk 3 soruda kendi yaşadığı ortamdaki oyun imkânını, 4. soruda oyun oynamasına yönelik yetişkinlerin tutumunu, 5 ve 6. soruda ise oyun parkının çocuk için erişilebilirliğini sorgulamıştır. Faktör yükü için araştırmacının da beklentisi bu yöndedir. Bu boyutun sorularının faktör dağılımı Tablo 56'da gösterilmiştir.

Tablo 56. Oyun Oynamayla İlgili Sorulan Soruların Faktör Dağılımı

	Bileşenler	
	1	2
H.1	-,048	,722
H.2	,007	,836
H.3	,239	,667
H.4	,502	,056
H.5	,828	-,012
H.6	,826	,094

Rotasyon maddeleri 3 faktörde birleştirdi.

İlk faktör olan H1, H2, H3 sorularına katılımcı çocukların %31,5'luk kısmı, 5 üzerinden 3 ün altında puan vermiş, %31,5'luk diğer kısmı ise 5 üzerinden 4 ve üstüne puan vermiştir.

H1(Yaşadığımız evde oyun oynayabileceğim bana ait bir yer vardır) ve H2 (Yaşadığımız evde rahatça oyun oynarım) beraber alınmış ve evdeki kişi sayısı arttıkça çocukların oyun oynama konusunda sıkıntı çektikleri bulunmuştur. Bu durumun evdeki oda sayısı ile bağıntısına bakılmış ve arada ilişki bulunmamıştır. Barınma merkezleri açısından çocukların oyun oynama imkânları arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

5. soru (Oyun parkında arkadaşlarımla oynarım) ve 6. soru (Yaşadığım yerden oyun parkına kolaylıkla giderim) sorularından oluşan faktör, barınma merkezlerine göre karşılaştırıldığı zaman arada anlamlı fark bulunmuştur. Bu sorulara verilen cevapların 5(tamamen katılıyorum) dan 1(hiç katılmıyorum) yönüne doğru dağılımına Tablo 57'de yer verilmiştir. Dağılıma bakılırsa, Ümraniye Yalova ve Fenerbahçe bölgesinde yaşayanlar için bu imkân daha ulaşılır iken, Beykoz için daha az ulaşılırdır. Bu boyut için yapılan faktör dağılımına göre, yalnız başına ele alınan H 4(Yaşadığım yerdeki

büyükler oyun oynamama engel olmazlar) sorusu evdeki oda sayısına göre gruplar arası karşılaştırılmıştır. Evdeki oda sayısının az olup, ortak kullanımın fazla olmasının yetişkinlerin çocukların oyun oynamasına yönelik tutumunu etkileyebileceği araştırmacı tarafından öngörülmüş olup, yapılan gruplar arası karşılaştırmanın sonucuna Tablo 58’de yer verilmiştir.

Tablo 57. Oyun Alışkanlıklarının ve Oyun Parkına Ulaşma İmkânlarının Bölgelere Göre Dağılımı Bölgelere Göre Dağılımı

h5h6	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
1,00	4	0	0	1	5
2,00	1	0	4	2	7
2,50	0	0	2	3	5
3,00	2	2	7	1	12
3,50	1	1	3	1	6
4,00	2	1	2	4	9
4,50	1	6	0	8	15
5,00	9	10	2	10	31
Toplam	20	20	20	30	90

Tablo 58. Evdeki Oda Sayısına Göre H4 (Yaşadığım Yerdeki Büyükler Oyun Oynamama Engel Olmazlar) Sorusuna Verilen Cevapların Karşılaştırılmasına Ait Anova Testi Sonucu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	21,431	3	7,144	5,626	,001
Grupların İçi	109,192	86	1,270		
Toplam	130,622	89			

H4 (Yaşadığım yerdeki büyükler oyun oynamama engel olmazlar) sorusuna verilen cevaplara göre evdeki oda sayısı ile bu soruya verilen cevaplar arasında ilişki bulunmuştur. Buna göre evdeki oda sayısı azaldıkça yani ortak kullanım arttıkça, çocukların oyun oynamaları yetişkinler tarafından engellenmektedir.

Bu boyutta yapılan analize göre evdeki kişi sayısı arttıkça çocuklar oyun oynama konusunda sıkıntı çekmekte, evdeki oda sayısı az ve ortak kullanım alanı arttıkça, çocuklar oyun oynama konusunda yetişkinler tarafından engelleyici bir tutumla karşılaşma durumu artmaktadır. Görüşmeler sürecinde çocukların genellikle dışarıda vakit geçirip oynadığı görülmüş olup, bu durumla ilişkili olabilir.

Oyun oynamayla ilgili bu sorular araştırmanın örneklemindeki 6-11 yaş aralğındaki kişilere yöneltilmişken, boş zaman değerlendirmeye ilgili sorular örnekleme oluturan bütün çocuklara yöneltilmiştir. Şimdi de boş zaman değerlendirmeye ilişkin soruların sorulara verilen cevaplar incelenecektir.

3.4.3.2. Boş Zaman Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

Katılımcı çocuklara boş zaman değerlendirmeyle ilgili 13 soru sorulmuştur. Bunlardan 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 ve 9. sorular boş zaman etkinlikleriyle ilgilidir. 5. soru 4. soruyla ilintili olup, 10 ve 11. soru boş zaman geçirmenin keyifsiz olup olmadığıyla, 12. soru boş zamanda çeşitli etkinlikler yapmak için parasal kaynağın olup olmamasıyla, 13. soru ise çocukların temel hakkı olan boş zamanı istediğı gibi değerlendirip değerlendirememesi durumuyla ilgilidir.

Anket formunun bu boyutuna N(Boş Zaman Değerlendirme) ismi verilmiş olup, ilgili bulgulara ilişkin tablolara soru sırasıyla yer verilmiştir. 1. soru (Boş zamanlarımda spor yaparım) sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre dağılımı Tablo 59'da gösterilmiştir.

Tablo 59. Barınma Bölgesine Göre Katılımcı Çocukların Boş zamanlarında Spor Yapma Sıklıkları

N.1	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	12	6	2	15	35
Sık Sık	3	3	0	0	6
Bazen	7	10	5	8	30
Nadiren	6	3	5	6	20
Hiçbir Zaman	2	5	9	3	19
Toplam	30	27	21	32	110

Buna göre Yalova ve Fenerbahçe'deki çocuklar, diğer iki bölgeye göre daha fazla spor yapma imkânı bulmaktadır. Oran olarak en az spor yapan çocuklar Beykoz bölgesindedir.

Katılımcı çocukların buldukları yaş aralğına göre boş zamanlarında spor yapma sıklıklarına ait dağılım Tablo 60'da gösterilmiştir.

Tablo 60. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş zamanlarında Spor Yapma Sıklıkları

N.1	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	2	12	11	10	35
Sık Sık	0	3	1	2	6
Bazen	7	11	9	3	30
Nadiren	3	3	9	5	20
Hiçbir Zaman	2	9	4	4	19
Toplam	14	38	34	24	110

Buna göre yaş büyüdükçe çocukların spor yapma sıklığı artmaktadır. Spor yapmak küçük yaşlarda edinilmesi gereken bir alışkanlık olup beden ve ruh sağlığını koruyucu etkileri vardır. Sığınmacı çocukların spor yapmalarını teşvik etmek gerekmektedir. Spor yapmak özellikle takım sporları yaşanan toplumun insanlarıyla kaynaşmayı arttırıp, çocukların sığınma ülkesine adaptasyonunu arttırabilir. Katılımcı çocuklara yöneltilen bir diğer soru olan (Boş zamanlarımda müzik dinlerim) sorusuna verilen cevaplar çocukların buldukları yaş aralığına göre ait dağılımı Tablo 61’de gösterilmiştir.

Tablo 61. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Müzik Dinleme Sıklıkları

N.2	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	1	1	10	4	16
Sık Sık	0	2	3	4	9
Bazen	3	7	6	3	19
Nadiren	2	1	9	3	15
Hiçbir Zaman	8	27	6	8	49
Toplam	14	38	34	22	108

6-8 yaş ve 9-11 yaş aralığında müzik dinlememe oranı 12-14 yaş ve 15-18 yaşa göre daha fazladır. Müzik dinlemek ergenlik çağıının özelliklerinden ötürü, 12-18 yaş grubunun daha çok ilgisini çekiyor olabilir.

Katılımcı çocukların yaşadıkları bölgeye göre müzik dinleme sıklıkları Tablo 62’de gösterilmiştir.

Tablo 62. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Müzik Dinleme Sıklıkları

N.2	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	8	4	3	1	16
Sık Sık	3	3	3	0	9
Bazen	8	6	5	0	19
Nadiren	6	2	6	1	15
Hiçbir Zaman	5	12	4	28	49
Toplam	30	27	21	30	108

Buna göre müzik dinlememe durumu Yalova bölgesinde hiçbir zaman şeklinde yoğunlaşmıştır. Araştırma yapılırken bunun nedeni araştırıldığında, çocukların dini açıdan sakıncalı olduğunu düşündükleri için müzik dinlemedikleri öğrenilmiştir.

Katılımcı çocuklara boş zamanlarında müzik aleti çalıp çalmadıklarına yönelik sorulan soruya verilen cevapların, çocukların yaşadığı bölgeye göre dağılımı Tablo 63'te, buldukları yaş aralığına göre müzik aleti çalma sıklıkları ise Tablo 64'te gösterilmiştir.

Tablo 63. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Müzik Aleti Çalma Sıklığı

N.3	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	3	1	2	0	6
Sık Sık	1	0	2	0	3
Bazen	5	5	6	0	16
Nadiren	4	0	7	2	13
Hiçbir Zaman	16	20	4	28	68
Toplam	29	26	21	30	106

Katılımcı çocuklardan müziğe en uzak duran çocuklar ağırlıklı olarak Yalova bölgesidir. Bu bölgedeki çocuklar ağırlıklı olarak dini nedenlerden ötürü müzik dinlemeyip, müzik aleti çalmamaktadır.

Bu soruya verilen yanıtlar arasında hiçbir zaman cevabı ağırlıktadır. Çünkü müzik aleti çalmak için maddi yeterlilik, en azından bir enstrüman alabilecek maddi kaynak gerekmektedir. Çocukların müzik aleti çalıp çalmamasına ilişkin bulgular üzerinde bu durum etken olabilir.

Tablo 64. Katılımcı Çocukların Buldukları Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Müzik Aleti Çalma Sıklığı

N.3	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	1	1	3	1	6
Sık Sık	0	2	1	0	3
Bazen	1	6	6	3	16
Nadiren	1	3	8	1	13
Hiçbir Zaman	10	26	15	17	68
Toplam	13	38	33	22	106

Müzik aleti çalma oranı ilköğretim çağında yoğunlaşmaktadır. Çalınan müzik aletleri de okulda kullanılan blok flüt çeşidinde aletlerdir.

Çocuklara bu boyutta yöneltilen 4. soruya (Boş zamanlarımda kitap okurum) verilen cevapların barınma bölgesine göre dağılımı Tablo 65’te, yaş aralığına göre dağılımı Tablo 66’da gösterilmiştir.

Tablo 65. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Kitap Okuma Sıklığı

N.4	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	12	7	8	7	34
Sık Sık	4	5	2	4	15
Bazen	7	10	3	12	32
Nadiren	4	2	6	5	17
Hiçbir Zaman	3	2	2	2	9
Toplam	30	26	21	30	107

Buna göre, Fenerbahçe ve Ümraniye bölgesindeki çocukların kitap okuma sıklığı Beykoz ve Yalova bölgesindeki çocuklara göre daha sıktır. Özellikle Yalova bölgesindeki yetişkin sığınmacıların çocuklarını okula göndermemeleri bunun üzerinde etkindir.

Çocukların boş zamanlarında kitap okuma alışkanlığına genel olarak bakıldığında ise her zaman ve sık sık kitap okuduğunu belirten çocukların sayısının nadiren ve hiçbir zaman şeklinde cevap veren çocuklara göre daha sık olduğu görülmektedir. Buna göre boş zamanlarında kitap okuma sıklığının her zaman ve sık sık yönünde artmış olması olumlu bir durumdur.

Tablo 66. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Kitap Okuma Sıklığı

N.4	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	3	13	12	6	34
Sık Sık	1	6	5	3	15
Bazen	4	14	7	7	32
Nadiren	1	3	8	5	17
Hiçbir Zaman	3	2	2	2	9
Toplam	12	38	34	23	107

Boş zamanda kitap okuma 9-11 ve 12-14 yaş aralığında en siktir. Daha sonra 15-18 yaş aralığı gelmektedir. Boş zamanlarında kitap okuma içi, kütüphane gibi kaynaklara ulaşım, ya da kişinin istediği zaman kitap edinilmesi de etkindir. Buna göre sığınmacı çocukların bu kaynaklardan kısıtlı faydalanıyor olma ihtimaline karşın N5(Boş zamanlarımda okumaya yetecek kadar kitabım vardır) şeklinde soru yöneltilmiş ve boş zamanlarda kitap okuma sıklığıyla ilişkisi incelenmiştir. Buna göre N4 ile N5 in korelasyonuna bakılmış, ve gruplar arasında karşılaştırma yapılarak gruplar arası anlamlı fark bulunmuştur. Analize göre elinde mevcut olan kitap artınca, çocukların kitap okuma alışkanlığı artmıştır.

Tablo 67. Kitap Okuma Sıklığı ile Elinin Altında Kitap Mevcut Olması Korelasyonu

		N.4	N.5
N.4	Pearson Korelasyon	1	,340**
	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)		,000
	N	107	101
N.5	Pearson Korelasyon	,340**	1
	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)	,000	
	N	101	103

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlı.

Tablo 68. Katılımcı Çocukların Elinde Bulunan Kitap Kaynağı ve Kitap Okuma Sıklığı Açısından Karşılaştırılması

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	24,388	4	6,097	3,903	,006
Grup İçi	149,968	96	1,562		
Toplam	174,356	100			

Buna göre çocukların boş zaman değerlendirmelerini onlara çeşitli kaynakların erişilebilir kılınması biçimlendirebilmektedir.

Katılımcı çocuklara bu boyutta yöneltilen 6.soru (Boş zamanlarımda tiyatroya giderim) sorusuna verilen cevaplara göre, çocukların yaşadıkları bölgeye göre tiyatroya gitme sıklığı Tablo 69’da buldukları yaş aralığına göre tiyatroya gitme sıklıkları ise Tablo 70’te gösterilmiştir.

Tablo 69. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Tiyatroya Gitme Sıklığı

N.6	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	1	3	2	0	6
Sık Sık	0	0	2	0	2
Bazen	4	7	8	1	20
Nadiren	4	4	3	0	11
Hiçbir Zaman	21	13	6	28	68
Toplam	30	27	21	29	107

Çocukların boş zamanlarında tiyatroya gidip gitmedikleriyle ilişkin yöneltilen soruya verilen cevaplara bakarsak, çocukların çok küçük bir kısmının tiyatroya gittiğini, Yalova’daki çocukların ise bu açıdan en dezavantajlı bölümde olduğu görülmektedir. Diğer üç sığınma kampının İstanbul’da olduğu için bu gibi kaynaklara daha kolay ulaşmasında etken olabilir. Yalova’daki çocukların bu imkândan uzak kalmasında aile tutumlarının da etken olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir.

Tablo 70. Katılımcı Çocukların Buldukları Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Tiyatroya Gitme Sıklığı

N.6	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	0	1	5	0	6
Sık Sık	0	0	0	2	2
Bazen	2	11	5	2	20
Nadiren	4	0	4	3	11
Hiçbir Zaman	8	25	20	15	68
Toplam	14	37	34	22	107

Tiyatroya en sık erişen yaş aralığı 9-11 ve 12-14 yaş aralığındadır. Bu yaş gruplarının da ilkokulda gerçekleştirilen toplu tiyatro gezileriyle tiyatroya gittikleri tahmin edilmektedir.

Katılımcı çocuklara bu boyutta yöneltilen 7. Soru (Boş zamanlarımda radyo dinlerim) sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcı çocukların yaşadıkları bölgeye göre radyo dinleme sıklıkları Tablo 71’de, buldukları yaş aralığına göre radyo dinleme sıklıkları ise Tablo 72’de gösterilmiştir.

Tablo 71. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Radyo Dinleme Sıklığı

N.7	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	2	2	3	0	7
Sık Sık	0	0	2	1	3
Bazen	4	3	6	0	13
Nadiren	3	2	6	0	11
Hiçbir Zaman	21	19	4	28	72
Toplam	30	26	21	29	106

Boş zamanlarında radyo dinleme sıklığına ilişkin sorulan soruya verilen evaplarda hiçbir zaman yanıtı daha sık olarak verilmiştir. Buna göre radyo dinleme katılımcı çocuklar arasında çok sık tercih edilen bir seçenek değildir. Bu sonuç boş zamanlarında müzik dinleme durumuna paralel çıkmıştır.

Tablo 72. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Radyo Dinleme Sıklığı

N.7	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	0	3	3	1	7
Sık Sık	0	1	1	1	3
Bazen	2	4	5	2	13
Nadiren	1	1	4	5	11
Hiçbir Zaman	10	28	21	13	72
Toplam	13	37	34	22	106

Boş zamanlarında radyo dinleyen çocukların dağılımı ise 6-8 yaş dışında diğer yaş gruplarında eşit olarak dağılmıştır. Verilere göre çocukların kategorize edildiği her yaş grubunda radyo dinleme alışkanlığı seyrek çıkmıştır.

Katılımcı çocukların boş zamanlarında televizyon izleme sıklığına ait veriler Tablo 73 ve Tablo 74’te gösterilmiştir.

Tablo 73. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Televizyon İzleme Sıklığı

N.8	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	17	6	4	6	33
Sık Sık	5	2	6	0	13
Bazen	5	10	3	13	31
Nadiren	2	2	5	2	11
Hiçbir Zaman	1	7	3	11	22
Toplam	30	27	21	32	110

Katılımcı çocukların yaşadıkları bölgeye göre televizyon izleme alışkanlıklarına bakıldığında, özellikle Fenerbahçe’de sık, Ümraniye ve Beykoz’da Fenerbahçe kadar olmasa da yine de sık, en az ise Yalova’da olduğu görülmektedir.

Katılımcı çocukların buldukları yaş aralığına göre televizyon izleme alışkanlıklarının bulunduğu Tablo 74’e bakılınca ergenlik çağındaki katılımcıların diğer yaş grubundaki katılımcılara göre boş zamanlarında televizyon izleme oranları daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 74. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Televizyon İzleme Sıklığı

N.8	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	2	9	10	12	33
Sık Sık	0	2	6	5	13
Bazen	6	16	5	4	31
Nadiren	0	3	7	1	11
Hiçbir Zaman	7	9	5	1	22
Toplam	15	39	33	23	110

Bu verilere göre televizyon katılımcı çocukların en kolay ulaştığı ve en sık başvurduğu rekreasyon aracıdır. Ancak katılımcı çocuklar arasında sosyalleşmenin ve grup arkadaşlığının en çok ön plana çıktığı ergenlik döneminde televizyon izleme sıklığının artması dikkate alınmalıdır. Bu durum diğer sosyal kaynakların daha az ulaşılır olmasıyla alakalı olabilir.

Katılımcı çocuklara yöneltilen bu boyutun 9. sorusu (Boş zamanlarımda arkadaşlarımla vakit geçiririm) sorusuna verilen cevapların dağılımı, Tablo 75 ve Tablo 76’da gösterilmiştir.

Tablo 75. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre Boş Zamanlarında Arkadaşlarıyla Vakit Geçirme Sıklığı

N.9	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	17	10	3	9	39
Sık Sık	4	3	5	12	24
Bazen	4	8	7	6	25
Nadiren	2	2	5	2	11
Hiçbir Zaman	3	4	1	3	11
Toplam	30	27	21	32	110

Boş zamanlarında arkadaşlarıyla vakit geçirme sıklığı genel olarak Fenerbahçe bölgesinde en sık, Ümraniye ve Yalova’da da sık, Beykoz bölgesinde ise diğer bölgelere göre daha seyrek. Bu durum Beykoz bölgesinin konumuyla alakalı olabilir. Bu durumu katılımcı çocukların bulunduğu yaş aralığına göre inceleyecek olursak:

Tablo 76. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre Boş Zamanlarında Arkadaşlarıyla Vakit Geçirme Sıklığı

N.9	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	5	12	13	9	39
Sık Sık	3	7	7	7	24
Bazen	5	14	3	3	25
Nadiren	1	2	6	2	11
Hiçbir Zaman	1	3	5	2	11
Toplam	15	38	34	23	110

Katılımcı çocukların boş zamanlarında arkadaşlarıyla vakit geçirme sıklıkları yaş aralıklarına göre farklılık göstermediği görülmektedir. Yaş aralıklarına göre genel olarak benzer dağılmaktadır. Bu durumun normal şartlar altında böyle olması gerekmektedir, zira sosyalleşme her yaşta görülen bir ihtiyaçtır.

Katılımcı çocuklara yöneltilen, bu boyutun 10. Sorusu olan (Boş zamanlarımda yapacak keyifli birşeyler bulamam) sorusuna verilen cevapların barınma bölgesi ve şu an bulunulan yaş aralığına göre dağılımı Tablo 77 ve Tablo 78’de gösterilmiştir.

Tablo 77. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “ Boş Zamanlarımda Yapacak Keyifli Bir Şeyler Bulamam” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.10	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	3	4	2	1	10
Sık Sık	2	0	4	2	8
Bazen	7	9	7	16	39
Nadiren	3	5	5	6	19
Hiçbir Zaman	15	4	3	5	27
Toplam	30	22	21	30	103

Katılımcı çocukların çoğunluğu boş zamanlarında yapacak keyifli birşeyler bulabildiklerini belirtmişlerdir. Fakat boş zamanlarını keyifli bir şekilde değerlendirmek için desteğe ihtiyacı olan çocuklar da mevcuttur. Nitekim boş zaman değerlendirme tarzı kişilik yapısı, yaş ve cinsiyet, ait olunan kültür gibi özelliklerin yanında sosyo-ekonomik durum ve içinde bulunulan sosyal şartlardan da etkilenmektedir. Katılımcı çocuklara boş zamanını keyifli aktivitelerle doldurup dolduramamasıyla ilgili veriler bu etkenlerin hepsi dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Tablo 78. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “ Boş Zamanlarımda Yapacak Keyifli Bir Şeyler Bulamam” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.10	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	0	1	6	3	10
Sık Sık	2	1	4	1	8
Bazen	3	21	8	7	39
Nadiren	2	5	8	4	19
Hiçbir Zaman	5	8	7	7	27
Toplam	12	36	33	22	103

Katılımcı çocuklardan özellikle 12-14 ve 15-18 yaş aralığında olanlarda boş zamanını keyifli birşeyler bulmakta daha zorlanmaktadır. Bu durumda gelişim durumunun da etkisi vardır. Ergenlik çağında sosyalleşme ve farklı kaynaklara erişme ihtiyacı artmaktadır. Özellikle bu yaş grubu için çeşitli rekreasyon kaynaklarının oluşturulması gerekmektedir.

Katılımcı çocuklara boş zamanlarının sıkıcı geçip geçmediğiyle ilgili sorulara verilen cevapların yaşanılan bölgeye göre dağılımına Tablo 79’da, katılımcıların içinde bulunduğu yaş aralığına göre dağılımına ise Tablo 80’de yer verilmiştir.

Tablo 79. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “Boş Zamanlarım Sıkıcı Geçer” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.11	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	5	2	1	2	10
Sık Sık	3	1	5	2	11
Bazen	4	11	6	9	30
Nadiren	5	2	5	12	24
Hiçbir Zaman	11	6	3	5	25
Toplam	28	22	20	30	100

Buna göre Beykoz ve Ümraniye’deki çocukların, boş zamanların sıkıcı geçmesinin sıklığı hakkındaki bu soruya verdikleri cevap diğer bölgelere göre daha fazladır. Bu durum kaldıkları sığınma bölgesinin çeşitli rekreasyon kaynaklarına daha az ulaşılabilir olmasıyla alakalı olabilir.

Tablo 80. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “ Boş Zamanlarım Sıkıcı Geçer” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.11	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	2	4	3	1	10
Sık Sık	1	5	3	2	11
Bazen	2	13	8	7	30
Nadiren	3	5	10	6	24
Hiçbir Zaman	4	8	7	6	25
Toplam	12	35	31	22	100

Yaş aralığına göre bu soruya verilen cevaplar farklılık göstermemektedir. Boş zamanı değerlendirmek için bazen maddi kaynaklara da ihtiyaç duyulabilmektedir. Bunun için katılımcı çocuklara “ Boş Zamanlarımda Keyifli Bir Şeyler Yapmak İçin Yeteri Kadar Param Vardır” Sorusu yöneltilmiş ve cevapların barınma bölgesine göre dağılımı Tablo 81’de, çocukların içinde buldukları yaş aralığına göre ise Tablo 82’de gösterilmiştir.

Tablo 81. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “ Boş Zamanlarımda Keyifli Bir Şeyler Yapmak İçin Yeteri Kadar Param Vardır” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.12	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	2	6	1	0	9
Sık Sık	2	2	5	4	13
Bazen	11	8	12	9	40
Nadiren	4	1	2	10	17
Hiçbir Zaman	11	4	1	7	23
Toplam	30	21	21	30	102

Bu soruya en sık olarak hiçbir zaman ve bazen cevapları verildiği görülmektedir. Bölgeler açısından karşılaştırıldığında Fenerbahçe ve Yalova bölgesindeki çocukların bu açıdan daha fazla yoksunluk belirttiği görülmektedir. Genel anlamda ise boş zamanlarını değerlendirmek için çocukların büyük çoğunluğunun maddi kaynaktan yoksun olduğu görülmektedir.

Tablo 82. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “ Boş Zamanlarımda Keyifli Bir Şeyler Yapmak İçin Yeteri Kadar Param Vardır” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.12	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	0	4	2	3	9
Sık Sık	0	4	5	4	13
Bazen	4	15	14	7	40
Nadiren	2	3	5	7	17
Hiçbir Zaman	5	10	7	1	23
Toplam	11	36	33	22	102

Boş zamanlarında keyifli bir şeyler yapmak için maddi kaynağa sahip olma faktörü, yaş gruplarına göre benzer dağılmaktadır. Fakat 6-8 yaş aralığı ebeveyne daha bağımlı bir kitle olduğu için, onların maddi kaynaklarının daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Yani bu yaş aralığında çocuklara ebeveynleri tarafından muhtemelen daha az para verilmektedir.

Bu boyutun son sorusu olan “Boş Zamanlarımı Kendi İstedğim Gibi Değerlendiririm” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaşadıkları bölgeye göre dağılımı Tablo 83’te, katılımcıların buldukları yaş aralığına göre dağılımı ise Tablo 84’te gösterilmiştir.

Tablo 83. Katılımcı Çocukların Yaşadıkları Bölgeye Göre “ Boş Zamanlarımı Kendi İstedğim Gibi Değerlendiririm” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.13	Bölge				Toplam
	Fenerbahçe	Ümraniye	Beykoz	Yalova	
Her Zaman	9	8	2	5	24
Sık Sık	2	1	5	1	9
Bazen	5	9	7	21	42
Nadiren	4	0	3	2	9
Hiçbir Zaman	10	4	4	1	19
Toplam	30	22	21	30	103

Boş zamanlarını kendi istediği gibi değerlendirmek, ya da bu konuda inisiyatif alabilmek, çocuk hakları açısından oldukça önemlidir. Buna göre katılımcıların büyük bir kısmı boş zamanlarını kendi istediği gibi değerlendirirken, azımsanmayacak bir kısmı da boş zamanlarını kendi istediği gibi değerlendiremediğini belirtmiştir.

Tablo 84. Katılımcı Çocukların Yaş Aralığına Göre “Boş Zamanlarımı Kendi İstedğim Gibi Değerlendiririm” Sorusuna Verdikleri Cevaba İlişkin Dağılım

N.13	Yaş Aralığı				Toplam
	6-8	9-11	12-14	15-18	
Her Zaman	4	8	7	5	24
Sık Sık	0	4	4	1	9
Bazen	5	19	10	8	42
Nadiren	0	3	2	4	9
Hiçbir Zaman	3	2	10	4	19
Toplam	12	36	33	22	103

Boş zamanlarını istediği gibi değerlendirme konusunda, çocukların yaş aralıklarına göre farklılık bulunmamaktadır. Bu konuyla alakalı olarak sığınmacı çocuklara kültürel ve ailevi değerlerine uygun boş zaman değerlendirme fırsatlarının sunulması bu tabloyu değiştirecektir. Çünkü bu durum ailenin sosyalleştirme kodlarına, boş zaman etkinliklerinin maddi ve fiziksel olarak erişilebilir olmasına göre de şekillenmektedir.

3.4.4. Sığınmacı Çocukların Türkiye’ye Dair Duygularına Yönelik Bulgular

Katılımcı çocuklara Türkiye’ye yönelik duygu ve tutumlarını be köken ülkelerine geri dönmeyi isteyip istemediklerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Araştırmacı tarafından A boyutu olarak nitelenen bu sorular KMO ve Barlett Testine tabi tutularak, faktör

analizine uygun olup olmadığı test edilmiştir. Tablo 85’teki verilere göre bu sorulara faktör dağılımı yapmanın anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 85. Katılımcı çocuklara Türkiye’ye yönelik duygularına ait yöneltilen sorulara yapılan KMO and Bartlett’s Testi sonucu

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği Ölçeği		,625
Bartlett’in Küresellik Testi	Approx. Chi-Kare	199,147
	sd	28
	Anlamlılık Düzeyi	,000

Katılımcı çocuklara yöneltilen Türkiye’ye yönelik duygu ve tutumlarını inceleyen soruların faktör dağılımı Tablo 86’da gösterilmiştir.

Tablo 86. Katılımcı Çocuklara Türkiye’ye Yönelik Duygularına Ait Yöneltilen Soruların Faktör Dağılımı

	Bileşenler		
	1	2	3
A.1	,706	-,002	,120
A.2	,785	-,259	-,146
A.3	,709	-,190	,051
A.4	,845	,008	-,133
A.5	-,181	,843	,153
A.6	-,100	,893	-,089
A.7	-,148	-,170	,773
A.8	,127	,258	,766

Faktör analizine göre A1, A2, A3, A4 bir boyutta, A5 ile A6 bir faktörde, A7 ve A8 ise ayrı bir faktörde ele alınmıştır.

Bu sekiz sorudan ilk soru olan A1(Türkiye’yi seviyorum) sorusuna verilen cevaplara ait dağılıma bakılmış, ve bu soruya verilen cevaplara ait dağılım Tablo 87’de gösterilmiştir.

Tablo 87. A1(Türkiye’yi seviyorum) Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	4	3,4	3,6	3,6
Katılmıyorum	1	,9	,9	4,5
Biraz Katılıyorum	3	2,6	2,7	7,1
Katılıyorum	25	21,4	22,3	29,5
Tamamen Katılıyorum	79	67,5	70,5	100,0
Toplam	112	95,7	100,0	

A1(Türkiye’yi seviyorum) sorusuna katılımcıların %70,5’lik kısmı tamamen katılıyorum, %22,3’lük kısmı katılıyorum, %2,7’lik kısmı biraz katılıyorum, %0,9’luk kısmı katılmıyorum, %3,6’lık kısmı hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Buna göre Çeçen ve diğer Kafkas kökenli sığınmacı çocukların büyük çoğunluğu Türkiye’yi sevmektedir.

Bu boyutun ikinci sorusu olan A2(Hep Türkiye’de yaşamak istiyorum) sorusuna verilen cevaplara ait dağılım ise Tablo 88’de gösterilmiştir.

Tablo 88. A2(Hep Türkiye’de Yaşamak İstiyorum) Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	12	10,3	10,7	10,7
Katılmıyorum	11	9,4	9,8	20,5
Biraz Katılıyorum	29	24,8	25,9	46,4
Katılıyorum	34	29,1	30,4	76,8
Tamamen Katılıyorum	26	22,2	23,2	100,0
Toplam	112	95,7	100,0	

“Hep Türkiye’de yaşamak istiyorum” sorusuna cevap veren katılımcıların %10,7’si hiç katılmıyorum, %9,8’i katılmıyorum, %25,9’luk kısmı biraz katılıyorum, %30,4’lük kısmı katılıyorum, %23,2’lük kısmı ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir.

A3(Kendimi Türkiye’ye ait hissediyorum) şeklindeki soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 89’da gösterilmiştir.

Tablo 89. A3(Kendimi Türkiye’ye Ait Hissediyorum) Sorusuna Verilen Cevaplara Ait Dağılım

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	22	18,8	19,8	19,8
Katılmıyorum	7	6,0	6,3	26,1
Biraz Katılıyorum	29	24,8	26,1	52,3
Katılıyorum	28	23,9	25,2	77,5
Tamamen Katılıyorum	25	21,4	22,5	100,0
Toplam	111	94,9	100,0	

“Kendimi Türkiye’ye ait hissediyorum ” şeklindeki soruya katılımcıların % 19,8’i hiç katılmıyorum, %6,3’ü katılmıyorum, %26’si biraz katılıyorum, %25,2’si katılıyorum,

%22,5'i ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Buna göre ilk iki soruya göre bu soruya katılan katılımcıların, oranı daha düşüktür.

A4“Türkiye’de güzel bir geleceğim olacağını düşünüyorum” ifadesine ise verilen cevaplara ait dağılım Tablo 90’da gösterilmiştir.

Tablo 90. A4(Türkiye’de Güzel Bir Geleceğim Olacağını Düşünüyorum) İfadesine Verilen Cevaplara Ait Dağılım

	Frekans	Yüzdellik	Geçerli Yüzdellik	Birikimli Yüzdellik
Hiç Katılmıyorum	13	11,1	11,8	11,8
Katılmıyorum	8	6,8	7,3	19,1
Biraz Katılıyorum	29	24,8	26,4	45,5
Katılıyorum	25	21,4	22,7	68,2
Tamamen Katılıyorum	35	29,9	31,8	100,0
Toplam	110	94,0	100,0	

Türkiye’de güzel bir geleceğim olacağını düşünüyorum” ifadesine cevap veren katılımcıların %11,82’i hiç katılmıyorum, %7,3’ü katılmıyorum, %26,4’ü biraz katılıyorum, %22,7’si katılıyorum, %31,8’i ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Buna göre sığınmacı Çeçen ve Kafkas çocukların büyük çoğunluğu Türkiye’yi sevmekte ve Türkiye’ye karşı olumlu tutumlar beslemektedir.

Çocukların Türkiye’ye yönelik duyguları ve Türkiye’ye yönelik algıları genel anlamda olumludur ve Türkiye’de doğmuş ya da iltica etmiş olmaya göre, buraya geliş yılına göre ve çocukların şu anki buldukları yaş aralığına göre farklılık göstermemektedir.

Türkiye’ye aidiyet duygusuyla ilgili soru olan A3 sorusuna verilen cevaplar da Türkiye’de doğmuş ya da iltica etmiş olmaya göre, buraya geliş yılına göre ve çocukların şu anki buldukları yaş aralığına göre farklılık göstermemekte fakat okula giden ve gitmeyenler arasında anlamlı fark göstermektedir.

Buna göre bu iki değişken arasındaki ilişkiye regresyonla bakılmış, ve regresyon değerine ait veri Tablo 91’de gösterilmiştir. Okula gitmek ve kendini Türkiye’ye ait hissetme değişkenleri arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi ise Tablo 92’de gösterilmiştir.

Tablo 91. Okula Gitme ve Kendini Türkiye'ye Ait Hissetme Değişkenleri Arasındaki Regresyon Değeri

Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahminin Std.Hatası
1	,236 ^a	,056	,047	1,369

a. Belirleyiciler: (Sabit), okula gitme durumu

Tablo 92. Okula Gitme ve Kendini Türkiye'ye Ait Hissetme Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Anlamlılığını Gösteren Analiz Sonucu

Model	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi	
1	Regresyon	12,030	1	12,030	6,415	,013 ^a
	Artık	204,402	109	1,875		
	Toplam	216,432	110			

a. Belirleyiciler: (Sabit), okula gitme durumu

b. Bağımlı Değişken: A.3

Yapılan regresyon analizine göre okula gitmek çocukların kendini Türkiye'ye ait hissetmesini arttırmaktadır. büyük çoğunluğu Türkiye'ye olumlu duygular besleyen katılımcı çocukların Türkiye'ye aidiyet duygusunun okula gitmekle artması oldukça anlamlıdır. Bu durum okulun içinde bulunan toplumun değerlerini içselleştirici ve çocukları o topluma göre sosyalleştirici etkisi olduğunu göstermektedir.

Faktör analiziyle, aynı faktörde toplanan 5. (Çeçenistan'a Geri Dönmek İstiyorum) ve 6. (Hemen Olmasa da Bir Gün Çeçenistan'a Dönmek İstiyorum) şeklindeki, çocukların köken ülkelerine dönmeyi isteyip istemediklerine ilişkin sorulara ait bulgular da ilk 4 soru gibi analiz edilmiştir. Buna göre 5. soru (Çeçenistan'a geri dönmek istiyorum) ifadesine verilen cevapların dağılımı aşağıdadır.

Tablo 93. A5(Çeçenistan'a Geri Dönmek İstiyorum) İfadesine Verilen Cevapların Dağılımı

	Frekans	Yüzdellik	Geçerli Yüzdellik	Birikimli Yüzdellik
Hiç Katılmıyorum	8	6,8	7,3	7,3
Katılmıyorum	7	6,0	6,4	13,6
Biraz Katılıyorum	24	20,5	21,8	35,5
Katılıyorum	29	24,8	26,4	61,8
Tamamen Katılıyorum	42	35,9	38,2	100,0
Toplam	110	94,0	100,0	

A5(Çeçenistan'a geri dönmek istiyorum) sorusuna cevap veren katılımcıların %7,3'ü hiç katılmıyorum, %6,4'ü katılmıyorum, %21,8'i biraz katılıyorum, %26,4'ü katılıyorum, %38,2'i ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir.

A6(Hemen olmasa da bir gün Çeçenistan'a dönmek istiyorum) sorusuna verilen cevapların dağılımı aşağıdadır.

Tablo 94. A6(Hemen Olmasa da Bir Gün Çeçenistan'a Dönmek İstiyorum) Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	17	14,5	16,0	16,0
Katılmıyorum	8	6,8	7,5	23,6
Biraz Katılıyorum	14	12,0	13,2	36,8
Katılıyorum	22	18,8	20,8	57,5
Tamamen Katılıyorum	45	38,5	42,5	100,0
Toplam	106	90,6	100,0	

A6(Hemen olmasa da bir gün Çeçenistan'a dönmek istiyorum) sorusuna cevap veren katılımcıların %16'sı hiç katılmıyorum, %7,5'u katılmıyorum, %13,2'si biraz katılıyorum, %20,8'i katılıyorum, %42,5'lük kesimi ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir.

A5(Çeçenistan'a geri dönmek istiyorum) ve A6(Hemen olmasa da bir gün Çeçenistan'a dönmek istiyorum) sorusuna verilen cevaplar doğum yerine ve Türkiye'ye iltica yılına göre ve çocukların şu an buldukları yaş aralıklarına göre ayrı ayrı karşılaştırılmış ve anlamlı fark bulunamamıştır.

Ankete cevap veren katılımcılara ankete verilen cevapların güvenilirliğini sınamak için önceki ifadelerin tersi olarak olumsuz ifadelerle de sorular sorulmuştur. 7. ve 8 soru bu şekilde hazırlanmış olup tek faktörde toplanmıştır. 7. ve 8. sorulara ait bulgulara da önce cevapların dağılımı incelenerek verilecektir. Buna göre A7(Türkiye'de yaşamayı istemiyorum) sorusuna verilen cevapların dağılımı aşağıdadır.

Tablo 95. A7(Türkiye'de Yaşamayı İstemiyorum) Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	43	36,8	39,4	39,4
Katılmıyorum	17	14,5	15,6	55,0
Biraz Katılıyorum	24	20,5	22,0	77,1

Katılıyorum	12	10,3	11,0	88,1
Tamamen Katılıyorum	13	11,1	11,9	100,0
Toplam	109	93,2	100,0	

Tablo 95'in devamıdır.

A7(Türkiye’de yaşamayı istemiyorum) sorusuna cevap veren katılımcıların %39,4’ü hiç katılmıyorum, %15,6’sı katılmıyorum, %22’si biraz katılıyorum, %11’i katılıyorum, %11,9’u tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Bu soruya verilen cevaplar arasında doğum yeri, Türkiye’ye iltica yılı, ve çocukların buldukları yaş aralığına göre anlamlı fark bulunamamıştır. Okula giden ve gitmeyenler, bu soru açısından karşılaştırılmış ve iki grup arasında bu soruya cevap verenler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan bağımsız gruplar t testine göre %95 güven aralığında 0,014 değerinde fark bulunmuştur. Yapılan incelemeye göre, okula gitmeyen çocuklar Türkiye’de yaşamayı istememe eğilimindedir. Bu sonuca ilişkin test değerleri Tablo 96’da gösterilmiştir.

Tablo 96. “Türkiye’de Yaşamayı İstemiyorum” Sorusuna Verilen Cevaplara Okula Gidip Gitme Durumuna Göre Yapılan T Testi Sonucu

	Varyansların Eşitliği İçin Yapılan Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin T testi						
	F	Anlamlılık Düzeyi	t	sd	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)	Ortalama Fark	Std. Hata Farkı	Alt Değer	Üst Değer
A.7									
Varyanslar Eşit Kabul Edildiğinde	1,382	,242	-2,502	107	,014	-,754	,302	-1,352	-,157
Varyanslar Eşit Kabul Edilmediğinde			-2,330	41,811	,025	-,754	,324	-1,408	-,101

Bu sonucu okula giden çocukların kendini Türkiye’ye daha fazla ait hissettiğini gösteren bulguyla beraber değerlendirirsek sonuç daha anlamlı olmaktadır. Nitekim Türkiye’de yaşamayı istemiyorum diyen çocuklar daha yoğun olarak okula gitmeyen çocuklar arasındadır. Bu sonuç da okulun kişinin bulunduğu topluma göre sosyalleşmesini ve o toplumu benimsemesini etkilediğini göstermektedir.

A8(Türkiye’de kendimi yabancı gibi hissediyorum) sorusuna verilen cevapların dağılımı Tablo 97’de gösterilmiştir.

Tablo 97. A8(Türkiye’de Kendimi Yabancı Gibi Hissediyorum) Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	Frekans	Yüzelik	Geçerli Yüzelik	Birikimli Yüzelik
Hiç Katılmıyorum	32	27,4	30,5	30,5
Katılmıyorum	15	12,8	14,3	44,8
Biraz Katılıyorum	24	20,5	22,9	67,6
Katılıyorum	16	13,7	15,2	82,9
Tamamen Katılıyorum	18	15,4	17,1	100,0
Toplam	105	89,7	100,0	
Toplam	117	100,0		

A8 (Türkiye’de kendimi yabancı gibi hissediyorum) sorusuna katılımcıların cevap veren katılımcıların %30,5’i hiç katılmıyorum, %14,3’ü katılmıyorum, %22,9’u biraz katılıyorum, %15,2’si katılıyorum, %17,1’lik kısmı ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Türkiye’de geliş zamanı ile A8 (Türkiye’de kendimi yabancı gibi hissediyorum) sorusuna verilen cevaplar arasında ilişki bulunamamıştır. Okula giden ve gitmeyen çocuklar arasında bu soruya verilen cevaplar açısından anlamlı fark bulunamamıştır. Bunun üzerinde okula gitmeyen çocukların kampın dışında çok vakit geçirmemeleri, yani kendilerini yabancı gibi hissetme ihtimali olacak ortamlara girmemelerinin etkisi olabilir. Okula giden çocukların ise okul arkadaşlarıyla alakalı sorulara verdikleri cevaplara göre, Türk çocuklar tarafından kabulleri oldukça yüksektir.

3.4.5. Sığınmacı Çocukların Genel Duygusal Durumuna Ait Bulgular

Sığınmacı çocuklara genel duygusal durumlarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuş, ve yaşam şartları açısından genel duygusal durumları karşılaştırılmıştır. Bu boyuttaki sorulara KMO ve Barlett testi yapılarak, soruların faktör dağılımına uygunluğuna bakılmıştır. Bu testin sonuçları Tablo 98’de gösterilmiştir.

Tablo 98. Sığınmacı Çocukların Genel Duygu Durumunu İncelemeye Yönelik Sorulan Sorulara yapılan KMO ve Bartlett Testi sonucu

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği Ölçeği		,677
Bartlett'in Küresellik Testi	Approx. Chi-Kare	125,955
	sd	15
	Anlamlılık Düzeyi	,000

Bu sonuca göre sorular faktör dağılımına uygun olduğu için, sorulara faktör analizi yapılmış olup, faktör dağılımı Tablo 99'da gösterilmiştir.

Tablo 99. Sığınmacı Çocukların Genel Duygu Durumunu İncelemeye Yönelik Sorulan Soruların Faktör Dağılımı

	Bileşenler	
	1	2
İ.1	,710	,139
İ.2	,776	-,037
İ.3	,736	-,217
İ.4	,704	-,341
İ.5	-,077	,851
İ.6	-,077	,838

a. Rotasyon 3 faktör oluşturdu.

Bu sonuca göre İ boyutundaki sorulardan, İ3(Kendimi beceriksiz hissediyorum) ve İ4(Kendimi işe yaramaz hissediyorum) bir faktörde toplanmış, İ5 (Kendimi güçlü hissediyorum) ile İ6(Mutluyum) bir faktörde toplanmış, İ1(Kendimi yalnız hissediyorum) ile İ2(Kendimi mutsuz hissediyorum) ayrı ayrı ele alınmıştır.

Genel duygusal durumda, yaş grubu ve Türkiye'de doğmuş olma ya da iltica etmiş olmaya göre karşılaştırma yapılmış ve çocuklar arasında anlamlı farklılık gözlemlenmemiştir. Okula giden ve okula gitmeyen çocuklar arasında da genel duygusal durum açısından anlamlı farklılık gözlemlenmemiştir. Çocukların yaşadıkları bölgeye göre genel duygusal durumları da karşılaştırılmış ve anlamlı çıkan bu sonuçlar Tablo 100 ve Tablo 101'de gösterilmiştir.

Tablo 100. Bir Faktörde Toplanan Duygusal Durumu Sorgulayan Boyutun 3. ve 4. Sorularının Katılımcıların Yaşadığı Bölgeye Göre Farklılığını Gösteren Analiz Sonucu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	18,723	3	6,241	6,454	,000
Grup İçi	97,668	101	,967		
Toplam	116,390	104			

Tablo 101. Bir Faktörde Toplanan Duygusal Durumu Sorgulayan Boyutun 5.Ve 6. Sorularının Katılımcıların Yaşadığı Bölgeye Göre Farklılığını Gösteren Analiz Sonucu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	23,274	3	7,758	5,074	,003
Grup İçi	154,417	101	1,529		
Toplam	177,690	104			

Buna göre bir faktör olarak ele alınan 3 ve 4. sorular açısından ve bir diğer faktör olan 5 ve 6.sorulara verilen cevaplar arasında, çocukların yaşadıkları bölgeye göre ise gruplar arasında anlamlı fark gözlemlenmiştir. Bu durum sığınmacıların yaşadıkları ortamın, aslında görüldüğünün ötesinde etkisi olduğunu göstermektedir. Sığınmacı çocuklara genel duygusal durumu paralel olarak, onlara gelecek algılarına yönelik sorular da yöneltilmiş ve bu boyuta ait veriler bundan sonraki bölümde verilmiştir.

3.4.6. Katılımcıların Gelecek Algısına Yönelik Bulgular

Bu boyuta ait sorular 3 tanedir. 1. soru (Gelecek için güzel hayaller kuruyorum), 2.soru (Yüksek öğrenim görüp istediğim işi yapmanın (doktor, öğretmen olmak gibi) hayalini kuruyorum), 3. soru ise (Yaşadığım şartlarda güzel bir gelecek düşleyemiyorum)dur. Bu sorulara KMO ve Bartlett testi yapılmış olup, ilgili değerler Tablo 102’de gösterilmiştir.

Tablo 102. Katılımcıların gelecek algısına yönelik yöneltilen sorulara yapılan KMO ve Bartlett Testi sonucu

Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği Ölçeği		,456
Bartlett’in Küresellik Testi	Approx. Chi-Kare	15,337
	sd	3
	Anlamlılık Düzeyi	,002

Bu üç sorunun birbiriyle ilişkisine göstermek için faktör analizi yapılmış ve sonuç Tablo 103'te gösterilmiştir. Tabloda görüleceği üzere, 1. ve 2. soru birararada ele alınabileceği şeklinde bir görüntü çıkmıştır, fakat KMO değeri 0,6'dan çok düşük çıktığı için böyle yapılmayacaktır. Bunun yerine her soruya verilen yanıtlar ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Tablo 103. Katılımcıların Gelecek Algısına Yönelik Yöneltilen Soruların Faktör Dağılımı

	Bileşenler	
	1	2
B.1	,858	,203
B.2	,744	-,385
B.3	-,005	,946

a. Rotasyon 3 faktör oluşturdu..

İlk olarak bu boyutun 1. sorusuna (Gelecek İçin Güzel Hayaller Kuruyorum) verilen cevaplar incelenmiş ve ilgili dağılım Tablo 104'te gösterilmiştir.

Tablo 104. “Gelecek İçin Güzel Hayaller Kuruyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	2	1,7	1,8	1,8
Katılmıyorum	1	,9	,9	2,7
Biraz Katılıyorum	14	12,0	12,5	15,2
Katılıyorum	31	26,5	27,7	42,9
Tamamen Katılıyorum	64	54,7	57,1	100,0
Toplam	112	95,7	100,0	

B1(Gelecek için güzel hayaller kuruyorum)sorusuna katılımcıların %1,8'i hiç katılmıyorum, %0,9'u katılmıyorum, %12,5'lik bir kısmı biraz katılıyorum, %27,7'lik kısmı katılıyorum, %57,1'lik kısmı ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Buna göre çocukların büyük çoğunluğu gelecek için güzel hayaller kurduklarını belirtmiştir. Gelecekle ilgili güzel hayaller kurmak, kişinin hayata tutunup, yaşadığı zorluklarla daha kolay başedebilmesini sağlayan bir etkidir.

Bu boyutun 2. sorusu olan (Yükseköğrenim görüp istediğim işi yapmanın hayalini kuruyorum) şeklindeki soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 105'de gösterilmiştir.

Tablo 105. “Yüksek Öğrenim Görüp İstedğim İşi Yapmanın (Doktor, Öğretmen Olmak Gibi) Hayalini Kuruyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	8	6,8	7,2	7,2
Katılmıyorum	5	4,3	4,5	11,7
Biraz Katılıyorum	12	10,3	10,8	22,5
Katılıyorum	27	23,1	24,3	46,8
Tamamen Katılıyorum	59	50,4	53,2	100,0
Toplam	111	94,9	100,0	

B2(Yükseköğrenim görüp istediğim işi yapmanın (doktor, öğretmen olmak gibi) hayalini kuruyorum) sorusuna, katılımcıların % 7,2’si hiç katılmıyorum, %4,5’luk bir kesimi katılmıyorum, %10,8’lik bir kısmı biraz katılıyorum, %24,3’lük bir kesimi katılıyorum, %53,2’lik bir kesimi ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Bu soruya verilen cevaplar okula giden ve gitmeyen grup T testiyle karşılaştırılarak incelenmiştir. Yapılan T testine 0,000 düzeyinde ve %95 güven aralığında anlamlı çıkmıştır. B2 (Yükseköğrenim görüp istediğim işi yapmanın hayalini kuruyorum) sorusuna verilen cevaplar açısından okula gidenler ve okula gitmeyenler açısından anlamlı fark vardır. Buna göre eğitim almak bu sığınmacı çocukların uzun vadeli hayaller kurmasını etkilemektedir.

Bu soruya verilen cevaplar barınma bölgeleri açısından da Anova testi yapılarak karşılaştırılmış, testin sonucu Tablo 106’da gösterilmiştir.

Tablo 106. “Yüksek Öğrenim Görüp İstedğim İşi Yapmanın (Doktor, Öğretmen Olmak Gibi) Hayalini Kuruyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Barınma Bölgesine Göre Karşılaştırılması

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	11,448	3	3,816	2,721	,048
Grup İçi	150,030	107	1,402		
Toplam	161,477	110			

Buna göre (Yükseköğrenim görüp istediğim işi yapmanın(doktor, öğretmen olmak gibi) hayalini kuruyorum) sorusuna verilen cevaplar açısından bölgeler arasında anlamlı fark vardır. Bazı barınma merkezindeki çocuklar ailelerinin yönlendirmesinden dolayı okula gitmeye soğuk bakmaktadır. Bu durum çocukların geleceklerini planlama biçimlerinde etken olmaktadır.

Görüşme formunun bu boyutunun en son sorusu ise B3(Yaşadığım şartlarda güzel bir gelecek düşleyemiyorum) sorusudur. Bu soruya verilen cevapların dağılımına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 107. “Yaşadığım Şartlarda Güzel Bir Gelecek Düşleyemiyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	Frekans	Yüzdeler	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzdeler
Hiç Katılmıyorum	29	24,8	26,4	26,4
Katılmıyorum	11	9,4	10,0	36,4
Biraz Katılıyorum	29	24,8	26,4	62,7
Katılıyorum	19	16,2	17,3	80,0
Tamamen Katılıyorum	22	18,8	20,0	100,0
Toplam	110	94,0	100,0	

B3(Yaşadığım şartlarda güzel bir gelecek düşleyemiyorum) sorusuna cevap veren katılımcıların %26,4’ü hiç katılmıyorum, %10’u katılmıyorum, %26,4’ü biraz katılıyorum, %17,3’ü katılıyorum, %20’si ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Yapılan incelemelere göre Türkiye’ye en uzun süre önce iltica etmiş olanlar ve Türkiye’de doğanlar hayat şartlarını daha kısa süre önce iltica edenlere göre daha kabullenmiş olacağı varsayımıyla, Türkiye’de doğanlar ile Türkiye’ye en uzun süre iltica edenler bir grup, Türkiye’ye daha kısa süre önce iltica edenler bir grup yapılarak, bu soruya verdikleri cevaplar t testi ile karşılaştırılmıştır. Bu teste ilişkin sayısal veriler Tablo 108’de gösterilmiştir.

Tablo 108. “Yaşadığım Şartlarda Güzel Bir Gelecek Düşleyemiyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Türkiye’ye İltica Etme Zamanına Göre Bağımsız Gruplar T Testi İle Karşılaştırılması Sonucu

B.3	Varyansların Eşitliği İçin Yapılan Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin T testi						
								%95 güven aralığındaki fark	
	F	Anlamlılık Düzeyi	t	sd	Anlamlılık Düzeyi (2-yönlü)	Ortalama Fark	Std. Hata Farkı	Alt Değer	Üst Değer
Varyanslar Eşit Kabul Edildiğinde	3,083	,082	-2,052	108	,043	-,648	,316	-1,274	-,022
Varyanslar Eşit Kabul Edilmediğinde			-2,267	56,807	,027	-,648	,286	-1,221	-,075

Buna göre Türkiye’ye geliş ile B3 sorusuna verilen cevaplar karşılaştırıldığında iki grup arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Yapılan korelasyon analiziyle de Türkiye’ye iltica yılı fazla olan ve Türkiye’de doğanlar “yaşadığım şartlarda güzel bir gelecek düşleyemiyorum” ifadesine, Türkiye’ye yeni gelen ya da iltica yılı az olanlara göre daha az katılmış olduğu görülmüştür. Buna göre iltica durumuna alışmak ve getirdiği zorluklara başetmek üzerinde zamanın etkisi olması vardır. Hayat şartları Türkiye’de doğan ve Türkiye’ye iltica etmiş çocuklara açısından aynı olsa da bu şartlarla ilgili algı iltica gibi kişiyi köklerinden koparan bir süreç yüzünden farklı olabilmektedir.

B3 (Yaşadığım şartlarda güzel bir gelecek düşleyemiyorum) sorusuna verilen cevaplar katılımcıların yaşadığı bölgeler açısından da Anova testi yapılarak karşılaştırılmış ve test sonucuna Tablo 109’da yer verilmiştir.

Tablo 109. “Yaşadığım Şartlarda Güzel Bir Gelecek Düşleyemiyorum” Sorusuna Verilen Cevapların Katılımcıların Yaşadıkları Bölgeye Göre Karşılaştırılması İçin Yapılan Anova Testine Ait Sonuç

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare Değeri	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	16,524	3	5,508	2,689	,050
Grup İçi	217,149	106	2,049		
Toplam	233,673	109			

Buna göre katılımcı çocukların yaşadıkları bölgeye göre arada anlamlı fark oluşmuştur. Sığınmacı çocukların gelecek algısında da genel duygu durumunda olduğu gibi barınma şartları etken olmuştur.

Analiz kısmı bu testle bitmiş olup, bundan sonraki Sonuç ve Öneriler kısmında araştırma sonucu elde edilen bulgulardan yola çıkılarak bazı değerlendirmelere yer verilecektir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma kitlesindeki çocukların 25'i Türkiye'ye okul çağında, bir çoğu da gelişimsel açıdan kritik dönemlerde; ya dil gelişiminin tamamlanmadığı yaşlarda, ya tam okula başlamadan önce, ya da ergenliğe girerken Türkiye'ye iltica etmiştir. Türkiye'de doğanların ise bulunduğu yaş aralığı 12-14 yaş aralığına kadar çıkabilmektedir. Veriler bu çocukların mülteci hayatlarının oldukça uzun olduğunu göstermektedir.

Araştırma kitlesindeki, okul çağındaki çocukların %25'i okula gitmemektedir. Bu çocukların 22'si ilköğretim, 5'i ise lise çağındadır. Lise çağındaki çocukların okula gidememesi Türkiye'deki uygulamaların bir sonucuyken, ilköğretim çağındaki çocukların okula gitmeme sebebi Türkçe bilmemek ve ağırlıklı olarak aile tutumudur. Bu çocuklar için geç olmadan okula gitmeleri için devlet tarafından ailelerin tutumunu, onların kültürel özellik ve değerlerini dikkate alan tedbir ve teşvikler uygulanmalı, eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da bu konuya dikkatini yöneltmelidir. Bu konuya sivil toplum örgütlerinin eğilmesi özellikle önemlidir çünkü makro çözümler için devlet müdahalesi daha etkiliyken, mikro yani insanların tutumunun değişmesiyle alakalı çalışmalarda sivil toplum örgütlerinin çabaları daha etkilidir. Yani sığınmacı çocukların en temel hakkı olan eğitim haklarından faydalanabilmeleri için çok boyutlu müdahalelere ihtiyaç vardır.

Bu anlamda özellikle Yalova bölgesindeki çocukların eğitim hakkına erişmelerinin üzerinde durulması gerekmektedir. Yalova bölgesindeki ilköğretim çağındaki bazı çocuklar, ebeveynleri tarafından kız ve erkekler aynı okulda okuduğu için okula gönderilmemektedir. Buna göre çocukların temel haklara ulaşmasını arttırmak için geniş düşünülerek, hem ebeveyn ve aile fertlerine hem de çocuğa yönelik hukuki düzenleme, destek ve yönlendirme gerekmektedir.

Eğitim alan çocukların okula yönelik duygu ve tutumu iltica yılı arttıkça daha olumlu olmaktadır. Bu noktada görece yeni iltica etmiş çocuklara okula uyum çalışması yapılması gerekmektedir. Eğitim alan çocuklar, yüksek oranda okula gitmeyi sevmekte, okulda geçirdiği zamanı eğlenceli bulmaktadır. Bu durumun üzerinde okulun birincil ve en erişilebilir sosyal destek kaynağı olması ve Çeçen çocukların Türk çocukları tarafından kabulünün yüksek olması etkili olabilir. Nitekim Türk toplumunun

Çeçen'lere yönelik hüsnü kabulü, Türk çocuklarının Çeçen çocuklara yönelik tutumlarına da yansımıştır. Bu durum farklı etnik kimlikten gelen sığınmacı çocuklar için aynı olmayabilir. Bu çocuklara öğretmenlerinin davranışları ve destek düzeyi de genel anlamda olumlu olsa da, bölgeler arasında farklılık görülmüştür. Bu durum bazı öğretmenlerin kişisel tutumuyla alakalı olabilir.

Çocukların refah düzeyine yönelik incelemelerde para yardımı alıp almama ve yaşadığı yerin şartları ve ulaşılabilirliği, sağlık hizmetlerine erişim gibi faktörler incelenmiştir. Sığınmacılara yönelik standart olmayan uygulamalar burada da kendini göstermiş, ve çocukların para yardımı almasında bir standart olmadığı görülmüştür. Halbuki bu çocuklar yardıma muhtaç durumdadır. Para yardımı alma durumunun eğitim alan çocuklar arasında daha yüksek olduğu gözlenmiş, fakat bu yardımların da servis parası, okuldaki yemek parasını karşılamak gibi yardımlar olduğu belirlenmiştir. Ümraniye bölgesi dışındaki çocukların eline direkt olarak para yardımı geçmemektedir. O da Ümraniye Belediye'sinin insiyatifiyle gerçekleşmektedir. Sığınmacı çocuklara yapılacak para yardımının kim tarafından hangi standartlara göre yapılacağı net olarak belirlenmesi gerekmektedir. Türkiye'de doğan sığınmacı çocukların ise, Türkiye'ye iltica etmiş sığınmacı çocuklara göre para yardımı alma oranının daha yüksek olması dikkate değer bir durumdur.

Çocukların refah düzeyini, ebeveynlerin refah düzeyi etkilemektedir. Nitekim araştırma kitlesindeki sığınmacı çocukların anne-babaları düzenli işlerde çalışmaları da, ebeveyni çalışan çocukların okuldaki ihtiyaçlarının ve sağlık ihtiyaçlarının giderilmesinde bu durumun etken olduğu araştırmada görülmüştür. Bu anlamda çocukların refahını arttırmak için ailelerini kapsayıcı çözümler üretilmelidir.

Sığınmacı Çeçen ve Kafkas çocukların büyük çoğunluğu kalabalık nüfuslarla, küçük barınma ortamlarında yaşamaktadır. Bu çocukların çoğunluğu için özel alan sahibi olma imkanı yoktur. Özel alan sahibi olmak gelişimsel açıdan destekleyici olup, oldukça önemlidir. Nitekim çocukların büyük bir çoğunluğu görüşmeler sırasında kendilerine ait bir odalarının olmasını çok istediklerini belirtmiştir.

Çocukların refah düzeyinin bir göstergesi olan barınma şartları ise, ortak alan kullanımının yüksek olması açısından ve temizlik açısından yeterli değildir. Eskiden varolan su, elektrik ve ısınma sorunlarının son bir-iki yılda görece çözümlenmiş olduğu

belirlenmiştir. Sığınmacılara yönelik uygulamalardaki gelişigüzellik özellikle barınma şartlarında kendini göstermiştir.

Kalınan bölgelerin çocuklar açısından arkadaşlarının evi, park ya da eğlence yerlerine ulaşılabilirliği açısından ise farklılık göstermektedir.

Çocukların sağlık hizmetlerine ulaşımı açısından bölgeler açısından farklılık gözlemlenmiştir. Bu da özellikle temel haklarına her ne olursa olsun ulaşması gereken çocuklar için, sığınmacılara yönelik uygulamalardaki standartsızlığın bir diğer göstergesidir. Aileler genelde hasta olduklarında çocukları ihmal etmeseler de, bu durumdayken ailelerinin kendilerini doktora götürmekte zorluk yaşadığını belirten çocuklar olmuştur.

Çocukların temel haklarından biri olan oyun oynamayla ilgili olarak, aileleri genelde kendilerini engelleyici tavırlar takınmasa da, evdeki kişi sayısı arttıkça çocuklar bu konuda sıkıntı çekmekte, evdeki oda sayısı az olup, ortak kullanım alanı arttıkça ebeveynler tarafından engelleyici tutumlarla karşılaşmaktadırlar.

Çocukların boş zaman geçirme şeklini çeşitli kaynakların ulaşılabilir olması ve kültürel değerleri etkilemektedir. Nitekim bazı çocuklar dini açıdan uygun olmadığını düşündüğü için müzik dinlememekte ve müzik aletlerine uzak durmaktadır. Çocuklar için en ulaşılabilir boş zaman geçirme imkanının televizyon olduğu görülmüştür. Bu çocukların boş zaman geçirme aktivitelerini çeşitlendirmek ve kültürel kaynaklara ulaşmalarını arttırmak için üniversitelerin öğrenciler tarafından yürütülen sosyal sorumluluk kulüpleri ve sivil toplum kuruluşları yönlendirilebilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın halk eğitim kursları ve belediyelerin çocuk ve gençlik merkezlerine erişimleri sağlanabilir.

Araştırma kitesindeki çocukların Türkiye'ye yönelik duyguları genel olarak olumlu olup, buna göre daha az olsa da önemli bir kısmı Türkiye'de güzel bir gelecekle olacağını düşünmektedir. Sığınmacı Çeçen ve diğer Kafkas kökenli çocukların tamamına yakını Türkiye'yi sevse de kendilerini Türkiye'ye ait hissetmelerini etkileyen ana etken eğitim alma yani okula gitme durumudur. Yapılan başka bir incelemeye göre ise okula gitmeyen çocuklar Türkiye'de yaşamayı istememe eğilimindedir. Burada okulun kişiyi bulunan topluma göre sosyalleştirmesi, kişinin bu bağlamda o toplumun

sosyal değerlerini ve o toplumu benimsemesinin rolü ortaya çıkmaktadır. Yani okul sığınmacı çocukların buldukları toplumu benimsemesini etkilemektedir.

Çocukların genel duygusal durumu olumlu bir ortalama sergilemektedir. Fakat çocukların genel duygusal durumları arasında bölgeler arasında anlamlı farklılık gözlemlenmektedir. Bu durum sığınmacı çocukların yaşadıkları ortamın görüldüğünün ötesinde etkili olduğunu göstermektedir. Çocukların gelecek algısı ise yaşam şartlarına göre şekillenmekte, eğitim alan çocuklar meslek sahibi olmayı hayal etmektedir. Gelecek planları açısından bölgeler açısından da anlamlı fark gözlemlenmiştir. Özellikle Yalova bölgesindeki çocuklar ailelerinin yönlendirmesinden ötürü okula gitmeye soğuk bakmaktadır. Bu durum gelecek planlarını etkilemektedir. Türkiye'ye iltica süreci daha yeni olanlar ise geleceği daha olumsuz algılamaktadır. Eğitimle alakalı bulgulara paralel olarak, özellikle yeni iltica etmiş çocukların psiko-sosyal desteğe ihtiyacı vardır. Barınma şartları ise, genel duygu durumunda olduğu gibi çocukların gelecek algısı üzerinde de etkili olmuştur.

Bu çalışmanın konusu gereği yapılan araştırma, 2012 yılının Mayıs ayında gerçekleştirilmiştir. Yıllardır gerek basın ve medya ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının gündeme getirdiği bu sorun için Haziran ve Temmuz ayında resmi adım atılmış, Yalova'daki Çeçenler, Yalova İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından Yalova'da kiralanan evlere, İstanbul'da gayriresmi kamplarda kalan Çeçenler ise İstanbul Valiliği kararıyla Kocaeli Körfez İlimtepe TOKİ konutlarına yerleştirilmiştir. Bir gazete haberine göre, beyaz eşya ve mobilya ihtiyaçları da karşılanan dairelerin aylık 350 TL olan kira bedelleri bir yıl süreyle devlet tarafından karşılanacak, her aileye aylık 700 TL aylık yardım yapılacak. Fatura giderleri sığınmacılara ait olacak. Kamplardan çıkarılanların işlemleriyle ilgilenen yetkililer, 2000 yılından beri elverişsiz şartlardaki kamplarda yaşayan, çalışma izni ve sosyal haklardan mahrum olan Çeçen sığınmacılara, Ocak ayından itibaren vatandaşlık verileceği belirtilmektedir (www.islahhaber.com, 21.07.2012).

Buna göre, yapılan yerleştirme çalışmalarının sosyal etkisi ve bu çocukların temel haklarına erişimi, bu konuyla ilgili çalışma yapacak araştırmacıların ilgi odağında olmalıdır. Genel olarak sığınmacı çocuklar, yazında ihmal edilmiş bir kesimdir. Akademik olarak hakkında çok fazla araştırma yapılmayan sığınmacı çocuklar, zaten

sorunlu olan iltica sürecinde birçok yoksunluk durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Ebeveynlerinin yaşadıkları maddi ve manevi sıkıntılar da onların refahını etkilemektedir. Türkiye’de uluslararası uygulamadan farklı olan iltica mevzuatı, makro anlamda çocuklar açısından dezavantajlılık yaratan bağlam oluşturmakta ve süreç bunu üzerine yapılanmaktadır. İlticaya yönelik hukuki yaklaşımın genelge ve yönetmeliklerle şekillendirilmesi, daha mutlak olan yasalarla şekillendirilmemesi kafa karışıklığı oluşturmakta ve çocukların dönemseller olarak ulaşabildikleri haklar açısından farklılık yaratmaktadır. İşin özünde, Türkiye’de sığınmacılara yönelik yapılanlar gelişigüzel bir şekilde biçimlenmekte, ciddi ve kapsayıcı uygulamalar bulunmamaktadır. Bu durum bu araştırmanın konusu olan Çeçen ve Kafkas sığınmacı çocukların yaşantısında da görmek mümkündür. 1999’dan itibaren buraya iltica etmiş insanların, çok geçici bir süre için TCDD’nin yazlık prefabriklerinde, ya da Ümraniye’deki bir caminin altında kalması belki kabul edilebilir ama yıllarca burada kalması kabul edilemez. Çeçenler için 2012 yılı Temmuz ayı içinde yapılan yerleştirme çalışmaları çok geç kalınmış olsa da özellikle çocuklar için sevindirici bir gelişmedir. Ev ortamında yaşamak, çocukların duygusal sosyal ve zihinsel gelişimi için oldukça önemlidir.

Diğer sığınmacılar ortalama iki buçuk yıl içinde üçüncü ülkelere yerleştirilmişken, Çeçen ve Kafkas kökenli sığınmacılar neredeyse on yılı aşkın bir süredir buradadır. Edindikleri ve ulaştıkları haklar açısından çok kısıtlı bir ilerlemede olan bu sığınmacılar için gelişigüzel ve günü kurtaran uygulamalar yerine nitelikli politikaların üretilmesi gerekmektedir. Bu yerleştirme çalışmaları salt ev vermek şeklinde kalmamalı, bugüne kadar sosyal dışlanma durumunda kalmış bu kişiler için sosyal içermeye yönelik politika ve uygulamalar tasarlanmalıdır. Aksi halde çocuklar için dezavantajlı bir hayat biçimlenmektedir.

Bu çocukların eğitim haklarına ulaşmaları ailelerin insiyatifine bırakılmadan özellikle takip edilmeli ve okullaşmayı arttıracak çalışmalar yapılmalıdır. 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan 48 nolu Genelgeye kadar, burada eğitim alan sığınmacı Çeçen ve Kafkas kökenli çocuklar ilköğretim diploması alamamış ve eğitim hayatından dışlanmışlardır. Yapılan görüşmeler sırasında öğretmenlerinin kendilerini hiç önemsememiş olduğunu, ilkokulda önce 7. sınıfa sonra 5. sınıfa sonra 8. sınıfa verildiğini anlatan çocuklar olmuştur. Uygulamaların bu tutarsızlığı üzerinde, çocukların haklarının hukuki düzleme tam olarak oturtulamamış olmasının etkisi vardır.

Örneğin şu an lise çağındaki çocukların bazıları ilköğretim diploması olmadığı için eğitim hayatına devam edememekte, fakat genelgenin çıkmasından sonra ilköğretimden mezun olanlar liseye devam etmektedir. Hukuki düzensizliklerden ötürü eğitim hayatından dışlanan bu çocuklar için hukuki anlamda rehberliğe, eğitim hayatlarına başlatılıp bu sürece adapte edilmeleri açısından da sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç vardır.

Sığınmacı Çeçen ve diğer Kafkas kökenli çocukların Türkiye’de doğan kesimi azımsanmayacak bir çoğunluktur. Bu çocukların vatandaş olup olamayacağının tartışmaya açılması gerekmektedir.

Bu çocukların, özellikle eğitim hayatından uzak kalmış olanların meslek eğitimine yönlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bu çocuklar ileride burada yaşamaya devam etmeseler bile hangi ülkeye giderlerse gitsinler meslek sahibi olmayan birine göre bir adım ileride olacaklardır.

İltica konusu Türkiye’nin göz ardı ettiği sosyal sorunlar oluşturmaktadır. Türkiye’de yasal ve pratik sıkıntıların kamuoyunda gündeme getirilerek, günü kurtaran yaklaşımlar yerine olayı bu kişiler için geniş bağlamda ve çok boyutlu (sosyal, ekonomik, psikolojik, politik) ve geniş zaman aralığıyla (geleceği uygun şekilde inşa etmek üzere) ele alan yaklaşımların geliştirilmesi şarttır. Öncelikle ilticaya yönelik yasal zeminin tartışılıp, ayrıntısıyla yeniden oluşturulması ve bu kişilerin temel haklarının yoruma bırakılmadan teker teker tanımlanması gerekmektedir. Çünkü bu yoruma bağlılık iltica eden kişilerin bu haklara ulaşımını etkilemektedir. Bu açıdan iltica konusu genelgelerle değil, yasalarla şekillendirilmelidir. İltica konusuna yönelik yaklaşımı belirleyen yasanın olmayışı, yasalara göre şekillenen genelgelerin kısıtlı olmasına neden olmaktadır. Çünkü Türk hukukunda normlar hiyerarşisine göre anayasa, temel hak ve özgürlüklere ilişkin usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalardan önce gelmekte, mevzubahis uluslararası andlaşmalar kanunlardan (usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar) önce gelmekte, kanunlar ise tüzükler, yönetmelikler ve genelgelerden önce gelmektedir. Bu sıralamada her bir norm kendinden sonra gelen hukuk normuna kaynak teşkil etmekte ve sıralamada sonraki normlar önceki normlara uygun olmak zorundadır (Kuluçlu, 2008: 7). Buna göre iltica meselesinin anayasal ve kanuni düzeyde tanımlanması, bugüne kadar genelgelerle

şekillenmiş uygulamaların kapsamını ve kalitesini arttıracaktır. Nitekim uygulamalarda görülen standartsızlık sığınmacılar hakkında kapsamlı bir yasanın olmamasının sonucudur.

İltica başvuru sahiplerinin ve iltica başvurusu kabul edilmiş sığınmacı ve mülteciler için çocukları merkeze alan yerleştirme programlarının hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir. Yerleştirme işi gelişigüzel olmamalı, ilticayla ilgili bir çok bilimsel disiplin ve mesleğin işbirliğiyle ve sosyal ihtiyaçları önceleyen bir şekilde yapılmalıdır. Sosyal hizmet disiplini ise, bu disiplinleri biraraya getirici ve yeni bir ülkeye iltica etmekten dolayı mağdur olma riski yüksek olan sığınmacı ve mültecilerin sorunlarını dile getirip haklarını savunucu, bu konuda kamuoyu oluşturacak bir rol üstlenmelidir. Ülkemizde sığınma politikaları bugüne kadar Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü'ne koyulan coğrafi çekince den tevarüs eden bir tutumla sığınmacıları çok ön plana almayan bir görüngüye sahip olsa da, son günlerde özellikle Suriye'den gelen insan akını bunun sistemli bir şekilde ele alınması gereken bir gerçeklik olduğunu göstermiş olup, eski tecrübeler göre Suriye'li sığınmacılara görece daha hızlı bir şekilde temel imkanların sağlanması olumlu bir gelişmedir. Bu bağlamda her krizi bir fırsata dönüştürerek Suriye'li sığınmacılara yapılacak uygulamalar üzerinden kamusal düzeyde iltica politikaları ve uygulama modeli oluşturulmalıdır. Uygulamalarda ise belirli bir standart getirilmeli ve uygulamalar o standartın altına düşmemeli ve ilerleyici olmalıdır. Örneğin para yardımı almak bölgesel olarak, sığınmacıların yerleştirildiği bölgedeki kamu görevlilerinin duyarlılığına göre değil de, standart ve haklara bağlı olarak şekillenmelidir. Bu kişilerin barınma şartları, çocukların gelişimsel risk durumuna ve gelişim haklarına uygun olarak dizayn edilmelidir. İltica eden çocuklara sunulan temel şartların ve çocukların temel haklarına ulaşip ulaşmadıklarını denetleyen mekanizmaların oluşturulması da gerekmektedir. Bu şekilde sığınmacı çocukların hayat standartları yükseltilebilir.

İltica eden kişilerin hukuki olarak sığınmacı veya mülteci statüsü alma süresini kısaltacak girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Nitekim sığınmacıların hukuki olarak bir çok hakkı olsa da, yasal olarak sığınmacı statüsü almak bazen 2 yıl ve daha fazla sürebildiğinden ve hukuki olarak bu statüye sahip olamamak temel haklara erişimi

etkilediğinden, bu durumdan doğan mağduriyetlerin giderilmesi için, bu sürecin hızlandırılması maksadıyla bürokratik girişimlerde bulunulmalıdır.

Sığınma sorunsalının salt siyasi ve ulusal bir sorun olarak görülüp, sosyal yönü gözardı edilmektedir. Bireysel sığınmanın ülkede kalıp kalmama ile ilgili İçişleri Bakanlığı'na düşen kısmı siyasaldır ancak sığınmacının ülkede kalabilmek ve yabancı bir toplumda kendisi ve ailesi için yeterli ve insanca yaşama şartlarında yaşayabilmek için verdiği mücadele ve yaşadığı yoksunluk ve sıkıntılar olayların sosyal boyutuna işaret etmektedir (Tomanbay, 1999: 2). Bu açıdan olayın sosyal boyutlarının siyasal anlamda gündeme getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bu konuyu enine boyuna gündemine alması gerekmektedir. Çünkü olayın sosyal boyutlarına birincil derecede çözüm getirebilecek kurum Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'dır. Bakanlık, sosyal devlet olma nedeniyle ülkemizin sınırları içinde yaşayan insanlara insan onuruna yakışır hayat standartlarında yaşamaları için destek ve bu standartların altında kalmalarına neden olan sorunlarının çözümüne yardımcı olmakla sorumludur. Bakanlık öncelikle mahrumiyetin en üst düzeyde olduğu ülkeye ilk giriş yapılan süreçten itibaren iltica sürecinin yakından takipçisi olmalıdır. Bu durum özellikle en savunmasız olan çocuk sığınmacıların mağdur olmaması açısından önemlidir. Sığınmacıların yerleştirilmesi sürecinde misafirhane ve diğer hayat merkezleri için çocukların faydasını önceleyen standartlar getirmelidir. Nitekim yapılan araştırmalara göre mülteci misafirhanelerinin hayat şartları çocukların ötesinde yetişkinler açısından bile oldukça uygunsuzdur. Çocukların kaldıkları yerlerin şartlarının uygunsuzluğu onların sosyal, duygusal ve fiziksel gelişim süreçlerini olumsuz yönde etkileyecektir.

Sığınmacı yetişkinlerin büyük çoğunluğu çalışma hayatına erişemediği için çocuklar da bu durumdan etkilenmektedir. Sığınmacı çocuklara kayıtsız şartsız para yardımı yapılması gerekmektedir. Ayni ve nakdi yardımların yapılması sığınmacılar için özellikle çocuk sığınmacıların yoksunluklarının giderilmesi için oldukça gerekli ama yeterli değildir. Sığınmacıların hayatlarında özellikle sivil toplumun yardımlarının önemi yadsınamaz ancak bu yardımların organize edilmesi kaynakların etkin kullanımı açısından oldukça önemlidir. Bu kişilere yardım yapılması sırasında, Sosyal Hizmetler yardımların kanalize ve organize edilmesinde aktif rol oynamalıdır. Sosyal hizmet

çalışanları yardım kaynaklarının sığınmacıların ihtiyaçlarına göre yönlendirilmesinde görev almalıdır.

Ülkemize iltica eden bu insanlar bir takım sivil toplum örgütü ya da gönüllü kişilerin yardım çabalarının dışında yalnızdırlar. Bu bölgelerde sivil toplumla işbirliği yapan ve gönüllü çabaları ve yardımları organize edecek sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç vardır. İltica eden kişilerin ülkemize girdiklerinden itibaren sosyal hizmet kurumları ve sosyal çalışmacılar tarafından takip edilerek, yabancı oldukları ülkede hem ayakta kalmaları hem temel haklarından yararlanabilmeleri için desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Bunun için nitelikli ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği halinde bir sosyal hizmet ağının kurulması gerekmektedir. Bunun için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde iltica konusunda ihtisaslaşmış kurumlaşmaya gidilmelidir. Günümüzdeki kurumlararası işbirliğinin yetersiz ve sınırların belirsiz olduğu ve daha çok İçişleri Bakanlığı ve BMMYK üzerinden giden süreçte, sığınmacı çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi ve temel haklarına ulaşmalarını sağlamak için ihtisaslaşmış sosyal çalışmacılar tarafından takiplerinin sağlanması sağlanmalıdır.

Ülkemiz son yıllarda artan bir şekilde iltica talebi almaktadır. Özellikle 2011 yılı Nisan ayı içerisinde Suriye’de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle, nüfus hareketlerine yönelik olarak bugüne kadar ülkemize yaklaşık kırk bin Suriye vatandaşı gelmiştir. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından beş ilimizde kurulan kamplarda bir yılı aşkın süredir, Başkanlığımızın koordinasyonunda; ilgili kurum ve kuruluşlarca çadırkentlerde ve konteynerkentte barınma, yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, tercümanlık, haberleşme, bankacılık ve diğer hizmetler verilmektedir. Kamplarda; okul, cami, ticaret, polis ve sağlık merkezi, basın brifing birimi, çocuk oyun alanları, televizyon izleme üniteleri, su deposu, arıtma merkezi, trafo ve jeneratör gibi donatılar da yer almaktadır (<http://www.afetacil.gov.tr/>,04.08.2012). Sığınmacılara yönelik verilen hizmetlerde sorumlu kurumun belli olması görüldüğü üzere hizmetleri bir adım öteye taşımaktadır. Nitekim Suriyeli sığınmacılara sağlanan bu imkanları, Çeçen sığınmacılar uzun yıllar içinde elde edebilmiştir. Çünkü Çeçen sığınmacılar geldikleri süreden itibaren daha çok sivil toplumun insafına terk edilmişken resmi kurumlar sığınmacıların yerleştirilme sürecine yeterince müdahil olmamıştır. Suriyeli sığınmacılar için ise belirli bir kurumun görevlendirilmesi yani sorumluluğun belli

olması süreci daha farklı kılmıştır. Bu açıdan iltica sürecinin sığınmacılar açısından baştan sona sosyal, ekonomik, psikolojik açılardan adım adım hesaplanarak, sorumluluk ilgili kurumlara dağıtılmalı, sürecin ilticacılara sosyal ve ekonomik maliyeti açısından da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sosyal Hizmet Kuruluşları da sürecin hem aktörü hem de yakından takipçisi olmalıdır.

Sığınmacılara uygulanan politika ve hizmetler çocukların yararı gözetilip onların çıkarına olacak şekilde tasarlanmalı ve çocukların temel haklara erişimi açısından vatandaş çocuklarla kayıtsız şartsız aynı tutulmalıdır.

Çeçenlerin yıllardan beri statüsüz şekilde yaşamalarının altında siyasi sıkıntılar da bulunmaktadır. Bu yüzden devletler sığınmacılara yönelik siyasi tutumlarını sığınmacılığın sosyolojik gerçekliğini dikkate alarak belirlemeli ve meseleye uluslararası çözümler üretmelidir.

Bu öneriler sosyal devletin kapsamı ve kitlesi açısından tartışılabilir olsa da konu en kapsamlı bağlam olan insan hakları açısından tartışılmaz. Nitekim insan hakları bakış açısı, herkesin kategorik farklılıklarını kaldırıp eşitleyen bir değer olarak, gereklilikleri günümüzde siyasal olarak gerçekleştirilmesi ve ulaştırılması gereken en üst değerdir.

KAYNAKLAR

ADIGÜZEL, Yusuf; (2007); “İkinci Çeçen-Rus Savaşı (1999) Sonrası Türkiye’ye Sığınan Çeçen Aileler ve Sorunları”, **Zeytinburnu Belediyesi Uluslararası Göç ve Kadın Sempozyumu Bildiri Kitabı**, s.68-77.

AKÇAY, Eylem; (2005), “İstanbul’da Bir Araf: Fenerbahçe Çeçen Mülteci Kampı”, **Çeçenistan Yasak Ülke Kayıp Vicdan**, Edisyon1.Baskı. Editör: Fatma Tunç Yaşar. İlke Yayıncılık: Üsküdar, s.80-93.

AKYÜREK, İnci Burcu; (2007), **Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması**, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

AKYÜZ, Emine; (2010); **Çocuk Hukuku**, Pegem Akademi Yayınları: Ankara.

ALTINIŞIK, Ç. ve M. Ş, Yıldırım; (2002), **Mülteci Haklarının Korunması**, Ankara Barosu Yayınları.

ATAMAN, A., A. F. Öksüzöğlü, M. Korkmaz, M. Şeren,; (1995), **Bosna Hersekli Çocuklar İçin Sürdürülen Öğretim Durumlarının Saptanması Araştırma Raporu**, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi ve Unesco Türkiye Milli Komisyonu.

BAŞAK, Cengiz; (2011), **Mülteciler Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler-** T.C. İçişleri Bakanlığı Genel Yayını, No: 686.

BAŞBAKANLIK SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU; (2011), Sosyal Hizmet Terminolojisi.

BETER, Önder; (2006), **Sınır Ötesi Umutlar: Mülteci Çocuklar**, Sabev Yayınları: Ankara.

BMMYK, (2011); **Türkiye’de Unhcr: Rakamlar ve Gerçekler**, ed: Fikret Hassa, Anıl Matbaacılık: Ankara.

BMMYK; (1998), **Sığınma Ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler**, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği: Ankara.

BMMYK; (2012), **Mülteci ve Sığınmacı Çocuklar Daha Fazla Destek Bekliyor**, internet pdf, 27.03. 2012.

BUZ, Sema; (2002), **Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi : Ankara.

BUZ, Sema; (2008), "Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu" **TBB Dergisi**, Sayı: 76, s.120-130.

CEMLYN, Sarah and Linda, Briskman; (2003) "Asylum, children's rights and social work", **Child & Family Social Work with Asylum Seekers and Refugees**, ed: Ravi Kohli, Blackwell Publishing, Volume: 8, Issue: 3, pp. 163-179.

CEYLAN, Nuran; (1999), "Sosyal Hizmetler Konferansı Raporu", **Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 12, s.4-5.

CHRİSTİE Alastair; (2003), "Unsettling The 'Social' in Social Work: Responses to Asylum Seeking Children in Ireland, **Child & Family Social Work with Asylum Seekers and Refugees**, Ed: Ravi Kohli, Blackwell Publishing, Volume: 8, Issue: 3, pp. 223–231.

COLLETT, John; (2004), "Immigration is a Social Work Issue", **Social Work, Immigration And Asylum -Debates, Dilemmas And Ethical Issues For Social Work And Social Care Practice**, Ed: Hayes, Debra And Humphries, Beth, pp.77-95.

ÇAĞLAR, Ali; (2011), **Türkiye'de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları: Ankara.

ÇİÇEKLİ, Bülent; (2009a), "Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler: Sınıflandırma ve Yasal Statünün Belirlenmesine İlişkin Sorunlar", **Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler Uluslararası Sempozyum Bildirileri**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 175.

ÇİÇEKLİ, Bülent; (2009b), **Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar**, Seçkin Hukuk Kitapları Dizisi; 966: Ankara.

ÇORABATIR, Metin; (2006), “Mülteci ve Sığınmacı Çocuklar Daha Fazla Destek Bekliyor”, **Sivil Toplum Dergisi**, Yıl: 4, Sayı:16 / Ekim-Aralık.

DEMİRCİLER, Nilay; (2004), **Türkiye’de Sığınma Alanında Çalışanların Görüş Ve Değerlendirmeleri**, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

DENİZ, Orhan; (2009), **Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansıması**, Çantay Kitabevi: İstanbul.

DÖNMEZ KARA, Canan Öykü; (2009), **Türkiye’de Sığınmacıların Korunmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DURSUN, Nihat; (2011), <http://www.binfikir.be/news/155/ARTICLE/6683/2011-04-21.html>, 29.05.2012

DURSUN, Nihat; (2012), **Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi ve Mülteciler Statüsü**, <http://www.binfikir.be/news/155/ARTICLE/6683/2011-04-21.html/29.05.2012>

DUYAN, Veli, Özge Özgür, Sayar ve Mahmut Özbulut; (2008), **Sosyal Hizmeti Tanınmak ve Anlamak, Sosyal Hizmet Uzmanları ve Çalışanları İçin Bir Rehber**, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları Yayın No:11.

DUYAN, Veli; (2004), **Sosyal Hizmet ve Çocuk Hakları BM Sözleşmesi Profesyonel Eğitim Kitabı**, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayınları: Ankara.

EKŞİ, Nuray; (2002), “Sığınmacı ve Göçmenlerde Psikopatoloji”, **11. Anadolu Psikiyatri Kongresi Kongre Tam Metin Kitabı**, Editörler: Mehmet Ünal, Nurgül Özpoymaz, s.67-81.

ELLIOTT, Viki; (2007), “Interventions And Services For Refugee And Asylum-Seeking Children And Families”, **Mental Health Interventions And Services For Vulnerable Children And Young People**, Ed: Vostanis, Panos, Jessica Kingsley Publishers: London, pp.132-148.

ERDOĞAN, Oktay; (2011), **Çocuk Hakları**, Seçkin Yayıncılık: İstanbul.

EROĞLU, Ender Canan ve Ruken Taşkıran; (2002), Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, s.1.

EUROPEAN COUNCIL ON REFUGEES AND EXILES; (2011), **Guidelines On The Treatment Of Chechen Internally Displaced Persons (Idps) Asylum Seekers And Refugees In Europe**, Revised March 2011, www.ecre.org.

FANNING, Bryan; (2004), "Asylum Seeker and Migrant Children in Ireland: Racism, Institutional Neglect and Social Work", **Social Work, Immigration and Asylum, Debates, Dilemmas and Ethical Issues for Social Work and Social Care Practice**, ed: Hayes, Debra and Humphries Beth, Jessica Kingsley Publishers: London.

GRADY, Pete; (2004), "Social Work Responses to Accompanied Asylum-seeking Children", **Immigration And Asylum -Debates, Dilemmas and Ethical Issues for Social Work and Social Care Practice**, Ed: Hayes, Debra And Humphries, Beth, pp. 132-150.

GÜN, Zübeyit ve Fatih Bayraktar; (2008), "Türkiye'de İç Göçün Ergenlerin Uyumundaki Rolü", **Türk Psikiyatri Dergisi**, Sayı:19(2), s.167-176.

GÜN, Zübeyit; (2011), "Mülteci ve Göçmenlerle Yapılacak Alan Çalışmaları İçin Perspektifler: Bir Ön Çalışma", **İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem, Politika**, Ed: Özlen Çelebi ve Saime Özçürümez, BMMYK Yayınları: Ankara, s.271-186.

GÜNDEM ÇOCUK; (2008), IV. Türkiye Çocuk Politikası: Sosyal Hizmet- Sosyal Yardım Sistemi, www.gundemcocuk.org.

GÜNGÖR, Fethi; (2004), **SSCB Sonrası Dönemde Batı Kafkasya'da Sosyal Yapı ve Değişme -Adıge Toplumu Örneği-**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜNGÖR, Fethi; (2006), "Kafkaslar'dan Anadolu'ya Göçler: Çeçen Mültecilerin Durumu", **Zeytinburnu Belediyesi Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı**, s.141-146.

HATUN, Şükrü; (2002), **Çocuk Hakları Sözleşmesinin 13. Yılında Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri**, Türk Tabipleri Birliği Yayınları: Ankara.

HELSİNKİ YURTTAŞLAR DERNEĞİ; (2007), **İstenmeyen Misafirler: Türkiye’de “Yabancı Misafirhaneleri”nde Tutulan Mülteciler**, www.hyd.org, 12. 04. 2012.

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/saglik_hakki/saglik_hakki_eskhk_14_no_lu_genel_yorumu_ulasilabilecek_en_y.pdf, 21.03.2012.

<http://www.afetacil.gov.tr/>, 04.08.2012

<http://www.ecre.org/topics/areas-of-work/returns/174.html>,

<http://www.ghwatch.org/sites/www.ghwatch.org/files/b3.pdf>:66), 18.02.2012.

<http://www.hyd.org.tr/multecielkitabi>, 12.05.2012.

<http://www.unhcr.org.tr/?content=30&page=29>,05.05.2012

İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, A.; (2011), “**Göçmen Ailelerin Uyum Süreci: Kaynaklar ve Engeller**”, Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı Kitap bölümü, Ed: ÖzkanYasemin, s.107-122.

İÇDUYGU, Ahmet ve Kristen Sarah Biehl; (2009), Living Together/ Bir Arada Yaşamak –Göçmen Şehirler: İstanbul “İstanbul’daki Göçmenler: 2000’lerden Bir Görünüm”, Tanıtım Çalıştayı, Grup Çalışması Sonuçları.

İHH İNSANİ YARDIM VAKFI; (2009), **Mültecilik Sorunlar Tanıklıklar ve Çözüm Önerileri**, Editör: Ümmühan Özkan.

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ; (2011), **2010 Yılı Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu.**

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ; (2012), **2011 Yılı Türkiye İltica ve Sığınma Hakkı İzleme Raporu.**

KARADAĞ, Özge ve Kerim Hakan Altıntaş; (2010), “Mülteciler ve Sağlık,” **TAF Preventive Medicine Bulletin**, 9(1), s.55-62. www.korhek.org.

KARASAR, Niyazi; (2002), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım: İstanbul.

KILIÇ, Taner; (2008), Mültecilik Mevzuatından Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **Düşünce Gündem Mülteci Özel Sayısı**, Sayı: 44, s.26-29.

KINIK, Kerem; (2010), “Göç, Sürgün ve İltica”, **Yaşam Sağlık Dergisi**, Sayı: 2, s.36-39.

KİRİŞÇİ, Kemal; (2008), “Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’sinde Göç ve Sığınma”, **Düşünce Gündem Mültecilik Özel Sayısı**, Sayı: 44, s.12-15.

KOHLİ Ravi and Rosie Mather; (2003), “Promoting Psychosocial Well-Being in Unaccompanied Asylum Seeking Young People in The United Kingdom”, **Child & Family Social Work with Asylum Seekers and Refugees**, ed: Ravi Kohli, Blackwell Publishing: London, Volume: 8, Issue: 3, pp.211-213.

KOHLİ, Ravi; (2007), **Social Work With Unaccompanied Asylum Seeking Children**, Palgrave Macmillan Press: USA.

KULUÇLU, Erdal; (2008), “Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi Ve Sayıştay Denetimine Etkileri”, **Sayıştay Dergisi**, s. 3-22.

KÜMBETOĞLU, Belkıs; (1997), “Göçmenlik, Mültecilik Yeni Bir Yaşam ve Sonrası”, **2. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç Bildiri Kitabı**, Sosyoloji Derneği Yayını: Ankara, s.271-279.

LOUGHRY, Maryanne and Eyber, Carola; (2003), **Psychosocial Concepts in Humanitarian Work with Children: A Review of the Concepts and Related Literature**, National Academies Press: USA.

MAYADAS, Nazneen S. And Segal, Uma A.; (2000), “Refugees In The 1990s: A.U.S. Perspective”, **Social Work Practice With Immigrants And Refugees**, Edited By: Pallassana R. Balgopal, Columbia University Press: New York, pp.198-227.

MİCHULTKA, Denise; (2008), “Mental Health Issues In New Immigrant Communities”, **Social Work With Immigrants And Refugees: Legal Issues, Linical**

Skills and Advocacy, Ed: Chang-Muy, Fernando Congress, Elaine P., Springer Publishing Company: USA, pp.135-170.

NAKİP, Mahir; (2006), **Pazarlama Araştırmaları, Teknikler ve SPSS Destekli Uygulamalar**, Seçkin Yayıncılık: Ankara.

NASH, Mary; (2005) ,"Responding to Settlement Needs:Migrants and Refugees and Community Development", **Social Work Theories in Action**, ed: Mary Nash, Robyn Munford and Kieran O'Donoghue, Foreword by: Jim İfe, Jessica Kingsley Publishers: London, pp.140-155.

ODMAN, Tevfik; (1995), **Mülteci Hukuku**, İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi Yayınları: İstanbul.

ODMAN, Tevfik; (2008), **Çocuk Hakları Bağlamında Çocuk Mülteciler**, Çağ Üniversitesi Yayınları: Mersin.

ÖZATA, Musa; (1998), **Van İl Merkezinde Yaşayan Göçmen Ailelerin 0-60 Aylık Çocuklarının Büyüme Durumlarının Belirlenmesi**, Yüksek Lisans Tezi,Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZHAN, Mahir; (2010), **Türkiye’de Mülteci Sorunu: Tokat Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

PALABIYIK, Adem ve Yunus Koç; (2011), “Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünya’da Ve Türkiye’deki Gelişimi” **International Conference On Eurasian Economies**, Session 5b: Büyüme ve Gelişme, s.325-334.

PALLASSANA R. Balgopal; (2000), **Social Work Practice With Immigrants And Refugees**, Edited By:Pallassana R. Balgopal, Columbia University Press: New York.

PATEL, Bharti and Nancy Kelley; (2006), **The Social Care Needs Of Refugees And Asylum Seekers**, Social Care Institute for Excellence, www.scie.org.uk

RUTTER, Jill; (2006), **Refugee Children in United Kingdom**, McGraw Hill Education, Berkshire Great Britain.

SAPANCALI, Faruk, (2001), "Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk," **Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 2, Nisan-Haziran, s.115-140.

SÜRÜEL, Tolga; (2008), **Göç ve Sosyal Dışlanma İlişkisinin Sosyal Politika Açısından Analizi (İstanbul-Sultanbeyli Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU; (2010), **İnsan Hakları Işığında Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları**, TBMM Yayını: Ankara.

TOKUZLU, Lami Bertan; (2009), “Türk Sığınma Mevzuatında Devletin Takdir Yetkisi Sorunu”, **Mültecilerin Sorunları, Tanıklıklar, Çözüm Önerileri**, Ed: Özkan Ümmühan, İHH Yayınları: İstanbul, s.63-68.

TOMANBAY, İlhan; (1999), "Sığınmacılar İçin Yeni Bir Başvuru Modeli", **Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Dergisi** Yıl: 3, Sayı: 12, s.2-3.

TRİBE Rachel; (2002), “Mental Health Of Refugees And Asylum-Seekers”, **Advances in Psychiatric Treatment**, Vol: 8, pp. 240-247.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ; (2009), **İki Arada Bir Derede Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor**, Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) Yayınları, www.amnesty.org.tr

UN; (2003), **Un Guiding Principles On Internal Displacement**.

UNHCR; (1979), **The Refugee Child- UNHCR Protects For Refugee Children International Year of Child**).

UNİCEF; (2006), **Çocuk Yoksulluğunun Önlenmesi**, www.unicef.org.

UNİCEF; (2011), **Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu**, www.unicef.org.

ÜNSAL, Ahmet Faruk; (2010), **İnsan Hakları Işığında Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları**, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, TBMM Yayını: Ankara, s.155-166.

WEBB, Nancy; (2011), **Social Work Practice with Children, (3rd edition)**, Guilford Press: New York and London.

WHITTAKER, David J.; (2006), **Asylum Seekers and Refugees in the Contemporary World**, Routledge Publishing: London and New York.

WOODCOCK, Jeremy; (2002), “Practical Approaches to Work with Refugee Children”, **Meeting The Needs Of Ethnic Minority Children-Including Refugee, Black And Mixed Parentage Children: A Handbook For Children**, Ed: Dwivedi, Kedar Nath, Jessica Kingsley Publishers 2nd Edition: London.

www.ajanskafkas.com, 30.07.2012.

www.birgun.net, 12.02.2012.

www.gundemcocuk.org, 13.04.2012.

www.kafkas.org.tr, 30.07.2012.

www.sosyalyardimlar.gov.tr, 01.06.2012

www.umut.org.tr, 27.03.2012.

www.unhcr.org.tr, 25.03.2012.

YILMAZ, Abdulhalim; (2008), “Türkiye’deki Mültecilerin Hukuki Sorunlarının Çözülmesi Ve STK’ların Rolü”, **Düşünce Gündem Mültecilik Özel Sayısı**, s.40-43, www.ihh.org.

YOLCUOĞLU, İsmet Galip; (2009), **Çocuk Koruma Sisteminde Aileyle Çalışmanın Esasları: İstanbul Örneğinde Çocuklar ve Ailelerin Gereksinimler, Güçlülük ve Risk Faktörleri Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ek-1: GÖRÜŞME FORMU

Doğum Tarihi:

Doğum Yeri:

1. Cinsiyeti: 1() Erkek 2() Kız

2. Kiminle beraber yaşıyorsun?

- 1() Yalnız yaşıyor 2() Anne-babasıyla
3() Yakın akrabalarıyla (teyze, hala, dede, amca, anaanne-babaaanne gibi)
4() Diğer

3. a) Oturduğun evde kaç kişi yaşıyor?

b) Kaç kardeşiniz?

4) Oturduğun evde kaç oda var?

- 1() 1 2() 2 3() 3
4() 4 ve daha fazla

5) Okula gidiyor musun? Evet () Hayır ()

Evitse:

6) Hangi okula gidiyorsun?

- İlköğretim ()
Lise ()
Üniversite ()

7) Şu an okula gitmiyorsa:

a) Okula neden gitmiyorsun?

.....

b) Daha önce Türkiye’de herhangi bir okula gittin mi?

- Evet () Hayır ()

8)Daha önce Çeçenistan’da okula gittin mi?

- Evet () Hayır ()

9) Herhangi bir yerden para yardımı alıyor musun?

- Evet () Hayır ()

10) Evinizde gelir (para) getiren bir işte çalışan var mı?

- Evet () Hayır ()

11) Ailem okula gitmemi destekliyor () Evet () Kararsızım () Hayır

12) Türk dilinde okuma biliyor musun? () Evet () Hayır
Ne düzeyde biliyorsun? () Oldukça İyi () İyi () Biraz

13) Türk dilinde yazı yazmayı biliyor musun? () Evet () Hayır
Ne düzeyde biliyorsun? () Oldukça İyi () İyi () Biraz

14) Ailenizde kaç kişi okula gidiyor?

1 () 2 () 3 () 4 () 5 ()
6 () 7 () 8 () 9 () 10 ()
11 () 11 ve daha fazla

A. Türkiye'ye aidiyet duygusu	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
1. Türkiye'yi seviyorum					
2. Hep Türkiye'de yaşamak istiyorum.					
3. Kendimi Türkiye'ye ait hissediyorum.					
4. Türkiye'de güzel bir geleceğim olacağını düşünüyorum.					
5. Çeçenistan'a geri dönmek istiyorum.					
6. Hemen olmasa da bir gün Çeçenistan'a dönmek istiyorum.					
7. Türkiye'de yaşamayı istemiyorum.					
8. Türkiye'de kendimi yabancı gibi hissediyorum.					
	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
B. Gelecek Algısı					
1. Gelecek için güzel hayaller kuruyorum.					
2. Yüksek öğrenim görüp istediğim işi yapmanın (doktor, öğretmen olmak gibi)hayalini kuruyorum.					
3. Yaşadığım şartlarda güzel bir gelecek düşleyemiyorum.					
	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
C. Sosyal refah (yaşadığı yerin kişisel gereksinimleri açısından durumu)					
1. Yaşadığımız evde ders çalışabileceğim bana ait bir yer vardır.					
2. Yaşadığımız evde rahatça ders çalışırım.					
3. Yaşadığımız evde rahatça dinlenebilirim.					

D. Sosyal refah (yaşadığı yerin temel fiziki şartları)	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Yaşadığımız yer gürültülüdür.					
2. Yaşadığımız ev kışın yeterince sıcak olur.					
3. Yaşadığımız evde her zaman su akar.					
4. Yaşadığımız evde sık sık elektrik kesilir.					
5. Yaşadığım çevre temizdir.					
E. Sosyal refah (yaşadığı yerin ulaşılabilirliği)	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
1. Yaşadığım yer okul, hastane gibi yerlere uzaktır.					
2. Yaşadığımız yer okul arkadaşlarımın evine uzaktır.					
3. Yaşadığım yer park ya da diğer eğlence yerlerine uzaktır.					
4. Yaşadığım yer kütüphaneye uzaktır.					
5. Yaşadığım yerden şehir/ilçe merkezine kolaylıkla giderim.					
F. Sosyal refah (Sağlık hizmetlerine ulaşım).	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
1. Sık sık hasta olurum.					
2. Hasta olunca ailem beni doktora götürmekte sorun yaşamaz.					
3. Hasta olduğumda hemen doktora götürülürüm.					
4. Hasta olunca ilaçlarım hemen alınır.					
H. 6-11 yaş arası için (oyunama)	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
1. Yaşadığımız evde oyun oynayabileceğim bana ait bir yer vardır.					
2. Yaşadığımız evde rahatça oyun oynarım.					
3. Arkadaşlarımla oynamama yetecek kadar oyuncağım var.					
4. Yaşadığım yerdeki büyükler oyun oynamama engel olmazlar.					
5. Oyun parkında arkadaşlarımla oynarım.					
6. Yaşadığım yerden oyun parkına kolayca giderim.					

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
I. Duygusal durum					
1. Kendimi yalnız hissediyorum.					
2. Kendimi mutsuz hissediyorum.					
3. Kendimi beceriksiz hissediyorum.					
4. Kendimi işe yaramaz hissediyorum					
5. Kendimi güçlü hissediyorum.					
6. Mutluyum.					
	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
J. Okul-1					
1. Okula gitmeyi seviyorum.					
2. Okula gitmek benim için önemli.					
3. Okulda geçirdiğim zaman benim için eğlenceli					
4. Okula düzenli giderim.					
K. Okul-2	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Okula giderken Harçlık alırım.					
2. Okul için gereken bir şeyi(defter, kalem, kitap) almakta zorlanırım.					
3. Okul kantininden karnım acıkınca alışveriş yapabilirim.					
4. Okul kantininden canım bir şey isteyince alışveriş yapabilirim.					
L. Okul-3	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
1. Kendimi sınıftayken mutlu hissederim.					
2. Sınıf arkadaşlarım beni çok sever.					
3. Sınıf arkadaşlarım bir sorunum olduğunda bana yardımcı olur.					
4. Sınıf arkadaşlarım beni dışlar.					
5. Sınıf arkadaşlarım beni aralarına almaz.					
M. Okul-4	Tamamen katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Biraz katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Hiç katılmıyorum 1
1. Öğretmenlerim bana dersteki bir konuyu anlamazsam anlamam için yardımcı olur.					
2. Öğretmenlerim benimle ilgilenir.					
3. Öğretmenlerim iyi yaptığım şeyleri takdir eder.					
4. Öğretmenlerim bir sorunum olduğunda bana yardımcı olur.					

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
N. Boş zaman değerlendirme					
1. Boş zamanlarımda spor yaparım.					
2. Boş zamanlarımda müzik dinlerim.					
3. Boş zamanlarımda müzik aleti çalarım.					
4. Boş zamanlarımda kitap okurum.					
5. Boş zamanlarımda okumaya yetecek kadar kitabım vardır.					
6. Boş zamanlarımda tiyatroya giderim.					
7. Boş zamanlarımda radyo dinlerim.					
8. Boş zamanlarımda televizyon izlerim.					
9. Boş zamanlarımda arkadaşlarımla vakit geçiririm.					
10. Boş zamanlarımda yapacak keyifli birşeyler bulamam.					
11. Boş zamanlarım sıkıcı geçer					
12. Boş zamanlarımda keyifli bir şeyler yapmak için yeteri kadar param vardır.					
13. Boş zamanlarımı kendi istediğim gibi değerlendiririm.					

ÖZGEÇMİŞ

Güler GÜNEŞ İstanbul'da doğdu. 2006 yılında İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun oldu. 2006-2010 tarihleri arasındaki dört yıl boyunca gençlik ve özürllük alanlarında faaliyet gösteren çeşitli sosyal hizmet kurumlarında çalıştı. 2010 yılı Eylül ayından beri Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.